

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annuae litterae Societatis Jesu

1584

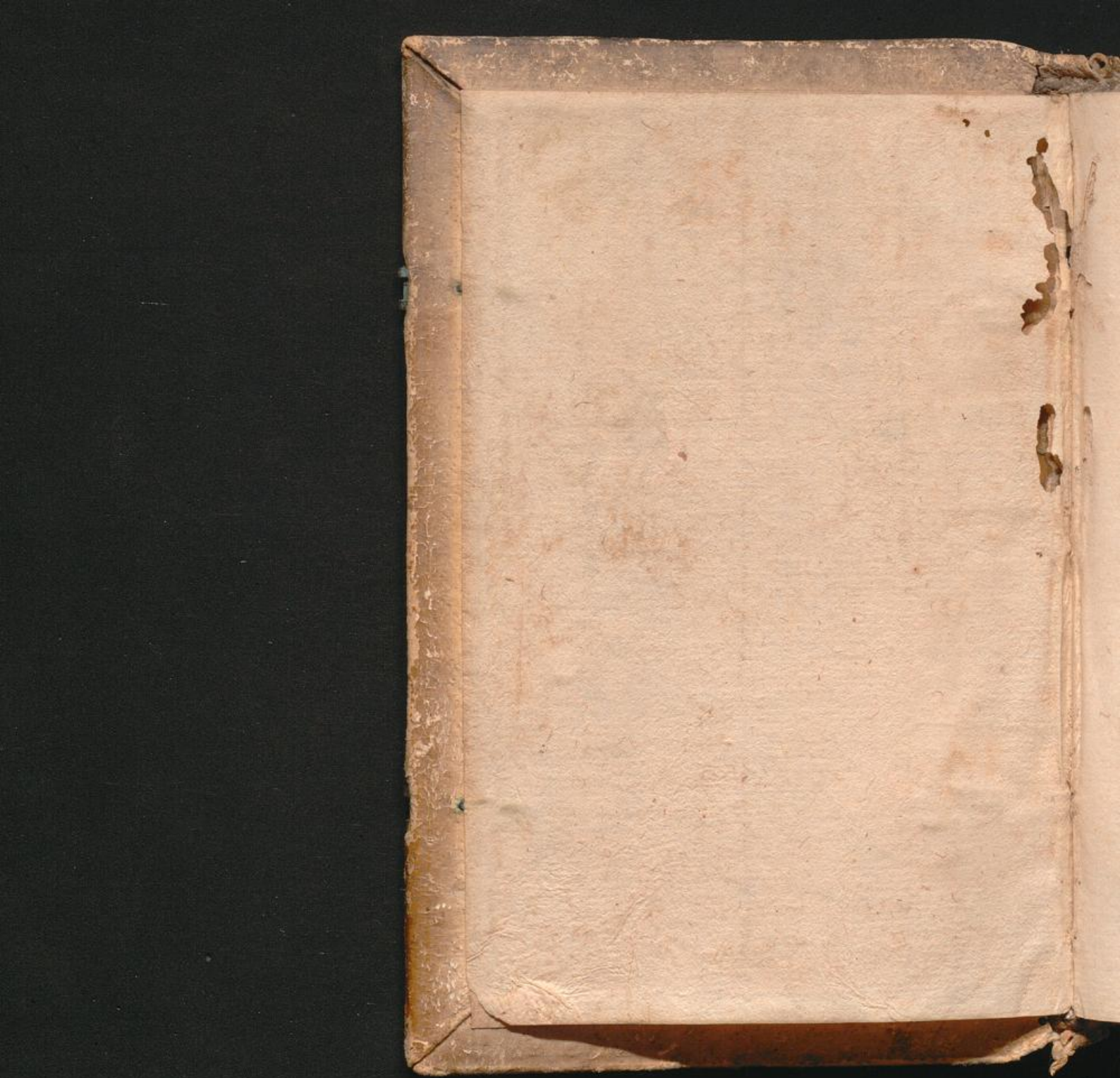

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67103](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67103)

Th. 577.

ANNVAE
LITTERAE
SOCIETATIS
IESV

ANNI. M. D. LXXXIV.

AD PATRES, ET FRATRES
eiusdem Societatis.

Libr. Societatis Jesu Radubana No 1588

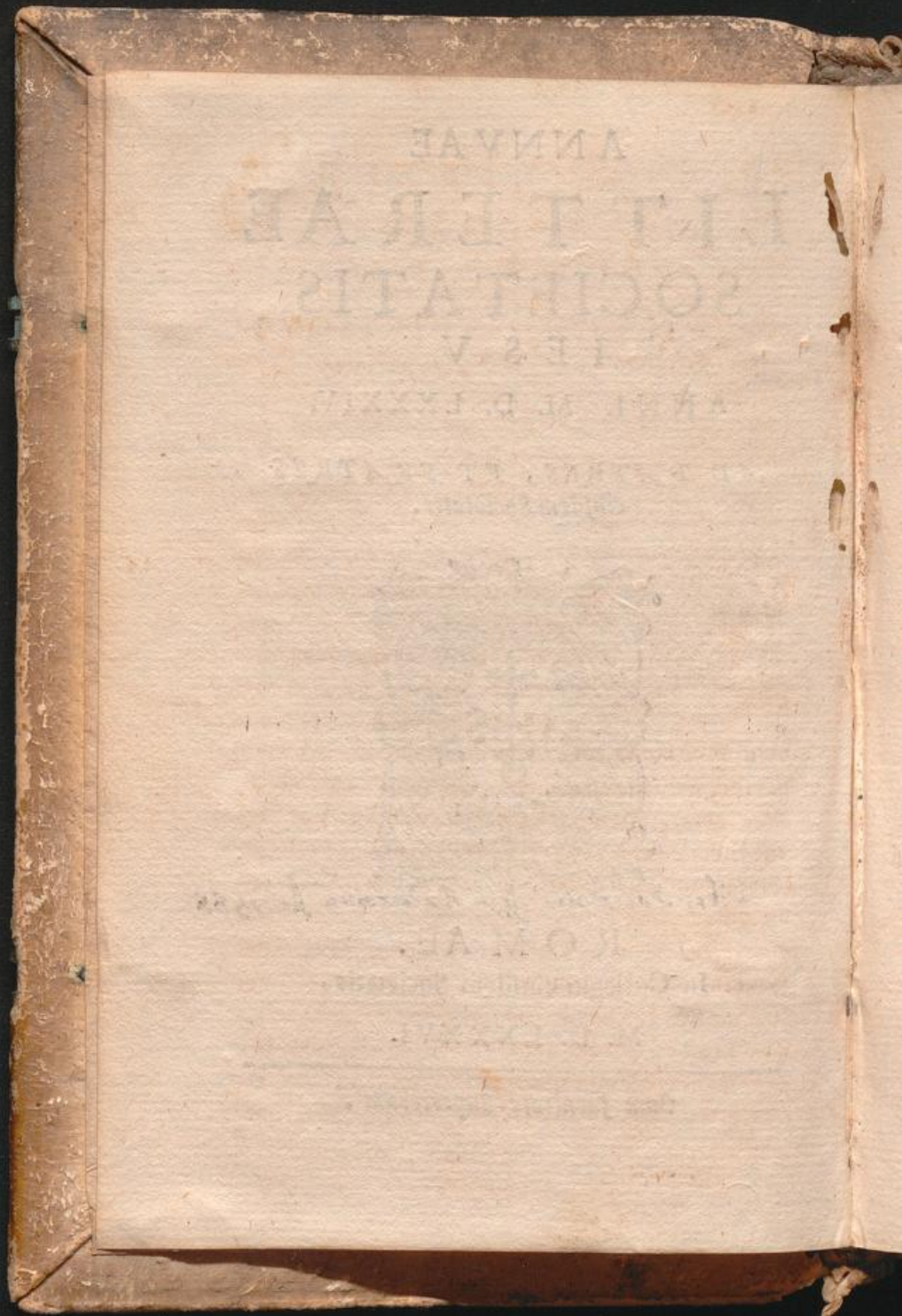
ROMAE.

In Collegio eiusdem Societatis.

M. D. LXXXVI.

Cum facultate Superiorum.

3
ANNVAE LITTERAE
SOCIETATIS IESV
ANNI. M. D. LXXXIV.

PATRIBVS, FRATRIBVSQVE
Societatis IESV, gratia, & pax
Christi Domini, &c.

VM ex ijs, quæ vel alij persecuti sunt litteris, vel quotidie mandamus ipsi, Societatis progressionem atque incrementa contemplant, Patres Fratresq; Charissimi, non possum non vehementer perpetuam huius vineæ admirari fecunditatem, quæ in omnes partes sine ulla cessatione numeroso fœtu se fundit. Nam ceteræ sterilitatem patiuntur aliquando, nec vnoquoque anno semper æque respondent: vt enim cetera, sic arua quietis & laboris vicissitudinem amant, & tum vberiores efferre fruges solent, cum antecessit quies. Ceteræ etiam suam senectutem & vetustatem sentiunt, nec est vlla tam frugifera vitis, quæ non aliquando vim fecunditatis amittat. nã quid ego de ijs dicam, quæ extrinsecus accidunt, quæ sæpe spem vindemiæ totius extinguunt? At hæc nostra, quã dixi, vinea nulla tempestate fit segnior, nul-

A 2 la

4
la senectute gracilior, semper est sine cessatione foecunda, sine vicissitudine ferax. Sed quid mirum? quando ex ea stirpe progenita est, quæ, & veram vitem se esse perhibet, & eum se habere cultorem, in cuius est potestate, non modo vitem colere & imbribus celestibus irrigare; sed etiam feracitatem & quotidiana incrementa largiri? Non potest sempiternos non induere fructus palme ille, qui ex generosa & foecunda & semper sui simili vite prorepserit. Dum is in vite manserit, dum cultorum diligentia non aberit, nunquam à materna stirpe degenerabit. Cui igitur tantæ sit feracitatis hæc vinea, suamque benignitatem perpetuo foetu quotannis ostendat; sapienter institutum mihi videtur, ut eius communes fructus cum charissimis fratribus in commune laborantibus per publicas litteras communicentur. Quos latiores hoc anno plenioresve fuisse mirum videri non debet, cum ex ijs, quæ ad euocandam vbertatem faciunt, nihil desiderarit. Hoc enim P. N. Generali propositum fuit: cum filios suos & publicis ad universam Societatem literis, ut mox dicemus, & amplissimo Iubilæo à Pontifice Max. impetrato, ad renouandam augendamque pietatem inuitauit. Ut enim aliæ vineæ, nisi statis temporibus restituantur ac renouentur, à partu cessent frugibusque minus habiles fiant; ita hæc nisi recidendis ijs, quibus vis diuini spiritus in nostris pectoribus consopitur, suo tempore reuocetur, necesse est aut funditus euanescat, aut largas fruges hebetata non ferat. Nunc ea animorum renouatione, quam dixi, tanquam annua putatione
con-

confidimus fore, ut hac vinea, id quod à suis filiis
amantissimus Pater exigit, caelestibus gravidata
muneribus, non modo foecunditatis perpetuitatem
teneat, sed vberiora indies incrementa suppeditet:
ut ex hoc ipso possit conijci, quo tandem ex genere
stirpeve originem trahat, cuius succo alimen-
tisque satiata, semper laeta, semper onusta fo-
tu consurgit. Sed qui tandem sint hi fructus, hic an-
nus ipse declaret. Additi sunt nobis fratres quadrin-
genti & octoginta sex. Vita decessere centum circi-
ter & triginta. Numerantur in Societate sex millia
ducenti ac fere quinquaginta, ut ex ijs litteris, quas
accepimus, summa subducitur. accepimus autem ab
omnibus Prouincijs litteras; sed à quibusdam adeo
diminutas, ut multa Collegia praetermittantur. Col-
legia adiuncta sunt tria. In Gallia cisalpina Mātua-
num, Bilbilitanum in Aragonia, Iprende in
Belgio, Domus vna Craconiensis in Po-
lonia. Sed de rebus nostris ha-
ctenus vniuerse. nunc,
ut consueuimus
singillatim.

6
P R O V I N C I A
R O M A N A.

Luit hoc anno Fratres, Romanâ
Prouincia quindecim ac sexcen-
tos. In Professorum Domo cen-
tum. In Romano Collegio ac Tu-
sculana sede decem circiter ac
ducentos. In Domo probationis
octoginta. In Pœnitentiariorum Collegio duos &
viginti. In Anglicano decem. In Germanico trede-
cim. In Romano Seminario quinque circiter & tri-
ginta. Tybure sexdecim, totidem Perusii. Senis
quindecim, viginti Florentiæ. In Lauretano Colle-
gio quatuor & quadraginta. Quinque tantum in Il-
lyrico. In Recinetensi quatuordecim. Vno plus in
Maceratensi. Auctus est numerus ad quinquagin-
ta: imminutus obitu vnde viginti.

P R O F E S S O R V M R O M A N A
D o m u s .

Q Vanquam in hac Domo centum circiter de
nostris agunt, hoc anno tamen, quo ex omni-
bus Prouincijs, atque adeo ex vtraque India, Pro-
curatorum Patrum coactus est cœtus, tanto magis
nume-

numerus creuit. Amiffi sunt tamen Sacerdotes insignes duo Federicus Manriquez, & Franciscus Turrianus: quorum alter quamuis esset infirmissima valetudine, ita tamen in excipiendis confessionum laboribus sedulus fuit, vt ne firmissimis quidē robustissimisque concederet. nec quisquam dubitat, quin eius interitu præclarum virtutis & sanctimonie exemplū interierit. Alter doctrina ac probitate etiam singulari, Christi Ecclesiam assiduo semper scribendi labore, etiam tum cum exacta esset ætate, ab hæreticorum improbitate defendit. Ex hoc hominum genere det Deus Societati quam plurimos, qui & proximorum charitate flagrent, & religionis tuende studio teneantur. Cæteri suis quisque muneribus cum laude præfunt. nullus est in vrbe carcer nullum Nosochomium, quo non hebdomadis fere singulis nostrorum sint missa subsidia. Ex ijs, quos sua malefacta ad supplicium & mortem egerant, cum alijs multis, tum duobus exulum ducibus præsto nostri fuerunt. Ti quoniam in medijs hominum iniurijs, manus tamen abstinebant à nostris, quasi mercedis loco videntur diuinitus affecuti, vt quo paratiores proficiscerentur ad mortē, in nostrorum potissimū manus inciderēt. Iam vero vt eos, qui & a flagitiosis amoribus, & ab odijs capitalibus reuocati sunt, omittamus, quorum semper ingens est numerus, ea non exigua videri debet vtilitas, quod cum multis Religiosæ vitæ monstratum est iter, tum ad Societatem perducti sunt decem. nec minus in adscribendis nouis Fratribus, quam in confirmandis adscriptis

elaboratū est: frustra enim suscipiatur labor, si quorum opera diuino spiritu replendi sunt ceteri, eo ipsi funditus careant. Itaq; ad renouandam, vt dixi, vim sancti Spiritus, omnes in hac domo familiarium colloctionibus amputatis, ceterisque posthabitis curis, ad dies aliquot in suum se cubiculum abdiderunt: vt & cum Deo sermocinari inciperent, & Societatis more in contemplatione supernarum rerum atque cœlestium animum exercerēt. Hoc quasi partu, nostrorum mens saturata, vix dici potest, quanto sit alacrior & vegetior effecta ad omnium officiorum munera rite & cumulate exsequenda. Atque hæc, quæ de hac Domo ceterarum omnium quasi parente dicimus, ea, ne in singulis sint iteranda locis, de vniuersa Societate intelligi volumus. Multum ad eam rem attulit adiumentum P. Nostri Generalis per litteras cohortatio ad vniuersam Societatem, tum Pontificium Iubilæum, quod idem Pater singulis, qui adhibita antea cœ vitæ confessione, in eam quam dixi, renouationem incumberent, impetrauit. Dum omni cura diuino cultui gloriæque seruitur, dum & propria & aliena salus curatur, Deo quoq; vicissim de nostris commodis cura fuit. Quo tempore Procuratores Patres vna conuenerant, Gregorius xiiij. nostræ non ignarus inopiæ mille aureis nummis subsidio venit. quæ vero templo nostro priuatorum liberalitas detulit, ea mille amplius aureorum & quingentorum summam efficiunt. Matronæ porro tres nobilissimæ aureos item mille singulæ, ad ornandum in honorem Dei Matris sacellum

cellum elegans obtulerunt. Cardinalis vero Farne-
 sius huius auctor extructorque Basilicæ, ne quem
 annum suæ liberalitatis pateretur expertem, sex
 amplius aureorum millia ad dissoluendum æs alie-
 num, quod ædificij causa contractum erat, attribuit.
 Ad exitum Aede sacra perducta, nec dum vsitatis
 religionibus dedicata, certus Dedicacioni dictus est
 dies. ea septimo Kal. Octob. a Cardinali S. Severinæ
 cum Episcopis quatuor, summa cum cæremonia, ob-
 seruatis rebus omnibus, vt solennia ac iusta conse-
 crationis postulant, consecrata est. Enituit in ea re-
 ligione, præclara tum Cardinalis, tum Episcoporum
 pietas, quos affecta iam ætate viros, non magnitudo
 laboris, non multiplex ac diuturna cæremonia, non
 longa & præsentis & antecedentis diei defatigauit
 inedia. à prima luce vsque ad tertiam post meridiè
 horam in eo munere pie constanterque perseuera-
 runt. Magno splendore, magno virorum mulierum-
 que conuentu celebrata res est: duoque illa decora
 sanctorum corporum Abundij & Abundantij, vt
 sub aram maximam conderentur, instructa itè sup-
 plicationis pompa, circumlata sunt. Idibus Augu-
 sti, qui dies Assumptæ in cælum Virgini festus est,
 redijt ad eum celebrandum colendumq; diem, quem
 admodum superiore anno fecerat, Summus Pont.
 Qui hoc etiam magis nostra delectatus est æde, quod
 & paulo iam erat ornatioꝝ, & præclara quadam
 Eucharistiæ sede ac domicilio illustrabatur. est enim
 multorum opus annorum, cum magnitudine nobile,
 tum artis varietate distinctum: fulget auro, accen-
 soque

soq; colore, plurimisq; sacrarum historiarum argumentis illuminatur: ut quocumque figas obtutus, nouo semper delecteris aspectu. itaque cum recens ad oculos hominum eius pulchritudo peruenit, magnam habuit celebritatem & plausum.

COLLEGIVM ROMANVM.

Quæ de Collegio Romano scribenda videbantur, ea quanquã in omnẽ Societatẽ, aut priuatius litteris, aut rumore nuncio perlata iã sunt: tamẽ quoniam ea cupidius à publicis fortasse litteris expectantur, non tam quod noui aliquid offerant, quã quod præteritæ memoriæ veritatem confirmet: nos pauca quædã de noui instauratione Gymnasij, quæ litterarum commendationem desiderant, perstringemus. Gymnasium hoc Gregorij xij. liberalitate, biennio ante inchoatum, vbi in eam formam videbatur esse perductum, vt non modo veteres scholas, sed etiam multo maiorem auditorum multitudinem capere posset: nostri antequam initium docendi facerent, ad existimationem noui Gymnasij, cum eodem Summo Pontifice egerunt, vt quando tam præclari operis auctor esset, non alienum duceret dignitate sua, suo id aduentu cohonestare. Quorum postulationi cum benignus Pontifex annuisset, diemq; aduentus sui definiuisset; nostri quo maiore splendore apparatuque res gereretur, totos se pro suo quisque ingenio ac facultate, ad eum diem exornandum atque illustrandum contulerunt. Sed quo magis res

ob

ob oculos proponatur, tradenda est prius breuiter
 ædificij descriptio. Constat hoc Gymnasium scholis,
 vt nunc quidem est, vndecim, si loca duo, quæ dua-
 bus Sodalitatibus Dei Matris, ad earum conuentus
 seposita sunt, eximamus. Atque vt nihil de exter-
 na Gymnasij facie loquar, quæ ad sui contemplatio-
 nem viatores vel nolentes inuitat: nihil de amplitu-
 dine ac dignitate patentis introitus, qui quantamuis
 turbam facile admittit & reddit; nihil de nobili sca-
 larum ascensu; nihil de cetera elegantia dicam, quæ
 non modo nouos & peregrinos tenet oculos, sed etiã
 assuetos: cingitur tum inferior, tum superior Gym-
 nasij pars amplissimo peristyllo. in vtraque binæ à
 latere excurrunt porticus, maxima laxitate, vbi oble-
 ctationis causa pererres. Superiores pilis ac para-
 stis distinguuntur, egregijsq; menianis ad prospectũ
 simul & venustatem. Inferiores excipit atrium per
 amplum & iter ad domesticas ædes. Est in superio-
 re Gymnasio ad publicas litterarum exercitationes
 aula per ampla, quæ varijs ornata picturis omnium
 oculos in se conuertit. Offerit se primum ingredienti
 Gregorius xij. aula in extrema: qui sublimi sedens
 in solio cum Cardinalium corona comitatuq; quam-
 plurimo porrecta dextera supplicibus benedicit. ac-
 cidunt ad pedes supplices tum è Collegio nostro cõ-
 plures, tum ex alijs ab eo institutis Collegijs lectissi-
 mi adolescentes. Hinc, vbi ad aulæ latera conuertis
 aspectum, pictos vndique cernis parietes pulcherri-
 mis ædificijs. ea sunt Gregoriana Collegia, quæ pius
 Pontifex Religionis propagandæ studio in omni ter-
 terra-

terrarum orbe cōstituit. Sex à dextra, septem visuntur à læua. nam & in Lituania Vilmense, & Claudiopolitanum in Transilvania, & Iaponica deinceps tria, cum Seminario Fuldensi à dextro latere cerni licet. A sinistro Viennense in Austria, Illyricum in Piceno, ac Romana deinceps quinq; nam ad ea, quæ Romæ constituta iam pridē erant, accesserunt Neophytorum Græcorumq; Seminaria, proximeq; Maronitarum. Aulæ frons descriptionem refert Romani Collegij maxima illa pictura, quam dicebamus, inclusi, id tanquam caput ceterorum, in capite quoque sibi locum vendicat, multo ceteris ampliores atque honestiores. Huic è regione in ipso aulæ aditu respondent Collegia quinque, opere tamen & pictura tenuiore: Mussipontanum in Lotharingia, Bräspbergen in Prussia, Holomucense in Moravia, Græcense in Stiria, Pragense denique in Bohemia. Atque hac varia multiplicique pictura, tanquam explicata veste, omnis undique ornatur & distinguitur aula. His, quæ dixi, Collegijs tanquam animus additum est perelegans carmen, vnius Poetæ opus; qui cum præcipuam in aulæ fronte picturam altero atque altero Epigrammate clausisset, singulis postea Seminarijs singula appinxit. Ex hoc fere genere reliquus constabat ornatus. Erant ambulationes tum superiores tum inferiores, quasi fertis quibusdā carminum redimitæ. Epigrammata genus quoddam poematis distinguebat, quod pictum argumentum cū Poesi coniungit. His emblematis ornabantur intercolumnia, vt non tam oculos picturæ varietas, quàm

ani.

animi argumenti utilitas oblectaret. His ita dispositis atque descriptis, V. Kal. Nouemb. qui dies SS. Apostolis Simoni & Iudæ festus & sacer est, in suum ipse Gymnasium Pontifex venit. Quod ut à multitudine animaduersum est, tãta cõfluxit vndiq; turba, ut quanquam eam per antecedentes satellites submoueres, subsistere tamen interdum Pontifex, & inter angustias cogeretur incedere. Inuisit aulã ita ornatam ut demonstrauimus, ea significatione lætitiæ, ut vel eo tacente, quã probaret omnia, ipsa oris hilaritas indicaret. Assedit in sella excelso loco posita & apparatus magnifice in ea aulæ parte, vnde suam ipse spectabat imaginem. Hic habita est ab vno de nostris oratio cõ necessaria laudatione Pontificis, quæ tum beneficiorum commemorationem, tum gratiarum actionem contineret. Sed cum suis nequaquam laudibus singulari moderatione Pontifex caperetur, ut perorandi finis est factus, Deo, inquit, honor & gloria. Secundũ hæc, scholas omnes inspexit formamq; è ligno, qua precipitur, qualis sit futuri Collegij descriptio. Quæ omnia visus est mirifice comprobare. Post octauum diem, Nonis Nouemb. inchoata est varia & multiplex inter auditores nostros exercitatio. eaque in dies plures ita partita, ut primus dies altercationibus Theologicis, alter Declamationi cuidam de principatus contentione inter Romam veterem ac nouam: tertius disputationi de arbore vitæ, quam rerum omnium effector Deus iã inde ab orbe condito, in horto illo amœnissimo collocavit: quartus egregio carmini dicaretur, quo querebatur,

batur,

batur, quæ esset optima ratio tranquilla pacatæque vitæ. Habitus est eo qui consequutus est die de studio trium linguarum Hebraicæ, Græcæ, & Latine Dialogus. Die vero sexto Philosophica concertatio. Atque hoc quasi sex dierum opus, clausit postremo die noster Orator, qui ad amorem sapientiæ iuvenes cohortatus, quasi fundamenta iecit ineuntis & consequentis anni. Sed quoniam primis scholis, omnes ferme Doctores solenni quadam consuetudine in sua quisque classe præstantur, inita est huiusmodi ratio, ut omnes ab omnibus audiri possint. Itaque in Theologiæ schola per ampla ac magnifica, biduo duodecim, magno silentio, maiore cum assensu auditi sunt: terni matutini, terni item pomeridiani. quibus prolationibus primos sibi aditus ad consequentes scholas aperuerunt. Hæc erant quæ de nouo Gymnasio mandanda litteris videbantur. Reliqua, quæ de animarum questu vilitateque dici solent, ut vno verbo complectar, ea fere sunt. Domi additi sunt ad Societatem ex minore Sodalitio adolescentes tres, totidem fere ex eo, quod è natu grandioribus constat. Foris autem strenua data opera est ferendis colligendisq; fructibus. sed quoniam nihil est in hoc genere singulare, attingendum potius id breuiter fuit, quam pluribus persequendum.

SEMINARIUM ANGLICANVM.

Nouum huic Collegio decus accessit ex Georgio Hadoco & Thoma Hemefordio pro religione

gione necatis in Anglia. Eorum alter dum palam de amplectenda religione cum hæreticis agit, comprehenditur, in carceremque conyicitur. Aetate erat ille quidem etiam tum adolescens, sed oris habitu videbatur adolescentior: atque hoc facilius sperabant eum hæretici à religione Catholica dimoueri posse. Itaque priusquam ad quæstiones & tormenta descendant, argumentis & rationibus agunt. Ex ijs quidam, ubi sensit, nihil se disputando proficere, ira incensus, ut accusationis ansa præberetur, querere ex eo cepit, an Regina esset Anglicanæ caput Ecclesiæ, cui Sacerdos, quo tandè iure id me rogas? An ignoras, quoniam ad hæc interrogata capitalis est responsio, in legibus cautum esse, ne Regiæ iniussu id rogari quis possit? Si Christi famulus esses, inquit ille, nã tu libere teipsum proderes, nec quo iure, quave auctoritate te rogem interrogares. Hac commotus voce Sacerdos, Tu ne mihi, inquit, timorem obijcias? tali præsertim in causa? Vide, quam non reformidem, nego Reginam esse Anglicanæ caput Ecclesiæ, nego esse posse. Quis ergo caput? Romanus Pontifex. Heu proditor, exclamat hæreticus, iccirco hæc audes, quia non adest testis idoneus, qui tuo te ex ore conuincat. Tum Sacerdos, scilicet is sum, qui testimonium hominis pertimescam. non ita est. Sed quoniam lacepsius a te sum, libere ego quam religionem profiterer, aperui. Quin orationem, inquit, istam tuo chi rographo firmas? Quoniam per chartam, Sacerdos inquit, & atramentum non licet, scribam ut potero, arreptoque carbone, in summo sui cubiculi ostio ita scri-

scripsit. Gregorius xiiij. Anglicanae & vniuersalis Ecclesiae caput. Huius nutui atque imperio necesse est tam ipsa Regina, si salua esse velit, quam mundus vniuersus obtemperet. Hæc Georgius illustribus litteris cum scripisset, Minister abscessit: ille vero ex conscientia præclari facinoris quotidiana mortis expectatione suspensus feruabatur in carcere. ea tamen cum differretur, quidam è Catholicis persuadere homini conabantur, vt notas illas litterasque deleret, ne aduersarios irritare voluisse temere videretur, præsertim cum ex ea scriptura, planum iam omnibus esset factum, quã tandem profiteretur Ecclesiam. Ille vero, vel quod viri nõ putaret, id quod præclare factum esset, euertere; vel quod ea re offendi non mediocriter posset, quisquis eas litteras de Catholicis inspexisset, præsertim quod custodem carceris tam constanti confessione in suam sententiam pene perduxerat, amicorum consilijs ac monitis minime parendum existimauit. Ad extremum hæretici cum intelligerent, suas omnes artes, quas ad conuellendam Georgij constantiam admouerant, irritas esse; produci eum iubent ante tribunal, sociosque tam gloriosi certaminis illi adiungunt Thomam Hemefordium & Ioannẽ Mundingum huius Seminarij alumnos, & alios duos è Rhe mensi Collegio. Hic per summam seueritatem interrogati, constantissimi in religionis sententia reperiuntur. Ad Georgium autem conuersi iudices, miseratione commoti tam florentis ætatis, Quæ est isthæc, inquirunt, tua tanta temeritas, qui id ætatis, seniorũ consilia

consilia prudentiamque contemnas? Dede te, si sapias, & istius te adolescentia misereat, pigeat florem istum perdere sine lucro. Tum Georgius nihil est, inquit, quod mei miseratio vos teneat, aut quod hęc atas vlla vos ratione perturbet. sat matura Deo est, sat tempestiva securibus: quę quo citius suo creatori redditur, eo illi est futura iucundior. Equidem in optima causa, soluo libenter quicquid vestra non æquitas sed crudelitas exigit: scio cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Iudices cum frustra Georgij tentari constantiam animaduverterent, ad extremum sententiã capitis ferunt, non in Georgium modo, verum etiam in reliquos socios. quam illi tanta non modo æquitate animi, sed etiam gaudio atque hilaritate susceperunt, vt in summis Dei beneficijs pœnam illam necemque reponerēt. Reducuntur secundum iudicium in custodiam, vbi assiduis precibus dies noctesque se comparabant ad mortem: ad quam octauo post die iterum educuntur. Iubentur supra crates ex instituto decumbere, & ad caudas alligati equinas ad carnificinam vsque raptari. ea ab vrbe abest passus circiter mille: quo vt ventum est, Georgius ferali plaustro primus imponitur, erat enim ministris in animo ad deterrendos ceteros noua in eum crudelitatis edere documenta. itaque in ipsis Sociorum oculis hominem veste suspendunt, vt ea repente præcisa, viuo adhuc atque incolumi petus ferro discinderent, & cor cum intestinis auellerent, ceteramq; de more feritatē expromerent. sed

vana fuere consilia. nam qui laqueum debuit repensino ictu succidere, suaque celeritate interitum cadentis corporis antevertere, tam oscitanter suas partes egit (id quod ijs plerunque contingit, quos praepropera festinatio ad opus adigit) ut ante corporis casum, laqueiq; praecisionem, animam sacerdos efflaret. Reliqui nihil huius nece commoti, quin confirmati potius (nouo quippe aucti deprecatore patronoq; apud Deum) plaustro ipsi quoque imponuntur ac suspenduntur. His carnifex ut negligentiam praeteritam resarciret, tanta restem celeritate praecidit, ut viui illi stantesq; deciderint, conuersis ad sidera vultibus, oculisque ac nutibus, verbis ac vocibus Religionem Catholicam profitentes. ea res immaritam carnificum sic exacuit, ut in rabiem efferati repente in ea corpora tanquam Molossi canes irruerint, ut ea viua adhuc calidaq; quam acerrimis tormentis excruciaent. itaque non quidem celeriter, ut mos est, sed lentissime ac pedetentim aperire ventrem atque abdomen incipiunt, cum illi interim clamabant identidem, Dominus meus & Deus meus. Quae voces etiam tum a circumfusa multitudine exaudiebantur, cum cruenta carnificum manus in ima viscera condebantur: ea totis auulsa viribus concuiebantur in ignem. sequebatur totius pectoris foeda dissectio: quod quidem ne tam cito veniretur ad cor domicilium sedemque vitae, tanta lentitudine scindebatur, ut ad id spectaculum omnis horreret aspectus. dempto corde viuisque prunis iniecto, tum demum amputata sunt capita. haec summis praefixa
 contis

contis ad ludibrium terroremq; Catholicorum in sublime sublata sunt. reliqua vero corpora in partes dissecta quatuor, urbanis turribus ac murorum pinis affixa. Atque hac diuisione corporis ac descriptione membrorum Beatæ illæ mentes indissolubili se cum Deo vinculo coniunxerunt.

DOMVS PROBATIONIS & reliqua urbana Collegia.

Admisit Probationis Domus Nouitios vnum & quinquaginta, ijque de more ad omnem Societatis disciplinam erudiuntur. In suscipiendis Nouitiorum more peregrinationibus (vt hæc quoque minuta tangamus) quidam cum aberrassent à via, essentq; , id quod necesse erat, maxima in egestate, obuiam fit eis vir primarius expeditus in curru cum familia & comitatu, qui cum suo veniret ex oppido, vt nostros aspexit, sciscitatus an essent ex Societate, molestum sibi esse dixit, quod ab ædibus longe abesset, aberat enim ab oppido passuum millia fere decem: sed tamen imperaui, vt eò nostri deducti victu ceterisq; rebus, quam liberalissime & commodissime haberentur. itaque ea nocte tanquam domini sunt excepti. nummos etiam obtulit & iumenta, eaque sine recusatione accipi voluit: vt intelligi possit, quanta sit diuinæ providentiæ in suos famulos cura, qui, quanto magis illi se deserunt, & in Deo sua ponunt omnia, tanto ijs prospicit affluentius. Sed non minus ille domesticorum, quam peregrinorum

subuenit inopia. Accessit enim septingentorum aureorum pensio ad annum vsque vigesimū. quam quidam de Societate cum Abbatiam, quam obtinebat in saculo, resignaret, Summo Pontifice approbante reliquit. Ex alterius item bonis, qui se Societati dicauit, aurei quotannis ducenti quinquagenique sunt attributi.

IN Collegio Pœnitentiariorum complures, qui è varijs hæreticorum regionibus huc se contulerant, ad Ecclesiam reducti sunt. Vnus & idem Sacerdos quindecim interdum ex his absoluit, eosque tum ad detestandos errores, tum ad suscipiendam profitendamq; religionē adduxit. Aliqui etiam, qui, cœnobiorū religione deserta, vxores duxerant, liberosq; susceperant, relictis omnibus ad sua quisque cœnobia nostrorum monitis redierunt.

EGERMANORŪ Collegio nihil est hoc anno præcipui. Quatuor ex his ad nostras vitæ rationes adiuncti sunt. reliqui ita se instituant, vt ab ijs non tam hoc tempore postulandi sint fructus, quam vberissimi in posterum expectandi. ita præclarus eorum euentus, qui in suas dimissi sunt patrias sperare iubet: quorum tum virtute, tum in rebus gerendis industria, huius Collegij disciplina mirifice commendatur: vt planius ex his ipsis litteris perspici poterit.

Iam in Romano SEMINARIO non minor pietas, vt testatur vtilitas. Dedit Societati nostræ spectatæ indolis adolescentes vndecim. Ex ijs quidam cum oblata sibi a suis Abbatia, vt Societatis consilium abijceret, tentaretur, quod dicerent, eum tradendo rudi-

rudibus Catechismo, non minus Christianæ Reipub.
 prodesse posse, quam si in nostro numero versaretur:
 is non modo in sententia repertus est constans, sed
 eam, quam dixi, Abbatiam suis sibi habere iussit.
 quæ res ita eius est probata patruo, ut ipsemet So-
 cietatis ineundæ potestatem à Sabellio Cardinali,
 qui Seminarij patronus est, impetrarit, & Nouitio-
 rum eum Magistro dicarit. Ex eodem numero ado-
 lescentis cum Societatem haberet in votis, in grauem
 & periculosum morbum incidit. quocirca suum de
 Societate consilium parenti non dubitauit exponere.
 Pater, qui id ex alijs ante cognouerat, etsi præserui-
 dæ ætati non satis credebat: tamē cum quotidie ma-
 gis inflammari filij studium animaduerneret, spopon-
 dit sese eum Deo, si cōualesceret, dicaturum, nullaq;
 interposita mora, filij causam apud Patrem Gene-
 ralem vehementer egit. Interim adolescens ardo-
 re febris de potestate mentis exierat: sed ut ad eum
 Pater re impetrata reuertit, præ lætitiâ ad sese re-
 diit, id quod illi in eo morbo non semel contigit, præ-
 fertim in extremo: cum enim deterius se haberet in-
 dies & aliena loqueretur, simulac Eucharistiæ via-
 ticum allatum est, mens iterum rediit, tantaque con-
 stantia ac pietate Christi corpus accepit, ut nullum
 alienatæ mentis vestigium appareret. Sed quod lon-
 ge admirabilius est, sibi ipse vaticinatus est mortem,
 nam inter initia morbi negauit, se ex eo lecto, vbi
 decumberet, surrecturum. nonnullisq; diem ipsius
 mortis, quibusdam etiam horam ante prædixit. nec
 vana cecinit, eodem enim die eademq; hora comper-

zum est obiisse. Conditus est in templo nostro tanquam vnus è nostris: eiusq; pater tam præclara morte plurimum recreatus, multo moderatius tulit vnicui iacturam filij.

TYBVRTINVM HETRVRIÆQ.
Collegia.

TYbure adductus est ad Christum non ignobilis Turca: institutaq; è ciuibus magno pietatis incremento sodalitas.

SENIIS autem adiuncti sunt fratres duo. Nec desunt viri nobiles, qui ad res gerendas Societatis opera vti velint, multiq; quanti nos faciant, subleuanda suis opibus inopia nostra declarant. nam cum annuis fructibus vix, aut ne vix quidem, Collegij pars sustentetur; tanta fuit privatorum hominum liberalitas, vt ea non modo necessarijs vitæ vsibus prolixè cumulateq; subuenerit, sed etiam in sacram ac domesticam suppellectilem redundarit. Nostrum quantum in se est, suam non patiuntur operam à quopiam desiderari. ac dum de more sepe vocantur ad ægros, illud accidit non tardum. Nobilis mulier cum filium haberet ægrum, plus diuinis, quam humanis artibus tribuens, Sacerdotem nostrum accersit, iussitq; aliquid ex eo liquore, qui è Beati Andreæ corpore manat, ægro præberi: tanta eius fuit tum pietas tum fiducia, vt
quam-

quamuis in puero febrim paulo ante medicus deprehendisset; ea tamen diuino illo medicamento recesserit.

DE Florentino Collegio multis omisis, hæc fere sunt, quæ litteris mandari possunt. Triginta amplius è publicis sunt educti custodijs: familijsque compluribus, quas à mendicando pudor ingenitus deterrebat, piorum liberalitate subuentum. Nec tamen his officijs ciuium vincuntur officia. nam vt nihil de veteri beneficentia, qua nobis templum exædificarunt, dicamus, multæ sunt præterea pecuniarum summæ huic tributæ Collegio. Quidam cum mutuum nobis dedisset argentum, diesq; solutionis adesset, negauit se commissurum, vt quod ab argentarijs cœlestibus sibi redditum iri consideret, id è terrestri trapezarum mensa repeteret, atque ita debitum nobis vltro remisit. Matriona etiam nostri nominis studiosa, vt viua quicquid potuit è suis opibus ad nos transtulit (omnè enim fere templi supellectilem apparauit) ita in morte suarum fortunarum nos hæredes instituit; atque, vt ne tum quidem diuelleretur à nostris, in æde quoque nostra sepulturam sibi delegit. Nec vero discipulorum silenda benignitas est, qui cum Philosophiæ magistrum, reuersurum in patriam cognouissent, plenum ei marsupium ad subsidium itineris attulerunt. quod ille aurum cum è Societatis instituto respueret, nec vlllo nomine, vt id acciperet, induci posset, ij marsupio in Gymnasio posito discesserunt. postero die cum eos Rector de Societatis legibus ac consuetudine docuisset, vix tandem persua-

fit, ut pecuniam, quam reliquerant, auferrent. Hanc civium erga nos voluntatem simili Deus liberalitate remuneret.

PERVSI ut à cōmunibus abeamus, viginti circiter adolescentes Deo se in varijs religiosorum ordinibus deuouerunt. Mulieres præterea, quæ suis corporibus ad quæstum & libidines abutebantur, ad pudorem & sanctimoniam reuocatae sunt. In his quædam, cum è suis sordibus emersisset, multis comitata matronis in publicum prodijt tanquam in supplicationem, albis induta vestibus, caputque spineis redimita fertis, ac de ceruicibus fune suspensa: ita præeuntem Crucifixi imaginem sequebatur, tanta significatione doloris ex antea vitæ recordatione, ut ipse oris habitus commutati animi index esset. Ad templum ut ventum est, locum scandit excelsiorem, ad eam rem apparatus: ac dum concionator noster pro re nata verba facit, omni animi demissione ante signum Crucifixi proiecta tantos motus in omnium animis concitauit, ut nisi cœnobij locus excluderet, quò genus hoc mulierum sese recipit, meretrices in id multæ sese protinus inclusissent. Iam è placatis odijs insigniora sunt illa. Discipulorum contubernium mutuis odijs diuisum atque distractum in partes (nam eductis è vagina gladijs mutuam iam in eadem conspirauerant) sacerdos noster admonitus seducendis factionum ducibus pacatum reddidit ac tranquillum. Cuius, qui militarem profitebatur artem, ut studium pietatis occuleret, surtim ad conciones consuevit accedere. tulit suo tempore fructū
pieta-

pietatis suæ. nam ab inimicis grauius vulneratus cū
 inuiseretur à nostris, eorum hortatu, aduocata sua
 ipse parente cæterisque propinquis, uehementer ab
 eis contendit, ut abiecto ulciscendi consilio, impuni-
 tatem percussoribus darent. atque hac animi affe-
 ctione Eucharistiæ viaticum postulauit: quod cum
 initio negaretur, propterea quod nulla tum esset su-
 spicio mortis, ille tamen postulandi contentione vi-
 cit, ut afferretur. quo accepto sacro etiam se oleo ad
 subeundum cum communi hoste certamen, deliniri
 iussit; nec ita multo post conuersus ad Patrē, Abeo,
 inquit, è vita Pater, abeuntem tuis precibus adiuua,
 Et a peccatis absolue. Vix eum à noxis Pater absol-
 uit, cum corpore solutus est animus, tum demum
 felix, tum demum beatus, cum uirisque, uinculis expe-
 ditus toto impetu ferretur in cælum. Ad Societa-
 tem adiuncti sunt nouem. ex his quidam cum diu Re-
 ctorem ut reciperetur, urgeret, Rectorque ea de re
 parentem admonendum existimasset, præ dolore pa-
 rens obmutuit; deinde in furorem rabiemque, con-
 uersus, uehementer in nos exarsit. retulit iras do-
 mum, sed paucis diebus filij prudentia mitigatus, Et
 eas posuit, Et ad Rectorem ueniæ causa reuertit:
 excusataque prima illa concitatione animi, quam sæ-
 pe regere in manu nostra non est, Societati filium,
 ne Deo uocanti resisteret, consecrauit. Hactenus
 de Hebruria. Nunc de Piceno per pauca.

LAVRETANVM ET
reliqua Collegia.

L Auretani Collegij acta à superiore anno fere non discrepant. Bauariæ Dux pro ea, qua est in Societatem benevolentia, ad Rectorem litteras dedit cum argenteo candelabro, quod adi illi dicebat: iubebatq; ijs litteris alba ex cera candelas ad Dei Matris aram statis accēdi temporibus, simulq; Rectorem rogabat, vt sibi per litteras significaret, quantum æris videretur opus ad perpetuos in eam rem census constituendos: tantundem enim se curaturum. Steterat id candelabrum aureis mille ducentis, neque hac liberalitate contentus, alia insuper munera non ita multo post (datis item ad Rectorem litteris) misit. ea nos quoniam non multum ad rem nostram faciunt, præteriri facile patiemur.

HVIC Collegio Illyricum est adiunctum, cuius numerantur alumni fere triginta, ex eoq; iam prodiere Sacerdotes quatuor ad colendam Christi vineam satis instructi. vt autem celerior studiorum futurus sit cursus, Magister alter explicandis Conscientiæ questionibus, quibus illi dant operam, adiectus est. Duo se Societati nostræ ex ijs adolescentibus dedicarunt, totidemque missi sunt Romam in Seminarium.

Ma.

MACERATAE cū esset in more positū, ut ad tollendas ciuiles discordias tres quatuorve è ciuium numero legerentur, hoc anno è Societate lectus est vnus, ab eoque diuina ope perfectum, ut cum multis extitissent ante discordiæ, eæ fere sedatæ sint vniuersæ.

RECINETI vir primarius cum grauitè agrotaret, nec vllius suasu posset, ut peccata confiteretur induci, nostrorū colloquijs destitit de sententia, expiatisque rite peccatis Societatem, a qua prius alieno erat animo amare cœpit. Filium, qui rei familiaris causa dissidebat à Patre, nec vlla ciuium aut propinquorum auctoritate reduci poterat ad concordiam, vnus è nostris ope auxilioque diuino, & ad Patris reduxit obsequium, & ut contumaciæ veniam peteret, persuasit. Mutuæ præterea repressæ sunt cades, præsertim duorum fratrum è nobilitate præcipua, quorum alter alterum stricto gladio furens inuaserat, qui tamen nostrorum auctoritate, non modo se à cade continuit, sed confecta pace, longo interuallo rite animum expiauit. Apud Samnites, principes inter viros pax item est conciliata grauissima. Quatuor autem & viginti in Vrbeueteri. qua re permota ciuitas de constituendo in ea vrbe Collegio per legatos agere cœpit: sed cum esset à P. Generali responsum, prouidendum sibi potius esse, ut vetera firmarentur, quam ut noua Collegia conderentur; postulauit, ut per eum saltem sibi liceret, concionatorem quem

quem de nostris habebat, diutius retinere. quod
facile impetrauit. Hæc de Piceno to-
raque Romana Prouincia. nunc
pergamus ad reliqua.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through.]

PRO-

PROVINCIA
MEDIOLANENSIS.

Verunt in Mediolanensi Prouincia fere ducenti. In Professorum domo 40. In Brerano Collegio 70. In Genuensi duo ac triginta. In Taurinensi 20. Vndecim Nouocomi, Vercellis septem, Aronæ duo circiter ac viginti. Ex hoc numero tres è vita migrarunt: Recepti sunt Societate viginti.

DOMVS PROFESSA
Mediolanensis.

Mediolanensis ager Sociorum labores ac Studia magno fœtu remuneratur. Et vt à Professorum Domo ordiamur, celebrant in ea iuge Christi conuiuium octauo quoque die circiter mille. expiantium vero peccata seu vetera seu recentia maior est numerus, quam vt iniri possit. Non hoc suscipiam, vt singula Societatis munera, in quibus & fratrum virtus, & animorum fructus enituit, oratione percurram. vt quid egregium in vnaquaque re fuerit, ita à nobis commemorabitur. Ingens auri vis, partim fraude partim inscitia iuris adempta, ad suos dominos redijt. Negotiator vnus aureorum mil-

millia quadraginta restituit: aliusq; tam multa, ut ex
 his quotannis caperet aureorum duum millium ve-
 ctigal. Plurimi, qui diuturnas animi labe, aut nun-
 quam confessione deterferant, aut in ea taciti præ-
 terierant, eas tandem eluere induxerunt in animum
 & suam omnem turpitudinem aperire. Senex in his
 quidam nunquam rite confessus, cum de inferorum
 incendijs disputantem energumenum audisset, metu
 perterritus ad Sacerdotem accurrit, totumque pe-
 stilentia virus euomit. Verum ut urbana vitia,
 quibuscum depugnatum est, & commoda, quæ ciui-
 bus sunt accersita, mittamus; externa potius profe-
 remus in medium, à quibus illa & pondere superan-
 tur, & copia. Ad Grifones seu Rhetios, Sacerdotes
 destinati sunt duo, quorū vbiq; opera, præcipueq;
 Rogoreti tum concionibus habendis, tum explanan-
 do catechismo consumpta est. Et quoniam iniquas
 scenerationes in his regionibus lex prope nulla ve-
 tabat, cautum crebris monitis est, & ne quid sceno-
 ri detur, & ut male parta reddantur. Sed dum in
 sanandis vitijs nostrorum desudat industria, inuidus
 aduersarius, ut omnia euerteret, serere discordia-
 rum semina inter ipsos Grifones cœpit. Sunt autem
 inter se Grifones, ut alijs litteris significatum est,
 trium quasi Societatum fœdere copulati, quarum
 vna, vbi nostri fuerunt, è Catholicis ferme constat,
 reliquæ è Zuinglianis Lutheranisq; promiscuè. quæ
 quidem Societatis Catholicæ magistratibus obiece-
 runt, ab his dynastam alienigenam, & Iesuitas
 esse receptos. Iesuitis enim in ea loca penetrare Gri-
 fonum

sonum per edicta non licet, quod dicant id hominum genus nec Catholicis assentiri nec Lutheranis, sed aequae omnibus fidem prodere, & quod minime ferendum est, novos fastos inducere, noua cudere calendaria. Responsum à magistratibus est, quod ad Principem alienigenam pertinet, Cardinalem Borromeum (de eo enim agebatur) illum quidem & Principem fuisse, & principatu dignissimum, sed tamen non modo ipsum nullo telorum genere, nullo numero militum, Grisonum esse fines ingressum: sed ne eius quidem famulis satis fuisse ferri ad diuidendos, quos conficerent, panes. cumque ea gens Catholicorum se partes sequi profiteatur, honorem habere Catholico Antistiti voluisse, & ei Antistiti, qui ut suos in Christo filios ad veram religionis normam rationemque dirigeret, id itineris suscepisset: quare id factum nec reprehensione videri dignum, nec contra foedera pactioesque Societatum. Quod vero spectat ad Iesuitas, an ij Iesuitae vere sint, qui ad se venerint, exploratum sibi compertumque non esse: Sacerdotes quidem esse certe, & ex eadem, qua sunt ipsi religione, sed eiusmodi tamen, qui non modo ab omni crimine longe absint, verum etiam partim exemplo vitaeque integritate, partim erudienda iuuentute studeant prodesse quam plurimis. Cum in hanc sententiam responsa dedissent, communi omnium sententia decernitur, ut Episcopo Coirensi, cui Dioecesis illa subiecta est, quamprimum se nostri sistant, interimque concionandi & docendi munere superseant. Id nostri non grauate fecerunt. Verum ut se-

datio-

datiora fuere omnia, Magistratus in Concilium nostros aduocant, tum vt quid in eos statutum esset, exponerent, tum vt de nouo Calendario sententias exquirerent. Quod ad Calendarium attinet, ea fuit Consilij summa, nullo modo committendum esse, vt recens Calendarium semel acceptum ac confirmatum Summi Pont. auctoritate, in scio Episcopo, Cardinaliq; Borromeo, in cuius tutela ea vallis erat, antiquaretur. Populus, qua est in Romanum Pont. obseruantia, statuit quiduis potius perpeti, quam vel tantulum à Pontificio imperio nutuque discedere. Nostri tamen præteritis euentis edocti, ne quid sua apud Grifones commoratione, ijs quibus prodesse vellent, obessent; deliberare inter se cæperunt, præstare ne desiderari tantisper, quam in ijs turbis nulla cum vtilitate versari. Id subodorati discipuli ad suos quisque parentes cum lacrymis contenderunt, Patrum abitum lamentantes. cuius rei fama cum manaret latius, populum vehementer affecit. Postridie igitur, vniuersorum concilio simul cum patribus conuocato, edicitur, vt de nostrorum commoratione suam ferat quisque sententiam. mos est apud hos ferendi suffragij, vt quod quisque adiudicauerit ac probarit, id altera sublata manu significet. Vt igitur de re nostra rogatus est populus, complures non alteram tantum, sed vtramque manum sustulerunt. Nostri quando secundis comitijs acta res erat, pro secundis etiam euentibus, horarũ quadraginta supplicationem ad D. Mariæ, quam Lauretanam nominant, decreuerunt. Est id templum à
Sacer-

sacerdote quodam Dei Matris monitu quatuordecim annis ante constitutum, & ad Lauretana, quæ est in Piceno amplitudine facile par, prodigijs item nobile frequentiq; conuentu. Vt igitur manendi copia facta est, tanto acrius se nostri ad sua munera cõtulerunt, quanto difficiliore initio aditus habuerūt. Nec vni tantum Oppido vtilitati fuere. Messaucum Rogoreto non procul abest, sunt in eo complures heretici, sed ex ijs quindecim posita contumacia, suauissimo Ecclesiæ iugo ceruices suas nostrorum persuasionibus subiecerunt. atque huc nerui collati sunt omnes, vt cæca pectora diuinæ veritatis lumen admitterent; tanta est enim in plerisque caligo, vt discuti nisi à iustitiæ sole non possit: tanta autem animorum peruersitas, vt lucem ode-rint, noctem adament, nec dent ducibus dextram, qui extrahere eos conentur è tenebris. Fuit, qui rei veritate conuictus lapides de terra tolleret, vt se contra Sacerdotem nostrum, quoniam disputationis pugna non poterat, lapidatione defenderet. Neque tamen à confirmãdis in religione animis nostrorum charitas deterretur, præsertim quod ea cernitur in plerisq; constantia; vbi semel hauserint veritatem, vt optime apud eos collocari opera videatur. Rogoretum cum Calendarij caussa ex omni Grisonum tribu legati venissent, inspexissentq; quæ gererentur à nostris, visi sunt pijs ipsorum studijs mirifice delectari, placuitq; eorum concionibus interesse, interdumq; conuiuio illos excipere ceterisq; humanitatis officijs. Mos vsurpandi diuina mysteria, qui ante

nullus erat, tanta est omnium cum voluptate receptus, ut eam ob causam gratulandi Deo nullum finem faciant. Catechismus vulgo sic teritur, ut iam eius castissimo cantu personent uniuersa. Certe à puerulis discunt parentes, & quorum corpora & vitas alunt, ab his petunt pabulum animorum. Nec minus operæ in inserendis bonis, quàm in euellendis prauis moribus collocatur. Prodromi Domini natalitius, benedicebatur in sacris ædibus vino, idque populo magna cum superstitione propinabatur: ad sepulchra cantus lugubres edebantur, & (quasi id ad mortuorum animas aliquid pertineret) ploratus precibus miscebantur. Iam maledicta, execrationes, fœnora in minimis peccatis numerabantur: nam escis vii præpinguibus, exceptis ab Ecclesia diebus, istuc quidem religioni vulgo non erat. Quæ tamen omnia, Deo fauente, aut funditus sublata sunt, aut magna ex parte repressa.

C O L L E G I V M B R E R A N V M

Quæ res Societati nostræ propria est, ut rudi plebi teneræq; ætati lex Christiana tradatur; in ea huius Collegij fratres summa cum laude versati sunt. Inuitamento fuit ciuitas ipsa scholis Catechismi referta. quippe quæ centum ex ijs amplius numerat & viginti. Præest huic procurationi sodalitas quædam annum iam ante centesimum, in eaque sunt viri pietate ac religione præstantes, qui ad Catechismi munus has etiã officij partes adiungunt,

gunt, ut tetra in cœlites maledicta ac nefarias execrationes beneuola oratione castigent, suoque exemplo, qui cæteris obsunt, emendent. Huius sodalitatis studia, quod natura fert in omnibus fere rebus, cum languidiora iam essent, alias cœpit operas aduocare, alia implorare subsidia. Dati sunt è nostris, in eam rem festis diebus duo de viginti, quorum labor vtilis, ut superiore anno significatum est, longelateque manauit. Forenses fructus fuerunt etiam vberiores: varijs enim in foris habita concio magnos animorum motus effecit. Res erat sane iucunda, cum ij ipsi, qui vel irridendi caussa, vel curiosius cognoscendi, quid ageretur, accederent; saniores inde recederent. Vir nobilis ut propius accessit, & diuina verba admisit ad aures, domum celeriter aduolans, suos quoque liberos ad audiendum eduxit. Matrona nobilis concionem præterueta curru, ad aspectum concionatoris subsistere aurigam iussit: nec prius inde discessit, quam concionandi finis est factus: cumq; noster ille ad sacram ædem populum inuitasset, ipsa quoque de curru desiliens, præeuntem cum turba sequi non dubitauit. Mitto alias hominum cū hominibus, & hominum cum Deo reconciliationes: taceo pecuniarum restitutiones, impedimenta cædium, admirabiles animorum commutationes, & id genus alia complura, quæ hoc vno concionandi genere summa cum Cardinalis approbatione sunt facta. Ut autem auditores, quorum magnus semper numerus cogebatur, satis videbantur ad pietatem esse permoti, deducebantur non sine cæterorum admi-

ratione in eadem aliquam precabundi. res ad laticiam & voluptatem erat insignis, cum domum nostri reuersi suam quisque prædam vespertina per otia commemorabat. vnus sexaginta se adduxisse dicebat ad luenda peccata, alius ludos se dissipasse profanos, alij alias prædas questusq. iactabant. & vero tanta vis erat eorum, qui confessionis causa Sacerdotes requirerent, vt ei non modo Collegium, sed ne Domus quidem vniuersa sufficeret. Redeamus paulisper domum, & de Sodalitjs Dei Matris Gymnasioq. dicamus. E maiore minoreq. sodalitia (duo enim sunt, alterum è natu grandioribus, è minoribus alterum) religiosissimi quique selecti, sexta quaque feria sub vespertina vna conueniunt, efficiuntq. alterum quasi priuatum cœtum: cui propositum est curas omnes, tum in piam precationem, tum in edomandas prauas animi cupiditates intendere. nec alia lege tenentur, nisi qua diuinis octaua quaque luce mysterijs, & qua silentio vti iubentur. Hi certum in locum vbi conuenerint, exacte per diuinas commentationes hebdomadae rationem reddunt: deinde certatim quisque abiectus in genua, pœnarum aliquid sibi deposcit. hic patefactis suis ipse culpis acriter se obiurgat: ille se obiurgantes æquo animo audit: alius ad voluntaria verbera, nonnulli ad infima etiam pedum oscula omni summissione descendunt. atque hos fere Deus ad cœnobiorum disciplinam ac perfectam rationem virtutis instituit. Sodalitium, quod è natu grandioribus constat, etsi magnæ auctoritatis & sapientiæ viros in suum nume-

rum

rum legit: tamen tantum abest, ut id ætatis homines
 versari inter adolescentium ac discipulorum gregē
 pudeat, ut mirifice potius pijs illorum sermonibus
 capiantur. Tanti vero apud eos sodalitas est, ut si
 forte tum adesse, cum suos illa conuentus habet, mi-
 nime liceat, per internuncium occupationes excu-
 sent: horum numerum speramus, Deo fauente, auctū
 iri quotidie: præsertim quod Terræ nouæ Dux, hu-
 ius Regiæ ditionis administrator, singulari pruden-
 tia vir ac pietate non minore, vnus ipse de sodalibus
 esse voluit: qui quanquam ingenti negotiorum mole
 tenetur, imperat tamen suis ipse occupationibus
 quantum potest, ut quam sæpissime cum sodalibus
 vna versetur. Gymnasij pietas nihilo inferior, &
 quanquam in eo de sodalitate sunt multi: tamē laus
 ferme eadem ceterorum. Hanc suscitauit frequens
 peccatorum à prima ætate confessio, ad eamq. rem
 acris cohortatio inuitatioq. Doctorum. quare tan-
 tus inter auditores exiit ardor, ut iam cœnobium
 triginta amplius meditentur. In Societatem præ-
 ter eos, qui ad domesticam procuracionem admissi
 sunt, recepti sunt tres præclaris naturæ animiq. in-
 structi muneribus. Hac auditorum pietate mirifice
 captus est Borromeus, eosque, cum ad nos venisset,
 pabulo cœlesti refecit, & ad eorum, totiusque Gym-
 nasij opportunitatem, curaturum se recepi peram-
 plam ad literarias altercationes aulam extruen-
 dā, sed optima eius consilia mors diremit. Nec leue
 fuit eiusdem in nos amoris indicium, quod Collegij
 causam Pontifici Max. per litteras commendauit.

nec vnas tantum scripsit, sed alias, quæ Romam post eius obitum peruenierunt, quarum vi pius Pontifex Præposituram Collegio quandam, quæ Mediolano non longe abest, attribuit: sed ita, ut cum sese dedisset occasio, maiora deferret: id significauit ipse procuratoribus Italiæ Patribus, cū à sanctissimo pedis osculo in suas Prouincias remigrarent: nam cum ei pro accepto beneficio eius Prouinciæ procurator gratularetur; Pauca, inquit, ista sunt; plura, si facultas tulerit, adiungemus.

COLLEGIUM GENVENSE.

Genuæ quoque animarum salutis præcipua cura fideq; consulitur, siue apud ciues, siue apud paganos. In ciuitate plurima nobis lucra parantur ex sodalitatibus tum varietate tum copia. eæ nouem circiter numerantur in varijs vrbs locis, & à Societate reguntur omnes. Cum his omnibus illud est commune, ut peccatorum labes vitent, & octauo quoque die mysterijs sese cælestibus expient. crebra in ijs de re diuina colloquia, crebra commentatio tractatioque cælestium rerum. Cætus quidam est eorum, qui expoliendis Catechismo pueris, rudiq; plebi præpositi sunt, interdumque nostris adiuncti ad triremes excurrunt, ut illa quoque contempta capita & remis addicta mancipia, christianis præceptis instituunt. Horum exemplo permoti non pauci suos etiam liberos imbui volūt, eosq; ad Catechismi scholas (his plerumq; creditas) vltro deducunt. Sodalium

lium in hoc cœtu numerus fere centum. Est & sodalitas quædam, quæ à Nosocomio vocabulū sumpsit ex adolescentibus sexaginta, quorum partes sunt, præter frequentem Sacramentorum usurpationem, quam cum omnibus diximus esse communē, & Catechismi tradendi curam, pijs quotidie commentationibus ad vnius horæ spatium vacare. meditationem comitatur actio exercitatioq. virtutis. ægris in valetudinario ministratur, triremis carcerque conuiscitur, & alia huiusmodi officiorum munera obeuntur. Ex hoc Oratorio fluxit aliud, cui sacra ædes angelicæ salutationi dicata nomen dedit. Constat id è sodalibus fere centum, atque ita pendet à proximo, vt ab eo leges & moderatores accipiat, sitq. veluti seminarium quoddam, vnde progrediente tempore migretur in illud. Adhibetur ad domandum corpus verberum disciplina semel atque iterū in hebdomada, sæpeq. sæpius, vt fere in omnibus freno sit opus. itaque complures de carnobio iam cogitant, & diuitiarum prementes fastum ad Christi paupertatem, humilitatemq. descendunt. Cœtus ille, quem Oratorium nominant S. Siri, totidem fere sodalibus continetur, sed his minimum decimoquinto die Sacramentorum indicta lex est. reliqua à ceteris sodalitijs cœtibusq. non discrepant. Ex hoc ipso numero sodales ferme triginta, alios habet priuatos secretosq. conuentus, vbi agitat inter sese varijs de pietate colloquijs, ad semihoram precationi se dedūt: tū verberibus in suum ipsi corpus animaduertunt, & crebro pœnas à moderatoribus sibi

deposcunt, quæ vel corpus vrant, vel personam ac dignitatem. ita fit, ut ex his quoque plurimi fugaciū rerum cura contēpta cœnobio se in arcta concludāt.

Sunt & Sodalitates quædam vel Oratoria, quæ, præter cetera pietatis studia superioribus consimilia, corrogandis pecuniarum subsidijs ægrorum inopiæ, & eorum quos nobilitatis pudor à quærenda stipe deterret, opitulantur. Hæc præcipua laus est tum Oratorij B. Martini, tum eius maxime, quod à Sudario nomen inuenit. hoc & nobilitate floret & numero: publicis in tēplis stipem Sodales corrogant, quod quia sudario faciūt velut in marsupium complicato, ad excipiendam continendamq. pecuniam; iccirco à sudario ipso Sodalitas nominatur. Habent præterea nostri ad alium cœtum ex hominibus octoginta cohortationem, hi nobiles rogatiq. sunt omnes, suosq. conuentus habent non tam ad priuatum propriumq. commodum, quã ad publicum & commune, neque tam de virtutibus agunt, quas cura omni studioq. sectentur, quam de vitiorum fuga & corruptæ ciuitatis moribus, quos sanandos curandosq. suscipiant. Nam cum auctoritate præstent, vltro ipsi ad Senatū vel Episcopū deferunt, si quid in ciuitate corrigendum sanandumq. sit. ita multis malis occurritur, multa vitatur incommoda. Atque hic in vrbe campus Sociorū sese laboribus explicat. nec tamen in tāta Sodalitiorum procuratione, ceteræ ciuitatis salus commodumq. negligitur. sæpe oboriuntur occasiones siue leniendi odia, siue nefaria lucra prauasq. consuetudines rescindēdi,

di,

di, quæ & auide arripiuntur à nostris & studiose. Quidam cum aureos nongentos vt redderet (nam minuta multa mittuntur) induci ne viginti quidem annorum spatio potuisset, impetratum tandem ab eo est, vt quæ contra religionem, contra officium usurpauerat, restitueret. E feminis, quæ pudicitiam suâ fæde vulgauerant, duodecim ex eo probro ac dedecore sunt ereptæ. Nec minore studio virilium libidinum extinctæ faces. Sed quotidianis rebus omisis migremus ex vrbe. Sæua inter externos est finita contentio, quæ cum indies cresceret, seminarium erat plurimæ cædis, ea extiterat inter eos, qui varijs dominis herisque parebant: & in vtramque partem centum circiter cum ferro secesserant, in iisque exulum duces è diuersis eiecti sedibus: eò autem deducta res erat (plurima iâ facta cæde) vt magnâ pacis desperationem afferret: tamen quoniâ ab eo expectabatur medicina, cuius clementia ac misericordia pari prædita est potestate; Nostri ea nixi fiducia aggressi sunt pro viribus vniuersa componere: euocât ad colloquium tum dominos tum subiectos, dissidij atque discordiæ docent incommoda, si quid esset litium, hortantur potius iure quam ferro decernant, denique in omnem partem sese versant, vt tã atrox dirimant periculosumq. certamen, haud irriti fuere conatus: dedit Deus, qui sperabatur, euentum, seditioq. omnis placatis animis conquieuit. Sacerdos alius cum comite dum finitima peragrat, tantum è suis concionibus fructum cepit, vt consentientium multitudine oppressus, quatuor quinqueue Sacerdotum labo-

labores sustinere vnus suis humeris cogeretur. Leniuit quorundam odia fratrum, qui ex fraterna caede in percussorem incensi octauum iam annum Sacramentis omnibus abstinebant. Aegrum etiam, qui non procul aberat à sepulchro, in eoq. pertinaciter stabat, vt ei, vnde accepisset iniuriã, non condonaret, ita perpulit, vt non prius Pater ex eo loco, quam aeger ex ea mente discesserit. Nec minus vtilis quædam alibi conciliata pax est. Sodalitas quædam vel Oratorium in pago quodam est ex hominibus fere quingentis: in quo Magistratuũ Præfeetorumq. mutatio, propter occultas in comitijs fraudes, magnariũ saepe fuit seges & origo turbarum. Incole vt sunt ad eadem proni, etiam cum telo ad Oratorium accedebant, & qui locus erat à maioribus pietati ac religioni consecratus, is omni gladiatorum impunitate violabatur. Hoc cum ad Patris aures peruenisset, cætus moderatores euocat, eosque longa admonet oratione, quantam conciperent maculam, qui eas tali in loco rixas turbasq. paterentur: rationem etiã qua discordiarum semina tolli, quaque gigni concordia posset, ostendit. qua illi oratione permoti nihil antiquius habuerunt, quam vt remedijs vterentur acceptis. quibus adhibitis lætissimum postea otium & tranquillitatem vniuersæ sodalitati pepererunt.

ARONENSIS DOMVS, ET
Comense, ac Vercellense
Collegia.

Qui è Nouitiorum disciplina vitam fingunt siue recentissimi siue veterani, tantum procedunt

dunt ad virtutis aditum, ut non exigua sint suis Regibus voluptati. Pudor eorum facit, quominus multa de eorum virtute dicamus. Gallus adolescens tum genere nobilis tum apud Regem graciosus, è domestica pugna non ignobilem victoriam reportavit. nam cum propinqui statim aduolassent è Gallia, ut adolescentis mentem vel minis auerterent, vel blanditijs, factaque ijs potestas esset, ut adolescentem si sequi vellet, abducerent, is sua firmitate eos ita debilitauit ac fregit, ut ij re penitus desperata satius ducerent inanes redire domum, quam diuturna atque inutili pugna suum dedecus augere. Desperationem auxit, adolescentis epistola ad amicum, quem arden- ti cohortatione in suscepta Societatis sententia confirmabat. quam illi epistolam cum resignassent, explorassentq. quàm frustra in eius commouenda constantia desudarent, qui ad id ipsum ceteros inflammaret: ad extremum dedere manus. tamen si improba eorum mēs impunita non fuit, quippe ex ijs vnus præ ceteris insolentior vix domum redijt, cum repentino ingulatus est morbo: nec ita multo post frater in lacu periijt, ut doceretur imprudēs pater, suos ei filios non grauate concedere, cuius scepro atque imperio liberorum vitæ atque mortes obtemperant. Quod ad communem animarum vtilitatem pertinet, etsi sedes hæc excolendis Nouitiorum moribus est dicata, non tamen, si quando incidit eiusmodi tempus, deseruntur externi. Itaque & familia vniuersa, nostrorum industria à diuturnis dissensionibus conquieuit, & duo è prima ciuitate germani fratres,

tres, qui ab inusitata rabie sexennio fere toto mutuis sese aspectibus ac sermonibus fraudabant, iungere dextras.

COMENSE Collegium suis quoque fructibus gaudet, suis letatur incrementis. Auctus est Gymnasii numerus Clericis Seminarij, & ex cetera nobilitate noua fit semper accessio. Nec minus belle Catechismi, quam litterarum scholæ procedunt. eæ multæ sunt, & Societate nituntur omnes, nec desunt viri & feminæq. primariæ, qui præmiorum illecebris instituta promoueant. habentur ea de re ab ætate puerili non sine principum conuentu, mutua altercationes, & disputationum spectacula non iniucunda, quibus à profanis sæpe ludis inanis studia multitudinis auocantur. Et quoniam Præbyteri mentruos conuentus habent agitandis ijs, quæ ad cuiusque officium vitamq. pertinent: nostri quoque ad eos se conferunt, ut si quid difficultatis inciderit, ut plerunque euenit, id expediant. per eamq. opportunitatem, habetur sæpe tum ad clericos tum ad populum cohortatio, cū uilitate mirifica. E reliquis studijs muneribusq. Societatis, fructus etiam legitur non exiguus. Ciuum in nos studium, ut alijs litteris est perspectum, indies magis declaratur. Quidam quinque aureorum millia Societati legauit, modo sine prole legitima decedat nepos.

VERCELLENSIS ciuitatis officia quotidie in nos extant illustrius. Obierat modico dierum intervallo vnus è nostris, cui cum de more curandū esset funus, Sacerdotes ipsi maximi templi, vnâ cum Se-

mina-

minarij clericis, funebri psalmodia parentarum: præ
 masq; Archipræsbyter egit. Nobiles autem viri se-
 minæq; ut subsidijs ac muneribus agrum, ita mor-
 tuum sua præsentia ac lacrymis decorarunt. Initiũ
 præterea cepit in hac vrbe, nostris auctoribus, Ora-
 torium, in quo statis diebus piorum conuentus ha-
 betur: cumq; huc negotiorum causa tres eodem tẽ-
 pore Cardinales, Borromeus, Vercellensis, & Mon-
 tis regalis venissent, eorum aliqui ad Oratoriũ pro-
 fecti, Sodales tum Sanctitatis exemplo, tum oratio-
 nis grauitate in proposito confirmarunt.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

Taurinensis ager eam suis cultoribus gratiam
 retulit, ut non queri possint quod sibi non be-
 nigne responderit. Nam siue externa spectentur si-
 ue domestica, omnia læta reperientur. Ordior à do-
 mesticis priusquam ad externa progrediar. Aucti-
 sumus domi fratribus quinque, orbati vno. Is fuit
 Ioannes Leonius Sacerdos, anno ab inita Societate
 quarto circiter & trigesimo, cuius spectata virtus
 iudicium Patris nostri commendabat Ignatiũ, à quo
 in hunc numerum lectus est. tria religionis vota ri-
 te edidit nouissimo vitæ suæ anno, ea vi lacryma-
 rum, ut quantum de ætate deperderet, tantum de
 pietate videretur acquirere. Et quoniam non apud
 domesticos tantum, sed etiam apud externos bene au-
 dijt, mors eius communi omnium luctu publicisq; la-
 crymis cobonestata est. Nec desunt vinearum stu-
 dia,

dia, qui præclaris mortuorum vestigijs insistant, studet sedulo pro se quisque animarum commodis ac saluti. Sacerdos dum in excipiendis confessionibus tenuissimo cuique dat operam, tanta est diuina dulcedinis vbertate completus, vt nunquam se meminerit expertum esse maiorem. Voluit nimirum Dominus in hoc homine declarare, quantum ijs Sacerdotibus delectetur, qui in eo obeūdo munere paucos homines æque ac diuites amplectuntur. nam inter olentes paganorum animas, pædoremq. agrestis amictus, suauitatem quandam admirabilis iucunditatis sensit: idque cum in templo nostro non semel, tum multo illustrius in Nosocomio quodã, cum agrū tractaret insanabilem atque vlceribus deformatū, quò qui accederet propter intolerabilis odoris fœditatem erat nemo. Ad eum ille non sine egregia horretis naturæ victoria ingressus, vbi agere cum agro cœpit, & os ad os propius admouere, tantum abest, ut ullo amplius perfunderetur horrore, vt omnes odorum suauitates admoueri sibi ad nares opinaretur: eas vero intimis sensibus dulcedines hauriret, vt ab ægri complexu diuelli postea non posset. Nec vero ita studetur domesticæ sanctitati, vt in communem animorum salutem nihil otij deriuetur.

Est Oratorium quoddam à nostris ædibus non longe positum è doctõibus discipulisq. permultis, nostræ item fidei curæq. commissum: in eo de rebus diuinis præcipueq. de virtutum studio vitiorumque fuga perutiliter disputatur. principem in eo grege locum obtinet Sfondratus Abbas Cremonensis, Cardina-

dinalis fratris filius, qui his iam communibus publicisq. sermonibus non contentus, habet insuper cum litteratis adolescentibus, modo in suis, modo in nostris ædibus priuatos quosdam: eaq. re non ipse modo quotidie progreditur ad virtutem, sed in eo quoque totus est, ut ad imitationem sui ceteros trahat. Et quidem res illi cedit ex sententia, multos enim ad Sacramenta perducit, multos ad expiandas superioris vitæ noxas inuitat, qui simulac parere cœperunt, sensim ad innocentiam pietatemq; se transferunt.

Tradita est commentandi ratio de rebus diuinis, viris feminisq. primarijs. ea res sanctioris vitæ cupiditatem multis iniecit, compluresq. feminæ per castimoniæ vota, contemptis voluptatibus humani coniugij, cum cælesti sponso se coniunxere. Ex ijs partim se cœnobijs virginum deuouerunt, partim nullam cœnobiolorum sequuntæ disciplinam in castitatis tamen proposito perseuerant. Ex hoc genere multæ cum essent, egerentq. ad sua tutanda corpora diligenti custodia, nostri excitandum censuerunt in honorem B. Virginis Sodalitium, quod deuota earum Virginum corpora, quibus aut facultas aut voluntas asperioris ineundæ vitæ non suppeteret, congregarentur. Huius sodalitatis opportunitas, quo latius pateat, viduas quoque in eam recipiendas Societas censuit, numeranturq. in ea fere viginti, quarum procuratio à primarijs est suscepta matronis. hæc Sacramentorū caussa in eadē nostram vniuersa conueniunt, tantusq. cernitur in quibusdā ardor, ut iam

nunc

nunc ex eo cœtu, quanta ad animos reditura sint commoda sentiatur. Publicæ curæ (quæ concionum fere munere continētur) priuatis laboribus nihil cedunt. Concionatorem de nostris Dux Allobrogum postulauit; eumq. cum impetrasset, eius concionibus, quas in præcipua vrbis æde habere voluit, fere semper interfuit: cum Duce autem ciuitas vniuersa, itaque vrbes ex ea re fructus. Quadragesimæ tempore, vt Xenodochium quoddam nostris auctoribus inchoatum perduceretur ad exitum, placuit Duci rem non minus honorificam, quã necessariam (multi enim egeni hospites, per hyemem præsertim, quò se recipere non habebant) pietati studioq. populi cõmendari. Et quoniam suam ipse auctoritatē Dux interposuit, partemq. spondit opimam, tantum pecuniarum ex auditoribus corrogatum est, vt ad quatuor aureorum millia & quingentos summa perueniret. Hac tam proluxa munificaq. stips magnifice circumlata per vrbem cereis accensis, nobiliq. frequentia Xenodochio ipsi, quod hospitium virtutis appellare placuit, reddita est. Ducis autem in nos humanitas (quando huc delapsus est sermo) semper est illustrior, nunquam aliquid petentibus denegauit, imo ne petentibus quidem vltro detulit. Et quoniam biennio ante, cum ægrotauit, vouerat Dei Matri, si valetudinem recuperasset, eius ædi Lauretanæ statuam auream se daturum; noluit eam nisi nostris manibus fideiq. committi, duosq. è nostris ad ædē illam largo cum viatico destinauit. Eadem in nos studia fuere Cardinalium duorum, Vercellensis & Montis

Montis Regalis, quorum alter ut accepit Cardinalatus insignia, non alio prius purpureo illo processit ornatu, quam in eadem nostram Deum veniret salutatum. Nec silenda est Episcopi Sartinensis humanitas, qui cum sedis Apostolicæ nomine hanc Diæcesim inspiceret, inspexissetq. templum nostrum cum instrumento, eas de Societate laudes in acta retulit, ut Archiepiscopus postea illas coram Prouinciali Rectoreq. Collegij, non sine summo utriusque rubore perlegerit. Restat, ut priusquam à domesticis abeamus, religiosam Beatorum corporum, Solutoris, Aduentoris, Octauæq. translationem in eadem nostram recens extractam, usque Martyribus dedicatam, paucis commemoremus. Ac præclare quidem nobiscum actum putamus, quibus non modo Beatorum nomina, sed ipsa quoque tributa sunt corpora. Ad tres illos Beatos accedere Sanctorum tu Julianæ hospitiæ, tu Gufelini corpora. Et quoniam veteri è sacello in eadem nouam migrandum fuit, transferendus una fuit hic Reliquiarum thesaurus non sine pompa apparatusq. solenni. Dicta est translationi dies Dominica illa, quæ præcurrit Christi Natalem; in eamq. feriam impetrata est à Sum. Pontifice Ducis opera ac rogatu, amplissima peccatorum indulgentia. Collegij porticus, pulcherrima peripetasmata vestiebant, usdemq. ornabantur publicæ viæ, qua traducenda fuit pompa. Vestis autem explicatæ varietatem ornabat adhuc & distinguebat varietas carminis. id metro continebatur heroico, heroumq. cælestium egregia facinora commendabat. Carmen cingebatur emble-

D   matis

matis alijsq. ingeniorum Musarumque muneribus,
 mirifica cum oblectatione legentium. Tam beata cor-
 pora condebantur in arca ex odrilitio, calato per-
 pulchre: eaque imposita feretro Attalica veste con-
 lecto. hæc ad aram maximam sacelli veteris, custo-
 diebant Sacerdotes quatuor splendida cum veste or-
 natuq. sacrificantium. astabant linteis induti tuni-
 cis Acolyti totidem, ad pietatem ora compositi. In-
 serea supplicantium agmen instruebatur, & ad ex-
 cipienda sacra pignora procedebant. Vt autem Ec-
 clesia Metropolitana comparuit, Archiepiscopusq.
 mitratus cum insulis ceterisq. insignibus pontificijs,
 ecce tibi sub idem tempus cū familia vniuersa Dux
 ipse: & mox etiam par illud purpuratorum. Patrū,
 Montis Regalis ac Vercellensis. ñ vna omnes Sacel-
 lum Martyrum successerunt. Cumq. canentium cho-
 rus intonuisset duplicata alternantique symphonia,
 Sacerdotes nostri eo amicti splendore, quem dixi, in
 humeros arcam tollunt: comitabantur reliqui lin-
 teati, faces præferentes in manibus. Archiepiscopus
 sequebatur à tergo, feretrum manu sustentans, et ex
 utroque latere Cardinales, manibus pariter admo-
 tis ad arcam. atque in hunc modum proditum est à
 Sacello. Præsto erat pro foribus umbella perelegās,
 quæ honoris causa Beatos illos exceptos ad suam
 sedem domiciliumq. deferret. ea gestabatur à Duce
 ceteraq. nobilitate. Iam Pompa ad eadem vsq; per-
 ducta, sacra illa corpora, increbrescente symphonia
 & ferientibus æthera uocibus, in ara maxima collo-
 cata sunt. Supplicationem vespertina preces; has
 breuis

MEDIOLANENSIS. 91

breuis quidam Archiepiscopi subsequutus est sermo. Atque id honoris à mortalibus habitum eorū virtuti, quibus Deus Opt. Max. in amplissimis celi spatijs, domicilium immortalitatis exstruxit. De urbanis hæctenus; sequitur deinceps vt de rebus dicamus externis.

MISSIO IN PADANAM SEV
Lucernam Vallem.

Est Padana vallis in Gallia Trāspadana non longe ab Augusta Taurinorum, à Pado flumine sic appellata, ea nunc ab oppido Lucerna in ea condito, Lucernæ nomen accepit. Ingrediēti offert se ab oriente Sole Mambrinum: in extrema vero valle ab occidente Crux est lapidea præalta, vnde Italia à Gallie Delphinatu seiungitur. Est autē Mambrinum pagus vnus è decem, quibus tota hæc regio distinguitur: qui vnus auitam religionem retinet incorruptā, cæteros autē omnino, aut magna ex parte hæresum pestilentia scædauit. Septem sunt hæreticorum ministri, qui xix ania dies noctesq. disseminant. octauum nonnulli addunt, non apertum illū quidem, sed inter Catholicos in Bibiano pago delitescentem. Hos, quæ est hominum corruptela atque peruersitas, plerique sequuntur; Catholicis vero, è quinque & viginti hominum millibus, quinque milia duntaxat adherent. Verum in tanta Catholicorum paucitate primarij quique numerantur, & is ipse, qui vallis obtinet gubernacula, tum nostri ordi-

nis studiosus, tum de hæreticorum salute sollicitus. Ad incitandam Catholicorum pietatem noua quædam ratio excogitatur à nostris. Pagi aliquot cum suis quique Sodalitatibus vna coguntur, vt religiosam aliquam in ædem deducantur, vbi Sacramentorum muneribus confirmati, auditaq. tum concione tum liturgia, domum postea diuino repleti spiritu reuertantur. Sæpe id factum est, sed non sine incredibili antiqui hostis inuidia, qui per suos satellites nunquam non conatur euertere, quæ pulchre viderit inchoata. Itaque cum in eo totus esset Sacerdos noster, vt pagos ad supplicationes huiusmodi conuocaret, propius factum est nihil, quam vt quodam ab hæretico, lapidis coniectu contereretur. Sed nihil hæc eos deterrent, qui diuinæ fiduciæ scuto se protegent. Postero die congregatis Lucernæ triumq. pagorum Sodalitatibus, supplicantium agmen Pater instruxit ad ædem quandam B. Virginis in leni cliuo. Ibi peracto sacro ceterisq. ex instituto muneribus, cum vires reficiendi iam tempus esset, nec satis cibariorum æque ab omnibus esset allatum, paucis panibus in commune collatis, vnde quatuor vix homines expleri poterant, saturati sunt amplius viginti. In reditu antequam Sodalitatum turba dimitteretur, quoniam ea peregrinatio omnium animos mirifice cepit, iterum conuentus indicitur ad ædem B. Bernardi proximo in monte, proximamq. in lucē Dominicam. In itinere, commodum obuiam facti sunt Vgonotta, qui ad Catholicos repente conuersi, An non sentitis, inquiunt, in vestro comitatu Dia-

bo-

bolum esse? Sacerdotem videlicet nostrum descri-
 bebant, ductorē Catholici gregis. Sed ubi dicta dies
 illuxit, sodalitates vna praeſto fuerunt, ad easque
 quintus etiam pagus accessit, quem Balneolum in-
 colarum vulgus appellat. spectaculum erat plenif-
 ſimum voluptatis, montem contemplari vndiq. scan-
 dentium turba refertum, hymnis & canticis perso-
 nantem, cereisq. facibus collucentem. augebant iu-
 cunditatem aspectus, pendentia ex cuiusq. manu
 Rosaria, & ex interuallis praealta redemptionis no-
 strae vexilla. increbrescebat hominum multitudo tan-
 ta, ut cum tam multos ades sacra non caperet, sa-
 crificandum sub dio fuerit in ara subductili; eo-
 demq. loco concionandum. Rebus omnibus de more
 peractis, antequam sodalitatū cœtus dissolueret-
 ur, facta est inuitatio ad alterum pagum (Campi-
 lionem nominant) in diem festum Ioanni Baptistæ.
 Quo cum ex condicto ventum esset, sextus adiunctus
 est pagus & frequentia hominum multo maior. Eo
 die inter horæ nonæ psalmodiam, mulieres duas co-
 mitialis quidā morbus inuasit, qui pro loci natura,
 quos corripit, ad extremam adigit saltationem. id
 incolæ interpretati sunt, populi accidisse pietate ad-
 uersus eū Beatū; longo nimirum vsu ac consuetudine
 docti, quod qui in ea diei celebritate tale aliquid
 perpetiatur, is reliquo anni tēpore ab eo morbo va-
 cuus & liber sit. Tota igitur valle celebrata res est
 ingenti tum Catholicorum voluptate; tum hæretico-
 rum stomacho: qui, quantum in ipsis est, subsidia cœ-
 lestium, scelerato animo funditus tollunt: Catholici

autem ad eos excolendos tanto ardentius incensi, solennem iterum pompam in ferias B. Margaritæ proximam instruunt, cuius templum in media hæreticorum colluione situm est. Iam decem duodecimue pagi conuenerant, cum Vgonottæ re cognita partim metu, partim suspitione suspensi, ne nosster ille, qui tantam vim hominum in interiorem vallem ductabat, religionis simulatione aut rerum potiri vellet, aut ipsorum loca vastare; exploratores subito mittunt, qui Patris subodorati consilia mature omnia ad sese deferant. Et quanquam certiores à suis facti sunt, nihil esse, quod sibi à Catholicis, Patreue metuerent; tamen in omnem euentum, sicariorum inter eos Princeps sexcentos coegit hæreticos, qui à templo, quò Catholici venerat nunquam abessent. Ac ne consulto in eos viderentur armati, dum illi suæ pietatis munera rite persoluunt, collimare ipsi telum aliquò simularent. Aliæ ad alia templa supplicationes habitæ sunt, magno sodalitarum tum comitatum fructu: quæ consuetudo vt Catholicis est probata vehementer, ita maximo fuit hæreticis odio: nam nec res vlla magis reprimat hæreticorum ingentes spiritus, nec vlla magis hominum cætus inter se conciliat: dies porro festi nulla re traducuntur vtilius: peccatorum tolluntur ansæ: laudes Deo diuisq. dicuntur: multæq. aliæ oportunitates hinc oriuntur. Præter has publicas solennesq. pompas instituuntur priuatæ quædam minorisq. apparatus, in singulis pagis. Vbi matutina concio habita est, traditaq. pomeridianis ferme temporibus catechesis, ad certam
adem

eadem conuentus, indicitur, Eucharistiæ salutanda
 gratia: eaq. in ara summa multis collocata lumini-
 bus, vario hymnorū carmine ac precationibus ado-
 ratur. Hos cantus excipit ad extremum cohorta-
 tio breuis, ad crebram vsurpationem tanti mysterij:
 ita suo quasi pasta cibo multitudo dimittitur. In re-
 ditu quid Sacerdoti nostro contigerit, non silebitur.
 Reducebat ille domum puerorum agmen Catechis-
 mum publicè concinentium, prælata de more Christi
 cruce: cui cum vidisset ab Vgonottis, nihil honoris
 cultusq. deferri, continere se non potuit, quin è tu-
 midis verticibus, suis ipse manibus decuteret pileos.
 Ea re Vgonottæ vehementer incensi, minitari vicis-
 sim acriter, si eum cursum habituræ res essent, se
 quoque ad manus atque ad arma venturos: nec de-
 fuit ex eis, qui Patri transmittenti pontem occurre-
 ret, vt eum in Pelicem fluuium præcipitaret, ac nisi
 à saniore homine insanus ille reuocaretur, confecta
 res esset. Vesperæ cum ad Patrem vir Catholicus de-
 tulisset, hereticos fere quinquaginta vna coactos,
 Catholicorū studia figere maledictis, nec modo im-
 pudenter in discipulos inuehi, sed in magistros etiam
 & auctores; is ad eos se contulit, cum usq. certamen
 ingressus, sacrarum litterarum auctoritate docuit,
 quam studia illa non modo honesta, sed omni essent
 commendatione digna. Dedit Deus eam vim dispu-
 tationibus Patris, vt qui atate ceteris anteibat, vi-
 ctus cum reliquis socijs, Patrem ex eo tempore
 amare cœperit, quem odisset, & eum etiamnum, quo-
 ties obuiam occurrerit, nudato capite persaluet.

hunc imitantur reliqui pedetentim, ut præter omnem consuetudinem caput aperiant. Quin Dei benignitate eò deducta res est, ut non modo suam ipsi operam Patri deferant, sed oblatam Pater propter Catholicorum penuriam sæpe non respuat. Et quanquam, ut significauimus, in ea sunt heresi, ut Christi cruci nullos tribuant honores, eam tamen suadente Patre pijs etiam osculis venerantur, ut tantum non Catholicorum partes sequantur. aiuntque si huius sæculi mores, quales in presbyteris cernunt, dissimiles antiquorum moribus non essent, nunquam futurum fuisse, ut in tot ipsi errores atque hereses laberentur: nunc presbyterorum disciplina corrupta, sensim esse reliquos eadem quasi contagione corruptos. Sed ut ad Catholicos redeam, quoties dies festus appetit, Pagum comes Patris obambulans, unumquemque ad expiandos Sacramentis animos cohortatur: ita ingens multitudo concurrat. quæ res eo est admirabilior, quod in his locis crebræ confessionis nullum erat exemplum: quin etiam annuæ confessionis lex ipsa, leui oborta causa negligebatur. Habetur et præcipua iuuentutis ratio. Profestis diebus ad sacrificium Missæ, discipulorum cætus adducitur: eoque peracto iubet eos Sacerdotis comes Catechismum reddere, quem acceperint, eaq. exercitatione pomeridianum quoque tempus absumitur. vespertinum precationi dicatur: hanc vel quinquagesimi psalmi cantus excipit, vel modulatum Litaniarum carmen, quibus vel Sanctorum omnium, vel Sanctorum Regine suffragationes exposcimus: ad extremum bre-

uis habetur à Patre sermo de eius vita moribusque Beati, qui in eum diem anniuersaria Ecclesiæ commemoratione recurrit: ut & iisdem vestigijs tenera puerorum ætas insistat; & hereticorum damnetur impietas, qui iustos honores caelestibus negant.

Venit in has oras Apostolicæ Sedis legatus rem Catholicam inspecturus, cui cum obuiam procederet Pater, mirifice ei gratulatus est legatus, quod ex ea familia esset, quæ suos alumnos animarum causa in omnes terrarum tractus orasque dimitteret. Is ut Lucernam attingit, hæreticum traduxit ad Christum, eumque Patris curæ fidei que commisit. Diuersorium nostrum cum inspexisset, domesticam admiratus tenuitatem, nostris rebus consulturum se recepit. Pater eum, qui legato est à consilijs, deduxit in Angroniam, ut si forte Ministrum nactus esset non repugnante, data fide publica, ad Legatum ipsum deduceret. commodum in itinere factus est obuiam vnus, qui cum ad salutandum legatum, fide inuitaretur oblata, nihil in præsentia decreuit, sicut ne Minister quidem Angroniæ. Pater cum eo disputationis pugna commissa, perstringere interdum hominem in angustumque concludere, ac demum efficere disputando, ut intelligeret, quanta ipsum vrgeret necessitas pœnitentiæ (erat enim Sacerdos & sponsam fovebat in sinu) Non tulit homo præferuidus monentis vocem, Patremque verbis grauissimis primo reiecit, postea ut furor ille deferbuisset, veniam deprecatus errati, temerariam illam concitationem animi, quam consilio regere in potestate sæpe nostra non est, excusa.

cusa.

cusavit. Ad Angroniæ Ministrum non facilis pa-
 tuit aditus, propterea quod in quadam Ministrorum
 synodo pœnas sibi diceret irrogatas, quod Patrem
 blandis gratulationibus excepisset: eo enim se factò
 non obscure significasse, animum se à suis ad Catho-
 licos transtulisse. Sane si quis è Ministrorum grege
 conuersionis spem vllam præbet, is est vnus. nam nec
 cœnobita fuit, nec presbyter est, vt ex hæreticis mul-
 ti, quorum est desperatissima plerunque curatio;
 sed est natura commodus, in omni sermone comis, do-
 cilis præterea, & quem rationum momenti facile
 flectas. Verum intenta Dæmonis vigilantia, qui hos
 animos hæresum laqueis semel irretijt, ea vinctos
 constrictosq. tenet, ne vinculis se expediant. Sed si
 pari nostrorum vigilantia Christo duce vincatur,
 tum demum spes est fore, vt ruptis vinculis in liber-
 tatem Catholicam vindicentur. Neque vero his tan-
 tum agris, Sacerdos ille semen diuini verbi manda-
 uit, sed in extremam missus Italiam, quæ Gallia fi-
 nes attingit, alibi quoque sementem fecit. Ac dum
 in reuocandam Catholicæ fidei sinceritatē totus in-
 cumbit, prodigijs interdū Deus, eius videtur studia
 conatusq. iuuisse. Narrat enim ipsemet Pater, quo-
 dam in oppido se è suis ædibus euocatum ad feren-
 dam misero opem, qui raptabatur à Dæmone, vt
 præcepti ageretur in profluentem: cumq. ad fluuium
 tam immitis carnifex aduentaret, exaudito strepitu
 accurrisse, qui miserum illum incredibili conatu re-
 traherent, sed eos tamen ægre sua tueri capita ab
 eius lanianibus potuisse: eum enim tanquam in ra-
 biens

biem efferatum in obuium quemque subito irruisse; ut peteret morsibus, quem cepisset: addebatq. Pater, cum saluari illum Crucis signo munisset, iussissetq. secum Dominicam Angelicamq. precationem effari, imposito cereo agno ceruicibus, quieuisse: mox cum lacrymis se amplexatum confirmasse, subito suo aduentu, fugatum esse atrum quendam horribilemq. gigantem, qui se ex hominum conspectu abripuisset, ut precipiti ruina ceruices frangeret: tum iussum à se hominē rite expiare peccata, pauidumq. pectus aduersus hostium impotentiam Eucharistiæ præsidio confirmare: quod cum fecisset, ita demum ex auidissimis lupi faucibus euasisse.

PROFECTIO AD VALLEM
Perosam aliasque Valles.

Perosa Vallis, qua Galliam respicit, passuum circiter quinque millia complectitur, dupliciq. inde valle dirimitur. à dextra, ubi paululum processeris, Gallia Delphinatum ingrederis; à læua per angustam vallis occurrit, cui à B. Martino nomen est. patet hæc passuum millibus fere tribus, posteaq. à se ipsa multiplici varioq. tractu seiungitur. Regio ferme omnis, in humanis, Allobrogum Duci, in diuinis, Abbatia cuidam Pinarolensi subicitur. Ut à Perosa capiatur initium; sunt in ea Curia sex. quarum tres Calvinianis, reliquæ partim hæreticis, partim Catholicis continentur. In ea quam Portas nominant, superiores numero sunt Catholici. in altera,
cui

cui nomen Dobio, superat Vgonotta. In horum possessionem templum recitum: in eoque homines impurissimi, everso per impietatem sacello maximo, abraf. vndique sacra pictura, suas habent statis temporibus conciones. Catholici, qui centum circiter ac triginta censentur, in angustum se recepere tugurium, ubi qua possunt sedulitate, maxima equitate animi, aliquot iam annos diuina procurant. Tertia est curia, quæ proprio vocabulo Perosa dicitur, paucis item referta Catholicis, quæque duo templa cum habeat, alterum urbanum, alterum suburbanum; illud tantum Catholicis relictum est, hoc quod Metropolitanum erat, sibi vendicant Vgonotta: eiusque procuratori prepositus est Minister quidam, cui non tam curæ diuina res est, quam pingue vectigal. Ad huius conciones præter eiusdem Decuriæ Vgonottas, Villaretani quoque populi vicini, se conferunt. Porro quo longius in hac regione processeris, qua ad B. Martini vallem flectitur, eò deteriora sunt omnia. occurrunt Paroeciæ quinque, quarum vna tantum Catholicorum est, quæ capita triginta vix numerat. reliquæ hereticis constant omnes, tribus cum Ministris imperitissimis. In hac igitur valle B. Martini, Sacerdos noster, Cardinalis Vercellensis rogatu, cuius fidei Ecclesia illa credita erat, in obeundis Societatis partibus, iuuandisque, ijs, qui non curauerunt genua sua ante Baal, spatium fere bimestre consumpsit. Ac primo quidem significatum est ab hereticis, sibi in animo esse non modo concionem Sacerdoti nostro, in sua ipsorum aede permittere, sed

re, sed ei quoque operam dare. postea agitat; inter se rebus, mutauere sententiam, nostrosq. non inonestis nominibus repulerunt. Verum quanquã præclaros ad salutem suam sibi aditus præcluserunt; placuit tamen diuinæ clementiæ duos ad lucem ex ijs tenebris euocare, qui & cõfiteri peccata, id quod nunquã ante fecerãt, & Eucharistiæ mysteria capere non dubitarunt. Hi coniuges ambo cum sint & prole gemina præditi, eo locupletior & dulcior visa est præda. Exactis illis, quos dixi, diebus, Pater in alteram vallem, quæ Perosa dicitur, se demisit. in ea magnus è puerili Catechesi perceptus est fructus. nam cum ad eum initio vigeni fere pueri conuenirent, centeni sunt sequuti deinceps. Inter eas Paræcias, quas hæresis funditus inquinauit, vna quam Pramolensem dicunt, sanitatem vehementer expetit: sed quominus sana esse possit, vndique obsidetur ab hostibus. adiacet vni lateri plena hæreticorum vallis Angronia: ex altero ad radices montis oppidum est quoddam S. Germani, pestilentissimo item cum Ministro: nec longe abest hostis alius non minus acer; qui assidue minas terroresq. iactat, ne diuinum verbum nostri disseminent. ita omnis ad eas animas aditus intercluditur. In id oppidũ, quod S. Germani vulgo dicitur, cum aliquando se nostri contulissent, offenderunt omnes suo Ministro operam dantes. Et quoniam inopinato nostrorum ingressu apparuit, hæreticos illos grauiter esse commotos: præsertim quod eorum ante synagogam, ijs inscientibus, transissent; Catholici, qui sese nostris adiun-

adiunxerant, blandis eos sermonibus permulserūt, nihil se aliud velle testati, nisi vt Pater, quem haberent in comitatu, cum eorum Ministro congregaretur. Hæretici vt eis morem gererent, vbi finem Minister imposuit, Patrem ad hominem intromittunt, nam quo minus ipse prodiret, metus forsitan retardabat. Offendit illum Pater inter Ministrorum greges, qui honoris causa ad eum audiendum conue-nerant, Stupidum ac velut mutum aliquod simulachrum. totius oppidi fit repente concursus, sed egregius doctor disputationis reformidans euentum, ægre adductus est ad certamen. nec vanus fuit ille metus, quippe in ea disputatione paucis argumentationibus irretitus sic obmutuit, vt suis miserandus, nostris irridendus videretur. Excusabant discipuli, præclari magistri metum, quod dicerent tam subito nostrorum congressu exanimato, minus ex sententia euentum certaminis contigisse. Sed hoc hæreticorum proprium est, vt ante discrimen feroces, in discrimine ipso sint pauidi atque imbelles.

PROFECTIO IN DRONERVVM
oppidum & Vallem variatam.

DRoneri, quod in his locis præcipua sedes hæresum est, nonnullos Sacerdos noster ad Catholicæ Religionis cultum, alios autem ad expiandas præteritæ vitæ noxas per Sacramentum Confessionis adduxit. Deinde Natalitijs Domini ferijs, in Valgraniam excurrrens, conciones habuit apud frequentem

tem populum è Catholicis hæreticisq. permistum. Eget id oppidum idoneis in primis operis, plurima enim in eo quoque hæresis, apostataq. perniciosi non pauci, non à Catholica Religione modo, sed à cœnobotica quoque disciplina. Ex his quidam magna apud omnes existimatione doctrinæ, Sacerdotem nostrum concionantem cum audisset, eum postridie secundum concionem in medio itinere remoratur: illatoq. de iustificatione sermone, cum multitudo concurreret Latini sermonis ignara, Pater, disputatione posthabita, orationem cõuertit ad populum, eoq. presente obsecrare hæreticum cœpit, & exemplis hortari recētibus, ut perspectæ veritati concederet. præstat enim sæpe cum hoc hominum genere acutis disputationibus abstinere (populo inspectante præsertim, cui illi inferiores se videri nolunt) & plus ponderis habet, ubi specimen aliquod modestiæ, doctrinæue semel editum est, aliqua popularis inductio, quam docta & pertinax altercatio. Quocirca cum ad eiusdem concionem postridie hæreticus ille rediisset, etsi ad excitandam cœlestium venerationem ea tota referebatur; tamen & in ipsa concione perpetuis nutibus, & secundum concionem discretis verbis assentiri se ijs, quæ dicta essent, ostendit. Regionis ac loci dominus, eximiam voluntatem præse fert aduersus Catholicam Religionem, vicissimque tetra in hæreticos odia. Is Patri nostro narrauit admirabile quiddam ac plane diuinum, non longe à Valgrania agram Caluinistæ fuisse filiam, annos natam non plus duodecim: quam cum

uis morbi penitus extinxisset, nullusq. iam resideret in corpore sensus, mox cunctis stupentibus surrexisse, euocatisq. Calvinistis parētibus, qui funeris curā di causa non longe abierant, ita dixisse, Genitores mei, legem isthanc deserite (sectam dicebat hæreticorum, sic enim loquuntur illi) nam qui ei parent Sathanæ mancipia sunt & ignis pabulum sempiterni. Quæ cum dixisset, statim recubuisse: parentes vero tali prodigio admonitos legem patriam deseruisse, Catholicam suscepisse, ex eaq. pie etiamnum Catholiceq. viuere. Quæ res quo exploratior ac certior esset, omnisq. dubitandi locus adimeretur, addebat ille, se cū eo ipso, cui hæc contigerunt colloqui uoluisse, ab eoq. sic accepisse, ut à nobis exposita sunt.

E Dronero in aliud oppidum, quod S. Petri dicitur, iter est factum, complures sunt in eo hæreticorum familia, fluctuansq. vulgi religio propter pestilentissimas Ministrorum conciones. Nostri de superiore loco docere conati sunt, ubi tandem domicilium suum Christi haberet Ecclesia, nec dubitarunt ad confirmandos Catholicorum animos, de Confessionis atque Eucharistiæ Sacramentis publice verba facere. eoq. præsidio trecenti circiter ex ijs, quorum religio vacillabat, omnem dubitationem abiecerunt. Hæretici, qui de sacrosancto altaris mysterio concionem audierant, ingenti pudore perfusi quid ad ea obijcerent, non habebant: nonnulliq. ad Catholicos accesserunt. Quæ autem de peccatorum confessione habita concio est, ea ad confessionem ipsam centum amplius & viginti perduxit. Non huius oppidi finibus

finibus nostrorū opera se cōtinuit, alias etiam regio-
nes finitimas peragrauit, nec sine certo lucro atque
cōpendio. concurreretur vndiq, ad cōciones, & quos
vel calamitas vel angor aliquis premeret, n̄ nun-
quam à Patris latere discedebant. Adolescens ne
nocte quidem à congressu Patris diuelli poterat:
certumq, erat vel in vltimas terras prosequi abeun-
tem: ter à Patre dimissus, ter repetitio itinere re-
diit, dum ad extremum effusus in lacrymas, sese ad
querelas & lamenta conuerit, quod eum desidera-
turum se diceret in perpetuum, quem discedentem
prosequi non liceret. Hic est ille adolescens, qui bel-
li tempore (vt consentiens regionis est fama) ad Mi-
nistrum perductus hæreticum, in concionantis hu-
mero tetrum vidit insidere Bufonem, qui posteriore
Ministri togam tolleret: ad populumq, conuersus ex
ore oculisq, ardentes flammās euomeret. aiunt ado-
lescentem spectro perterritum corruisse, sublatumq,
pro mortuo, inter suorum manus, paulo post reuixisse,
sibiq, redditum, vstas vsq; adeo sensisse fauces, vt
complures dies ardor ille remanserit.

Verculum (id oppidi nomen est) ne hac
quidem hæresum scabie caret, quin regio nulla,
magis perfidos & obstinatos hæreticos tulit: sudan-
dum vehementer vt sit, si quempiam ad sanitatem
reuocare studeas. Nonnulli tamen ad conciones acce-
dunt, & in his Præfectus oppidi, vir ille quidem na-
tura bonus & ad Catholicam veritatem propensus,
sed qui tamen rumusculos metuit & sermones impe-
ratorum. Proprium huic hæreticorum generi est, vt

E cæno-

cœnobarum vitam moresq. perstringant, in eoq. uehementer exultant, si quando ad id idoneam sunt nacti materiam. nec sibi defuerunt, quo minus in Paris nostri vitam diligenter inquirerent, ab eoq. apud quem diuersabatur, curiose sciscitarentur, quæ esset eius viuendi ratio, quæ disciplina. quibus cum præclarum de eius virtute testimonium, contra quæ opinabantur, datum esset, vereri cœperunt, quem criminari non poterant, & in admirationem odia conuerterunt: facile ut intelligas, quanto plus sit ad animorum conuersionem in integritate vitæ; quam in doctrinæ varietate momenti. Actum est tamen cum hæreticis sæpe, tum publice tum priuatim; nec magni negotij fuit vincere non eruditos, tales enim se profitebantur: nam cum ex pugna victi discederent, causabantur aliena studia, quod alijs se oblectassent in rebus, doctrinarum vero studia non attigissent: quæ res tanto magis in sententia Catholicos confirmabat. Iam conciones ipsis quoque probari sunt cœptæ. Quidam manantibus lacrymis. quam vellem, inquit, aliam nullam religionem nosse? Alius autem, quid est quod huius concionibus obijci possit? Quidam vero, ecquid tandem dici verius aut excogitari potest? Ita permoti non pauci, ut à suis cum dignitate discederent, auide expectabant quotidie, dum ab ijs aliquid decerneretur, qui rerum summam administrabant. Abeamus hinc in Regalem montem, quo Vincentius Laurus Cardinalis, eius loci Episcopus, aliquos de nostris accersit.

Hic illi omne ferme tempus in excolendam Catechismo

techismo plebem contulerunt. Explanabatur enim in eade maxima ingenti concursu, perpetuoq. Canonicorum par aderat, quorum modo hic, modo ille has docendi partes obibat. ea autem inita est tradendæ doctrinæ ratio, ut non minus corroborata, quam imbecilla ætas alliceretur. Præter Catechismum inuecta est quotidianæ precationis consuetudo, tam flagrantibus hominum studijs, ut ea nec calor, quos tempus anni ferebat, nec negotiorum, quæ sæpe incidunt, magnitudo, restinxerit. cumq. de ea intermittenda exercitatione, aut certis duntaxat diebus retinenda, quæ mox ardentiore studio repeteretur, actum esset: intermitti passus est nemo. Vespertinis temporibus, antequam ad orandum Deum se quisq. conferret, Pater præcipua quedam ad commentandum capita proponebat, quibus explanandis eadem opera aut in hominum vitia inuehebatur, aut eos ad obcunda & crebro & cum utilitate sacramenta cohortabatur. Cum ille aberat, agebat has partes à Canonicis alter. ac dum populus cogebatur, reposcebatur à multitudine Catechismus. His præsidijs ea quoque consecuta sunt commoda. Primum ut liberi patresque familias, Christianæ fidei rudimenta perdiscant. Deinde ne diei festi sanctitas violetur, dum partim concionibus audiendis, partim pia supplicatione traducitur. Tum, quod maximum est, ut armorum seditionumq. pericula depellantur: nam cum vesperi ultro citroq. clandestinæ commearent epistolæ, fomes segesq. malorum, nunc precationis beneficio, quæ primis se intendentibus tenebris in-

choatur, his incommodis obuiam itur. Aegrotis & subsidia pecuniarum allata sunt, & orationis solatia: lustratiq; eorum animi sacramentis; ex quibus affirmare nonnulli, sibi à confessione melius esse cœpisse, cum tamen ante grauiter egrotarent. Complures hanc sibi quasi legem indicunt, vt singulis se mensibus expient. itaque tertia cuiusque mensis Dominica die, per pusillum quasi Pascha peragitur; tanto studio ad Sacramenta concurritur. Hisce rebus excitata est memoria amissi Collegij, idq; nunc tam multi desiderant, vt nihil nisi querelas exaudias in auctores nostri discessus: ita vero probatus est omnibus noster aduentus, vt negarint maius unquam à Cardinali beneficium in se profectum. Porro institutum est, vt qui confessiones excepturi sunt, statos conuentus habeant, vt quæ ad id munus rite exsequendum; quæq. ad officij rationem pertinent, agitent inter sese. Iactaq. sunt sodalitates fundamenta è lectissimis viris, qui statis diebus inter hebdomadam, mutuis sese colloctionibus ad pietatem exsuscitent. quæ res quantum allatura sit commodi, apparent iam nunc documenta non leuia. Optandum modo à Deo est, vt quæ tam præclare instituta sunt, eodem semper cursu ac felicitate ad suos exitus prouehantur.

P R O-

PROVINCIA
VENETA.

Continet Prouincia Veneta socios du-
centos ac nonaginta septem. Vene-
tijs in Domo Professa tres & qua-
draginta. Patauij quinquaginta.
Duodeuiginti Ferrariae. Viginti
quinque Bononiae. Brixiae quadra-
ginta. In Foro Liuij sexdecim. Mutinae decem. Par-
mae viginti. Duo & viginti Verona. In Domo Pro-
bationis Nouellariae quatuor & triginta. Placen-
tia nouem. Mantuae decem. Mortui sunt quatuor.
In Societatem recepti quindecim.

DOMVS PROFESSORVM
& alia quaedam Collegia.

VEnetijs praeter ea, quae quotidiana sunt, hære-
tici ad sanitatem reducti sunt decem (con-
fluunt enim mercaturae causa peregrini complures)
ad eamq. re saepe nostri, ut ad alia multa, quae gra-
uiorem deliberationem desiderant, adhibentur. Aedi-
ficata praeterea domus est piorum hominum subsi-
dijs sane commoda, aureorum millibus fere quinque.
Patauij triginta circiter e nostris festo quoque die
Catechismum pueris tradunt: eodemq. studio viri

E 3 nobi-

nobiles excitati, huius muneris partē sibi deprecantur
atque hoc ardentius res ipsa suscipitur, quod eam
pro concione alij quoque concionatores summis lau-
dibus extulerunt. nec desunt corroborata iam etate
viri, qui tantum nomine, & baptismo Christiani, ele-
mentis Christianæ disciplinæ sunt imbuendi. Nobi-
lium adolescentium Collegium ab Episcopo institu-
tum, & numero augetur & fructu. inchoatumque
è puerorum grege, Dei matris nomine sodalitiū.

BRIXIÆ fuit hic annus potius animis, quam
corporibus salutaris. Quindecim è nostris eodem
pene morbi genere laborarunt, cum interim eodem
quoque tentarentur externi. E nostris desiderati
sunt duo: reliqui diuina clementia conualuerunt.
Multa hic in rem animorum gesta sunt, sed quoniā
ad memoriam nihil habent insigne, mittuntur omnia.
Femina in primis nobilis, cum multis iam mensibus
assiduis febribus vreretur, vt eam Sacerdos noster
inuisit, liberam se continuo sensit. quæ res cum pau-
latim in vulgus emanaret, nostri ne gloria, quæ
Deo vni debetur, ad imbecillos homines transfer-
retur, perpetuum semina ea de re silentium indixe-
runt. Duo in hac vrbe instituta sunt Oratoria: alte-
rum in Episcopi sedibus, alterum domesticum ac se-
cretum: & vtriusque par est vtilitas.

VERONÆ animarum quanta sit præda vel
eorum multitudo declarat, qui Cœnobiorum seue-
ritatem liberæ vitæ commodis anteponunt. complu-
res in alias, octo in nostram se dicauere familiam.
Multi sunt à cæde, à flagitijs item multi retracti.

Ha-

Habet autem & hic suos Societas nostra beneficos .
Vir primarius domum cum hortis Collegio donavit:
pretij summa aurei mille trecenti. nec desunt pijs re-
ligiosiq. viri, quibus inopia nostra sit cordi.

FERRARIAE haeretici tres è sua caligine ac
tenebris, in lucem Catholicae veritatis eruti sunt.
Iudæi etiam quinque ad Baptismum eruditi. eadem-
que opera, instituta ab Episcopo earum virginum so-
dalitas, quæ in paternis ædibus vitam degunt. quo
ex numero multæ iam antea Deo sua corpora ani-
masq. deuouerant. Haberi præterea statis diebus
hominum conuentus est cæptus, qui de pijs inter se
rebus sane quam vtiliter colloquantur.

BONONIAE, duo viri nobiles in disciplinã So-
cietatis adsciti sunt.

PARMAE, meretrices sexdecim cum ad eadẽ
nostram concionis causa se contulissent, turpitudinis
suae ipsæ pertasæ, ad honestatem pudoremq. se retu-
lerunt.

COLLEGIVM MANTVANVM.

Accessit hoc anno ad reliquæ huius Prouinciæ
Collegia Mantuanum; Serenissima Ducis con-
iuge flagitante, Leonora Austria, Imperatoris Ma-
ximiliani sorore, & huius, qui nunc est, amita, lectis-
sima & pientissima femina, simillimaq. ceterarum
sororum. Dedit enim his Deus feminis, vt præcipua

E 4 qua-

quadam religione praeſtarent. Ea igitur cum Collegium Societatis optaret, idq. à Deo multis ac diuturnis precibus flagitaſſet, egit ad extremum ea de re cum viro, ad omnem pariter humanitatem pietatemq. propenſo; ita inter ſe vterque de aduocanda Societate conſenſit. Egit poſtea Dux ipſe cum noſtris: & vt de dando accipiendoq. Collegio deliberatum eſt, aream decreuit ad ædificium, haberiq. voluit loci delectum, mutariq. ſemel atque iterum ſedes, vt quam opportuniffimo loco eſſent. Neque ipſe modo in eam rem multa liberaliter contulit, ſed etiam ædium dominos beneficijs ſibi deuinxit, quo minoris ſua quiſque diuenderet. Sæpe cum Rectorẽ longos ac familiares ſermones habuit plenos ſpei, plenos humanitatis, multiſq. documentis, quanti nos faciat, oſtendit. Non dum Collegium ſuos redditus exigebat, cū ille tamẽ, vt Societas deduceretur, vrgebat: cumq. negaret Pater, id fieri ſatis commode poſſe, nulla adhuc parata ſupellectili instrumentoq. domeſtico, reſpondit, id ſibi curæ fore: æquum enim eſſe, vt cum tam multa in alias fabricas erogaret, in opus tantæ pietatis, quantæ intelligeret eſſe Societatis Collegium, multo liberalius ſuam pecuniam impenderet. Ad alias ſignificationes amoris, non modo crebro noſtras ad Deum preces, ſed benefactorũ etiam communicationem Societatis noſtræ, & ſibi & coniugi poſtulauit. quam quidem P. N. Generalis perlibenter dedit, ſuamq. voluntatem hinc litteris teſtatam voluit, rem vtrique gratiſſimam. Coniugis vero charitas ſic enituit, vt nulla mater tam vnice ſuos

suos filios diligere videatur, quam illa Collegium.
 Pia femina ut Collegij fortunas annuo vestigali vel
 mediocriter stabiliret, pecuniam e suis vestibus gem
 misq. rededit, eo animo ut progrediente tempore ve
 stigal ipsum amplificaret: id quod facillime, si vita
 suppetit, consequetur. Nam a suis civibus sic ama
 tur, ut inter eos sit futura contentio, quinam Colle
 gio plus afferat ornamenti. Sane initia fuere præ
 clara, nondum exigi, ut dixi, cœperant annui fru
 ctus, cum huc pedem Societas intulit, & tamen præ
 stanti religione femina tantum vndique ad suos
 alendos Patres (sic enim pro sua pietate nos vo
 cat) pecuniæ conquestiuit, ut domum nostram non
 modo necessaria suppellectili instruxerit, sed ips etiam
 rebus ornarit, quæ ad annuū victum cultumq. per
 tineant. Difficile dictu est, de rebus nostris quantæ
 sit illi curæ, in eoque quanta cum voluptate & pie
 tate versetur ita ut cum de nobis incidit sermo, sæpe
 lacrymæ subsequantur. Sæpe nos muneribus donat,
 sæpe mittit ad Collegium plenis manibus pueros:
 cumq. aliquando P. Provincialis puero, qui munus
 attulerat, diceret sibi videri, nihil aliud Serenissimā
 Dominam, nisi ut quemadmodum societati benigne
 faceret, cogitare: At, ille inquit, multo ei arbitror es
 se suavius, quod huc mittit, quam quod ei paratur
 in escam. Quid? quod omnem quoque lineam vestē
 non modo corporum, sed ipsis quoque culinæ vsibus
 necessariam (quæ est eius singularis humilitas, ac
 religio) suis ipsa manibus consuit: habetq. pedisse
 quas in ea re nobiles adiutrices, cumq. morbo impe
 dita

dita biduo triduoue cessare ab opere cogeretur, nihil tam dolebat, quam quod cū ceteris feminis acum ducere non liceret. Hac pietas & si in Dei famulos est præcipua, non tamen nostris duntaxat ædibus definitur. patet latius, & per omne genus hominum peruagatur: ut iam Mater pauperum vulgo habeatur. Nullum tempus opitulandi miseris prætermittit: publica Nosocomia, priuatorumq. ædes, in quibus agros esse compererit, interuifit: idq. tanto studio atque alacritate, ut nemo vnquam vel tenuissimus eius optarit officium, cui non illa perbenigne contulerit. Sæpe nocte intempesta de cubili surrexit, ut agris duntaxat adisset, sæpe cum ijs triduum quatrduumue traduxit. ingenueq. confessa est aliquando P. Prouinciali, cum ille forte prodeunti feras, interueniret, se quidem auræ captandæ gratia simulare exitum, re tamen vera ad feminam se prodire grauiter affectam, Quæ quoniam, inquit, in me secundum Deum spes suas habet, bonæq. ut audio, existimationis est mulier, faciendum mihi est, ut eam hodie conuisam. Multa præterea ad agros domo mittit, quæ in eorum vsus suis ipsa manibus appararit. nam & bellariorum, & aquarum, & olei complura genera agrorum caussa domi conficit: sæpeq. fit ut longos abigat morbos, egrosq. diuturna medicorum arte delusos, domesticis tantum præsidijs ac curationibus ad pristinam reuocet firmitatem.

Iam Scholæ, ut nunc quidem, apertæ sunt duæ. Ad has honorarios ex sua familia pueros Dux mittit,

ut, eosq. non modo Gymnasij legibus, sed alijs quo-
que domesticis vult astringi, quas eius postu-
latu condidit Rector. Atque hic oritur
Mantuani Collegij, cuius par pro-
gressus sperari debet, hi-
sce patronis ac fau-
roribus.

PRO-

76
P R O V I N C I A
S I C I L I A E.

Omplectitur hæc Prouincia de no-
stris septem ac trecentos . In Pro-
fessorũ Domo Panormi vndequin-
quaginta . In Collegio duodetrigin-
ta . Messanæ octoginta . Syracusis
septemdecim . Catanæ vndeiginti ,
totidem Calataieronæ . In Collegio Montis regalis
vndecim . In Biononensi sedecim . in Drepanitano to-
tidem . Rhegij quindecim . In Probationis Domo
Messanensi septem & viginti . Vita sancti sunt se-
ptem . adscripti vndeiginti .

DOMVS PROFESSA PANORMITANA
& alia quædam Collegia.

IN Panormitana Professorum Domo, maximis
cum incrementis diuina res agitur. Sacramento-
rum præsidio multis animorum morbis occurritur.
Ciuis sædis captus amoribus, amicæ speciem auro
in sculptam, tanquam sanctum aliquid de collo su-
spenderat: is vt ad expianda rite peccata perductus
est, suæ peruersus amentie, id idolum coram sacerdo-
te nostro comminuit, restinctisq. insanæ mentis ar-
doribus, crebra per sacramenta vjs seruire cœpit amo-
ribus,

ribus, qui vni & sine libertatis iactura & sine turpitudinis nota suscipiuntur. Feminarum vero libido vsque eo coercita est, vt sacerdos duntaxat vnus nullum pratermiserit fere mensem, quin aliquot ex eo genere mulierculas ad pudicitiae decus ab impuritate illa coenoq. traduxerit. Sed hac iam toties decantata dissimulemus sane silentio, neque de reconciliatis hominum voluntatibus, quae nec paucae fuerent nec leues, neque de propulsatis animorum periculis, neque de egenorum inopia per pios homines subleuata dicamus. illud indicasse sit satis, Domum hanc superiore anno institutam tam latos iam habere progressus, vt haud sciam an quisquam tantos sperare sit ausus. Nec desunt gratuita pecuniarum subsidia, quibus non modo sociorum numerus, qui nunc est, sed longe maior, ali commode possit. Augeat caeleste numen, quae tam clementer orditur, nec sinat, quae a se tam pulchre instituta sunt, nostra incuria nostrisq. culpis euerti.

MESSANENSE Collegium Societati peperit septem circiter & viginti, aliosq. habet ferme quadraginta, qui id ipsum vehementer efflagitant. Verum in tantis lucris duorum est facta iactura. Sacerdotes erant ambo, eorumque alter annos tres & quadraginta in Societate consumpserat. is fuit Philippus Cassinus, qui semestri morbo acerbissime constitatus perseuerantiae gloriam, patientiae meritis cumulauit. Tam quae de Professorum Domo Panormitana diximus, eadem in hoc Collegium cadunt omnia. Sed inter gratiarum reconciliationes ea fuit insignis.

signis. Nobiles inter se familie ijs ardebant odijs, ut ad conditiones pacis nullis precibus flecti possent. quartumdecimum iam annum implacabiles nutriebant inimicitias, cum è discordibus vnus, in quo maximum ad compositionem videbatur esse momentum, morbo corripitur. Is cum suis rebus valde metueret, confessionis causa Sacerdotem accersit è nostris, qui ut confitenti operam dedit, sensitq. tum demum oblatum esse tempus, finem tantis imponendi discordijs, agrum animat ad concordiam. facile in animo iam parato insedit oratio, aduocat æger fratrem, cum eoque de reconciliandis sibi inimicorum animis enixe contendit: tantumq. valuit de contemnendis iniurijs agrotantis oratio, ut facilem Patri concilianda pacis aditum aperuerit. cumq. in adem nostram Patris consilio, discordes homines conuenissent, fustis coram Eucharistia precibus, mutua collacrymatione atque complexu firmata pax est. Sed quanquam in animorum causa sociorum versatus est labor, tamēne causam quidem corporum, vbi opus fuit, eorum pietas prætermisit. Pridie Kal. Iunij tantum est incendium, nescio qua incuria, in proximis adibus excitatum, ut nisi sue clementiæ Dominus meminisset longe lateq. peruagaturum fuisse videatur. Edito, quod solet, signo, ad restinguenda nata recens incendia, tota pene ciuitas excitata est. Nostri non cunctā dum rati, vbi salus agitur proximorum, statim aduolant, & in crebris flammarum minis, alij aquas ad extinguendum afferunt, alij ab incendio domesticam supellectilem prohibent, quidam marorem miseris,

consolando leuant, alij obuium quemq. ad mitigandos ignes hortatur. horum studium pia Reſtoris charitas incitabat. is laborantibus vt ad eſſet, ignium contagia non horrens, in eam ſe partem, vbi maxime populabatur ignis, iniecit. Sed cum mali velocitas remedia anteiret humana; Pater ad diuina confugiēs, agnos è cera fictos rite consecrata, iaculatur in ignē: Statimque quaſi quibusdam imbribus debilitata primum flamma & compreſſa mox eſt.

SYRACVSIS quoque ſociorum pietas nocturnū extinxit incendium: id cum officinam quandam noſtris ædibus continentem comprehendisset, vnusque è noſtris ad nocturnos flammaram crepitus hominumq. turbas euigilaſſet, extemplo ſe lecto proripit: cæterosq. excitos è ſomno, ad defendēdos ædiū dominos & fortunas hortatur. Graſſabatur toto impetu ignis, naſtusq. pabulum, quo ſe aleret, vires acquirerebat eundo. prorsus vt coniuncta quoque ædificia, niſi celeriter occurreretur, in ſauillam cinereſq. redigeret. Noſtri de aliena non minus, quam de ſua ſalute ſoliciti, ſtrenue certare cum flammis, morari impetum aquis, nec prius cohibendi ſinem facere, quam penitus deuiſus eſt ignis. Reſtinſta ſunt etiam Syracuſis contentionum incendia, eaque & acerbiffima & crebra, præſertim quæ ex odijs Principum orta erant, quæ tamen vt alienæ dignitati parcam, ſileri facile patiar.

80 PROVINCIA
CATANENSE ET RELIQUA
Collegia.

Catana virginum pudori consultum est, et quæ virginum thesaurum à rapaci hominum libidine prohibere non poterant, in tuto honestoq. loco collocatæ sunt. Sex ea fuerunt præter alias, quæ industria ac labore nostrorum, è vario dedecore emerferunt. Virgo quædam è præsentis necis erepta periculo, in sacrarum virginum cætum, velut in tutissimam arcem incluso est. Ac ne Catana quidem veteres resarciendi gratias occasio defuit. Vir nobilis, qui ad deponenda arma nullis vnquam induci precibus poterat, ex colloquio Sacerdotis nostri adhortantis ad pacem, testatus est, se vim quandam sensisse diuinam, cui resistere diutius odio retinendo non posset: atque iccirco æquo animo iniurias se missas facere. Conditum est hoc anno Dei Matris nomine sodalitiū è sodalibus quinquaginta, non adolescentulis modo, sed confirmata iam ætate viris, usque partim Philosophis ac Theologis, partim iuris legumq. magistris. Voluit in eum quoque numerum Vicarius Generalis adscribi, isq. Christiana deuotionis exemplo & singulari quodam pietatis ardore calcar est ceteris.

BIVONAE tam acerba iracundiæ flamma inter fratres exarserat, ut ex iis vnus, quo suas iniurias punire posset impunitus, cum latronum se grege coniunxerit. is postea, fide publica accepta, domumq. reuersus mortifero correptus est morbo, ac-
citoq.

citoq. Sacerdote nostro, rite culpas absterfit. cuius sacramenti tanta vis fuit, cohortatione Patris adiuncta, ut suis fortunis egenorum diuisis inopia, sanctissime è vita migrarit. Alijs etiã vnde acceptæ erant iniuriæ, data impunitas est. Vir nobilis cum feminæ amoribus æstuarit, ad explendas suas libidines eadem parauerat viro, iamq. sicarios occulte præmiserat, qui trucidarent incautum, cum ecce tibi rem subodoratus vnus è nostris, properantes ad eadem homines reprehendit, tantoq. ardore apud eos verba fecit, ut à meditato scelere temperarint. Nec minus concionibus, quam priuatis congressibus ad officium virtutisq. proficitur. Acri ciuitas fatigabatur annona, cū concionator noster, ut egenis oportunè consuleret, eos grauitè accusauit, qui maiori spe questus frumenta comprimerent. ansam accusandi præbuit ea sapientis oratio, **QUI** abscondit frumenta maledicetur in populis. quibus ita permotus est diues quidã, ut patefactis continuo horreis frumenta protulerit, multisq. qui soluendo non erant, gratuita subsidia tribuerit.

RHEGII adiuncta sodalitas est non quidem ex auditorum, sed è ceterorum ciuium genere, qui pijs excitati colloquijs crebrisq. confessionibus delictorum, mentem, quoad fieri potest, immunem ab omni labe conseruent. Nec desuere in hac ciuitate discordes, nostris conciliandi laboribus, præsertim qui iam ingentes ex odij acerbitate clades acceperant.

CALATAIERONE ut leuiora mittamus, puella quædam cum cogereetur à suis matrimonium

F inire

inire cum eo, a quo ipsa maxime abhorrebat, sola voce assensum præbuit. ea res perpetuas fouit inter utrumq. discordias, nec prius odijs coniugalibus factus est finis, quam se cum immortali Deo, expiatis apud nos animis, coniunxerunt: tum demum & ore & animo matrimonij sancitum est fœdus.

Et quoniam huc sermo frequenter incidit, ut condonata memorentur offensa, alienum non erit afferre exemplum mulieris singulare, cui DREPANI necatus est filius: quæ quoniam ne iras quidem aduersus percussorem odiumq. suscepit, nulla scilicet cohortatione placanda fuit. Erat huic vnigena filius, sine quo vitam acerbam atque iniucundam putabat: sed non potuit hac frui iucunditate diutius, misere enim ille ab inimicis interijt, illatumq. exanime corpus in maternas ædes, recēti cruore oblitum, fœdis vulneribus deformatum. spectaculū sane atrox, quod lacrymas non modo ei, quæ genuit, sed ipsis etiam barbaris extorsisset. illa tamen tam diro aspectu laceffita, nullis eiulatibus angoribusq. se dedit, neque imitata est plangores inutiles feminarum: naturam fortiter vicit, & præstantissimum vltionis genus rata, iniurias beneficijs remunerari, pro eo qui filium abstulerat, Deum supplex orauit. Non implorauit iudicum subsellia, non conquiri auctorem facinoris voluit: ad vnum omnium æquissimum iudicem adiit, qui iniuriosorum vindictā sibi reseruat, non quidem ut auctorem cædis ad pœnam suppliciumq. deposceret, sed ut impunitatem ei precaremur & veniam. postea ad ædem nostram se contulit,

vii.e.

vitaq. noxis confessione deletis, Christi corpus ac-
 cepit. Et quoniam semel in Christum liberalis esse
 cepit, viribus quoque ab eo est aucta maioribus, ut
 quam maximos ad perfectam virtutem progressus
 habeat: & quæ non frequentissime sacramentis ani-
 mum expiabat, nunc expiet per frequenter. Colitur
 etiam à ceteris ædes nostra, seu viris seu feminis
 satis multis: & quanquam non ita pridem humani
 generis hostis, per homines nequissimos eam nobis
 notam conatus est inurere, vnde omnis animarum
 salus retardaretur: tamen tantum abest, ut in
 dubium venerit viris bonis Societatis in-
 tegeritas, aut templi sit imminuta
 celebritas, ut potius iniquis-
 simis improborum cri-
 minationibus il-
 lustratis,
 existimationem, quam de no-
 stris habebant non
 mediocriter au-
 xerint.

PROVINCIA
NEAPOLITANA.

Ocij sunt Neapolitanae Prouincia
ducenti fere ac septuaginta . In
Professorum domo Neapolitana
vnus & quinquaginta. In Neapo-
litano Collegio centum circiter ac
duodecim. Nola quadraginta. Ca-
tazorij viginti. Quattuor amplius Aletij. Barij
septemdecim. Ciriniolæ tres. Mortui sunt nouem.
recepti septem ac triginta.

DOMVS PROFESSA.

Professorum domus , quoniam in ea parte vrbis
sita erat , quæ ad obeunda Societatis munera
minus commoda videbatur , dum de transferendis
suis sedibus aliò cogitat , ecce tibi præter spem præ-
terq. expectationem , egregium Salernitani Princi-
pis palatiũ venale proscribitur. Id cum ad nostros
vñsus videretur aptissimum , nostri tam præclaram
occasionẽ minime dimittendam rati , de emendis ædi-
bus sine mora deliberant , nec prius à re suscepta de-
sistũt , quam celeriter est confecta. Est hoc palatium
aperto celebrique loco , tanta amplitudine vt laxissi-
mum intra se templum abdat , extructum est extrin-
secus

NEAPOLITANA. 35

secus quadrato lapide cuspidatim, adamantis instar exciso, opere magnifico ac regio. Venijt aureorum millibus quadraginta sex: in eoq. emendo multum nobis attulit adiuventi Osunæ Ducis auctoritas, huius Regni Proregis. Is cum semper fautorē in ea re nobis sese præbuit, tum nulla interposita mora, duodecim aureorum millia Regio ex ærario, quæ nobis Vespasianus Gonzaga donauerat, numeranda curauit. reliquam pecuniam partim venditæ priores ædes, partim liberalis hominum pietas suppeditauit. Sed quoniam futuri templi descriptio omnem amplitudinem ædium uidebatur absumere, ad reliquã nostrorum habitationem, proximæ coemptæ sunt ædes aureorum millibus fere decem. Migrarunt eò nostri extremo Iulio, templumq. subito opere excitarunt, dum splendidius magnificentiusq. condatur. eius fundamenta, Decembri mense fodi sunt cœpta; primusque à Prorege iactus est lapis, huiusmodi cum inscriptione. VIRGINIS Conceptę templo extruendo Societas IESV Professa deiecit XVIII. Kal. Ian. M. D. LXXXIV. Nam cum ipsis conceptæ Virginis octauis, caperentur initia, iure factum videtur, ut eidem conceptæ Virgini dicaretur.

COLLEGIVM NEAPOLITANVM.

Non minoribus incrementis Collegij Neapolitani aucta res est. Cum enim & habitationis & aris alieni premeretur angustijs; hanc Deus

Roberta Carafa lectissima femine, ac Mataluni Du-
 cis coniugi mentem dedit, ut & as alienum aureo-
 rum millium sex & triginta dissolueret, & in Colle-
 gij edificationem aureos ducenos in annos singulos
 attribueret. Pro tam singulari beneficio Patre Ge-
 nerali mandante, Fundatricis ei nomen delatum est.
 Ea postea impetrata à Summo Pontifice potestate,
 nobilibus comitata Matronis Collegium inuisit,
 eiusq. aduentum nostri pro suo quisque ingenio ac
 facultate, vario emblematum versuumque genere
 celebrarunt. His præsidijs sociorum amplificatus
 est numerus, & ad superiores Magistros tū in Phi-
 losophia Doctor alter adiectus, tum in explicandis
 conscientie rationibus alter. Instituta quoque intra
 domesticos parietes Humanitatis est schola, quæ fu-
 sura sit veluti quoddam Magistrorum in vniuersa
 Prouincia seminarium. Pietatis par cura fuit.
 quatuor ad nos è nostris auditoribus transierunt:
 E duobus Dei Matris cœtibus eadem fructuum
 vbertas. Ac præter cetera benefacta, sunt qui vir-
 ginum pudicitie studiose succurrant: vnusq. virgi-
 nem, cuius periclitabatur integritas, magno emptâ,
 in tuto honestoque loco collocauit. Complures etiâ
 castitatis amore sua ipsi corpora, perpetua sponsio-
 ne voti Deo consecrant: ex eoque numero triginta
 circiter in varia se recepere cœnobîa. Duo coniuges
 castimoniam Deo cum vouissent, tres ipsos annos,
 saluo incolumique voto, in eodem simul lecto cuba-
 runt: sed ne quid loci humani generis hosti relinque-
 retur, qui dies noctesque peruigilat, ut aliquando

nec opinantes inuadat, coniugio rite dirempto, ad custodiam tanti thesauri in cœnobiorum claustra perfugerunt.

Doctrinæ Christianæ schola superiore anno inchoata, maiora quotidie capit incrementa. Ea in classes diuisa nouem (nam ut quisque plura ex Catechesi didicerit, ita deinceps ad superiorem classem ascendit) auditores numerat septingentos. hi omnes octauo, summum decimo quinto quoque die mysteria diuina percipiunt, precationi student in primis, voluntarias pœnas vltro suscipiunt, peregrinationes sanctas instituunt, à flagitijs homines retrahunt, nec de sua tantum, sed de proximorum quoque salute laborant. Itaque Dei beneficio, vnde hæc incrementa proueniunt, eo deducta res est, ut plurimi cœobia meditentur, ad eaq. se viginti contulerint. Sed ut à sodalitatibus abeamus, accessit ad reliquas utilitates, insignis Turcæ baptismus, qui, dum in patria superstitione pertinacius hæret, omniaq. salutis monita respuit, rogatus à nostris, ut priusquam certi aliquid constitueret, certam sibi lucem ab immortalis Deo accuratis precibus imploraret: fecit, quod rogabatur, ac demum cœlestem lucem, quam velut nubes quadam, obstinatio animi occultabat, aspexit. ergo redit ad nostros, baptismumq. quam primum flagitat: adeptusq., doloribus etiam, quibus ad eum diē vrebatur acerbis, releuari subito cœpit: ut intelligeret, quam salutaris esset animis aqua baptismi, quæ sic affectis corporibus mederetur. Non ita multo post conseruus eius, qui hominem à baptismo pessi

me oderat, nocturnis tenebris experrectus, admirabili quadam luce totum vidit collucere cubiculum: senemq. sibi ut Christianus fieret, imperantem. deductus ad nostros Catechismo præparatur ad fontem; ut unde odium exarserat in conferuum, inde charitas oriretur. Claudet hoc Collegium Gulielmi Elphinstonij obitus, cui consulto reseruamus extrema, quò de eo plura narremus. quanquam, ut in ceteris, pauca de multis. Is fuit Scotus ex nobili illustriq. Elphinstoniorum familia, Regium sanguinem affinitate contingens, qui cum heresim una cum nutricis lacte suxisset, qua ipsi quoq. parentes una cū Scotia uniuersa, quasi communibus quibusdam tenebris tenebatur, ut adoleuit, studiorum causa secessit in Galliam. ubi inusitata quadam luce diuinitus illustratus, è multis varijsq. periculis in portum Catholicæ veritatis euasit. Inde Romam venit, ingressusq. Seminarium conuictorum, cui nostri præsunt, ita se ad omnem pietatem ac disciplinam excoluit, ut breui tempore Societatis mentem cogitationemq. suscepit. Sed cum in morbum eiusmodi cecidisset, unde releuari sine mutatione loci vix posset, visum est amicis, ut Neapolitani cæli, quod paulo clementius habetur, periculum faceret. Sed ut Neapolim attigit, exceptusq. perhumaniter est a nostris, dum ei hospitium curatur idoneum, eo ipso die correptus est febris, abierant iam dies aliquot, nec tamen pertinax febris ullis curationibus recedebat. Placuit diuinæ sapientiæ nouum adolescentis exemplum, qui nondum religiosi sese astrinxerat institutis, proponere nostris

stris

stris ad imitandum. prodidit enim morbus ipse, quanta lateret in occulto virtus. & quam nihil cederet tot deuotis capitibus liber adhuc & sui iuris tiro. nihil est difficilius, si rem actione, non mentis tantum agitatione perpendas, quam voluntatis humanæ cū diuina sempiterna concordia. hac ille virtute sic præstitit, ut nihil ei fuisse videretur antiquius. In eo morbo, cum rogaretur, ut solet, uti valeret, illud semper respondebat vnū, Vt Deo placet, Vt videtur Deo. sanari ne vellet; Qui possum (inquit) id velle, quando meus ipse non sum. atque hoc ei erat semper in ore, ut quoties ex eo aliquid eiusmodi quæreretur, Dei se esse diceret: nihil sibi reliquum esse libertatis, in eius se transisse ius & arbitrium, in eoq. omnia sua sibi esse. In tam graui molestiq. morbo nihil vnquā vltro petijt, nihil oblatum recusauit. Verum cum medici eius vitæ salutiq. diffiderent, suis ille rationibus consultum volens, Deo Opt. Max. vouit, se non defuturum, cum primum licuisset, quo minus in nostrum numerum gregemq. veniret. Non ita multo post, accersitō Provinciali, suum illi consilium & voluntatem exponit, enixeq. rogat, ut se voti compositionem faciat. causa erat eiusmodi, ut pater non sine celesti impulsu, neque negandum, neque differendum existimaret: eius itaque postulationi concessit: postridieq. sacra Eucharistia ad lectum delata, astante toto ferme Collegio, denuo ex concepta formula, Religionis vota non sine incredibile quadam diuinæ voluptatis dulcedine nuncupauit. Ab eo tempore ut de Saule scribitur, inter Prophetas, sic in eum simul

ac aggregatus est inter socios, visus est spiritus Domini multo copiosior atque uberius insiluisse, ut non sironem diceret, sed qui in religiosa disciplina egisset etate. Paupertatem subito sic adamavit, ut non modo Rectoris arbitrio omnia, quae secum adueerat, quaeque Romae reliquerat, sponte permiserit, sed ne minutissima quidem sibi ipse reseruaret: intimam tunicam, quam gestabat, ne quid omnino de profanis vestibus retineret, abiecit, alteramque poposcit de nostris. Iam studio patiendi pro Christo (quae potissimum nota, eos qui caelesti ardente amore a ceteris segregat ac seiungit) tam incenso flagrabat, ut non modo febris aestum et reliqua morbi incommoda exquisitissimo animo toleraret, sed etiam hoc ipso non mediocriter angeretur, quod nihil unquam, ut ipse aiebat, aduersi Dei nomine pertulisset. Quae res tanti erat apud eum, ut rogatus, adhibiturusne preces esset pro praecipuis quibusdam amicis, ut se sequerentur in caelum, responderit oraturum potius, ut in hac vita, Christi causa, multa indigna atque acerba perferrent. Accessit aliquando ad febrium ardores molestissimus cordis angor, tantumque abest, ut aliquid ingemisceret, ut in eam ipsam partem, quae maxime torquebatur incumberet: rogatusque, cur ita faceret, confessus ingenue sit, quo magis vim doloris amplificaret. Aiunt etiam inuisenti se Patri cuidam mane, visum exposuisse: astitisse sibi per quietem custodem angelum, quasisseque, si daretur optio, utrum tandem optaret, ad semihoramne post mortem igne purgante torqueri, an dies in hac vita triginta, febrium ardore

dore iactari: se uero respondisse, proximum, & cur
 id eligeret, attulisse, quia dum uita suppeteret cum u
 landis patiētiæ meritis locus esset. Porro nihil in eo
 sic enituit ut religiosi amor obsequij. prorsus ut ca-
 dauer, quod tractantibus non resistit, in omnē partē
 uersari & circumagi se sinebat nec uero quisquam
 medicorum nuibus obsequentior. quantum hi ad
 escam uictumq. præscriberent, tantum ille uel cum
 nausea molestiaq. capiebat: uicissimq. in sedanda
 siti, qua maxime æstuabat, nunquam ne guttam qui-
 dem aquæ, uelira præscriptum uel hausit uel postu-
 lauit. Cumq. ex eo, ut solet, nūquid appeteret, quæ-
 reretur, nunquam respondebat aliud, nisi quod me-
 dicis uisum esset: ita ut omnem interrogandi cupidi-
 tatem adimeret similitudo respōsi. Maximæ admi-
 rationi fuit in tam uiridi ætate, tum cum uel maxi-
 me dulcedo uitæ delectat, mortis amor atq. contem-
 ptio. Nam cum supremam sumeret medicinam, in
 qua aliquid uidebatur esse fiduciæ, Quam uellem in-
 quit nihil mihi prodesset: illud tamen dolebat &
 querebatur assidue, quod per morbū uiriumq. lan-
 guorem, non liceret pro uoto sese ad mortem sedulo
 comparare. Inuentus est aliquando plorans, cau-
 samq. non reddidit aliā, nisi quia summa imbecilli-
 tas uirium, intentionem Deo uacantis animi retar-
 daret. quod ipsum tamen exi remō illo morbo, cum
 vires corporis exhaustæ iam essent, consequutum se
 non obscure significauit. Plurima erat de Deo men-
 sio, plurima de rebus superis cogitatio. in eaq. re nul-
 la erat defatigatio, nulla cessatio, imo uoluptas nul-
 lama-

la maior, nulla iucundior. Cum ad mortem accederet propius, qua fuit animi submissione, à Patre Provinciali contendit, ut vniuersis, quorum expertus esset officia, suo ipse nomine gratias ageret, rogaretq. sibi ut ignoscerent, si quid apud eos esset offensum: iuberetq. in cubiculum congregatos suis adesse precibus morienti: magnum enim se ex eorū presentia fructum esse laturum. Quos ut conferim introeuntes aspexit (placuit enim æquissimæ postulationi concedere,) elatis præ lætitia vocibus. Quam gloriosus, inquit, obitus tot Angelorum constipatus agminibus? Sed in perpetua quadam lætitiæ voluptate, qua eius animus mulcebatur, recreabat ea maxime cogitatio; quod in Societate diem vltimum clauderet. Mitto, quam religiosos sermones cum Deo Deique Matre vna conferret: quam arcte Christi complecteretur effigiem, quam pia vulneribus oscula figeret; ut eos etiam, qui spectarent audirentue, quasi quibusdam sacibus inflammaret. Cum ei fratres Crucifixi signum amouere conati, requiem aliquam suaderent, nunquam sibi illud extorqueri passus est; quod diceret, tum ad Deum abeundi, non quiescendi tempus esse. tamen illorum perseverantia victus, signum quidem pendennis IESU dimisit è manu, sed continuo proximam Dei Matris arripuit imaginem, alteramq. nostri Ducis ac parentis Ignatiū, quem in eo morbo præcipua quadam religione dilexit. Tum repentino quodam exorto gaudio atque inusitato, Non videtis, inquit, Angelos, non videtis? mox mussitando Angelum suum

suum sæpe compellans, quædam cum eo dicitur col-
 locutus, quæ nequaquam satis accepta sunt auribus,
 præter admodum pauca, quæ paulo intentior vox
 reddidit: quibus denunciaſſe ſibi Angelum ſuum ſi-
 gnificabat, fore quidem ut per Purgatorij tranſiret
 incendia, ſed breui tamen ijs ignibus liberandum, &
 ad Paradisi gaudia perducendum. ibi obuiam ei fu-
 turum Ignatium, qui cum coram ſanctiſſima ſiſte-
 ret Trinitate. Hoc viſo maiore quadam lætitia, quã
 ut eam animus capere poſſet, elatus, exultabat in
 Deum viuum, totoque corpore, quanquam infirmis-
 ſimo, ſuper lectulum exiliebat. Atq. hæc inter gau-
 dia, hæc inter preces, crebraſq. Dei Matris appella-
 tiones, quaſi ſomno placidiſſimo conſopitus exceſſit
 è vita. Poſtero die celebri non domeſticorum modo,
 verum etiam externorum conuentu, ad quos neſcio
 quomodo aſſarat hic rumor, curatum eſt funus, nec
 ſatiari multitudo poterat adoleſcentis aſpectu: qui
 in ipſo feretro, religioſo collocatus ornatu, ut erat
 oris habitu nec gracili nec exhauſto, ſed læto ac re-
 nidèti, Angeli potius cuiuſdam, quam mortui ſpeciẽ
 præſerebat. Fertur vnus è noſtris qui decedenti
 non affuit, dum id temporis pro Gulielmi ſalute
 preces funderet, repente interiore quodam lumine
 colluſtratus, quaſi voce quadam eſſe præmonitus,
 exceſſiſſe Gulielmum: ac veluti re explorata mini-
 meq. dubia, mutato precationis argumento, orare
 ardenti ſtudio cepiſſe pro eius anima, è Purgato-
 rij cruciatibus liberanda, ſi ea forte regione detine-
 retur: qua in præcatione cum aliquantiſper hæſiſſet,
 ab-

absterfa subito triftitia illa, quam de morte conceperat, admirabilis quædam effe in eius animo hilaritas confeçuta, & lux oborta clariffima, quæ perfpicue ac fine errore doceret, Gulielmum, in fuperas illas Beatorum regiones ex infernis illis ignibus euafiffe.

ALETINVM ET RELIQA
Collegia.

ANnus hic Aletij multis morbis obnoxius, noua fuit noftris facultas & materia pietatis. Dum autem corporum faluti commodisq. feruitur, animis quoque confultum eft. Ac per eam occafionem æs ingens ad fuos dominos redijt; flagitia multa repressa, inopum fufentata tenuitas, & alia huiusmodi cum laude gefta. Societati hoc anno dicatus eft vnus: & ad reliqua fodalitia conditum Oratorium ex opificibus ferme trecentis, vnde magna fe fpes vtilitatis oftendit. Quod ad rem familiarem attinet; nobilis mulier quingentorum aureorum cenfum Collegio attribuit; aliaq. extant in nos ciuium beneuolentiæ documenta non pauca.

CATAZORII grauib. interdum fimultatibus eft occurfum. Erat inter principes duos graue certamen, vter alterum officiofa falutatione anteuerteret, nec fine cura ingentiq. metu ciuitas erat, quorfum tandem eruptura res effet. Deo duce, tacitis controuerfiis noftrorum colloçutione fedatis, reconciliatio gratiæ facta eft: quod vt fieri poffe ciuitas

tas nullo modo suspicabatur, ita cum accidit ingenti approbatione suspexit. Illud quoque pie religioſeque curatum est, ut ædis maximæ cœmeterium, quod mæceria nulla circumdabat, ad arcendas ferarum iniurias, murorū præſidio cingeretur. Itaque cum ea de re à concionatore nostro commonefactus eſt populus, tantus ardor animis eſt iniectus, ut lapides, honeſti viri complures præeunte concionatore ipſo, à paſſibus quingentis ſuis humeris comportarent.

BARIJ ſodalitates Dei Matris, inſtitutæ ſunt duæ, altera diſcipulorum, ex qua ad Societatem iam tranſiit vnus, altera nobilium grauiumq. virorum: in qua ipſi quoq. Prorex & Archiepiſcopus numerantur. Sodalis vix ſeptendecim natus annos, cum à muliere domeſtica & ſanguinis communionem coniuncta, inſtigaretur ad facinus, ut ſe tanto liberaret incendio (diu enim muliebri libidini iam reſiſterat) de noſtrorum ſententia, ſimulare cœpit ſe ad Capuccinos velle diſcedere. rogatus à parente, vnde tam repentina voluntas, iureiurando accepto, ne quid cuiquam indicaret, omnem ei rem vti ſe habebat expoſuit. ea re cognita parens nihil prius habuit, quam ut à ſe amandata muliere, integritati filij pudoriqu. conſuleret. Ad hæc duo ſodalitia, ruſticorum adiunctum eſt tertium. Hi Dominica quaſq. luce, confeſſionis & Eucharistiæ myſteria apud nos obeunt: redeunt à prandio ad explanationem Chriſtianæ doctrine: ſociorum peccata corrigunt, ad eaq. rite expianda cohortantur. quibus ſane rebus menſtruo ſpatio, ſodales amplius quinquaginta ad ſuum numerum aggre-

aggregarunt. Ex his unus vigesimum circiter annū agens, quoniam apud nos, quanta animi prouisione fugienda essent peccata, didicerat, cum à femina primaria modios aliquot tritici coemisset, & ab ancilla, quæ ei triticum sola soli dabat, procaciter pelliceretur ad stuprum, continuo relictis faccis triticoque profugit. Nostri dum suum quisque munus sedulus administrat, non modo à morte animos, sed interdū etiam corpora defenderunt. Neci duo erant addicti, parataque iam iuga bouum, unde raptarentur ad crucem: nostri ergo conueniendis ijs, penes quos necis & uitæ ius erat, perfecere, ut tantisper differretur supplicium, dum se damnati defenderent. Quid multa? aliter repertus est insons, dictaque causa ex iniquitate se mortis eripuit: acre iudicibus documentum, quam non in reorum capita sit præcipuanda sententia.

CIRINOLANVM rude est adhuc informeque Collegium, dum id perficitur habitatur à paucis. res tamen ab absolute non abest. hoc anno demum incolæ cœpit, cum antea nostri in conductis ædibus habitarent. In ædificationem templi, Collegij Fundatrix cum aureos se trecentos daturam in annos singulos recepisset, primam soluit hoc anno pensionem. Sed de hac Prouincia, sat multa. Nunc ex Italia in Lusitaniam Indiamque migremus.

97

P R O V I N C I A
L V S I T A N A.

Vnt in hac Prouincia de nostris decē amplius, & quingenti. In Olyssiponensi Domo quattuor & quinquaginta. In Collegio vnus & quinquaginta. In Eborensi centum & viginti duo. In Conimbricensi centum ac septuaginta octo. In Portuensi quindecim. In Bracharensi triginta. In Brigantino viginti quinque. In Funchalensi tredecim. In Angrensi sex. In Angolana Residentia septem. Sex diem obierūt. Societati annumerati sunt quadraginta.

D O M V S O L Y S S I P O N E N S I S.

Quatuor hoc anno profecti sunt in Angolam: in Indiam autem sunt missi decem: ex eaque duo huc Sacerdotes, cum primis illis Iaponiæ Ecclesiæ fructibus appulere. Res externa belle procedit. Auctæ sunt à Rege menstruæ pecuniæ, quas eleemosynæ nomine tribuebat, aurei mille quotannis. totidemq. in ædificationem templi decreti. Superiorum vero Regum, munifica aromatum largitione & piorum liberalitate virorum, non solum aes alienum, quo pene oppressa Domus erat, magna ex parte dis-

G   solu-

solutum est, sed etiam templi continuata constructio. ac si tantum id, quod impensum est in opifices ad calculos reuocetur, trium millium septingentorum ac sexaginta aureorum summa reperietur. Iam animarum fructus, operarum laboribus nihil impares. Unus è nostris cum quodam in templo concionaretur, in quo, pro cuiusdam sodalitatis instituto, tres orbæ puellæ in matrimonio collocandæ erant, plurimæq. supplici libello, ut in eam sortem admitti possent efflagitassent, Noster ille populum pro concione commonuit, minime decere, ut tot indotatæ relinquerentur, addendamq. ad eum puellarum numerum esse quartam. Cum perorasset, tantum pecuniæ corrogatum est, quantum etiam ad consociandam quartam dotem satis superq. videretur.

Alius cum aureos mille quingentos exigere à debitore non posset, carceri eum & vinculis addixit; sed audita concione, non modo illum mittendum curauit, sed pecunias ei creditas condonauit. Catechismus in maximo puerorum virorumq. grege, non in templis tantum sed in vicis triujsque traditur: quanta cum utilitate, vel puerorum educatio testatur. Ex his vnus cum audisset virum iam ætate prouectum, iniurandum temere vsurpantem, propere accurrit, flexisq. genibus, Per Deum, inquit, ne posthac iurato: nec enim isthuc leue peccatum est. vir rubore suffusus abeuntem reuocat puerum, & quod ei nomen esset, & quibus natus parenibus sciscitatus, cum ea puer nihil referre dixisset, Næ tu (inquit) minime puer es, sed Dei Angelus, qui tam salutare dedisti

dedisti consilium: atqui sic habeto, me non commissurum in posterum, ut mihi excidat iusiurandum. E confessionibus par est utilitas consequuta. Euocatus est ad nobilem feminam egrotantem Sacerdos, quam callidus hostis in eam fraudem conabatur inducere, ut quoniam commissum ab ea facinus emanarat, voluntaria nece turpitudinem vitaret infamiae: esse enim apud inferos quoque nobilium turbam, esse Reges dynastasq. complures. Cumq. Pater, conaretur illam de ea mente deducere, daemone abeunte Patre, cogitationes improbissimas suggererebat. Iam inducta erat in fraudem, iam cultrum in tempesta nocte querebat, quo sibi vitam eriperet, cum ecce tibi horribilis culter, pallido squallentique manubrio iacebat humi: mulier exterrita viso, defixisq. in Christum oculis, cuius in eo loco proposita erat imago, si haec (inquit) propter meum facinus Christe permittis, luo protinus, quod admisi. ita cum sese postridie rite expiaturam esse polliceretur, statim facta illa species evanuit. Postero die accito Sacerdote, confessione maculas eluit, atque ex eo tempore valetudini reddita, apud nos diuina mysteria frequentat.

Publicis custodijs non exiguum emolumentum allatum est. nam cum aquae laborarent inopia, quidam e nostris, adiuncto comite, urnas aquae plenas suis impositas humeris ferre coepit, eoq. exemplo excitauit ex omni aetate & conditione complures, ut aquas in carcerem ipsi quoque conueherent: cumq. aliquando Patre duce, magnum agmen portantium

urnas incederet, vir nobilis obuiam factus in equo,
 ex eoq. desiliens suam quoque operam offerre cæ-
 pit: sed ei Pater, Tuum erit (inquit) panes suppedi-
 tare, nostrum aquas. quod cum libenter ille facturū
 se recepisset, postero die magnum frumenti numerū
 cum ære submitit. Quoniam vero pleriq. vel leui cri-
 mine, vel quod ære alieno oppressi soluēdo non sunt,
 diuturno carcere fatigantur, curant nostri collatis
 à nobilitate pecunijs, ut iij vel debito, vel multa so-
 luta è vinculis eximantur. ad eam rem Archiepisco-
 pus aureos quinquagenos in menses singulos dono-
 dat, aliq. alia; quorum præsidijs captiui prope du-
 centi è publicis sunt dimissi custodijs. Nec vero in
 rebus bene gestis illud est postremum, quod cū mul-
 ti ex Africa Saraceni fidem professuri Christianam,
 ad nos venirent; nec tamen Christianis possent legi-
 bus satis institui: nostri Catechumenorum domum,
 quod diu ante tentarant, exstruendam in hac vrbe
 curarūt. Xeriphij olim Africa Regis filius, non pro-
 cul ab vrbe aberat, cum ex eius comitatu Mauri no-
 biles ad nos venerunt, etiam atque etiam rogantes,
 ut Christianis sacris iniuiarentur. nostri conductis
 prope templum ædibus piorum liberalitate adiuti,
 ijsq. quæ ad usus vitæ necessarios pertinent, compa-
 ratis, Catechismo eos orsi sunt erudire: dumq. in ea
 cura uersantur, à Cardinali Roberto Regni modera-
 tore, necessarios simul impetrauere sumptus ad usi-
 tatam baptismi celebritatem. Interim actum est cū
 eo uehementer de Catechumenorum domo conden-
 da. Cardinalis (re cum ijs qui à consilijs sunt agita-
 ta).

ta) litteras ad Regem dedit; Rex ut est propagandæ religionis studiosus, postulationibus annuit: statutaq. condendi ius munusq. delegatum est Domus nostræ Præposito: sed quò commodius instituendis Catechumenis opera detur, placuit prope templum nostrum, eorum, ut dixi, ædes extruere. Ac præter id, quod ad domesticam suppellectilem Cardinalis dedit argenti, in singula capita vnoquoque mense octoni circiter decreti sunt aurei; & in apparatus pompæ baptismi, unicuique triginta. Tres iam summa cum ceremonia maximoq. hominum cœtu suscipere baptismum: quo peracto vecti equo cum Regni proceribus, qui eos de sacro fonte susceperant, Cardinalem salutatum iuerunt: qui non exigua eos amoris & benevolentia significatione complexus est. Iam in pagis, ut à domesticis abeamus, curatum est, ut qui ad inimicorum cædem accensis animis properabant, iniuriam suam Christo dimitterent. Fuerunt in eo numero viri primarij, qui in duas diuisas factiones, simultates inter se veteres exercebāt, quarum nullus alius ostendebatur exitus, nisi certissimus multorum interitus: adeo insitum atque inustum erat inimicorum animis odium. Sacerdos alter à Brigantino Duce vocatus, quotidianis concionibus, non leues ipse quoque obliterauit iniurias. Vnus, cui manus est in rixa præcisa, ne percussori parcere cogeretur, Patris sermonem congressumq. vitabat: verum cum resistere diuinæ voci animique permotioni non posset, ad nostros vel inuitus accessit: ibi coram Dei Matris effigie inimicos amice complexus, præ

gaudio lacrymas, & ipsis & alijs qui praesentes aderant, excitavit. Hic ipse Sacerdos cum sexta quaque feria apud eum, quem dixi, Ducem, de asperri-
 mis Christi cruciatibus disputaret, ad extremum cum perorasset, plurimi se flagris ex ipsa Ducis aula oppidanisq. mulctarunt: cumq. ab ea re pueri propter aetatem excluderentur, rationem inierunt eiusmodi, ut gregatim se per oppidi uicos non sine sanguinis effusione diuerberarent.

OLYSSIPONENSE ET CONIM-
 bricense Collegia.

AD institutum Collegij opus pertendunt, aedes nobis quasdam & vicina pradia, quae sui iuris erant, libera Senatus reliquit; idq. publicis tabulis testatum voluit. In Gymnasio & ad sapientiam & ad virtutem pari cursu contenditur. E nostris auditoribus, septem ac sexaginta in varia sunt annumerati caenobia. Nec minor fructus è templo capitur. Quidam cum à flagitiosa vita, ne diuinis quidem monitis animo frequenter illapsis, deterreri posset, nocturno viso perterritus, ac de cubili deiectus, statuit diuinis monitis obtemperare, postridieq. cum Sacerdotem conuenisset è nostris, scelerum maculas confessione deleuit, deq. eius sententiam nouum vitae genus instituit. Alius cum superioris vitae tempus sanctissime traduxisset, sensim pietatis intermittens officia, pari turpitudine innocetiam praeteritam obscurauit. ijs enim vitiorum illecebris se irretierat,

Ut iam familiariter malo demone uteretur. Demum
 post aliquot annos hominem Diabolus pro amicitia
 rogat, ut suam sibi vitam & corpus immolet: cum
 ille annuisset, & in secretiore loco, ut laqueo vi-
 tam clauderet, secessisset: ecce tibi lux repente de
 caelo. pristina virtus redit in memoriam, & bene-
 facta praeterita, & votiuae peregrinationes, Dei ma-
 tris & Sanctorum causa susceptae. quae dum secum
 ipse reputat, priusquam collum in laqueum inserat,
 proximam concedit in aedem, ipsi Dei matri dicatam,
 quam praecipua quadam religione coluerat. ab hac
 alium subito mutatur in virum, & ad nostros longo
 itinerum interuallo contendit. Vis lachrymarum &
 doloris plena confessio facile declaravit, quam praesens
 illi fuerit Beatissimae Virginis auxilium, quae
 neminem unquam deserit pie ac suppliciter implo-
 rata. E Conimbricensi Gymnasio, quod auditoribus
 constat mille nongentis, quinque in Societate, alijque
 in alias se contulere familias. Ad reliqua vero hu-
 ius anni benefacta utilitatesque perceptas, quatuor
 ex ijs, qui perfidiae causa plectendi erant, ad sanita-
 tem reuocati sunt. In pagis locisque finitimis, ubi ma-
 ximo hominum conuentu conciones habitae sunt, ca-
 pitales interdum repressae sunt inimicitiae, effectumque
 ut factionum Duces, una cum suis conuenientes in
 templum, venia vltro citroque data ac petita, in mu-
 tuam gratiam concordiamque redierint. Alibi ad euel-
 lendam temerarij iurisiurandi consuetudinem, ere-
 cta sodalitas est. quo praesidio procliuissimus quisque
 facile a iureiurando se continet. nec desuit puer, qui

iurantem argueret patrem, nulla non modo cum offensione parentis, verum etiam cum voluptate: ita ut pater pro referenda gratia noua eum veste donaret. Pagani quidam cum à templo distarent; eamq. ob causam sacris plerunque carerent: egerunt nostri de erigendo in eorum oppido templo, ad eamq. rem pacti sunt incolæ annua pecuniarum præsidia. Hæc & his similia dum geruntur à nostris, Episcopus quidam, cum de vili eorum opera industriaq. (iniquius præsertim agro colendo) rescisset, summas eis, & coram & per litteras, gratias egit, eorumq. in animas curam studiumq. maxime commendauit.

EBORENSE COLLEGIVM.

EX Academia, quam in Eborensi Collegio Rex Henricus extruxit, pares fructus laboribus responderunt. Ea enim est pietas iuuentutis, ut non modo Nosocomia frequenter adeat, lectos sternat, foueat & consoletur ægrotos: verum etiam sublatis in humeros vrnis, aquæ subsidia ad carcerem deferat, sæpe pœnas à sese exigat, nec voluntariam verberum acerbiter, aut ciliciorum horrorem reformidet. Trecenti amplius per Quadragesimam octauo quoque die, ad publicam diuerberationem conueniebant: nec Academici modo auditoresq. Gymnastii, sed illustres quoq. viri, aliq. qui cum explorandi causa ventitaissent, subito tamen aliorum imitabantur exemplum. Itaque è discipulis, sese cœnobijs deuo;

deuouere complures: Societati non minus octo. Iam iratorum animi hic quoque conciliati non pauci. Inter duas familias in primis nobiles, tam acerba extiterit dissidia, ut magnum utrinque metueretur exitium. & quanquam perturbatissimus rerum status, desperationem pacis videbatur afferre: tantum tamen Deo duce perfectum est, ut oblitteratis penitus offensionibus, redintegrata sit amicitia. Capiunt diuina mysteria permulti, vnusque Domini Natalitius caeleste iniere conuiuium, tria amplius hominum milia. Nec vero è pagis fructus capiuntur exiles. Quodam in oppido duo erant non minus sanguinis, quam scelerum coniunctione deuincti. sed eorum alter cum sanus esse cepisset, nec tamen auderet facinus suum eius loci Sacerdotibus confiteri, ex dolore ac desperatione necem sibi moliebatur inedia. quam cum iam diu tulisset, audissetque vicinum in pagum Sacerdotem è Societate venisse, confestim ad eum tanquam ad opem sibi diuinitus missam sese confert, apertaque vulneris feditate, & ipse & consors sceleris, à nefaria se consuetudine seiunxerunt. Alibi etiam (præcipue in Brigantini Ducis oppido, quod à Principe Catharina vocati sunt nostri) magnus extitit è concionibus ceterisque Societatis nostræ muneribus fructus. Sane in eo, quod dixi oppido, ea fuit morum mutatio, & animorum motus, ut Franciscanæ familiæ Patres affirmarent, si quotquot ad religiosam vitam admitti vellent, ijs omnibus mos gereretur, exuendum fuisse oppidum flore iuuentutis.

Iaponēses, quos supra nominavi, cum hac iter haberent

rēt Olyssipone profecti, maxima omnium ordinū tñ
 frequētia tum gratulatione excepti sunt. Enituit hic
 Archiepiscopi comitas ac liberalitas, qui non modo
 domi suæ perhonorifice veniētes excepit, sed largo
 munificoq. viatico prosequutus est abeūtes. Hinc ve
 ro digressis, Brigantinus Dux currum suum scite &
 eleganter ornatum, honestosq. longo interuallo equi
 tes obuiam misit. Vbi autem eos aduentare cogno
 uit, ipse quoque obuiam magna nobilium cum coro
 na processit. domi vero deductos ad matrem, eorum
 aduentum auidissime præstolantem, regio apparatu
 conuivioq. suscepit. Non hic auro argentoq. instru
 ctos abacos, non pretiosis peristromatis ornata cu
 bicula, non pulcherrime stratos lectos, non ceteram
 Ducis elegantiam splendoremque commemorabo:
 quæ eximium eius in regios adolescentes animum
 declararunt. Dux item in vastam eos & per
 amenam syluam, vna cum fratribus equitibusq. tre
 centis venatum duxit, abeuntesq. item multo auro
 argentoq. donauit.

P O R T V E N S E E T B R A
 charense.

Catechismus in Portuensi Collegio maxima
 etatum omnium frequentia, pueris explana
 tur. Episcopo interdum ac Senatoribus Regijs Præ
 sidentibus. Inter pueros, qui Christianæ le
 gis scientia ceteris palmam præripit, is publicis de
 coratur honoribus. nec deest honestorum virorum
 beni-

beneficentia, in suppeditandis ad hæc dona pecunijs. Interdum etiam pueri, vecti scaphis in oppidum è regione positum traducuntur, hymnos medio amne vt à nostris docti fuerint, concinentes, non sine incolarum tum admiratione tum gaudio. Confessiones sunt omnino multæ, non modo ciuium ac domesticorum, sed etiam aduenarum, è locis valde disiunctis. Quidam cum se nefario quodam scelere astrinxisset, vt id tegeret ac supprimeret, multas alias turpitudines maculasq. suscepit: cumq. eò hominem sua scelera prouexissent, vt sibi ipse moliretur exitium, templum nostrum ingreditur, primòq. introitu diuinitus immutatus, vitam expiare totam sine mora constituit. ea res & vitæ fuit honestioris initium & turbulenti animi medicina. Vni dum se malus demon in lucis angelum transfigurat, & modo huius, modo illius se Beati specie conspiciendum obicit, sensim eas illi struxit insidias, vt ad amentiam prope redegerit. sed cum per sacram confessionem Deum sibi reconciliasset, diuinam lucem aspexit, & ad sanio-riorem mentem reductus, factus est in posterum cauior.

E BRACHARËNSI Collegio in domesticâ disciplinam adsciti sunt tres. & ad incitandû pietatis ardorem, in honorẽ Dei matris est erecta sodalitas. ea iam lectissimis constat adolescentibus, eorumq. exemplo non pauci de primarijs, vt in eundem numerum adlegantur, efflagitant. In vicinis pagis tum inter coniuges, tum inter alios grauissime dissidentes, constituta pax est. Clericus mortifera accepta
plaga,

plaga, cum esset Sacerdoti nostro peccata confessus, publicis testatus est tabulis, veniam se percussori tribuere. Magistratus autem domesticosq. rogauit, ne hominem homicidij reum agerent: quem ipse, si adesset, antiquissimum vt amicum amplecteretur. Occursum est etiam militaribus iris atq. flagitijs, plerique cum mulieribus implicati, vt ab earum consuetudine se diuellerent, interposita auctoritate Praefecti, curatum est. Inter praesidiarios autem milites & oppidanos, cum sepe rixa ac contentiones, (noturnae praesertim) excitarentur, ex ijsq. alij male mulctati, alij vulnerati discederent, quidam etiam exanimis auferrentur; Tribunus militaris, vt tam fœdæ rei medicinam adhiberet, de Patris nostri sententia, graui cavit edicto, ne quis miles post prima lumina domo pedem efferret. ita ingens malorum est subtracta materia. In obeunda cum Archiepiscopo Diœcesi, plurimi sunt ab erroribus liberati, sinceraq. imbuti religione. Arma etiam ab ijs qui mutuas gerebant inimicitias adempta. Inter quos vnus, ab inimico medio foro pulsatus, percussorem postulat de iniuria: mulctatur exilio reus, relictis in maxima inopia coninge tribusq. liberis, & quod grauissimum est, relicto etiam dissensionum in posterum seminario. Sacerdos noster vt vna opera tot incommodis obuiam iret, ita, Deo duce, rem omnem administravit, vt & reo daretur impunitas, & qui læsus esset obliuisceretur iniuriæ.

BRigantino Collegio quotidianum est, vt contentiones & discordias, quæ hic frequenter exoriuntur, extinguat. Filius parenti litem intenderat non sine graui ciuitatis offensione. cumq; secundum Patrem iudicatum esset, ad Regiam Curiam appellauit, pecuniamq; seposuit, vt causam vel largitionibus obtineret. postea d Sacerdote nostro communitus, misertus est patris, suo iure cessit, & quicquid ei erat, patris permisit arbitrio. Alius cum filia & genero similtates gerebat antiquas. appropinquante morte, en tibi filia confestim ad patrem, vt extremum spiritum morientis exciperet. Sed eam ne tum quidem pater admisit, imo pessimo exemplo & summa cum offensione ciuitatis abegit. nostri hominem & anima & corpore agrum, cum inuisissent, docuissentq; quantam in excludenda filia suo nomini notam inureret, vicerunt tandẽ, vt filiam reuocaret, in gratiamq; reciperet. Inter duos nobiles Magistratus, grauis erat coorta dissensio: sed eius fama cum ad aures Catharinæ Principis peruenisset, Reçtori Collegij confestim mandat, vt in Collegium euocatos ad concordiam pacemq; reducat: quod cum ab eo factum esset, publica lætitia consequuta est. erat enim periculum, ne cum vterque publicum munus administraret, in duas factiones distracta ciuitas, graue caperet detrimentum. Adolescens cum puellæ cuiusdam nuptias quibus se obligauerat repudiaret,
puellæ

puellæ patruus longo itineris intervallo Brigantiam venit, ut adolescentem nisi officio satisfacisset, occideret. ea res (quoniam ex amplis erat uterque familijs) cædes minitabatur acerbis, sed nostrorum arbitrio ac disceptatione composita, exiis habuit opinione feliciores.

FVNCHALENSI Collegio, quo laxior sit habitatio, proximæ quædam adiunctæ sunt ædes. Habentur autem in hac vrbe magnis cum animorû commodis conciones. Quidam coram Beatissimæ Virginis simulacro, assidue graue facinus deplorabat, ratus eam confessionem ad expiandum facinus esse satis. non passa est misericordiae mater, tanto eum in errore versari, mentem illi iniecit eiusmodi, ut concionatorem nostrum audiret, quo audito nihil habuit prius, quam ut Sacramento confessionis suum deleteret erratum. Actum est etiam cum Magistratibus, de veneficorum coercenda licentia, quæ eo progressa iam erat, ut ad imam aram, in qua corpus Christi reponitur, veneficia teterrima sint reperta. Duo autem, qui ad obeundum facinus, bullas quasdam artificijs veneficorû plenas, velut sacras quasdam reliquias de ceruice gestabant, admoniti eas protinus abiecerunt.

COLLEGIVM ANGRENSE.

ANgre duo de nostris, sine bellis imposito, remanserunt: ij, cum propter assiduas calamitates & direptiones attritæ res essent, miserorum

ino-

inopiæ, quorum ingens fuit numerus, subuenerunt. Idemq. d. Magistratibus impetrarunt, ut qui vinculis tenebantur, aut illico soluerentur, aut in laxioribus haberentur. Eadem opera captiui vel pretio redempti, vel missi gratuitò. Reis etiam non nunquam vita atque impunitas data. Quæ quidem nostrorum officia tanto admirabiliora vulgo sunt visa, quanto illi pluribus antea conuictis & maledictis exagitati sunt: ut merito aliqui dubitare se dicerent, præstaretne nostros beneficijs, quàm contumelijs officere; quando non minoribus officijs improbos ac maleficos, quàm probos ac beneficos prosequerentur. Non ita multo post, cum quatuor è Societate ad portum appulissent: ciues, tum ij, quorum erga nos beneuolentia turbidis in rebus perspecta iam erat, tum ij, qui nobis videbantur aduersi, summam ex aduentu nostro lætitiã præse tulerunt: illi, quod nostri, qui non sine illorum lacrymis ac mærore disceserant, omnium votis expetiti redirent; hi ut præterita maleficia officijs presentibus resarcirent. Itaque in nostrorum reditu; portus, muri, propugnacula, viæ denique totæ gratulantium & occurrentium multitudine complebantur. Senatores præcipui nostros è nauì receptos in scapham, ad portum perhonorifice deduxerunt. Præsidi quoque Præfectus, Tribuniq. militares cum primarijs ciuibus, præsto fuerunt ad littus, ut cum honore exciperent exeuntes. Inde ad Collegium inter omnium gratulationes, densissimo & latissimo occurrentium agmine processerunt. Atque in hunc modum nostrorum celebratus est reditus

ditus. Nostri autem, quantum in se fuit elaborarūt, ut tantæ hominum benevolentia expectationiq. responderent. Itaque & in templo maximo & in alijs sacris adibus conciones instituerunt, tanto animorū motu, ut interdum è populo effusa comploratio & eiulatus erumperent. Quibus aliquando clamoribus, præsidiarū milites excitati, veriti ne qua templi ruina multitudinem oppressisset, ad ferendam opem protinus accurrerunt. Seditiones porro aliquot militares compressæ sunt, ducumq. ac primariorum iræ placata. Et quoniam in hac insula cohortes aliquot militares præsidij causa relictæ sunt, datur opera, Duce ipso iuuante, qui nobis est in intimis, ut in officio contineantur, nec solum à maleficijs & rapinis temperent, sed etiam dominica quaque luce cohortationibus pomeridianis intersint. quibus pijs de diuinis rebus colloquijs ad pietatem sic inflammatur, ut & diuina mysteria frequenter vsurpent, & peculiari quodam studio erga Dei matrem afficiantur. Quidam abiecto religionis ornatu sumpserat militarem: alij vota, quibus se obligauerant non soluebant: alij flagitijs tenebantur impliciti, alij denique alijs vitiorum morbis agitabantur. quibus cum actum est, ut & suo quisque voto officioq. faceret satis, & abigendis amandandisq. mulierculis, flagitiorum præcederetur occasio. Institutum & hic est B. Virginis sodalitiū, cui dedere nomina è nobilitate complures. Huius sodalitiij ea mēs est, ea ratio, ut miserorū subleuet egestates, ut ueste, frumēto, pecuniaq. iuuet, ut egros foueat, eisq. medicis pharmacisq. subueniat.

AN-

ANGOLANA SEDES.

IN Angola multis etiam de principibus, christiana fidei splendor illuxit. sed quamuis multi ex ijs ad baptismum parati videantur, ne doctorum penuria ad patrios ritus ac turpitudines reuoluantur, in aliud tempus eorū baptisma rejicitur. Nā tres, qui in ea prouincia de Societate versantur, vix Lusitanis, ne dum Aethiopibus adesse possunt, mille tamen ablui sunt, quibus ipsa loci vicinitas est adiumento. Inter eos nobilissimus Angolæ Princeps, cuius in ditione Prætoris Lusitani sunt castra. Is christiana religionis instituta iam nouerat, & cuncta memoriter hauserat, cum oppressus repente morbo in vltimum putabatur venisse discrimen. Mittunt ad eum Sacerdos noster ac Prætor, qui quæreret, vellet ne priusquam vita excederet, christiana sacra suscipere. Ea res tantum attulit ægro lætitiæ, vt è morbo subito recreatus nuntio dederit euangelia. Postea suis euersis & cōminutis Idolis sese ad Christi cultum vna cum amicis, liberis, coniugibusq. conuertit: vxorumq. multitudine repudiata, quas patriæ superstitionis licentia concedebat, vnam duntaxat è christiana legis sanctitate retinuit. Incidit Baptismi celebritas, in diem ipsum Dei Matris Natalem. aderat Catechumenorum candidus ordo, serico indutus ornatu, manibusq. præferens palmas. eaq. pompa processit ad fontem. Cum lauit rei gaudium Lusitanorum aduentus, tertium iam mensem

H belli-

bellica in expeditione versantium, hoc etiam magis, quod Dei Matris effigiem non sine miraculo receptam ab hoste referebant. Voluit hanc Prætor imaginem, quo Neophytis ethnicisq. planum fieret, quanta cum veneratione colenda sit Dei Mater, effusa obviam multitudine, ingenti gratulatione excipi, apparatusq. quàm maximo. Quibus peractis placuit etiam Prætori Lusitanisq., eius diei lætitiã, qui tam multis natalis esset, nova cum prole, quam de fonte susceperant, festis apud nos epulis celebrari. Ut huius baptismi fama percrebuit, ceteri pio quodam studio æmulationis incensi, multa cum Patribus questi sunt. quod ipsi quoq. sua baptismata tam diuturnis expetita votis non impetrassent. Nostri ut eorum quoq. studijs obsequerentur, in eorum pagos sacerdote dimisso, voluerunt omnia prius Idolorum signa cremari, incolasq. christianis legibus erudiri, quam eorum quisquam Ecclesiæ limen attingeret. Sequitur res admirationis & lætitiæ plena, digna, quæ non modo nostris, sed omnium litteris monumentisq. mandetur. Prætor cum Mocumba, ubi alterum iam annum habebat castra, movisset, & in Cambabam, quæ regio est argenti fodinis nobilis, peruenisset, locum cepit muniendis castris idoneum. ea re cognita Rex Angolanus, ut Lusitanos invaderet, ingentem confluxit exercitum. censa ab eo dicuntur capita duodecies centena millia, cuius rei fama exterritus atq. exanimatus Aethiops, Lusitanorum paucitate despecta, ad inimicorum castra transfugit. Nemo auxilij causa Prætori aderat,

rat, uno excepto Paulo clarissimo Angolæ Principe, qui non ita multo ante se ad christianos adiunxerat. Sed diuina bonitas (quemadmodum desperatis solet in rebus) sui numinis præsentiam declarauit: ac die illo qui suæ Matris Purificationi sacer est, tantæ nimirum meritis Virginis, longe aliter vertit omnia. Nam, quod pene fidem excedit, centum & quinquaginta Lusitani, pauciq. Aethiopes, quos Paulus in prima acie ducebat, innumerablem illam, quam dixi, multitudinem profligarunt; nec in tanta hostium strage è Lusitanis desiderati plus septem; quos ipsos cecidisse tum constat, cum Sacerdos noster à placando diuino numine conuicuit. Nam cum ille se primo certamine, ut pro victoria Deo immortalis supplicaret, in interius cubiculum abdidisset, dum assiduæ precationi dat operam, certa victoriæ inclinatio ad Lusitanos fiebat, sine nostrorum sanguine, sine cæde. ut à prece discessit ratus finem esse certaminis, subito conuersis signis in Lusitanum hostis incurrit, ex ijsque septem, ut diximus, interemit. Pater ad Deum, unde abierat, sine cunctatione reuertit, nec prius ipse finem precibus, quam pugne miles imposuit; ut planum omnibus fieret, non humanis, sed diuinis opibus partam esse victoriam. id quod ipsi quoque testabantur hostes. aiebant enim de cælo secum fuisse pugnatum, maioremque sibi vim ab ipso aere, quàm ferro à Lusitanis illatam. Tantus autem pauor ac trepidatio hostiles animos occupauit, ut præcipitem in fugam auersi, profun-

damque lapsi voraginem, eam ipsam sola corporum strage compleverint, & velut equato itinere per strata cadauera, hærentibus à tergo Lusitanis, transitus præberetur. Videbitur fortasse res, si humanis viribus æstimetur, omni fide superior: sed si in diuinam potestatem referas, meminerasq. quanta barbarorum examina perexiguis olim copijs Israelitæ fugarint, nulla erit causa, cur hæc afficta videri debeant. Ergo tam illustris beneficij memoriam, vt Lusitani grata animi significatione recolevent, supplicationem publice decreuerunt. Sed hoc tam admirabile prodigium, alia non minus admiranda subsecuta res est. Lusitani nouem, à Castris longe distincti sub occasum solis se vidisse perhibent, ingentem Crucem admirabili splendore ac pulchritudine Angolæ verticibus imminentem. Id ipsum eodem modo eodemq. tempore alij longe positi conspexerunt. eaq. de causa Lusitani Crucis monumentum quam amplissimum faciendum locandumq. curarunt, quod extet ad memoriam posteritatis sempiternam. Verum quod allicere ad reditum Aethiopes debuit, magis à Lusitano deterruit. Nam qui, iniecta periculosi belli formidine, ad potiorem hostem descuerant, postea cum præter spem ad Lusitanos victoria recidisset, perfidia supplicium veriti, esse cum victis, quam cum victoribus maluerunt. Quo circa faciendum Prætori fuit, vt in locum natura munitum geminoq. amne circumdatum se reciperet, dum è Lusitania supplementum, quo extrema belli conficeret, euocaret. Sed eum barbari colle-

collectis viribus vndique circumfusi, iam dudum ob-
sident. ac ne Lusitanis vltro citroq. commeandi po-
testas sit, omnes vsque in Oloandam Insulam, quæ
Lusitanarum nauium est statio, viarum aditus in-
tercludunt. E nostris Sacerdos vnus Lusitanis ad-
est, qui eorum animas curet, & ad pietatem incen-
dat. Alter in Oloanda cum comite laico degit: cu-
ius eadem pietatis officia cum in Lusitanos milites
extant, tum in mercatores & nautas, qui è Lusita-
nia Brasiliaq. confluxerint. Sæpe is in Angolæ Con-
giq. prouincias excurrit, ibiq. plurima demolitur
idola, quotidieq. multos ad Christum per bap̄ismū
adiungit. Sed quoniam tam multis vnus satis esse
non potest, solos infantes, & qui Christianæ legis
summam teneant, ad sacrum fontem admittit. Adijt
etiam negotij causa ad insulam, quam appellant
Apostoli Thomæ: atq. inter nauigandum, ecce tibi
obuiam Lusitana classis Olyssipone profecta, qua
quatuor vehebantur è nostris. Quod si classis (vt
speratur) aduentu, Angolana prouincia subigatur,
magnus in ea campus nostrorum aperietur indu-
striæ. Tota Angola regnaq. finitima ab hac vna vi-
ctoria pendent. quam si Deus dederit, vt spes est,
animo iam nunc cernimus, quanta animarum futu-
ra sit seges. Interim excolendis barbarorum mo-
ribus opera datur: nec ea quidem inuulsi: qui enim
religionem sunt professi Christianā, ij pristinis exu-
ti moribus ita viuunt, vt in sui admirationem Lusi-
tanorum mentes oculosq. conuertant. Ex ijs com-
plures matrimonio rite coniuncti (id quod in ho-

*minibus natura barbaris est mirandum) expiatis
confessione peccatis, non semel è Sacerdotis
nostri manu, veneranda Eucharistie
mysteria susceperunt.*

119
P R O V I N C I A
INDIAE ORIENTALIS.

Recenti & quinquaginta de nostris
in sedes plurimas dispersiti, Indi-
cum hoc exercuere nouale. Non
equidem faciam, ut sedes numerē
vniuersas, ne nimis enucleata enu-
meratio molesta sit. Sunt praecipue

triginta amplius. professorum & nouitiorum Goanae
domus, Goanū Collegium & Cochinese, Bazainen-
se, Salsetanum & Malacense. In Iaponia vero Fu-
naiense, & probationis domus Vsuguiensis. Vnde-
cim praeterea sedes Indicae è potioribus, quas nihil
attinet recensere. Accedunt Seminaria puerorum
in India quatuor, Goanum & Salsetanum, Bazai-
nense & Coulanense: Iaponica duo, Arimense &
Anzichumense. His tum Funaiense, quod Gregorij
xij. liberalitate condi iam coepit, adiungitur; tum al-
terū in nouo illo Christianorū oppido, quod à B. Tho-
ma nomen habet, Philippi Regis iussu sumptuq. in-
stituendum. constat id non tam externorum adole-
scentium numero, quam nostrorum. Nostri enim etsi
in Vaipicota superioribus annis sedem habebant, ex-
currebantq. nonnunquam pro rei necessitate varias
in vrbes ac regiones: tamen & necessario vitæ cultu
carebant, & spe praecipui fructus, qui ex instituenda

Christianis legibus iuuentute percipitur. nunc noui institutione Collegij, vtrique incommodo obuiam itur. In his omnibus, quos dixi, locis eò potissimum nostrorum vigilia referuntur, vt & nouellas Christi plantas salutaris doctrinæ imbribus irrigent, & eorum tenebras, qui verum Deum adhuc ignorant, Euangelij luce discutiant. Ad sacrum fontem numerata sunt hoc anno, si Iaponiorum baptismos eximas, hominum fere tria millia, & quingenti. E sex nauibus, quæ Olyssipone soluerunt, vbi decem vehebantur è nostris, portum Goensem diuino beneficio duæ, Cochinentem tres incolumes tenuerunt: sexta Malacam nauigans appulit Moxambiqui: crediturque ipsa quoque in optatum Malacæ portum inuenta. Hæc de vniuersa Prouincia, quæ fratribus est aucta tribus atq; triginta: quatuor autem obitu diminuta. Nunc singillatim de præcipuis sedibus collegijsq; dicamus.

P R O F E S S O R V M A C N O V I T I O R U M
Goanæ domus.

Quod diu iam optabatur in hac Prouincia, vt in ipsis Collegij sedibus, R. Patre Generali approbante Professorum Domus statueretur, hoc anno demum perfectum est. Nam cum intra amplissimos Collegij fines, & maiestate operis & populi frequentia vnum omnium celeberrimum templum sit, visum est, ne cum offensione aliqua ciuium, qui proxime sibi ædes extruxerāt, deseri videretur, Professorum

forum Domum intra hæc ipsa spatia cancellosq. concludere: ita tamen ut non modo sit ab ipso Collegio ac discipulorum habitatione, verum etiam à Nouitiorum Domo seiuncta. Acta res est duodecimo Kal. Octob. quem diem frequens populi conuentus in templo nostro, omnesq. Magistratum ordines celebrarunt. Habita est ab Archiepiscopo Goano de hac ædium partitione, deq. Societatis instituto ac graduū varietate præclara concio: multitudini autem, cui res nostræ non satis cognita perspectæq. sunt, opportuna. Ut autem ad expiationem peccatorum homines facilius allicerentur, reliquit in mandatis Pater Prouincialis, ut perpetuo Sacerdotes aliqui pœnitentium causa versentur in templo: ac quamdiu nullus apparet, in sua quisque sede aut fundendis Deo precibus, aut lectitandis de pietate libellis sese distineat. Quã rem ciuitas ut valde suspexit, ita minime dubitat, quin vberes paritura sit fructus. Degunt autem in hac Domo Patres fratresq. circiter quadraginta, quorum vnus & viginti sunt Sacerdotes, atq; ijs omnibus, quod ad victum cultumq. pertinet, ciuitatis benignitas satis large suppeditat. Vix erant de nouis ædibus agitata consilia, cum lychnum pensilem ex argento, qui ad Dei Matris aram iugiter ardeat, Matrona donauit. steterat ei aureis amplius quingentis, oleiq. ad vsus luminum, quod satis esset, adiunxit. In Nouitiorum domo, tertius tirocinij institutus est annus ex ijs, qui post diuturnam litterarum occupationem, ad Nouitiorum disciplinam sese iterum cudant: eoq. enocati sunt aliquot litterarijs iam

iam sancti curis. Numerat Domus hæc Novitios omnino sex & quadraginta, quorum virtutis pietatisque Studium vel id vnum satis declarat, quod cum huc è Lusitania naues ægris referre corporibus appulissent; nostri suo præeunte Magistro prodierunt in portum, ægrosque fere trecentos, in Nosocomium suis exceptos vlnis humerisque portarunt: ibi eos aquis primo tepentibus odorumque suauitate respersis, Studiosè fouerunt, deinde ad dies aliquot opportunis obsequiis officijsque iuuerunt. Qua re permoti complures ad Societatem animum adiecerunt, ex ijsque partim admissi, partim in aliud tempus reseruati: quorum aliqui in eo vitæ genere deligendo, præsens sensere cæleste numen. Miles cum diu vocanti Deo pertinaci mente resisteret, ob eamque causam magnis conscientie stimulis agitaretur, stratus ante venerandam Dei Matris imaginem, externa quadam circumfusus luce, quam simul aspexere complures, usque eo animatus est ad parendum, vt statim abiecto peccatorum onere per confessionem, illustriorem diuinæ voluntatis significationem non expectarit: testis insuper factus, quâti è tenebris sese expediat, quisquis ad candidissimam Deiparæ lucem propius accesserit. Alius item miles cum Societatis studio flagraret, nec tamen per ducem suum liceret esse competentem voti, de naui furtiue natationi se dedit, ad vnumque peruenit e nostris, quo duce e turbulentis huius vitæ fluctibus, in tutissimum Religionis portum se recepit.

COLLEGIVM GOANVM.

Aluit Goanum Collegium toto ferme anno fratres centum ac viginti: at post separationem illam Professorum à reliquis, sexaginta. R. Gal. Ian. qui dies Augustissimo IESV nomini sacer est, Archiepiscopus e familia B. Dominici, ut quo loco apud se sit Societas, declararet; primam concionem suam, posthabito suæ familiæ templo quamvis amplo, quamvis egregio, in æde nostra habere voluit: eaq. pro concione de nostrorum in curandis animis sedulitate dixit, vt onus potius quoddam nobis putemus impositum, quemadmodum tanti Præsulis estimationi respondeamus: quam vt earum laudum partem in nobis aliquam agnoscamus. Et quoniam cibum etiam capere nobiscum voluit, non defuit inter epulas linguarum splendor, si non is, quem in Romano Collegio saepe vidimus, certe is, qui ad eum proxime accederet. E sedecim linguis omnis erat constata varietas. Nam Canarina, Tamulana, Malaiana, Malaia, Persica, & id genus alix nobis fuere pro ijs, quas Romano Collegio varia & multiplex Europa suppeditat. Probata res est vehementer optimo Antistiti placuitque secundum epulas vniuersam lustrare domum, sacellumque illud, vbi castissimum Xauerij corpus vna cum alijs multis Beatorum ossibus ac cineribus asseruatur. nec vero prius à nobis abiit, quam diem totum nobiscum obduxit. Baptismata summa cum cere-

monia

monia apparatusq. magnifico celebrata sunt bis: semel hominum nongentorum, in quibus Brachmanes multi dignitate ac nobilitate praestantes: iterum trecentorum amplius ac triginta: Archiepiscopo ac Prorege praesentibus, qui & eos de sacro fonte susceperunt. Praeter hos quotidie aliqui, ut suadet necessitas, baptizantur. Ethnica mulier filium suum, quod in horam minus felicem incidisse partum augurabatur, stulte abiecit ex aedibus. Christiana mulier puerum inuentum ad nos attulit baptizandum: quem ut salutaris aqua tetigit, quasi tempestiva mors esset, & matura caelo pueri anima, protinus expiravit. Eadem sors obtigit Ethnica femina, quae annum iam quadragesimum Lusitano domino ancillata, dum cuiusdam celebritati baptismatis interest, mentem subito de Christiana religione suscepit: lustrataq. baptismo, postridie mortalem hanc vitam cum aeterna illa commutavit. Catechumenis separatae delatae sunt aedes ab homine religioso, nullo pretio, nulla mercede, & quod opportunissimum est, nostris tectis auxilijsq. propinqua. Hic quoque reconciliatae sunt discordes hominum voluntates, deterritiq. diuinitus, qui nostrorum monita precesq. contempserant. Sacerdos noster, cum propinquos hostili inter se animo confligentes placare non posset, diuina eis ira denunciata, discessit. tertio die ex ijs vnus infesto acerboq. casu, pertinaciae suae merito poenas dedit. alter contumeliosa ab inimicis accepta plaga, naui etiam opulenta spoliatus a Turcis est. His commonefacti verberibus agnouerunt erratum, Sacerdo-

dotemq. nostrum, qui sibi diuinas iras denunciauerat, vna conueniunt, animisq. concordibus sua demum omnia eius arbitrio ac disceptationi permittunt. Iam studia alienæ salutis honorisq. diuini, interdum etiam nonnulla vitæ commoda comitantur. Vir non minus nobilitate, quam diuitiarum copia florens, appropinquante morte, quoniam multæ dubitationes agebant animum, Sacerdotem nostrum, qui sibi eos scrupulos eximeret, aduocauit. Docuit Pater sua cuique reddenda esse, si & viuere pacate vellet, & tuto mori. persuadere officium morituro non fuit difficile, hominemq. eo deduxit, vt pardaos mille triginta (is est aureus fere nummus) deponeret apud aliquem, vnde nomina omnia dissolueret, expiatisq. rite peccatis, multa legauit pios in vsus: nec sua nos voluit liberalitate carere, quibus aureos fere mille in Professorum Domum nondum erectam impendit. Discessurus Prorex in Lusitaniam, cum hoc Collegium perhumaniter inuississet, certiorq. factus esset de inopia ac tenuitate nostra, non modo præsentis nobis subuenit argento, sed etiam suo diplomate iussit mille & octingentos pardaos, quorum iam desperabatur recuperatio (ij enim debebantur à Rege) sine mora dissolui: & quoniam suis ipse oculis, quanta in egestate nostræ res essent, aspexerat, spondit causam se nostram apud Hispaniarum Regem sedulo ac diligenter acturum. Hæc in vrbe. Ex vrbe vero in castellum quoddam Lusitanorum, cui Barcalor nomen est, exijt Archiepiscopi rogatu, cum ministro Sacerdos: nullus enim ibi Sacerdos, nullus qui vel sa-

cra-

cramentis homines expiaret, vel moribundis adesset, ergo à nostris nullum officij genus, siue quod pij religioſiq. viri, siue quod boni Sacerdotis eſſet prætermiſſum eſt. Vnum miſſum non faciam, tantam in eis hominibus repertam eſſe fiduciam atque pietatem, vt quidam piacularibus donati granis, hoſtili poſtea petiti ferro, integri inuiolatiq. reperi ſint. vulnere ſiquidem veſtem ferrum potuit, carnes omnino non potuit.

COLLEGIVM SALSETANVM.

A Beſt Salſetanum Collegium à Goano nouem circiter paſſuum millia, vndecim in eo fratres adiungendis ad Chriſtum Ethnicis inſtituendisq. neophytis occupantur. Ii ſedibus diſtincti quinque alias quoque colunt Eccleſias: numerantur enim varijs locis Chriſtianorum fere quindecim millia, quotidieq. noue ſunt acceſſiones, vt iam oculis pene cernatur, quantum apud Deū ponderis habeat, profuſus ille noſtrorum ſanguis, quorum honeſti glorioſiq. triumpho proximis commendati ſunt litteris. Ab eorum quippe cæde, acceſſerunt ad Chriſtum mille inſuper & quingenti, vt iam prope conſecta cuiusdam ex ijs vaticinatio videatur: qui tum demū propagandam Chriſti ſobolem vaticinatus eſt, cū quaſi fundamenta primæ religionis, ſui ſanguinis effuſione ieciſſent. Prorex, vt eſt Societatis amantiſſimus, ſed multo magis æquitatis & iuris, occiſorum vltionem non diu diſtulit, ex ædificauit ſibi inter barbaros

baros propugnaculum, idque præsidij copijs que referfit. Tum, eorum regione ferro flammisque vastata, tutum peregrinantibus iter præbuit. Dux vero Lusitanus parricidarum insolentiam ita repressit, ut præcipuis factionis ducibus interfectis, reliquos coegerit pacem suppliciter implorare. quã tamen impetrare non potuerunt. Nostri vero hæc vna satis est vltio, ut quamplurimos ad æternam salutem alliciant: & à quibus morte affecti sunt sui fratres, eis ad immortalitatem iter ostendant. Aegrotabat non sine magno discrimine neophytus quidam, ad quem ubi Sacerdos noster accessit, deq. expiando animo verba fecit, hominem sui iuris sententiæque valde pertinacem offendit: negabat infelix & cecitate mentis ictus, vllis se astringi peccatis: & tamen habebatur vulgo veneficus dæmoniq; deuotus: nec raro cum eo consilia sermonesq. miscuerat. Sed quoniam ut quisque pessimus est, ita minime seipsum dispicit, sibi innocens videbatur, sudandumq. vehementer fuit, ut de sententia decederet. Biduo post rediit Pater ad agrum, non abiiciendum ratus, à quo erat ante repulsus, vicitq. constans charitas spiritus pertinaces. hominem è superiore cohortatione reperit immutatum, confitentemq. peccata non minore suacum voluptate, quam cum dolore pœnitentis excepit. Ea enim vis fuit contritionis, ut idolum proferri iusserit, pristinosq. sit conatus honores præsentibus ignominijs sputorumq. ludibrijs obliterare: postea petita tum à Deo demisse, tum à conscijs tanti facinoris venia, biduo post decessit è vita. Habet interdum

dum non mediocrem vim ad euellendas idolorum superstitiones excitandamq. Christi fidem morborum repentina curatio. In oppido quodam, quoniam communis quidam morbus multa subito prostravit armenta, Christianus cui multum pecoris erat, templū ingressus, oleū hausit e lychno, qui ante aras pendet, ut medicinam pecori faceret. Ea vis fuit hominis in Deum fiducia, ut de suis gregibus nihil amiserit. quæ res peruulgata quantum roborauit Christianos, tantum Ethnicos infirmauit, Senex è nobili Brachmanorum familia Idolis ad amētiam addictus, et crebris, eorum caussa se macerabat inedijs, & multa secum quocunque pergeret, simulacra gestabat. placuit diuinæ bonitati ad Christi cultum studium senile conuertere, susceptoq. baptismo, vna cum animi morbis triplicem agrotationem corporis depulit. Quod ille tantum & tam singulare Dei munus, & agnoscit ut debet & prædicat: certus nihil esse Christiana religione præstantius, qua corporum æque ac animorum vitia curantur.

COLLEGIUM BAZAINENSE.

Sex & viginti de nostris toto suo ambitu completitur Bazainense Collegium. In collegio enim ipso quatuordecim, reliqui in sex diuersis sedibus commorantur, quanto cum regionis bono, tum frequens Sacramētorum consuetudo declarat, tum Mahometanorum multa conuersio. Ex his complures in publicis asseruati custodijs, per nostros, quo se libentius

tius ad Christianos adiungerent, exempti sunt. Mahometanus nobilis ac locuples, bapismum vna cum filia incredibili quadam voluptate suscepit. munierat sibi ad eum viam pristinis benefactis. erat illi solenne Christianorum templa lustrare, præcipueq. Archangelo Michaeli dicatam ædem, ijsq. de suis opibus impertire. atque hæc ipse quoque suæ salutis agnoscit initia. Sane quotidianus confirmat vsus & magistra ratio nos docet, auxilia ei non negari diuina, qui naturam ducem sequutus integrum se à virijs castumq. conseruat. Ecce tibi alius inter Christianos Mahometanus proximo non dissimilis, qui licet patriam occuleret vanitatem, à Christianorum tamè non abhorrebat officijs. obibat illorū templa frequenter, publicisq. precibus & sacrificijs intererat, libros etiam Christianos & monumenta terebat, nec aliquid à suis moribus alienum putabat, quod in Christianis moribus inspexisset. Bonorum consuetudo & illa ipsa simulata religio hominem iucunde sefellit, affici ad ea cœpit, quæ duntaxat specie consuevit obire, & amplecti penitus animo, quod externis modo amplectebatur officijs: tanta vis est Christianæ pietatis, tanta in vtraque partem consuetudinis efficacitas. nostri tamen partim vt eius studium exacuerēt, partim vt ex eo constantiæ specimen caperent, in aliud tempus differendum baptismum existimarunt, dum ad eum fieret quotidie paratior. Iam Christianorum in nos benevolentia donis ac muneribus declaratur. Matrona nobilis sacrum vnus virginis caput, è nobili illo B. Vrsulæ comita-

mitatu auro argentoq. inclusit, pectusq. simili opere ornatuq. contextit. res est visenda plausuq. digna. Alij ad vestiendas aras vestem auro argentoq. in-texta dono dederunt, alioq. ab alijs non minore quotidie liberalitatis, qua religionis studio deferuntur.

In Residentia B. THOMAE, quae passuum abest a Collegio duo circiter millia, id contigit ad memoriam insigne. urgebatur aeger insanabili morbo ac plane desperato, cum Sacerdos ab eo noster euocatus Sacrosanctum Evangelium pie religioseq. recitavit. eaque lectione, aegrum repente levavit, ita ut paulo post ingenti Ethnicorum admiratione, medico praesertim stupente, de cubili surrexerit.

In TANNENSI sede, centum ac triginta amplius baptizati sunt. Mahometanus quidam cum ab insita feritate suam ipse coniugem ferentem ventre una cum filia ingulasset, alijsq. tribus liberis adhuc tenellis insanabiles plagas imposuisset: Pater, ne tot fieret animarum iactura, praepropero cursu parvulorum mortes antevortit. vix ex ijs unum baptismo resperfit, cum ille extremum spiritum edidit. Ne alter quidem diu fuit a baptismo superstes. Tertia vero femina aetate iam grandiore baptismum ipsa poposcit, eademq. nunc incolumis, Deo Patribusq. gratias agit ingentes.

BANDORA, oppidum e tribus quatuorue capitum fere millibus, habet e nostris non amplius tres, sed qui tamen multorum exaequant industriam. Nulla sunt iam Ethnicorum in hac ora vestigia, praeter vicum quaedam Mahometanorum, omnes se iam

Chri-

Christo dedere, baptizatiq. sunt hoc anno trecenti, inter quos, quoniam multi auctoritate præstant, Mahometanorum animi conciderunt, dum se deserere quotidie vident, Christianos vero latissime propagari curaturq. per studiose ut nostræ Religionis rudimentis puerorum grex imbuatur, eiusq. rei causa conueniunt pueri ferme quadringenti: spectaculum non minus viile, quam incundum.

In DAMANENSI sede, quæ sex constat et nostris, eodẽ incrementõ Christiana res crescit, renatiq. sunt ex aqua et sancto spiritu sexaginta. Nec desideratur Regij benignitas Ducis, qui Christiana promoueat, is Odeum in templo nostro tam eximio opere artificioq. faciendum curauit, ut incolæ tale aliquid in India conspici negent.

COCHINENSE COLLEGIVM.

Cochinense Collegium duas alias habet adiunctas sedes, habitantq. in his omnibus quinque circiter et viginti. Obijt ex ijs Sacerdos vnus Ludovicus Goueanus, incertum valetudine an veneno, sane ingens suspicio fuit, ab Ethnicis veneno sublatũ, nullum illi acriorem nouerant aduersarium, quique plures è suis ad Christum abduceret. Propius etiã factum est nihil, quam ut cruentis barbarorũ gladijs occumberet alius. Magna enim extiterat inter Christianos aliquos, Ethnicosq. contentio: Christiani dignitates quasdam ab antiquis regibus acceptas, sibiq. vnis regia potestate delatas vsurpari etiam ab

Ethnicis mercatoribus non ferebant, idq. armorum initium fuit. rem subodoratus sacerdos noster, ab Ethnicorum Rege de pacis compositione contendit. iussit Rex reuerii posterius, interimq. redeunti collocantur insidia. nondum ad regem die insequenti peruenerat, cum armata in eum manus inuadit, multisq. cofossis vulneribus pro occiso relinquit. Pater ut circumuētum se vidit ab hoste, ratus eo sibi letho sine dubitatione pereundum, nixis genibus suum ipse spiritum suo credidit creatori: cum vero aliquandiu in suo sanguine iacuisset exanimatus ac vulneribus prope confectus, postea paululum respirauit, collectoq. animo, quantum conuicti fracto ac debilitato corpore potuit, ægre ad ædes se Regine traduxit. ab ea benigne susceptus (quippe viro dissimili) obligatisq. vtcunque vulneribus ad Collegium valētium humeris deportatur. Accersuntur continuo medici chirurgiq., qui ut fractum contritumq. corpus aspiciunt, desperant penitus curationem. erat caput in tres quatuorue partes fæde dissectum, dextri brachij disiecta & comminuta ossa miserandum in modum, terga vulnerata tam alte, ut posterioris dorso si plagæ anteriori pectori responderent, mortuo denique quam uiuo propior. Tamen præter omnium spem expectationemq., non sine recondito occultoq. Dei consilio, presentissimum discrimen effugit. manent etiam num plagarū vestigia, manus vtriusq. debilitas, ut quoties eas ad mouere velit ad opus, toties ei diuini beneficij veniat in mentem. Sunt enim hæc dona Dei, quibus in hac vita plerunque suorum bene-

benefacta remunerat, ut quanto quisque studet ar-
 dentius merita meritis cumulare, tanto plures ipse
 causas suggerat meritorum. In hoc oppido ex Ethni-
 cis baptizati sunt centum. In Sede vero S. Iacobi,
 quæ huius Collegij quasi membrum est, triginta. Alia
 in Ecclesia, quæ B. Andreæ dicitur, ab vno eodemq.
 Patre præclara ex Ethnicis est reuecta præda: lu-
 cro appositi sunt Christo fere ducenti, ex ijs tamen
 non plus viginti ad baptismum admissi, scilicet pa-
 ratissimi, ne ad impios ritus, ut interdum euenit, re-
 labatur. Neophytus idolo sacrificare cum vellet,
 Patrem autem Christianosq. metueret, sororem
 Ethnicam tanti sceleris administram adhibuit, non
 tamen impune, paucis enim post diebus soror inte-
 gris sensibus miserandum in modum subito corrui-
 t, & cum ingenti vi sanguinis, impiam quoque & con-
 taminatam animam vomuit. exterriti Ethnici cum
 causa mortis nulla appareret, non male conie-
 ctantes, in iram Dei, qui nefarii sacrificij repe-
 ret pœnas, repentinum illum interitum retulerunt.
 Ea re celebrata ad Regemq. delata, Magnum, Rex
 inquit, & metuendum est B. Andreæ numen, qui
 suorum scelera non patitur impunita. tum Neophy-
 tum reum sceleris, quem antea defenderat, Patri
 obtulit puniendum. sane Rex hic non longe abest à
 regno Dei, nec ad res Christianas male est anima-
 tus. Is cum à Christianis didicisset, quanta in signo
 Crucis ad fugandos Dæmones vis inesset, collocari
 eam sibi iussit propter cubile, quam & in honore
 haberet, & sibi esset pro telo. Alij etiam Ethnici cū

Ecclesie nostrae ritus & ceremonias contemplan-
tur, facile sibi persuadent, quanto in errore versen-
tur ipsi, qui non rerū omniū opifici; ut nos, sed lignis
ac lapidibus diuinos habeant honores. vnum eos ad
suscipienda fide retardat, consequens bonorum, &
fortunarum amissio, quæ Ethnici Regis decreto ad
baptismo sunt relinquendæ. hac fortunarum despe-
ratione sublata Christianorum numerus increbre-
sceret. non desunt tamen, qui humana omnia poste-
riora sua salute ducant, Christumq. multis partibus
sequi malint, quam breui amittenda vitæ bona. Dux
inter suos nobilissimus, qui trecentos milites sui cor-
poris custodes quotidianis alebat impensis, vbi ad
Christianam Religionem semel appulit mentem, nul-
lis postea Regis neque pollicitationibus neque pre-
cibus ad suscepta sententia dimoueri potuit. huic Rex
libera concessit omnia: nec commissurum se dixit,
vbi, quod ad fortunas pertinet, fraudi ei esset Chri-
stiana religio. postea ad Patrem Regio comitatu di-
misit, ad quo post Catechesim, baptismum letus
accepit.

C O V L A N A D O M V S,
& ora Trauancoris.

IN Coulana Domo totaq. ora Trauancoris, vbi
nouem è nostris duabus disuncti sedibus commo-
rantur, magna patientiæ facultas & materia præbe-
tur. mira enim hic rerum omnium penuria, mira
caritas, intolerabilis legum iniquitas Ethnicorum

Re-

Regum, immitia barbarorum ingenia, qui minima videantur occasione contenti, ut Christianos laceſſant iniurijs. Miſerat Rex Trauancoris maleuolorum ſermonibus pene compulſus, armatorum militum manum in oppidum Coleche, qui P. Nicolaum Spinulam comprehēderent vinculisq. conſtringerēt. ac niſi mendacium eſſet mature compertum, male cum Patre ageretur, ſi tamen malum eſt pro Chriſto quæuis indigna perpeti, ac non potius ſumma felicitas. Alius inter ſuos dynaſta, amplitudine & dignitate noſtris Ducibus prope par, cum copijs & elephantis Patris Domum obſidione cinxerat, atrocēs intentās minas, operasq. tantum non admouens ad diſturbandas ædes. ſed plus valuit lenitas & māſuetudo Patris, quam barbari Ducis immanitas: qua victus mutauit ſubito mentem, & ex inimico factus eſt amiciffimus.

In oppido Muta, rixa inter Chriſtianos Ethnicosq. coorta: Ethnici templorum valuas obfirmatas peſſulis euerterunt, aliaq. multa in Chriſtianos ignominia plena ac dedecoris admiferunt. His illi commoti rebus ab Ethnicis ſe ſeiungunt, Mutamq; & Careopatam deſerunt, teſtati ſe non prius ad ea colenda oppida redituros, quam templū ereptiq. Dea honores reſtituantur: his enim minis valde permouentur Ethnici Reges. itaque coactus eſt Rex Trauancoris, ne ab incolis deſereretur, materiem nouis extruendis templis, certamq. nummorum ſummam ſuppeditare. Alio in oppido Mauri Mahometo fanum ex ædificauerant. quæ res quoniam ingens erat

Christianis offensio, dederunt operam nostri, ut fanum illud euerterent. Mauri resistere acriter, Regem sibi conciliare donis, custodias ac vigilias, ne fanum illud violaretur, intendere, arcere ab eius aditu & propulsare Christianos. Christiani nostrorum nutu oppidum continuo deserunt, nec ante reuertuntur, quam Regio diplomate sit potestas templi impurissimi complanandi. eam rem adeo grauer Maometani tulerunt, ut Patri eius rei auctori perniciem atque interitum molirentur. Sed tamen, Deo suum famulum protegente, conatus omnes ad nihilum reciderunt. Hæc & alia pericula nostrorum capitibus quotidie imminet: quæ tamen illi præ animarum salute contemnunt, certi ibi ampliora esse præmia, ubi sunt discrimina duriora. Posita sunt hoc anno CHRISTO IESU, & quidem inuitis hostibus, templa duo: & quanquam, ut dixi, molestiæ non desunt hostiles, tamen eodem Christo duce obuia quæque vincuntur, & nouo semper Christianorum fœtu mitigantur aduersa. Multi enim & ex Ethnicis & ex Mahometanis traducuntur ad Christum, multi item instituuntur ad fidem. desiguntur passim venerandæ Crucis insignia, eaque non a Christianis modo, sed ab ipsis quoque barbaris honorantur. In Coulano superiore cum sine Regia potestate excitata crux esset, id Ethnici periniquo ferentes animo ad eam euertendam cum Elephantibus aduolarunt. ut in Crucis venere conspectum, ingenti pauore preterterriti pedem illico referunt, tum demum sentientes, Crucis quanta vis esset, quæ areas inferorum portas confregit.

fregit, & omnes Diaboli copias tyrannidemq. deleuit. Coulanensium autem Christianorū singularis in nos est pietas. ij templum nostrum amplificare cum vellent, & angustias laxare sacelli, collatis in commune pecunijs, ingentes acervos lapidum congesserunt. Auriq. satis multum ad lychnum pensilem ex argento dederunt.

MALACENSE COLLEGIVM ET
ora Piscariæ ceteraq. sedes.

Malacensi Collegio, ubi octo de Societate versantur, consimilis tributus est lychnus, sed dissimili pondere. quippe aureorum circiter octingentorum.

Ex ora Piscariæ & insula Manar, quas de nostris excolunt quindecim, septem distincti locis, non exiguae animarū capiuntur utilitates. Comorinenses certe, ut ceteros taceam, studio pietatis palmam ferunt, id quod aiunt solitum nostrum perhibere Xaverium, non enim ipsi modo admirabiles habent in Religione processus, sed calcaria ceteris admovent, ut in eodem curriculo pari cum laude versentur. itaque sunt quasi quidam administri adiutoresque Societatis. Sacrarum confessionum studia tanta sunt in his locis, ut non multum otij ad res ceteras nostris Sacerdotibus relinquatur: totos sæpe dies expiandis animis occupantur, totoq. fere anno eius rei causa

causa diuersa loca percurrunt: nec tamen omnium studijs obsequi possunt: tā impar est operarū numerus numero pœnitentiū. Et quoniā multi, quæ ad instituendam confessionem pertinent ægre percipiunt, ideo horum confessionibus commodiora tempora referuantur. ex hoc genere fere sunt feminae iam ætate prouectæ, quæ tamen ipsæ moræ impatientes gemitibus lacrymisq. se dedunt, si eorum confessio procrastinetur. Conuenerunt aliquando in ædem nostram contentis Deum vocibus obtestantes, rem indignam videri, quod, cum ipsæ pro viribus laborarent, tanto tamen salutis præsidio fraudarentur. Earum vna cum sacris adesset, quo tempore Sacerdos salutarem hostiam, elatam inter manus, populo adorandam ostendit, magnis à Deo clamoribus implorabat vim opemq. rite pœnitendi. quod cum sæpius non vno tantum die, sed pluribus iteraret, ad extremum sublatis in cœlum manibus, oculisq. defixis in aram, lacrymarum remisit habenas, totaq. in suspiria gemitusq. soluta, Patrē denique flexit, vt sibi copiam eius faceret sacramenti. quo impetrato & ipsa & Pater inusitatā quandā lætitiæ voluptatem perceperunt. Sanctissimū Christi corpus Christiani illi tanto animi candore suscipiunt, vt Christianis Europæis suum teporē exprobrent. Præscripserat vni Pater, vt ad Eucharistiam in diem posterum se pararet. is mane prima luce templum ingreditur, obuiamq. fit Patri, quærentiq. Patri quo pergeret, tremebundus & illacrymans, Ad Christi, inquit, te imperante, conuiuium.

In ÆTHIOPIA duo tantum è Societate su-
 persunt, ijq. magnis in laboribus annonæq. difficul-
 tatibus, & rerum omnium inopia vitam tolerant.
 quæ tamen incommoda leuat interdum animarum
 nonnulla conuersio. Verum Lusitani Ducis interi-
 tus, qui nostris erat ad tuendam Christi fidem singu-
 lare præsidium, omnium animos debilitauit ac fre-
 git: tametsi ea, quæ in Deo debet esse fiducia,
 nihil est imminuta. cum id diuinæ cle-
 mentiæ & sapientiæ sit proprium,
 vt cum res in extremum
 sunt adductæ di-
 scrimen, tum
 ijs
 peropportune sub-
 ueniat .

P R O V I N C I A
B R A S I L I A .

Verunt hoc anno de nostris in Brasilia Prouincia centum & quadraginta duo. In Collegio Bayacensi duo & sexaginta. In Ilhearum sede non plus quinq; In Portu securo quatuor. In Collegio Fluminis Ianuarij quinque circiter & viginti. In Praefectura Spiritus sancti octo. In S. Vincentij residentia septē. Piratiningæ quatuor. In Collegio Pernambucensi viginti duo. Vita cessere duo, sex Societate recepti.

COLLEGIUM BAYACENSE.

NE Brasiliae quidem sua fecunditas defuit. Quinque millia amplius & septingentos hic annus habuit, qui in Bayacensi Collegio diuina mysteria frequentarunt. Concionum eadem est, quæ solet utilitas. sed non necesse habemus in quotidianis & visitatis hæere. Certant fructus domestici cum externis, eiusq. rei gratia P. Visitator instituit, vt toto ferme anni curriculo Sacerdotes duo vicina prædia pagosq. concursent, vt animorum egestati, quacunque possint ope succurrant. Quibus in itinere
ribus

ribus quam multos quotidie exorbeant terra mariq.
labores, sibi ipsi sunt testes; sed tamen eos tam ala-
criter subeunt, ut profectioes illas existiment in-
suaues, quæ non his asperitatibus condiantur. Cogun-
tur vnum in locum Aethiopes simul & Indi, yque
vel Christianis legibus erudiuntur, vel Baptismate
aut Confessionibus expiantur. baptizati sunt autem
in his profectioibus mille trecenti & sexaginta: au-
diti quinque millia amplius & quadringenti.

Tria Indorum oppida, quæ nostrorum fidei cu-
ræq. credita sunt, nihil habent hoc anno dissimile
proximorum. multa in his quoque Confessio, multa
communicatio corporis Christi: baptizatiq. sunt cen-
tum & triginta quatuor. Inda quædam adhuc Ethni-
ca, cum ex grauissimo morbo properaret ad mor-
tem, baptismum summa contentione poposcit. ut im-
petrauit, momento reddita est sanitati: tantas habet
vires seu accesa in Deum fiducia, seu salutaris aqua
baptismi. Sed vim suam Deus in sacramentis non se-
mel ostendit. Indus brachio altero vulneratus præ-
sentissimum discrimen adibat. tam alte enim inse-
derat telum, ut cæsa vena sanguinem sine modo pro-
funderet. nihil erat quod eum supprimeret, proflu-
uio vincebantur omnia, crebra defectio animi, cre-
bra deliquia sequebantur: cumq. humanæ defecif-
sent artes post breuem peccatorum expiationem,
sumpto augustissimo Christi corpore, sanguis subito
conquieuit. Ne illud quidem leue indicium est diui-
næ fiduciæ. nuper cum pluias aquas negaret cælum,
magnaq. in metu esset difficultas annonæ, decreta
est

est publice supplicatio ad euocanda caelestium subsidia, circumlatumq. per urbem vnus virginis Cranium ex Vrsulae comitatu: tanta hominum pietate ac comploratione, vt eadem nocte obducto nubibus caelo suae liberalitatis fontes Dominus aperuerit, & quidem ea largitate ac copia, vt summa vilitas speraretur.

E Gymnasio sua quoque ad Ecclesiam vilitas redijt. Adolescentes non pauci virtutis pulchritudine capti contempta vitae vanitate intra caenobia se receperunt. multa autem ad eorum pietatem incitandam excogitantur, institutaq. nuper sodalitas est in honorem vndecim millium, quas dixi, virginum, non ex auditoribus tantum nostris, sed è ceteris quoque ciuibus, quos auditores ipsi suo excitarint exemplo. nec ab re fuit huius sodalitij in honorem earum virginum institutio, nam cum tria apud nos Crania ex eo choro virginum asseruentur, iure videntur praecipuum quendam honoris cultum & venerationem exigere. Sodalitatis initium spectacula decorarunt. Instructa est supplicationis pompa: in eaq. Nauis artificiosa prodibat ligneis acta rotis adeo latenter, vt humanus falleretur aspectus. Hac B. Vrsula cum comitatu reliquo vehebatur. cui de caelo Angelus affuit manu praeferens palmam, & ad martyrij gloriam virgineum agmen accendens. Tum virgines oculis hilarissimis accepto nuncio coniunctis vocibus exclamarunt, se ad effundendum pro sponso sanguinem paratissimas. quibus sermonibus vltro citroq. habitis ad vltimam caelestis nuncij vocem suum na-

uis cursum prosequuta est, vexillis rubris elatis editisq. festiuo tormentorum strepitu laeti triumphisignificationibus. His ac similibus spectaculis editis exhibitus est vesperi dialogus peruenustus, qui sanctarum virginum cædem, sanguinem, funerisq. curã, quæ ab ipsis Angelis iucunde canentibus est suscepta, vsque adeo representabat, vt nec spectatores cohibere possent lacrymas nec actores. His inuitamentis vix dici potest, quanti fieri cœperint ad nos concursus, ac per eam occasionem, quam consentium numerus auctus sit.

COLLEGIVM FLVMINIS IANUARIJ & reliqua.

IN Collegio Fluminis Ianuarij induerunt ex Ethnicis Christum centum & sexaginta. Sed quod genus Indorum hoc sit & quam vehementer ad pietatem incensum, cum multa documento esse possunt, tum illud, quod cum ex altero oppido migraretur (sunt autem in hoc Fluvio Indorum oppida duo) & locus quæreretur aptior, constituisentq. nostri, vt antequam migratio illa fieret, domos sibi Indi construerent, negarunt illi, se commissuros, vt prius sibi tectum, quam Deo templum erigerent: itaque precibus contenderunt, vt liceret sibi templi curam rebus ceteris anteferre, eaq. impetrata continuo ad inchoandum opus vniuersi se contulerunt. Dñ foditur fundamentum, dum paries ducitur, ecce tibi primarius senex, quem trimus sequebatur infans plenis
gle-

glebarum manibus, quas ferebat in ædificium. Hic parens conuersus ad filium, Defer hic, inquit, nate & adiunge parieti: tibi enim fit hoc templum, quem Deus ad hæc tempora reseruauit, ne ferinos maiorũ tuorum mores barbarosq. ritus aspiceres.

PIRATININGÆ baptismo lustrati sunt cētum ac septuaginta quinque. Centum vero in Præfætura S. Vincentij: sæpeq. ex hoc oppido in peregrinos pagos excurritur, quorum fides nisi crebris nostrorum sermonibus foueatur, vix seipsa sustentet: tanta est paucitas operarum.

In PERNAMBVCENSI Collegio res accidit omni commiseratione digna, & quæ nostris fratribus tristitiæ plurimum attulit. Frater vnus à prandio cum valens atque integer esset, ad signum saluationis Angelicæ ante omnium oculos exanimis corruit, sublatusq. inter aliorum manus & collocatus in lecto, nullum amplius motum aut vitæ signum edidit: vt intelligamus tandem, quam incerta sit vita nostra, qui vel proposita ante oculos morte longiora nobis spacia tacitis cogitationibus pollicemur. sed quanquam, vt dixi, ipsum mortis genus valde percussit vniuersos, solatio tamen fuit acta cum virtute vita, erat enim virtutis exemplum, & propter suauitatem morum non minus externis, quam domesticis charus. Iubilæum recens acceperat, ac demum ita animo videbatur affectus, vt gratuladum potius illi sit, quã eius causa dolendũ, quẽ mors paratissimũ sine lectuli tædio, sine morborũ cruciamentis, sine angore illo, qui ex mortis expectatione suscipitur, ex
his

his ærumnis ac laboribus in illam quietem ac regionem Beatorum momento transtulerit.

Ad SACCARI torcularia ubi ingens est vis Aethiopum, de nostris frequenter mittuntur, speraturq. ex his profectioibus vberior semper vilitas. accessit subsidium cuiusdam adolescentis, sermonis bene periti, qui se nuper in nostrum numerum aggregavit, acri ingenio, & ad dicendum natus,

vt omnia de eo sperari iam liceat. Ex-

piati sunt in his peregrinationibus

centum & nonaginta ba-

ptismo : confessione

vero quinq. am

plius mil

lia.

PROVINCIA
POLONIAE.

Vndecim numerantur in hac Prouincia Collegia. Residentiæ quinque. Socij amplius trecenti. In Collegio Bransbergensi, quod Probationis Domum habet adiunctam sex & quinquaginta. In Pultouienſi duodeciginta. In Vilnenſi quinque & quinquaginta. In Poſnaniensſi vndeciginta. Iaroslauij ſeptem ac viginti. Claudiopoli triginta. In Polocensſi Collegio ſeptem. Sex in Lublinensſi. Vndecim Rige. In Caliſiensſi nouem. In Nieſuiſiensſi ſeptem. Cracouiæ in duabus ſedibus totidem. Alba Iuliæ octo. In Torpatensſi Residentia decem. In Suecia vero & Varadinensſi in ſingulis bini. Qui vero huc atque illuc de more mittuntur fere decem. Duos ex vniuerſa Polonia mors abſtulit: reddidit Dominus ad triginta.

BRANSBERGENSE, PVLTO.
uienſe, & Vilnenſe Collegia.

Bransbergensſi Collegio ſubiecta ſunt alia quatuor. Seminarium tum Summi Pontificis, tum Episcopi, Contubernium conuictorum, & Nouitiarum Domus. Traditæ ſunt Societatis meditationes nonnul-

nonnullis externis, eiusq. rei causa Sacerdos quin-
 quaginta millia passuum ad nos contendit. Exteris
 suus quoque partitus est labor. Nemburgum, oppi-
 dum non multis ante annis hæreticorum, paucos pu-
 tabatur habere Catholicos, sed eo nostri cum venis-
 sent sexcetos amplius, quorū confessiones exciperēt,
 inuenerūt, Ecclesiæq. restituerūt duos circiter & tri-
 ginta. Fert & suos fructus Sodalitas Dei Matris, cu-
 ius Sodalitatis fama per motus Sueciæ Regis filius
 pius ac Catholicus adolescens quamuis parente na-
 tus hæretico, litteras ad eam dedit, ut sibi in sodaliū
 numero liceret esse; quod ut rarū admodū est, ita ad
 exēplū maxime profuit. Seminariū Pontificium alijs
 coemptis adibus vsq; eo laxatū est, ut centū circiter
 alūnos capiat. Auctū est etiā Collegiū per ameno ac
 fertili prædio vna piorū liberalitate ac beneficiētia.

PVLTOVIÆ hæretici Scismaticiq. duodecim
 Religionem Catholicam susceperunt. Quidam cum
 trigesimum iam annum confessionis sacramento ca-
 reret, egrotavit ad mortem, iamq. omni vi sentiendū
 destitutus, terrores in extrema illa pugna experie-
 batur acerrimos. sed cum de eluendis rite maculis
 subisset animum cogitatio, easq. apud Sacerdotem
 nostrum, qui moribundo aderat, eluisset, non ita mul-
 to post præter omnium spem expectationemq. leua-
 tus est morbo. Sed Sacramentorum beneficio non
 semel tantum curata sunt corpora. quendam per-
 ditæ impuræq. vitæ hominem cum comitialis mor-
 bus vrgeret, non ante morbo, quam peccatorum le-
 uatus est onere. Matrona nobilis dum primo vere

concretum frigore fluvii quadriga pertrāsit, fracta glacie in flumen ipsum delapsa est. sed cum ex eo rursus apparuisset Deiq. ope evasisset incolumis, affirmavit, ideo se vim fluminis effugisse, quod eo die sanctissimam apud nos sumpsisset Eucharistiam.

VILNÆ ad Societatem aggregati sunt octo: ad Ecclesiam autem, si eos, quorum religio lababat, excipias, quinque circiter & octoginta. Virgo nobilissima Ducis cuiusdam soror parentibus nata Ruthenis,eductaq. in hæreticorum gremio, cum de religione Catholica à nostris esset admonita, initio diu multumq. restitit, postea oborta de cælo luce, manus dedit; cumque concioni de acerbissimis Christi cruciatibus interesset, animo sic exarsit, vt non modo crucis insignia pijs osculis venerari, verum etiam in omnium oculis confiteri peccata, & suam ipsa detestari hæresim non dubitarit. Nec vero apud Ruthenos prædærum minus est factum, ex ijs enim ad Catholicos partim Vilnæ, partim alibi ceterum & duodecim discesserūt. Ex Lotavis quoq; apud quos nullius certæ religionis est cultus, Ecclesiam Catholicā agnouere nonnulli. Atque horum omnium ea est animi firmitas atque constantia, vt quiduis perpeti malint, quam vt à suscepta religione deficiant. Ruthena quædam, vbi Catholicorum institutum semel arripuit, ne verberum quidem asperitate, aut munerum amplitudine deijci de mente potuit. Alia itē, ne ad suos redire cogereetur, magna pecuniarum vi repudiata, quæ sibi vltro offerebatur à suis, vitam inopem cunctis commodis anteposuit. Data est ope-
ra ex-

ra expiandis multorum animis, auditiq. sunt octo-
 ginta amplius & quadringenti, qui confessionem à
 primis annis exorsi, expiavere peccata. Quidam ve-
 recundia impeditus diu occultauerat in confesso-
 ne facinora; sed tantis cepit conscientia stimulis agi-
 tari, sibiq. adeo displicere, vt mortem sibi meditare-
 tur inferre. Censtochouiam subito cessit (locus is est
 Dei Matris prodigijs miraculisq. percelebris) ibi
 vim numenq. tanta Virginis reformidans, in sylua-
 rum latebras sese abdidit, & qui ferarum immani-
 tatem induerat, inter ipsas feras trium circiter men-
 sium interuallo delituit. postea cœnobio sese inclu-
 sit, sed cum animus, qui vbiq. semper est idem, ne-
 tum quidem conquiesceret, consiliũ cepit agendi cū
 Patribus, quibus omnis ætatis peccata confessus,
 tandem conscientia sedauit angores. Alius cui fidẽ
 male seruauerat coniux, cum id ei vicinus per dede-
 cus exprobraret, amens ira vicinum ipsum grauius
 vulnerauit. vbi feruor iræ resedit, agnouit erratum,
 verensq. ne ei, quem percusserat, attulisset interitũ,
 vt erat natura & disciplina vir bonus, tristiore cœ-
 pit animo esse, eoq. est dolendo progressus, vt qui
 ab aliena vita non temperauit, ne suæ quidem ipse
 pepercerit: ferro accepto conclaue solus ingreditur,
 ibiq. horrendum in modum sibi pectus aperit.
 exterriti rei nouitate domestici, continuo nostros
 accersunt, qui hominem iam spirantem aggressi, suis
 sermonibus perfecerunt, vt antequam reliquum ef-
 funderet spiritum, spe concepta salutis, & a pecca-
 tis animum expiaret & veniam ab eo, quem læse-

vat, postulare. Habemus in his locis, id quod neces-
 se est, acerrimos aduersarios, sed ex altera parte
 non minus strenuos patronos: in his Cardinales duos
 Radiuilum, & qui non ita multo ante obiit, Bo-
 lognettum: his Rex cum pileos atque insignia Car-
 dinalatus imponeret, habita est ab vno de nostris
 concio de amplitudine totoq. munere Cardinalatus:
 ij deinde paucis post diebus ad nos venerunt, & præ-
 dium inire nobiscum. A Rege autem, ne ab vſitata
 sua liberalitate discedat, multa etiam in nos colla-
 ta sunt commoda, proximeq. pretiosis peripetasma-
 tis nos donauit, tum ad ædem sacram, tum ad Gym-
 nasij aditus exornandos. Stanislaus Radiuilus Dux
 in Olica Cardinalis frater, relaxãdis nostrorum ani-
 mis locum non incommodum ciuitati, nostris autem
 peropportunum attribuit. Foras ad animarum lu-
 cra sunt profecti tam multi, vt si omnium plena uti-
 litatis itinera numerentur, nullus dicendi sit modus.
 hoc vniuerse dici potest, permultos & ab hæresi, &
 a Schismate recessisse: multis item impertita esse di-
 uina mysteria: vitiosas consuetudines, quæ sensim
 irrepserant, aut repressas, aut omnino sublatas, ru-
 des populos diuinis legibus institutos, ceteraq. id
 genus acta permulta. Nostras porro meditationes
 obiere complures, earumq. utilitas tanti est apud
 omnes, vt cum cœnobium suum Franciscanæ familiæ
 Visitator inspiceret, in mandatis Moderatori reli-
 querit, suos vt cœnobitas his curaret meditationibus
 excolendos, id quod in Collegio nostro sedulo ac di-
 ligenter est factum.

POSNANIENSE, IAROSLA-
uense, & Polocense Collegia.

Auctum est Posnaniense Collegium tum nouis
aediſicijs, tum prædio quodam, Archiepiscopi
Gneſnensis opibus comparato. E ciuibus non exigui
percepti ſunt fructus. Ad Eccleſiam rediere nouem
& nonaginta, & quidem è nobilitate complures.
adeoq. multi ſua huc voluntate propendent, vt mi-
nus iam linum nobis ſit cum hæreticis. idem pene è
ſinitimis locis conſecutus eſt fructus.

IAROSLAVII editis ſpectaculis de Rege
Nabuchodonosor, aucta eſt mirum in modum ſchola-
rum frequentia. quare vel de longinquis locis nobi-
liſſimi ad nos mittuntur adoleſcentes. Par hominum
concurſus ad templum, ac præter eos, quibus ſolem-
ne eſt diuina uſurpare myſteria, expiarunt antece-
dentis uitæ peccata fere quingenti. Hæretici autem
triginta, ſchiſmatici uero quindecim cum Catholicis
conſpirarunt, duoq. adoleſcentes Iudæi in exteris
locis baptizati ſunt.

POLOCENSE Collegium quotidie magis à Re-
ge prouehitur. nam & ei pagos aliquot, quos pleri-
que hæretici varijs nominibus occupabant, adiun-
xit; & templum varia ſupellectili auro argentoque
fulgente locupletauit. Noſtris uero nulla unquam
benemerendi de proximis occaſio deeſt. Eorum con-
ſilio quidam Luteranorum miniſter ad Catholicos
ſe recepit, redditiq. ſunt Eccleſiæ circiter quindecim,

R 4 cim,

cim, qui numerus, si & Ruthenorum naturam spectes, & quam sit adhuc in his locis Societatis ignobile nomen, exiguus profecto videri non debet. Ruthenorum liberi etsi eos habent parentes, qui à Latinis vehementer abhorrent, Ruthenicis tamen litteras ita docentur, ut Latinorum & litteris assuescant & ritibus; nonnulliq. adeo sunt in religione constantes, ut à scholis nostris abducti, certis tamen temporibus sibi non desint, quominus ad usurpanda Sacramenta conueniant.

LVBLINENSE ET NESVISIENSE.

Pares propemodum è Lublinensi Collegio capiuntur utilitates. Nobilis in primis vir opibusq. refertus, cum quartum & vigesimum annum versaretur in heresi, eam tandem abiicit, varijsq. locis decem duodecimq. ad sanam sunt reuocati doctrinam. Inter Anabaptistas & Ebionitas, ex alijsq. sectis hereticos, qui passim ad disputationem Catholicos prouocabant, mirum, Deo fauente, silentium: ita eorum audaciam nostrorum repressit oratio. Collegij res optimo & pientissimo Regi magnæ curæ sunt. Dum templum exstruitur certam pecuniâ ad quinquennium quotannis assignat. Matrona etiâ nobilis florenorum duo millia, hoc est ducatos mille quingentos dono dedit, aliq. alia, pro suis quisque opibus ac pietate.

NIESVISIENSIS Residentia hoc anno primū Collegij nomen accepit. Auctor operis, Nicolaus Chri-

Christophorus fuit, Dux in Olica, & Romani Princeps Imperij, eorum quorum paulo ante mentionem fecimus, frater natu maximus. Is sua ditionis tuende studio, contra haeresum pestem, quae finitimas regiones varia ac multiplex occupavit, Collegium aliquod magna contentione poposuit, & quanquam, (ab eo Hierosolymitana peregrinatione suscepta) in eius reditum reiecta res est: duo tamen quasi loco pignoris dati sunt, qui, dum eius morantur aduentum, via sibi ad euellendas haereses patefaciant, quo faciliora postea ac solutiora sint omnia Collegio iam nato. Patrem autem Prouincialem admissi Collegij nutium afferentem Dux ipse quam letus exceperit, dici vix potest. In fundando firmandoq. Collegio tam liberaliter humaniterq. se gessit, ut quicquid de nostrorum sententia necessarium ad eam rem visum est, id ratum fixumq. voluerit. Ad Collegij fabricam praeter amplam aream, praeterq. aedificationem templi, quae sibi ipse reseruat, octo florenorum millia, id est ducatorum fere sex millia toto triennio persoluenda curauit. Iam vero primo huius Collegij ortu, ea est ad Catholicos haereticorum facta conuersio, ut fructus operis iam nunc constet. Quinque autem & octoginta partim haeretici, partim schismatici Catholicorum numerum auxerunt. In his nobilis adolescens, quem parens praecipuo haereticorum duci in disciplinam tradiderat, is quanti Catholicam religionem faceret, occulta primum Sacramentorum usurpatione, deinde etiam aperta (ut qui paternas minas pro nihilo iam ducebat) ostendit. Alter cum obsessus a ma-

lo dæmone teneretur, expertus Poporum seu Sacerdotum Ruthenorum perfugia, vana esse ac plane nulla, propterea quod Popi ipsi multo magis vim dæmonis formidabāt, ad nos confugit. nostri cum hominem docuissent ad abigendos malos dæmones nihil esse præsentius, quam cū pietate, sacra obire mysteria; Statim, expiatis rite peccatis, Christi corpus accepit, atque ea ratione breui se sensit incolumem. Alius multos iam annos peccatorum expiatione neglecta, è graui morbo in quem cecidit, amisit aspectum. at, confessione communioneq. recepta, lux illico redijt. Varia autem nostrorum profectio, viginti amplius ex hæresum tenebris ad lucem veritatis euocati sunt, multiq. rite animi expiati, & ad honestam laudabilemque vitam à turpi & flagitiosa conuersi.

COLLEGIVM RIGENSE ET
Torpatensis Residentia.

EX itinere Liuonico, quod Cardinalis Raduilius tum ad propagationem Catholicæ religionis, tum ad optimam rei politicæ administrationem suscepit, multa ad animos commoda redierunt. Adiunxit toto hoc itinere vir in primis pius Sacerdotè sibi de nostris, cuius opera, tum ad instituendos Catechismo rudes, tum ad Ecclesiæ Sacramenta præbenda, reliquaq. huiusmodi obeunda munera vteretur. Quibus rebus cum plurimū Cardinali ipsi existimationis apud omnes accessit, tum Societati non parū.

Apud

Apud schismaticos Moschos ea erat de virtute Car-
 dinalis opinio, vt negarent suum Archiepiscopum
 dignum esse, qui vel tanti viri oscularetur ipsa pedū
 vestigia, tantus autem sese vbique comitatus adiun-
 gebat officij gratia, vt ab Estonibus tanquam alter
 Pontifex Max. haberetur. Ea res ad coercendam
 hæreticorum insolentiam plurimum valuit. Quodā
 in oppido cum multos ad se Estones concionator hæ-
 reticus allexisset, Cardinalis iussit omnes è templo,
 atque ex ipsa concione discedere, edixitq. hæretico-
 rum Senatui, ne quid tale in posterum suis Mini-
 stris impune permetteret. A nostris præterea varia
 in oppida frequenter excurritur, & quidem magno
 cum quæstu compendioq. animarum; & quoniam
 eorum, qui linguas regionum teneant, laboratur ino-
 pia, Sacerdotes etiam adhibentur externi; vnde fere
 idem atque è nostris vtilitatis fructus accipitur. Eo-
 rum vnus vno die centum ac sexaginta homines ba-
 ptismo lustravit. alius ad Eucharistiæ mysteria tam
 multos quotidie cogit, vt iam inter Catholicos, non
 inter hæreticos versari videamur. His alijsq. præsi-
 dijs repressa est paulisper hæreticorum insolentia;
 contra vero auctus ciuium in nos amor atque obser-
 uantia; ita vt qui contemnere præ se Catholicos vi-
 debantur, nunc vel quia studia in nos Senatus ani-
 maduertunt, vel quia ipsorum Ministri publicum di-
 sputationis certamen abnuunt, quodammodo verean-
 tur. Etenim Senatus in nos beneuolentia nemini est
 obscura. is in eos, qui nobis negotium exhibent, ani-
 maduertit; is loca quædam in vrbe vnde vectigal
 annuum

annuū capi posset, attribuit; is & munerum dignitate Prouincialis nostri excepit aduentum, & cum in-
 fluxisset celeberrimum in Curia conuiuium, Pro-
 uincialem ipsum Collegiumq. totum per viros prin-
 cipes inuitauit.

Nec minus sedulo TORPATI, quā Rigæ in ani-
 marum causa nostri versantur. Quoniā autē triplici
 hominum genere, vt alijs litteris demonstratum est,
 continetur hæc regio Estonibus, Germanis, Polonis,
 iccirco ne quod prætereatur expers utilitatis, varijs
 sæpe linguis, ternæ, quaternæue conciones habentur.
 Iam finitima Liuoniæ loca tam frequenter obita
 sunt, vt par prope fructus labores itinerum com-
 pensarit. Ac fere omnes, quoquot à nostris institu-
 ti sunt, in Catholica religione sic perstant, vt omni
 asseueratione confirmant, animam se potius, quam
 veritatem semel agnitam relicturos. Tempa om-
 nia, egregia illa quidem atque ampla, sed cæli iniu-
 rijs, vetustateq. pene collapsa nostrorum monitis in-
 staurantur. Expiati sunt hoc anno baptismo domi fo-
 risq. nongenti, ac septuaginta: alijs autem, qui ab hæ-
 reticis nulla adhibita ceremonia accepere baptis-
 mum, ea sunt, quæ desiderabantur, adiuncta. Sacræ
 confessionis non modo nullus apud hos homines vsus
 erat, sed ne satis quidem explicata uox ipsa: nunc
 tam salutarī consuetudine instituta, eius rei causa
 uenerunt ad nos amplius Poloni & Estonēs qua-
 dringenti. Hæretici Schismaticiq. etsi antea alieni
 erant à nobis, nunc tamen à nostris congressibus non
 abhorrent. sæpe nos euocant, sæpe conferunt de re-
 ligio-

ligione sermones: nec desunt, qui nostrorum collo-
 quijs ex longo quasi errore vitiorum atque hære-
 sum ad directum salutis iter sanæq. doctrinæ se re-
 uocent. Alij vt in suis templis vel conciones habeã-
 tur, vel Catholico ritu sacrificetur, efflagitant; quo-
 rum studijs ea conditione mos geritur, ne quis id
 temporis ad sacras ades ex ipsorum Ministris acce-
 dat. In celebri pompa ac supplicatione corporis
 Christi, nobilis Lutheranus venerabundus nudoq.
 capite augustissimum Christi corpus comitatus gra-
 ui suos oratione, vt Deum ibi præsentem agnosce-
 rent, cohortatus est, qua cohortatione sic excitatus
 est alius quidã, vt in confertissima multitudine cla-
 more sublato, Deo immortalis gratias egerit, quod
 sua in eo mysterio præsentia, mortale genus homi-
 num dignaretur. Ea vox virum præterea nobilem
 impulit, vt in suam ditionem sacerdotes Catholicos
 euocaret. Sed in iuuandis curandisq. animis non mi-
 nimam partem sibi vendicat corporum diuina cu-
 ratio. Aegri tam multi è longinquis etiam remo-
 tisq. locis deferebantur, vt si in potestate nostra eo-
 rum salus, & valetudo fuisset. Constat asperionem
 aquæ lustralis, cælestesq. agnos è ceris consecratis,
 non modo Catholicis, verum etiam hæreticis fuisse
 præsidio. Sacerdos è nostris dum finitimis oppidis
 lucra querit animarum, ecce tibi hæretici prima-
 rij filia è regione longinqua, vt delirantem venesi-
 ficis & cantionibus fratrem menti pristina restitue-
 ret. datum est ei tum ex ea, quam dixi, cera non ni-
 hil, quod de ceruice suspenderet; tum lustralis aqua
 cum

cum sale, quibus epulas mensamq. perspergeret. fecit illa imperata fidei, & mens illico fratri redijt. Puellam Torpatensem varijs spectris ad insaniam redactam, ut ad mentem rationemq. reduceret, parens nihil intentatum reliquerat: at ubi praesidia humana fallebant, ad diuina confugit: venit ad nostros supplex medicinae gratia, iussusq. eas, quas dixi, curationes ad mouere, filiam mentis compotem sanamq. reddidit. Eodem modo & a febre mulier alia, & ab apoplexia destituta iam pene sensibus famulus, & alij ab alijs morbis agrotationibusq. curati. Spectru etiam defuncti viri, qui nocturnis horis in eo ipso loco, ubi vita excefferat, comparebat, exorcismorum vis precesq. fugarunt. Quibus rebus diuina ope perfectis, mirum est, quam apud hos homines Societatis opinio creuerit, id quod nostri in obeundis concursandisq. pagis experiuntur quotidie. Quocunq. enim peruenerint, tam gratis animis accipiuntur, nihil ut eis vsquam desideretur ad victum. mittunt hospites ad suos quisque vicinos, ut eis significent regios Sacerdotes adesse (sic enim pro sua pietate nos vocat) confestimq. familiae conuolant vniuersae, etiam ipsa de nocte, nec modicis itinerum intervallis, ut vel panibus rite benedicatur, vel baptismo lustrentur infantes. Alij autem ut suu in nos amorem studiumq. testentur, aurum, & quicquid necessarium est vitae vsibus, large deferunt: quae tamen cum recusantur a nostris, nullum faciunt admirandi finem, laudandiq. ta inusitata in suis regionibus abstinentia, suis quippe assueti ministris, quos paratiores ad accipiendum inue-

inueniunt quam largiendum.

Domi festo quoque die in plateis Christiana lex traditur: habetur per eam occasionem ad populum cohortatio, prodit Sacerdos noster in forum, ubi frequentissimos hominum cœtus animaduertit: tum clara voce precem orditur aliquam, ut rei nouitate plebs excita concurrat. ea ratione sæpe ducenti trecentiq. interdum etiam quingenti nudis capitibus, intentisq. ad precem palmis Sacerdotem præeuntē voce sequuntur. persolutis ea ratione precibus, succedit vel de matutina Euangelij lectione, vel alia pia de re perutilis disputatio. ea peracta ducitur auditorum agmen ad templum, atque ita cœtu vno dimisso, ad similes deinde cœtus, conuentusq. disceditur. Hisce rebus improba Lutheri soboles plane disrumpitur, & maledictis pro concione nos onerat: sed Ministrorum concionibus semper aliqui de nostris intersunt, id quod eos maxime pungit, propterea quod non ignorant, illos eo consilio ac mēte summitti, ut sua mendacia & maledicta redarguant. Non deest Cardinalis optimi vigilantia, quo minus eorum petulantiam insolentiamq. coerceat. Concionatorem Estonicum, quod in Estones simplices, qui nostrum templum adibant, petulantior esset, concione priuauit. hic de publicis vijs properantes ad templum Estones infami baculo abigebat: at illi alijs ad nos viarum flexibus ac diuerticulis euadebant. Denique spes est magna, si his principijs reliqua consentiant, fore ut aliquando Regio hæc vniuersa ab errorum labe purgetur. alit hanc spem tum frequens

quens in templo nostro concio, tum flagrantissimum
Cardinalis Studium, qui in affectas Christianæ Rei-
pub. partes omni ope sanandas incumbit.

CRACOVIENSE ET CLAV-
diopolitanum.

Est Cracovia princeps Poloniae vrbs & totius
Regni sedes ac domicilium. In eam hoc anno
nostrorum ac præcipue Posseniini opera (id quod ve-
hementer expectabatur) admissa Societas est. quæ
res eo accidit gratior, quo fuerat ante ad impetran-
dum difficilior. Obstabat enim Academia, quæ ex
futuro, ut suspicabatur, Gymnasio, ne quid de sua au-
toritate atque existimatione deperderet, metue-
bat: obstabat ciuitas, quæ in D. Barbaræ templi,
quod nostris procurabatur, reditus ius habebat: ob-
stabant Sacerdotes ipsi, qui sua in eo templo munera
administrabant: Concionator quoq; Germanus ad-
uersabatur, qui stipendium ibidem & cathedrâ ob-
tinebat. Denique hæreticorum sæx vniuersa, & ex
Catholicis etiam primarij nobilesq; uiri. Quare
Antonius re Deo precibus commendata primû ex
Rege querit, an si rem attentaret, saluo eam alio-
rum iure, saluo quoq; Societatis instituto perduci
placeret ad exitû. Rex cum fidem dedisset præstitis-
setq;, omnem ille rem mira felicitate transegit. Aca-
demici autem ueriti, ne quid ea res Academiae iura
minueret, ad Apostolicum Legatum Bolognetum
adeunt, is qua fuit semper in nostros beneuolentia,
sua

sua oratione & diligentia perfecit, ut ad extremū manus darent. Nimirum elucet admirabilis in Societatem diuini numinis prouidentia, quam tum hæc, quæ dixi, declarant, tum quod frementibus aduersarijs, repente eius Academia Rector extitit vir probitate ac litteris præstans, qui rem secum ipse perpendens per schedam moneret Antoniū, sibi ut rationes suggereret, quibus eos, qui Societate minus norat, euinceret: cui per Epistolā satis cumulateq. factū est ab Antonio. Per idem tēpus Thomas Plaza B. Stephani Parochus, qui quadriēnium pene totum nostros apud se retinuerat, epistolam scripsit Antonio, qua suæ illi Parœciæ templum vna cum ædibus deferebat, quod diceret nescire se quemadmodum melius in posterum suis esset ouibus consulturus, quam si eas Societatis auxilijs præsidijq. committeret. Rex quoque quo facilius res perduceretur ad exitum, schedulis identidem monebat Antonium, quid eam vel proueberet vel moraretur. Itaq. superatis diuina ope difficultatibus, inita est à nostris possessio templi, quam sex è præcipuis Senatoribus vna cum Vicario Episcopi tradiderunt, coemptisq. paulo post ædibus, in horreum Domini læta iam tū messis inferebatur. His rebus gestis in Transyluaniam properabat Antonius ad negotia Pontificia, & ut Societatis fratres eadem opera salutaret. Vbi propius ad Transyluaniam accessit, ecce tibi obuij à Transyluanicæ Principe Senatores cum plurima nobilitate. ab his ille perhonorifice exceptus, octo circiter millia passuum ad Principem Albam Iuliam

L dedu-

deducitur. Hic cum ad Collegium eo die diuertisset, postridie ad conuiuium Principis inuitatur. Huius autem Principis ea est maiestas, vt ei præter Transyluaniæ præfectos, quingenti perpetuo milites corporis custodes adsint. Hic igitur è suis ipse descendens adibus venientem excepit Antonium, eumque vel reluctantem sistere conatus ad dextram (scilicet ob Pont. Max. nomen a quo mittebatur) in cubiculum suum adduxit. Egregium sane spectaculum, puerum videre decennem tanta maturitate & grauitate sese gerentem, cum vel Pontificiæ litteræ redderentur, vel summi Pont. nomine frequenti nobilitate loqueretur Antonius. Hic Antonius Greg. xij. erga eam Prouinciam ac nobilissimam Batoreorum familiam charitatem commemorat, hic pijs Pontificis voluntatem exponit de vltima Christianarum Prouinciarum arce tuenda, hic eiusdem operam ad rem Christianam sartam & cætam tuendam liberaliter offert. Hæretici, qui aderant siue Lutherani siue Calviniani, siue etiam Arriani, quorum pleriq. ministrorum maledictis sunt assueti, cum de Romano Pont. cernerent omnino diuersa atq. antea audierant, mutuo se ipsi respicere, & Antonium mox prosequendo vereri. Valuit ea res plurimum tum ad reprimendos eos, qui aduersus nostros licētius debacchari consueverant, tum ad commendationem Societatis nostræ, cuius sciebant opera effectū esse, vt bellum Moschouiticum ad optatum exitum perduceretur. Ad prandium vbi ventum est, Princeps ipse eo die, qui erat

erat illi natalis primam à Romano Pontifi. legationem suscepit, atq. in Antonij accumbentis aurem insurrans, Quam doleo, inquit, istos quos hic vides accumbere, hæreticos esse: Senatores videlicet describebat. Cumque identidem in conuiuium fercula inferrentur, nonnullaque incocta butyro; ad Antonium conuersus Princeps, licetne, inquit, Pater his Quadragesimæ diebus ista comesse: Nisi Christus, inquit Antonius, vt nobis esset exemplo, simile ieiunium seruasset, eiusq. auctor & institutor fuisset, quidni liceret? Nunc quando exemplar vitæ nostræ se præbuit, & hoc ipsum ieiunium Euangelio contestatum esse voluit, ipsiq. Apostoli & Ecclesia eius vniuersa integerrime semper coluit, quis dubitat, nisi valetudinis ratio secus exigat, Quadragesimam esse seruandam? Est omnino, quod de tanto Principe Catholicæ gratulemur Ecclesiæ, erga quam sic est animatus, vt omnia nobis præclara polliceri de eo merito debeamus. Is cum apud Antonium parantem reditum, quasdam sanctorum reliquias & Crucem vidisset argenteam, equidem, inquit, Pater nihil mihi ipse cupio, sed quando nihil istorum nobis hæretici reliquerunt, crucem hanc quaso, non mihi sed Catholicorum Ecclesiæ concede. Antonius & hanc & alia pia munera per libenter concessit, atque ita Claudiopolim redijt. Hic data est opera vehementer, vt Arriana labe contaminata Ciuitas, nostrisque mirifice infensa, domicilium Seminario excitando tribueret. Conferunt in eam rem & Pontifex & Rex annuas vter-

164   P R O V I N C I A
que pensiones. Antonius itaque conducta domo,
sexcentisque aureis à Summo Pontifi. toti-
demq. à Rege relictis, & præfectum Se-
minarij constituit, & libros ad
pietatem suscitandam sa-
tis multos reli-
quit.

PRO-

168
P R O V I N C I A
A V S T R I A .

 *V*striae Prouincia socij in quinque distributi Collegia fuerunt hoc anno quatuordecim & ducēti. Viennæ septem & quadraginta. Pragæ quatuor & triginta. Totidem Brunæ. Olomucij duodequingaginta. Græcij vndequadraginta. In peregrinationibus obeūdisq. pagis duodecim ferè versantur. Octo in nostrum ordinem ingressi sunt: sexdecim obierunt.

VIENNENSE COLLEGIVM.

*V*iennæ sæda pestilentia laboratum est. Ea fuit causa cur inferiores scholarum ordines, quibus tenera ætas plerunque dat operam, tantisper occluderentur, dum incolumitas vrbi rediret. Superiores vero nihil de docendi constantia ac consuetudine remiserunt. Nec tamen periculorum nostri fuerunt expertes. Nam cum quendam repentina lues è conuictoribus inuasisset, sensim manauit ad nostros; è quibus cum tres quatuorue magno cum periculo laborassent, vi morbi diuino munere superata, ad sua quisque officiorum munera reuerterunt. Itaque præter illum adolescentem, vnde mali fons exitit,

L 3 des

desideratus est nemo, id quod in miraculis numeramus. nam cum in ijs, quos infecerat pestilentia tum solandis tum expiandis nostri versarentur assidue, ab ea tamen intacti redierunt. Nec vero in tantis malis animarum causa deserta est. Hæresim centum amplius ac triginta nostrorum monitis abiecerunt. in his vir quidam pereruditus repentino morbo percussus, vix ut biduum sibi polliceretur ad vitam, confitendis rite culpis eiurandaq. hæresi, quicquid erat morbi, facile propulsavit. Vir quidam non multis ille quidem litteris eruditus, sed ingenij plenus, & linguarum varietate locuples, à Catholicis ad Lutheranos, ab his ad Calvinistas, atque inde ad Anabaptistas inconstantissime se conuertit: Anabaptistæ autem, qui proxime vagum hominem dubiumq. receperant, ingenij celeritate perspecta ornamentisq. linguarum, magnam in spem venerant, breui se eum habituros esse suæ sectæ magistrum. itaque suis illum sacris iniitiant, eiq. uxorem de more tradunt. At ubi in disputando quæstiones eius solidiores, quam quibus respondere possent animaduertunt; nec ille tamē nisi explicatis rebus solutisq. quiesceret, hominem è Synagoga pulsum uxore priuant. Is cum ad suos redisset Viennamq. postea venisset, agnitus est à multis, & pro hæretico habitus. Placuit immensæ bonitati Dei, ut simul ac agere nobiscum cæpit, sensim nostrorum consuetudine delinitus, quāto in errore versaretur, agnosceret. itaq; patefactis confessione peccatis, non sine acri dolore gemituq. hæresum multitudinem eiuravit. nunc eam orsus est vitam, ut quoties

ies sibi antea acti temporis venit in mentem, lacrymas non cōtineat. Quidam etiam, qui syngrapha suo conscripta sanguine malo Dæmoni se deuouerat, vna confessione culparum à tam crudeli tyrannide se redemit. Alius quem conscientia scelerum stimulant, spectrorumq. monstra terrebant, tandē antea actæ vitæ confessione & spectrorū sceditates abegit, & turbatum animum tranquillauit. Iam qui foras animarum causa discesserant, ne ū quidem redierūt inanes. Finitimo in oppido restituerunt Ecclesia septem & viginti. In alio item oppido septuaginta, aliosq. in alijs, vbi confitentium ea vis fuit, vt bene apud eos collocata opera videatur.

Data est hoc anno Tragicomædia quædam B. Martyris Eustachij, quæ quoniam varios & ancipites vitæ casus tēporumq. vicissitudines continebat, nihilq. constans esse docebat in rebus, nisi quod esset cum immortalitate coniunctum: magno scilicet adiumento fuit honestissima celeberrimæq. coronæ. spectaculū honestarum lectissimi principes, præcipueq. Carolus Archidux, & ex omni nobilitate primarij.

PRAGENSE COLLEGIUM.

AB hæresi ad Catholicam religionem sex sunt hoc anno & quinquaginta conuersi. Illustris femina quanquam inter hæreticos educata, mortis tamen aduentante periculo, ardenti Sacramentorum studio Sacerdotem accersit; sed cum per parentes & amicos Sacerdotis copia non fieret, schedulam ad eā

L 4 ipse

ipse Sacerdos dedit, quam sibi recitari cum iussisset, breui conualuit. quare voto facto venit ad eadem nostram, ibi Catholicorum moribus instituta, animiq. maculis per confessionem abstersis, palam suos ipsa errores hæresesq. damnavit. Anglus etiam iam ætate prouectus, litteris nobilis doctrinaq. præstanti, è patrijs sedibus huc profectus, obtestari nos per Deum capit, ut sibi liceret verum effici Christi membrum; itaque peccata rite confessus, & de more hæresim detestatus, inter Ecclesiæ membra communeratus est. Alius ære alieno contracto diu in vinculis habebatur: is cum ad sui missionem nihil vnquam a suis exorare potuisset, à Catholicis autem potuisset, argumentatus ex eo est, quantum demum Catholici cæteris antecellerent, qui calamitosis subsidio venirent. ergo sine mora nostros accersit, eiq. se religioni, quam tantopere probasset, addicit. Sed præcipuo studio ijs est adhibita consolatio, quos insecuta calamitas est. Augustissimi Christi corporis ferijs dum de more ad supplicationem populus coit, acerbum excitatur incendium. eo incendio ædes prope quadraginta cum æde sacra funesto spectaculo conflagnarunt. Missus est ad eos solatijs causa Sacerdos, qui paucis diebus omnium animos sic erexit ac confirmavit, ut non modo nihil de pristino Eucharistiæ studio cultuq. remiserint, sed eius nomine præcipuam quandam sodalitatem instituerint. Domus ad leuandam quorundam discipulorum inopiam, annis instituta præteritis, & alumnorum numero, & fortunis est aucta. Cum enim antea ducenos dumtaxat au-

reos

reos quotannis Summus Pontifex assignaret, hoc anno adiunxit se superstite quadringentos. Nec desunt alij viri nobiles, qui huic domui tum benigne faciant, tum de perpetuo firmanda vectigali laborent. Admissi sunt in hunc numerum hæretici duodeviginti, omnesq. ad vnum euasere Catholici. Ad Societatem autem vni tantum aditus patuit. Magna est Dei beneficio apud nobiles Societatis existimatio, id quod indicant eleemosynarum crebra subsidia. Hoc anno impetratum est demum, vt in summo ac pleno totius regni concilio, ipso quoque Imperatore consentiente, confirmatio priuilegiorum Collegij nostri, maiore cum amplificatione perpetuaque donatione prædij, in Boemix regni tabulas adscriberetur. id quanquam sepe nostri tentarunt, nunquam tamen à Collegio condito, hoc est ab anno ferme trigesimo impetrare potuerunt. ita vt tanto maior Deo habenda sit gratia; quanto difficilior res fuit ad impetrandum. E concursandis obeundisque pagis non parua ad animas vtilitas redijt. Oppidum est, Praga non longe distans, vbi mira erat rerum diuinarum inscitia: complures iam septuagenarij ne dominicam quidem precationem tenebant. quibus tamen, propositis pœnis, ita consultum est, vt breui quæ necessaria viderentur ediscerent. Dederunt ex eo numero in Ecclesiam nomina amplius sex & viginti: in alio vero oppido circiter octingenti. cunctusq. Senatus cum alijs octoginta, Sacramentum confessionis obiuit.

OLOMVCENSE COLLEGIVM.

Olomucij dum morte mulctandos nostri confirmant, octo induxerunt hæreticos, vt hæresim quoque cum vita ponerent. Quidam autem ex ijs, quos carcer tenebat, postquam sacra confessione, quæ annis viginti calauerat, patefecit, non sine Dei ope nutuq. cui vota fecerat, publicas custodias euasit: & quidem extremo supplicio scelerum socijs affectis, quos improbitate longo interuallo superabat. Ad eos, qui morti proximi sunt, supremum Christi viaticum, si quando opus est, studiose defertur. Femina pietate præstans animi maculis rite deterfis, dum Eucharistiæ viaticum suscipit, animam feliciter egit. Ciuis vero attritis diuturno morbo viribus (nouem enim ipsos annos perpetuo ægrotauerat) Sacramentis rite perceptis remissoq. hæresi nuntio, & corpori medicinam fecit & animo. Hæc, quæ diuinis non humanis opibus perficiuntur, ciues frequenter impellunt, vt ad nos suis quisque temporibus, vel consilij vel medicinæ causa confugiant. Nonnulli suas ædes nostrorum opibus ac remedijs, dæmonibus infestas domesticis expiarunt. ex ijs vnus qui coctis lateribus obuium quemque petebat, lustrali aqua sacrisq. carminibus aufugit. Ab hæresibus varijsq. erroribus, ad Ecclesiam Catholicam amplius quadraginta animum adiecerunt. Foris etiam varijs locis diuini verbi semen mādaturum est, effectumq. quadam in vrbe, vt cantus Boemicus &

Missa

Missæ citra consecrationem siue Hussitica tollere-
tur. Institutumq. vt matrimonium ac nuptias, con-
fessionis & communionis sacramenta præcurrerēt:
hereticorum porro erepta volumina: eorundem an-
tiquata baptismata, & alia alibi perutiliter acta.

DOMVS BRVNENSIS
& Græcense Collegium.

Pestis contagionem, quæ extremo anno proxi-
mo serpere leuiter ac remisse cæperat, æstate
ineunte inusitata consecuta sunt febres. has vi-
cissim excepit noua contagio: agrorum plena erant
omnia, & primo quidem absumpti de nostris morbo
sunt tres: sed vt fœdioris stragis causæ remoueren-
tur, alijs alio ad salubriora loca dimissis, per pauci-
duntaxat, ij. necessarij relictæ sunt domi. Octobri
ineunte ex hoc paucio numero, Collegij minister dum
animarum vindemias colligit, quæ quidem id tem-
poris erant vberiores, eadem contagione morbi con-
sumitur. Hic triduo ante de obitu suo Rectorem
admonuit, quem leni risu cum Rector exciperet,
confirmavit ille, duobus ante mensibus sibi significa-
tum esse de morte. itaque noxis animi rite deletis,
primo & altero die religiose sacrificauit, biduoq.
post, intētis in cælum oculis, dum oraret, extremum
spiritum Deo reddidit. Videlicet bonitate præsta-
bat, qui tali exitu vitam clausit, erat Deo valde con-
iunctus, mirum eius in Superiores obsequium, mira
legum custodia, flagrans & in Deum & in proximos
cari-

caritas, ut iam omnia tēpestiua illi essent ad mortē. Hunc biduo triduoue consecuti sunt alij duo: nec ita multo post ipse quoque Boemica & Germanica linguae concionator: ita ut in unum Rectorem totum rerum gerendarum pondus incumberet. Interim uis morbi alios atque alios deinceps grauius uulnerabat, omninoq. undecim interemit. Nunquam tamen pestilentia grassante diuinus intermissus est cultus. Præter reliquas conciones, quæ festo quoque die tribus fere locis habitæ sunt, concionati sunt nostri diuersis etiam in pagis. Summa autem tum animarum necessitas, tum principum uirorum contentio fecit, ut multa oppida lustrarentur. nam & infantes sine baptismo, & ægri sine penitentia sineq. uatico decedebant; itaque ea fuit animarum seges, ut nouitij quoque non pauci, quantum eorum disciplina patitur, plenos manipulos reportarint. Interim Deus Opt. Max. mercedis loco suos uoluit famulos uarijs calamitatibus exerceri. Fremebant hæretici, quod à nostris Catechismū homines non Catholici docerentur, & tanquam in insidijs, qua transeundum erat se collocabant, minaſq. intentabant atroces, si ad se iterum reuertissent. Non nunquam uero aduersata est eis hyems, coactiq. sunt sæuiente frigore nudis pedibus, aut collectas è crebris inundationibus aquas, aut altas paludes uado transmittere. Longum esset ea persequi, quæ Dei causa domi forisq. superata sunt. cum alij fundos nostros inuaderent, alij mendacijs atq. calumnijs famæ nostræ tenebras conarentur offundere. Verum, qui potis-

potissimum calamitatis est fructus, semper ad nos plus commodi, quam incommodi redundauit.

GRÆCII coniungere se Catholica cum Ecclesia non pauci. Nobilis adolescens cum ex cæde penam capitis incurrisset, antequam plecteretur, significauerat nostris uelle se ritu Catholico animi labes abluere, postea suorum fraude deceptus consilium mutauit. aiebat, in qua religione natus esset, in ea se uelle mori, sibi que exploratam iam esse salutem: & cum decessisset, affore Christum qui prehensa dextra, se in beatorum loca perduceret. Principus hæreticorum minister laqueos adolescenti tetēderat: is ut in errore perseueraret, effecerat: sed pertinaciæ medicinam fecit extremi supplicij metus, ut enim mittendus fuit ad mortem, statim ad deliberandum supplicij moram flagitauit, quam cum impetrasset, postea confessus est & communicauit. Alius è prima nobilitate adolescens, quod contra parentum uoluntatem ad Catholicos abiisset, fortunis omnibus spoliatus, ita tulit hoc uulnus, ut in summa rerum inopia parem animi magnitudinem ac moderationem præferret.

P R O V I N C I A
G E R M A N I A E.
Superioris.

*V*ius provinciae socij in novē disper-
titi sedes ducenti fere sunt ac duo-
decim . Ingolstadij quatuor &
quingenta . Dilingæ quatuor
& viginti . Monachij sex & vigin-
ti . Oeniponti quatuordecim . To-
tidem Friburgi . Vno minus Halæ . Lucernæ sexde-
cim . Augustæ viginti . Landspergæ triginta . E vita
migravit vnus . Recepti Societate quatuor & vi-
ginti .

I N G O L S T A D I E N S E , E T
Dilinganum.

Ingolstadiense Collegium adsciuit in Societatem
quatuor . Societatis vero meditationes ex ex-
ternis obiere primarij, & in his Abbas nobilis, &
Concionator, qui hoc consilio venerat Ingolstadium.
Confitentium & communicantium numerus pro re-
gione sat magnus . Ab hæresi quinque & triginta
sunt absoluti, veniuntq. certis anni temporibus ex
hæreticorum regionibus, qui catholico more se ex-
pient, quo in numero quidam non sine singulari di-
uinæ

uinæ misericordiæ munere è dæmonis faucibus est
 ereptus. Erat huic magicus liber, in quo cum alia
 multa tum conficiendæ pecuniæ ratio continebatur:
 id ubi rescivit concionator, cuperetq. (vt est insa-
 tiabilis hereticorum auaritia) rem suam augere,
 huius uxorem clam conuenit, persolutoq. precio li-
 bellum aufert. tamē vim potestatemq. libelli primus
 periclitari non ausus, accepto à rusticis duobus ar-
 gento, copiam eis libelli facit ad tempus. rustici
 diuersorium ingressi, dum ea de re inter sese collo-
 quuntur artis ignari, ecce tibi humana specie dæmon
 artem profitetur se facile traditurum, modo se se-
 quantur in syluam. sequuntur quo imperatur, & ex
 condicōto uenitur in syluam; ibi membranam dæmon
 porrigit, iubetq. eos suo sanguine suum in ea nomen
 inscribere. cum alter paruisset, dæmon ea quasi præ-
 da contentus nusquam amplius apparuit. Conciona-
 tor de re certior factus, metu perterritus fugam ce-
 pit. is uero, apud quem diximus artificiosum fuisse li-
 bellum, ad nos se contulit, peccataq. cum dolore con-
 fessus ueneficis suas artes sibi habere iussit. Sodali-
 tium Dei matris & pietate uiget & numero. Pluri-
 mi per eos dies, qui anniuersariæ Christi neci dicati
 sunt, sese ante eius sepulchrum uerberibus ceciderunt:
 & id ipsum ad diuersa urbis templa ac sepulchra,
 suo quisque induti cucullo, fecere nonnulli. Septem-
 bri mense factum est scholarum initium, in recenti
 pulcherrimoq. gymnasio, quod nobis pro sua egregia
 liberalitate Gulielmus Bauariæ dux excitauit: Rbe-
 toricesq. explanatio, quæ ante desiderabatur, adiun-
 cta

cta

Sta. exhibita etiam de Absalone tragædia nobili spectante corona, cum humanitatis causa gymnasium recens inuiseret.

DILINGÆ Societate donati sunt quindecim, in ijsq. nonnulli nobiles, quos ipsi propinqui Societati dicarunt. Ab hæresi sunt absoluti complures. ex eo numero mulier cū ab extremo periculo non procul abesse putaretur, Catholicis instituta præceptis, postridie & ab hæresi, & à morbo simul est expedita. quæ res vehementer tum ipsam, tum eius virum, qui à pueritia hæresim hauserat, confirmavit. Alius Catholica à nobis religione suscepta, in patriam reuersus maluit de bonis patrijs, quàm de sententia decedere. Septem virgines, quæ luere apud nos peccata confessione sueuerāt, in sacrarum virginum collegia cooptatæ sunt: Nec defuerunt, qui confessionis præsidio sese & ab animi & à corporis periculis vindicarint.

MONACHII suus quoque labor datur hæreticis. Marchio quidã clarus genere & Anabaptista, cū diu iam in perfidia obstinata mente perstaret, etsi contumeliose initio, qui de religione secum agerent, repellebat; postea tamen nostrorum delinitus obsequijs ac patientia, Catholicam religionem magna omnium admiratione suscepit. Duo Iudæi patrijs bonis vxoribusq. contemptis, in aula gymnasi nostri baptizati sunt. Ablutus est etiam Rhodius quidam in nobili illa apud Echinadas victoria captus, celeberrimo nobilitatis conuentu. Illustrissimus Bauaria dux rem nostram promouere non intermittit. Parentem
filius

filii nati maximus imitatur. is cum è sodalitate sit
 Dei Matris, in eaq. reliquis sodalibus sit praefectus,
 fratrem suum Raisbonensem Episcopum in eandem
 sodalitate adlegit.

OENIPONTANVM, LVCER-
 nense, & Friburgense.

OEniponti complures per Confessionis Sacra-
 mentum alij à morbis, alij à perspicuis pe-
 riculis, alij etiam ab infernis monstris, spectrisq. li-
 berati sunt. Hic quoque multos ab hærese ad Ca-
 tholicam religionem nostri traducunt. Erat in eo
 numero Sacerdos, magna apud quosdam hæretico-
 rum duces auctoritate. hic etiam tum cum in hærese
 versabatur, eximio quodam pietatis studio erga Bea-
 tam Virginem tenebatur, vt minime mirum videri
 debeat si è facibus demum emerfit, qui tantæ patro-
 cinio Virginis nitebatur. is postea grati animi causa
 ad eadem Lauretanam, nullo viatico nullo itineris
 subsidio profectus est. Oenipontani cives valde pro-
 pensî videntur in nos, quantum ex oblati templo
 muneribus tum crebris tum copiosis conijci licet.

LVCERNÆ hæresem eiurarunt duodeciginti.
 Sacramentorum consuetudo vt in tali ciuitate
 sat frequens. Confessionis autem consilijq. causa
 de longinquis etiam locis, multi concurrunt. Vir
 quidam, cum deformi dæmonum vexaretur aspectu,

M repe-

repetitis à prima aetate peccatis, ipso confessionis sacramento sese & à scelerum seruitute, & à molestia demonum vindicauit. Alium item cum desperatione vehemens ipsum iam triennium vrgeret, eadē se medicina ad æquitatem animi reuocauit. Atque ex hoc genere plures fuere, quàm vt enumerandi videantur omnes. Aegra mulier eiusdem sacramenti vi, eodem die in integram valetudinem restituta est, postridieq. omnium cum admiratione, Christi corpus accepit. Vitiosæ præterea consuetudines ademptæ sunt. nam cum ipso quoque Quadragesimæ tempore personati homines bacchantur, interposita Senatus auctoritate perfectum est, vt mos ille barbarus tolleretur. Idem Senatus, vt qua in Societatem sit beneuolentia testetur, cum de nostris falsos quosdam spargi rumores accepisset, auctorem illico comprehendi iussit, eumq. præter pecuniariam multam, frequenti concione coegit, quæ temere de nostris effuderat reuocare. ac nisi nostrorum intercederet deprecatio, multo peius cum maledico actū esset. Lustrata sunt cœnobia non sine magna vilitatis spe: & in eorum vno, cœnobitarum est excepta confessio, idemq. in tribus cœnobijs mulierum factitatum. Verberationum ciliciorumq. vsus in earum mores inuectus, tantumq. in re illa perfectum, vt in multis fræno sit opus: inuenta est enim, quæ semestri spatio singulis se noctibus verberaret, nam quæ octauo quoque die in seipsas animaduertant, ferè sunt omnes. Hæc & alia in Christi gratiam Lucernæ sunt acta.

FRIBV RGI præter Gallicas Germanicasq. conciones, tribus in vrbe locis traditur Catechismus. Atque vt intelligatur, quàm plenus hic futurus sit ager; intermiserat certis de causis conciones vnus è nostris, quod cum populus cognouisset, ratus id accidisse, quod sæpe de confessione communioneq. appellatus non paruisset, mittit illico, qui concionatorem roget, à suscepto concionandi munere ne desistat. nam obsequentem si minus ante se præbuisset, fore vt in posterum errata corrigeret. Quinque circiter & triginta, hæresum soluti sunt nexu. Aucta est pænitentibus sacra ædes, eiusq. rei causa vel ex hæreticorum regionibus huc contendunt. Ea est autem aliquorum pietas aduersus religionem Catholicam, vt quidam Magistratui hæretico mille libras annuas, hoc est aureos amplius 200. vt per eum sibi liceret festo quoque die sacris adesse, sponderit. Reuocata est etiã longo interuallo consuetudo quedam salutaris, vt sub initiũ quadragesimæ, fidei professio ex instituta concilij formula non à ciuibus modo, verum etiam ab aduenis exigatur ad quod Senatus auctoritate perfectum est.

Auctum est Gymnasium humanitatis schola, numeranturq. inter Auditores religiosi complures, id quod in his locis perrarum perq. mirum est.

AVGVSTANVM COLLEGIVM.

O Bijt in Augustano Collegio Sacerdos, & susceptis pro Christo laboribus, & Societatis

antiquitate præcipuus. is fuit Theodorus Peltanus, qui annos duos & triginta in hac familia transegit, in eaq. partim docendo partim scribendo, nullum tempus à laboribus vacuum habuit. Templum plurima amicorum liberalitate nitet. id vsquequaque absolutum, summa cum ceremonia consecratum est: in eodemq. nostro Collegio datum à Fuggherorum familia illustrioribus ciuibus epulum, habitaq. à nostris pro agendis tum eidem meritissimæ de nobis familie gratijs; tum reliquis Societatis patronis, oratio. Iam penitentium celebritas pro ciuitatis amplitudine. & celebritati par fructus. Vir quidam affecta ætate, cum Augusta quatridui itinere peregrinaretur, febriumq. absumeretur ardoribus, hoc dolebat vnum, quod procul à patria, procul ab uxore carisq. liberis moreretur; in ea cogitatione versanti, ex occulto missa vox dicitur, qua monebatur, si saluus esse vellet, vt Augustam vsque contenderet, peccataq. sua apud Iesuitas noua quadam in æde confiteretur. sed cum id visum pro nihilo duxisset, propterea quod nec templum illud nouum vidisset vnquam, nec quod genus hominum essent Iesuitæ cognosceret, iterum ac tertio vox eadem extitisse, addidisseq. non defuturos, qui ei Iesuitarum templum indicarent. tum voci fides ab ægro habita, conceptoque voto sanus illico surrexisse, & magna sua cum voluptate apud nos animum expiasse. Nec illud miraculo vacat. Nobili adolescenti cum sanguinis curfus è naribus, nulla medicorum arte reprimi posset, ob eamq. rem certum putaretur adire discrimen, statim

statim à peccatorum confessione constitit sanguis. Duo & viginti patrias hæreses prauasq. opiniones, cum vera & constanti Catholicorum disciplina commutarunt; confirmatiq. sunt multi, quorum non constabat in religione sententia. Duobus re domestica laborantibus, cum recentes atq. asperos nummos diabolus obtulisset, pluraq. si sibi parere vellent, copiose promitteret, ab eo sese vterque non sine nostrorum ope liberauit. Venio ad ea quæ Gregoriani Calendarij causa Societas indigne pertulit. Erat enim hæc vulgo de nostris opinio, eos ad restituendum Calendarium non modo Romanum Pontificem induxisse, sed ad amplectendum, ipsum quoque Senatum permouisse. Anno itaque M. D. LXXXIII. Calendarium Summi Pontificis auctoritate correctum ac castigatum, simul ac à Senatu non sine Imperatorio decreto promulgatum est, ingens fuit armorum materia. Initio quidem incitata est ab hæreticis concionatoribus multitudo, sic, vt nullum de nouo Calendario verbum fieri pateretur. Ex eo tempore magnus in ciuitate tumultus, magna seditio. Priuati suis in ædibus armorum præsidia contra vim ac manum comparabant: Senatus milites conscribebat: Ciues Senatui, nisi nostros ciuitate pelleret, ædes disturbaret, decretumq. de Calendario retractaret, extrema quæque minitabantur. denique perturbata erant omnia, omnia plena periculi, plena formidinum. Anno, qui consecutus est, etsi iam non nihil prudentissimi Senatus vigilantia furor populi deserbuerat; Quadragesima tamen ineunte, noui

lanij excitarunt incendium . ij hæretici sunt fere omnes , numero amplius ducenti . Tota igitur quadragesima , ne quis Calendario nouo pareret , contra leges , contra consuetudinem , carnes de macello vendere , Paschate vero , quod ad restituti anni rationem peragebatur , tabernas occludere non dubitarunt . Alebatur laniorum audacia concionatorum improbitate , modo vt viriliter se gererent cohortante , modo minis atrocibus territante . Sed nimirum egregias suæ contumaciæ dedere pœnas : tantum enim abest , vt improbissimis consilijs Senatus bonisq. omnibus quicquam obsuerint , vt cum Senatus ad celebrandum colendumq. Pascha aliunde sibi de carnibus prospexisset , rigidam ipsi quadragesimam agere sint coacti . Nam nec à suis carnes id temporis vendebantur , nec ex alijs , quas Catholici aduexerant , hoc est ex Iesuiticis (vt ipsi loquebantur) audebant attingere . erat autem hæreticis id solemne , vt quicquid ex nouo Calendario faciendum omittendumue præscriberetur , id Iesuiticum appellarent . Non hic turbarum exitus fuit . Quinto Calendas Iunij iubet Senatus pro Curia foribus edictum de Calendario proponi , præconisq. voce propalam denunciari , hanc ipsius esse sententiam . Vti Calendarium nouum à Summo Pontifice restitutum in posterum tempus adhibeatur . Hæreticorum Ministri vbi rem serio agi animaduertunt , suos quoque conatus & artes admouent : concione coacta , Senatus damnant edictum , populoq. vt Calendarij lex abrogetur , omni ope & contentione suadent .

dent. Senatus ad id tempus mitior, tam proiecram
 effrenatamque audaciam diutius non ferens, de
 communi sententia decernit, ut Ministrorum dux,
 turbarum omnium seges ac fomes, extrudatur ex
 vrbe. Id cum fieret, vociferantibus è suis tectis hæ-
 reticis, ingens illico è plateis armatorum manus
 accurrit. Strictis gladijs equorum præciduntur
 habena: Minister, inuito Senatu, de curru detrabi-
 tur, in proximasque ædes abripitur. ibi custoditus
 à suis postero die muliebri veste (ut fama fuit) ne
 agnosceretur indutus, ciuitate denique cessit. Au-
 xit in præsentia tumultum concionatoris exilium.
 Clauduntur portæ: militum præsidia cum ducibus
 instruuntur: curia intus forisque munitur: plateæ
 complentur armatis: ac ne coeant, ut in periculis
 fieri consuevit, cratibus ferreis demissis, partes op-
 pidi secluduntur. Ita nostri, qui intra mœnia qui-
 dem, sed tamen in vrbe veteri, quam appellant, ha-
 bitant, omni Senatus auxilio, omni honorum ope
 destituti, nunquam maius adiere discrimen. Ecce
 tibi conferta hereticorum turba, furore amens, no-
 stram cogitur ante plateam. Nos obfirmatis occlu-
 sisque foribus, quoniam nulla erant humana præ-
 sidia, in Deo vno spes nostras figimus ac locamus.
 Hæretici domum nostram speculari vndique, adi-
 tus omnes curiose lustrare. quidam per fene-
 stras gladios hastasue torquere, alij per summam
 licentiam contumelias & maledicta iacere, nonnul-
 li ignem adificijs continentibus admouere, ut eo-
 dem nostrum conflagraret incendio. Accesserunt

postremo qui contignationes diruerent, ut eadem ruina nostros opprimerent. Sed tamen aggressos deterruit vetula quadam, quod diceret milites se vidisse quingentos, à Bauarico duce missos in custodiam praesidiumque nostrorum. Et sane tota Augusta peruagatus est hic rumor, trecentos milites apud nos esse. quæ suspicio fortasse hereticorum furorem à nostrorum vitis tectisque continuit. Res in miraculis est habenda, homines qui toto anno nihil aliud agitauerant, nihilque aliud in conuentibus circulisque iactarant, nisi quemadmodum male perderent Iesuitas; eo die non modo quenquam eorum non spoliasse vita, sed ne asperius quidem ledere ausos esse. Subductis denuo cratibus, ad insequentem usque diem, urbis praefecti aliique ad nos patroni miserunt, qui vicem nostram dolentes tum nos officiose consolarentur, tum studiose perquirerent, an aliquid nobis grauius ab improbis accidisset. Longum esset enumerare, quæ consequentibus octo diebus experti sunt nostri, tum cum obseratis semper foribus extrema omnia in horas singulas expectabant; cum infames spargebantur tota ciuitate libelli, cum multa de ipsis ad imperatorios ministros falso deferbantur. Et tamen in tantis fluctibus non sine tum hereticorum admiratione, tum Catholicorum solatio nunquam intermiserunt, vel sacra peragere, vel de more confessiones excipere; ut qui spem suæ defensionis ac patrocini non in hominibus sed in vno Deo, tuissimo innocentiae perfugio collocarent.

vant . Eoque duce ac defensore eundem semper
cursum tenuere, eodemque studio ac volun-
tate, etiam num in animarum
caussa versantur.

PRO-

PROVINCIA
RHEINI.

Complectitur Rhenus domicilijs vn-
decim socios amplius trecentos,
Coloniensi Collegio triginta. Tre-
uerensi quatuor & sexaginta.
Moguntino duos & quinquagin-
ta. Herbipolensi duos & quadra-
ginta. Spirensi septendecim. Fuldenti duodeviginta.
Heiligenstadiensis quatuordecim. Molsbeimensi tri-
ginta. Confluentino denique sexdecim. Accedunt,
qui in Paderbornensi & Luxemburgensi sedibus
cōmorantur, quarū hęc tres, sex illa complectitur.
Ad Societatem vocauit Dominus septem & vigin-
ti: sex autem, vt speramus, in cœlum.

COLONIENSE COLLEGIVM.

E Coloniensi gymnasio quinque se adolescentes
in familiam nostram dicarunt. Educat autem
sodalitas Dei Matris ad omnem disciplinam ac re-
ligionem adolescentes. sunt inter eos, qui noctes to-
tas in assidua precatōne traducant: alij egenorum
misericordia capti, vel vestes ijs diuidunt, vel argen-
tum: inuentiq. sunt adolescentes, qui quoniam per
æta-

etatem nondum ad paternas captas admittebantur,
 nec tractare nummos suo arbitratu poterant, vesti-
 menta sibi ipsi detraberent, quibus pauperum nuda
 membra contegerent. Nonnulli ut famelicos pasce-
 rent, suo se pabulo fraudarunt. Atque ut omittam,
 quam acriter in suum ipsi corpus quidam animad-
 uertant, multo maior laus videri debet, eos qui in tā-
 ta heresum colluione sunt alii, contra hæreticos ta-
 men tanta concipere odia, ut ea non modo in illos, sed
 in eorum quoque libros effundant. quotquot enim
 huius generis nacti sunt libros; eos ad nos afferunt
 exurendos. Adolescens complura Lutheri Erasmiq.
 volumina, quæ postea nobis traderet concremanda,
 ab hæreticorum Ministro coemit. Alij in aliorum
 salutem non minus curæ studijque, quam si de no-
 stris essent, impendunt. Ex eadem sodalitate Sacer-
 dos profectus in Holandiam, breui tempore ad sode-
 lium numerum quinque & triginta, partim nobili-
 tate partim eruditione præstantes viros adiunxit.
 erant inter eos Parochi Sacerdotesq. nonnulli, quo-
 rum vnus rustico indutus ornatu, quo hæreticos fal-
 leret, in Holandiæ parte quadam, vbi præcipua hæ-
 reticorum est sedes, modico temporis interuallo, pue-
 ros ferme centum salutis aqua respersit. Ac de hoc
 ipso Sacerdote, ut de ijs, quos dixi, sodalibus, & plu-
 ra scribi possent & varia, nisi me res gestæ nostrorū,
 quo potissimum referuntur hæ litteræ, ad se voca-
 rent. Ad salutarē animorum expiationem non pau-
 cos seuentis pestilentie lues adegit. Inuaserunt no-
 stri corpore & animo laborantes, ac ne decedenti-
 bus

bus quidem, ubi eiusmodi tempus incidit, absuerunt. Vir nobilis, cuius iam salus vocabatur in dubium, expiatis rite peccatis, paulo post emerfit è morbo. Nec minora ex hæreticis facta sunt lucra. Nobilis hæreticorum Minister, Geneuam disciplinæ causa profectus, propter excellentiam ingenij, ad summam Calvinianæ sectæ cognitionem breui peruenit. itaq; eius opera expetebatur à Ducibus ac Magistris. Auxit famam nominis concionum præsidium: præsertim apud Electorem Palatinum, eiusq; filium Casimirum. Sed quo latius Calvinistarum deliramenta diffunderet, in varias Germaniæ Belgijq; destinatus est vrbes, adhibitusq; sæpe à principibus viris, tñ ad conciones quotidianas tum ad honorificas legationes. Verum cum & ex Principum consuetudine, viuendiq; ratione, & alijs argumentis quamplurimis explorasset, quæ essent omnia plena fraudibus apud egregios Caluini discipulos, nec alio tanti magistri spectare doctrinam, nisi vt per summam insipientiam, ex hominum mentibus veri Dei cultum & religionem eripiat; Ministrorum & synodorũ scripta reuoluit, eaq; accurate & diligenter expendit. Quæ cum a prisca illa religione longissime recedere animaduerteteret, & quam dissimilia ijs essent, quæ in Catholicorum litteris è regione perlegeret, abiecta omni curatione, statuit sibi de religione longe aliter sentiendum. ex eoq; tempore eam orsus est vitam, vt facile in suspensionem suis venerit desertæ prodiæq; sectæ. Ad extremum eius rei causa, vltimis prope defunctus periculis, Coloniã venit, ubi via sibi ad integrã

castamq. religionem occultis cum Sacerdote nostro sermonibus patefacta, tanto est animi dolore confessus, ut paratum se diceret, si ita videretur, vel publice poenitere. Antequam autem ad Eucharistiæ mensam admitteretur, coram Sacerdote sacrificaturo, mista lacrymis oratione se ipse grauius accusauit: idq. præsentem nobilitate præcipua: mox in genua prostratus, fidem ex formula concepta professus, sacramento se religionis obstrinxit. Dies ille maximè & ei, & ceteris qui adsuerunt, lætitiæ fructum attulit. Cumq. is, multos iam annos quodam morbi genere laboraret, eo primum die liberum immunemque se sensit: ut intelligeret, quantum importatum esset animo commodi, quod etiam in corpus redundauit. Mulier Anabaptistis nata parentibus, cum à patrijs institutis ad Catholica discessisset, morborum cepit agitari molestijs: statimq. subiit animum cogitatio, sibi nondum ad Ecclesiam patuisse aditum per baptismum. quæ cogitatio coniecturis nixa vehementibus, confirmabatur in dies. Itaque, replicatis exactæ vitæ cursibus & rebus diligenter inspectis, cum vere mulier fraudata baptismo videretur, solenni ritu ac ceremonia baptizata est: vix muliebri caput salutaris aqua tetigit, cum corporis morbum vna cum hereditaria illa animi lue ceteraq. peccatorum contagione discussit. Alia ex eadem colluione mulier silentio prætereunda non est, cuius aduersus Deum impietas, diuinam in ea seruanda pietatem mirifice commendauit. Ausa est, per summum nefas, sacrosancta Eucharistiæ mysteria impurissimis digitis attre-

ta.

Etare, eaq. in cistam pyxidemve coniecta, foras ad
 Anabaptistas, quibus se tradiderat, deportare. Ho-
 spes, apud quem diuersata primum est femina, no-
 cturmo strepitu excitatus, cum vltro citroq. trahi ci-
 stam totis ædibus audisset, ex muliere quærit, quid
 cista illa contineat: respondet mulier non minus au-
 dacter, quam impudenter, panis in ea contineri frag-
 mentum, quem pro Deo Papistæ colerent. Re apud
 Anabaptistas peruulgata, illico vniuersi conueniunt.
 profertur è muliebri cista candidissimus panis, &
 cum impuro hereticorum pane coniungitur. deinde
 vtroque in arcam condito in diem posterum, Videbi-
 mus, inquit, vter altero sit diuinius. Cum dies inse-
 quens illuxisset, ad arculam redeunt. nostrumq. cæ-
 lestem panem, integrum vsquequaque incorruptum-
 que reperiunt; suum vero in busonem teterrimum
 deformatum. Eo aspectu cunctos terror inuasit; sed
 ij, qui suorum scelerum cumulo, ne prodigijs quidē
 ac miraculis mouebantur, exclamant, fraude id fieri
 Papistici panis (sic enim per contumeliam Angelo-
 rum panem appellant) qui ne tum quidem vel à suis
 absens, a fascinandis oculis abstineret. Porro buso
 sæpe coniectus in ignes, semper inde visus est resili-
 re. dum ad extremum olla conclusum, scrobibus
 alte defossis, in ima terra sepeliunt; ac ne quo tanta
 pestis afflaret, diligenter operiunt: Eucharistiam ve-
 ro petulantè arreptam, in eundem ignem contume-
 liose conijciunt: ea vero pulcherrimæ lucis radios,
 suæ diuinitatis testes emittens, lente consumpta est.
 Eo prodigio exterrita mulier, relicta illico Anaba-
 pti-

p̄st̄arum perfidia, ad Ecclesie pascua caulasq. re-
 uertit. Ea postea, duo apud Anabaptistas se uidisse
 narrabat. alterum, ad eos se contulisse virginē quan-
 dam, incertum qua causa, quodve impulsu: cui, cum
 ex eorum disciplina ad secundum baptismum adige-
 retur inuita, neque enim ignorabat, quantam macu-
 lam in se susciperet, si primam illam originis macu-
 lam vno iam baptismo deletam, nouis iterum aquis
 delere conaretur, tātus impactus est colaphus, ut ve-
 stigia ipsa ad multos dies impressa fidem facerent,
 plagam non humanam fuisse. Narrabat etiam, femi-
 nam quandam nactam ex eadem fœce maritum; cū
 iniuquo pateretur animo, quotidianis hereticorum
 conuentibus sedes domesticas inquinari, illis esse se-
 dibus imprecata, ut quotquot celebrari capitibus
 consuessent, tot demonijs redderentur infestæ: ha-
 buissetq. subitum tam diras preces euentum. Ex eo
 enim tempore, tanquam accepta possessione traditi
 domicilij, tantam ibi malorum demonum turbam
 debacchari solitam, ut adiu domini pauore perter-
 riti, cedere nouis dominis sint coacti.

T R E V E R E N S E C O L L E G I V M
 & Luxemburgensis Residentia.

T Reueri cum ex alijs officiorum muneribus
 multiplex utilitatis fructus, tum ex erudien-
 da inuentute colligitur. Imbecilla ætate puer ex hæ-
 reticis procreatus, quoniam Catholico ritu uinebat,
 du

durius à parentibus si qua in re forte offenderet, tra-
 ctabatur. eo patria asperitas progressa erat, ut vitæ
 tædio, puer multa à Deo prece contenderit, ut si ei
 commodum videretur, se ex ijs ærumnis in illam vi-
 tam molestiæ omnis expertem, quo duæ quoque soro-
 res propter suam pietatem, ut sperabat, paucis die-
 bus ante concesserant, euocaret. Interim ipse furtim
 ac dissimulante confessionis atque Eucharistiæ my-
 sterijs animum expiat, & quasi exploratum sibi es-
 set preces irritas non futuras, ad diem obeûdum ala-
 criter sese comparat. Vix à cœlesti mensa redierat,
 cum subito correptus est pestilentia. sed tam fœda
 lues, quæ humanæ pulchritudinis florem infringit,
 non modo nihil ei de pristina oris dignitate deira-
 xit, verum etiam auxit. tanta enim iacenti venustas
 accessit, ut pater vehementer admirans rei causam
 requireret: cui femina Catholica, quæ agro mini-
 strabat, Nil mirum, inquit est, hodie enim sacrosan-
 cta altaris mysteria puer accepit, quorum ea vis est,
 ut non modo animum suaviter afficiat, sed interdû
 etiam redundet in corpus. Morbo ingrauescente, ni-
 hil æque dolebat puer, ac parentum in hæresi perti-
 naciâ, matremq. pluribus obsecrabat, ut si se æquo
 animo mori vellent, daret hoc postulationibus filij, ut
 se iterum cum Ecclesia Catholica, vnde se seiunxe-
 rat, copularet. Cumq. propius abesset à morte, postu-
 lauit iterum sacramenta, & quanquam ad eam rem
 absurduerat parens, vicit tamen diuturna contem-
 ptione filius, ut eo conniunte & expiaret iterum ri-
 te noxas, & supremo illo diuinoq. viatico se muni-
 ret

ret. Fratris exemplo infirmissima etate soror, nondum annum egressa nonnum confessionibus vti coepit occultis: furtiuusq. precibus, quando palam non audeat. B. Virginem compellare, eamq. Catholico ritu verbis Angelicis salutare. Alij porro complures, qui Catholica religione neglecta, patria dogmata sectabantur, Ecclesiae legibus & institutis obtemperant. Sacramentorum mysteria non minore celebrantur hominum conuentu, quam fructu. Vnum missum non faciam, quod ad commendatione sacrae Confessionis plurimum valet. nullis enim telis humani generis hostis ita cofigitur, vt accusandis apud Sacerdotem prodendisq. peccatis. Vir erat pietatis studijs in primis deditus, qui & Sacramenta capiebat assidue, & lectitabat libros de pietate conscriptos, & vestem cilicinam ad reprimendam contumaciam corporis induebat, & exemplar deniq. propositum erat ad imitandum. Hic igitur dum in eo totus est, vt a susceptis maculis accurata se confessione perpurget, non tulit id callidus & inuidiae plenus insidiator. persona viri grauis inducta hortatur hominem, vt mentem illam aut in aliud tempus reijciat, aut omnino deponat, & in alias terras vbi viuat hilarius (ciuitates dicebat haereticas) demigret: neque Iesuitis ita se credat, vt ab eis diuelli non possit, eos esse homines callidissimos, qui perniciem ac laqueos adumbrata quadam religione pratexant. Non fuit difficile versutissimo oratori, ea persuadere homini simplici, quae tam artificiose astuteq. composuit. impulit hominem, vt non modo tam salutare

N animi

animi expiandi consilium abijceret, sed etiam, ut &
 libros, qui pietatem accenderent, & vestes cilicinas,
 quæ nuda membra comprimerent, concremaret.
 Desudandum Patri nostro fuit, qui à confessionibus
 ei erat, ut hominem inductum in fraudem, de errore
 deduceret. illustravit insignis veteratoris fraudem,
 qui personas non modo arripiat humanas, ut fu-
 cum animis faciat, sed interdum etiam Angeli-
 cas: patefecit dolos & artes, quibus capere optimū
 quemque solitus sit: erudit imbellem & confirma-
 vit ad pugnam, ut si denuo esset cum hoste pugnan-
 dum, hostiles impetus & conatus eluderet. Non
 fuerunt ab re neque alieno tempore adhibita magi-
 stri præcepta. redit mendacij pater ementitus ite-
 rum formam, & quoniam discipulum alienis consi-
 lijs sentit abductum, elaborat quantum potest, ut si
 minus sacramentum confessionis obire nolit, cer-
 te ne tam frequenter obeat. rem damnare ut super-
 nacaneam instituit, minimeq. necessariam, nec par-
 ua docet carere culpa, defletas semel culpas deplo-
 rare iterum, & quasi diuinæ misericordiæ diffidas
 confessionum lacrymas renouare. Sed cum ea re ti-
 ro paulo iam ad certamen esset instructior, facileq.
 sentiret laqueos sibi atque insidias ab hoste præten-
 di; alias hostis adhibet artes, alias admouet machi-
 nas ad oppugnandum. Nihil tale dissuadet amplius,
 concedit illi tam salutare præsidium, quo cum Deo
 reditur in gratiam: conatur tamen efficere, ut ad eā
 rem Iesuitarum opera non utatur, nec enim alios
 alibi Sacerdotes deesse, & quidem eruditos & pro-
 bos

bos, apud quos peccata ponantur. Cum ne hæc quidem artificia procederent, instituit hominem non ex insidijs ac cuniculis oppugnare, sed petere aperte, ac persona posita. varijs eum terroribus ac visis exagitat, iniurijs onerat, minas intentat: & ut ab omni salutis spe fiduciaq. deiciat, confessiones præteritas exprobrat, easq. ad veniam negat quicquam habere momenti, peccata etiam, quæ illi exciderant obijcit, certissimosq. denunciat apud inferos cruciatus: denique nihil missum facit, quo hominem in summam desperationem adducat. Verum quo magis eos hostis noster oppugnat, quos in suorum numerum Deus adlegit, eo magis sentit suos conatus ac labores ad nihilum cadere. nondum enim expugnare potuit, quem multas iam menses oppugnat, vim intulit eius vitæ, obtortaq. gula ceruices conatus est frangere, ita ut is complures dies nullam in partem caput flectere ac torquere posset. Obijcit ei sese etiam num ad terrorem singulis hebdomadis sæpius: quam voces iam mittit nullas, tot victorijs debilitatus & fractus: speraturque, quoniam & terrores quoq. diminuti sunt, fore ut accerrimis fidei telis conficiatur & concidat.

Habuit initium LVXEMburgensis Residencia, ut superiores litteræ docuerunt, anno superiore, in eaq. munera Societatis exsequitur par Sacerdotum, cum laico vno: quorum aduentu obeuntium diuina mysteria numerus non mediocriter auctus est. Et quoniam diebus Sabbathi per id tempus, quod inter Christi Domini Natalitia, & Dei Matris Pu-

rificationem est interiectum, vesci carnibus religio-
ni non erat, ereptus est hic error & pro concione
obiecta religio: actumq. apud Magistratum, ut &
diebus festis Reipub. cura ac negotia fraudi non sint,
& qui eorum dierum sanctitatem ac religionem
opere aliquo violarint, coerceantur. Ecclesiastici
institutio Seminarij à Pont. Max. comprobata, ve-
hementer expetitur, in eamq. rē Prioratus quatuor
quasi loco pignoris decernuntur, ex ijsq. vnus iam
nobis est attributus, non sine opera atq. humanitate
Archiepiscopi Treuerensis. Atque hæc initia, læ-
tiores Deo propitio pollicentur euentus.

MOGUNTINVM ET
Herbi polense Collegia.

IN Moguntino Collegio fratres nobis adiuncti
sunt tres. Quinque autem & viginti ab hæresum
pestilentia ad Catholicos reuocati, & in pagos pro-
ximos summa omnium cum voluntate vtilitateq. Cate-
chesis inducta. Gymnasium nobilitat frequens &
delecta iuuentus. quotidieq. multi quantos apud
nos processus efficiant, & publicis testantur dispu-
tationibus, & speciosis Doctorum titulis consequen-
dis. Auxit disciplina decus spectaculorum celebri-
tas. Nam & rerum quæ exhibebantur dignitas ac
religio, & admirabilis Actorum venustas cum ex
omni hominum ordine tum è nobilitate complures
allexit. Excitati sunt à mortuis longo iam seculo-
rum

rum interuallo Hester & Isaac: quos egregia iuuenum pietas sic expressit, vix vt veritati concederet imitatio. Sumptus tum Saxonici Ducis, tum Treuerensis Archiepiscopi liberalitas suppeditauit. Atq; hæc in hoc Collegio præcipua.

HERBIPOLI in Societatem lecti sunt quatuor. Alium quendam vocauerat Deus, sed dum is diem ex die trahit, & Dei vocem procrastinando contemnit, mortifero correptus est morbo, vt strato fusoque corpore, vigeret animus qui læuebat. itaque reputare secum attente cœpit, quanto tutius tum ageretur, si nostrorum liceret inter amplexus supremæ illius horæ molestijs angoribusq. defungi. quæ cogitatio cum penitus insedisset in animo, statuit pugnare pro viribus, vt quamprimum sibi in Societatem aditus patefieret. rebus igitur cum Rectore transactis, vt voti compos est factus, releuari morbo subito cœpit: facile vt appareret vim illam fuisse diuinam, quæ ijs omnibus est parata, qui malunt plagis quam vocibus admoneri. Habet & suos Dei Matris sodalitas fructus, ijs nõ dissimiles, quos de Coloniensi sodalitate narrauimus. Quidam ex sodalibus cum in egentem & pannosum hominem incidisset, miseratione commotus pallium sibi ipse detraxit, vt Christi fratrem indueret: aliq. alijs non modo nummis, sed varia quoque veste succurrunt. Atque in hac tanta in egenos humanitate, retinent tamẽ in se ipsi seueritatẽ. Fuit qui sex ipsas hebdomadas horrida cilicia ad nudas carnes apprimeret. nec desuerunt pueri delicatuli, qui a parentibus pretium afferrẽt,

unde sibi cilicium aliquod emeretur. Quidam ad
 perpetuam Christi Crucis memoriam, simul & præ-
 sentem doloris sensum, accepto ferro notam sibi Cru-
 cis inussit, eamque insculptam gerebat in pectore,
 quam multo magis in animo iam insculperat. Ita
 fit, ut cum ad omnem pietatem mutuo se sodales exa-
 cuât, facile eos reducant ad frugem, qui vel ab hone-
 stis declinant officijs, vel à Catholica veritate de-
 sciscunt. Constat enim eorum opera, aliquot iam hæ-
 reticos aduersus Romanâ Ecclesiam sensus suos
 mentesq. flexisse. Triginta amplius numerantur,
 qui ad Catholicorum se partes adiunxerunt. In his
 senex, pestilentie cathedram apud Lutheranos, an-
 nos duodetriginta tenuerat: sed ut ad sanitatem
 redijt, omnes in æde nostra detestatus est hæreses.
 Adhibiti sunt præterea nostri ab Herbipolensi Epi-
 scopo ad eius diœcesim ditionemque lustrandam.
 Is, ut est egregie ad tollendas hæreses animatus,
 cum diœcesim suam, cuius non in diuinis modo do-
 minus est, sed etiam in humanis, hæresibus occupa-
 tam animaduerneret; dudum eam cœpit inspicere,
 edixitq. pœna proposita (id quod ei per statuta li-
 cet Imperij) ut qui Catholici esse nolint, intra præ-
 scriptam diem facebant illico, alioq. sedes transfe-
 rant. Magistratus porro aduocat de præcipuis, dein-
 de populum, omnesq. quantum licet & paternè mo-
 net & rogat, interdumq. minas addit peropportu-
 nas, ut ad sanitatem vnumquemque reducat. Ad-
 hibet & Sacerdotem ad eam rem nostrum, & pres-
 byterum alium ex Germanici Collegij disciplina, vi-
 rum

rum optimum ac familiarem. his negotium dat, ut
 & publice cum vniuersis, & cum singulis priuatim
 agant: eosq. ad pagos oppidaq. dimittit, ut populos
 ad auitam pietatem fidemq. Catholicam vel ample-
 ctendam vel retinendam, suis concionibus adhorten-
 tur. Itaque partim tanti Principis auctoritate ac
 diligentia, partim nostri Patris opera, & eius, quem
 diximus, Alumni Collegij Germanici, complures
 ad Ecclesiæ Catholicæ gremium se receperunt.

SPIRENSE ET FULDENSE.

IN Spirensi Collegio, incommoda pene omnes vsq.
 sunt valetudine, sed vnus tantum desideratus est
 Rector, exemplum sanctitatis & disciplinae. Gym-
 nasij celebritati inueteratus morbus non nihil ob-
 fuit: auditores tamen remanent fere ducenti, quos
 spectaculis excitandos, nostri sibi putarunt, quorum
 utilitas ad sananda etiam in spectatoribus vitia per-
 tineret. Hæresim eiurauere septendecim, in eoque
 numero Spirensis Episcopi mater, quæ mariti perfidi-
 dia de religione deiecta, ad septuagesimum & quar-
 tum annum secura viuebat, nihil de animi salute, ni-
 hil de violata Christi fide laborans: sæpe cum ea de
 repetenda religione filius, sæpe alij complures ege-
 rant, sed cum semper frustra sudassent, tandem ve-
 tula in morbum lapsa, quo tentata vix vnquam erat,
 post multas filij cohortationes admisit vnum è no-
 stris, cuius sermonibus atque argumentis euiecta,
 ad Catholicam reuertit Ecclesiam, diuinisque

communita mysterijs tuto migravit è vita. Ad ceteram liberalitatem, quam Societatis studiosi nonnulli, in locupletando varia veste templo, augendaque re domestica declararunt, accessit alia pergrata benignitas è venerandis sanctorum corporum, Nicolai & Laurentij reliquijs. ex altero bona pars Crani, ex altero iuste magnitudinis os datum est, ignis etiã num vestigijs inustum. Hæc cœnobio cuidam iam inde a Dagoberto tradita, postea ne in sacrilegas hæreticorum manus inciderent, p̄i homines adseruabant: nunc ad nos delata non sine religiosa pompa concentuque symphonie, habentur scilicet in thesauris.

Ager quoque FVLDENŒ non exiguo fœtu nostrorum remuneratur impensas. Hæretici amplius quinquaginta in Catholicorum partes diuinitus inclinarunt. Quoniam autem à Germanie nobilitate, reliquorum ad Ecclesiam reditus pendet, faciendum sibi putauit Gregorius xiiij. vt ex equestri ordine nobiliue loco natos adolescentes, quorum postea late pateret industria, suis sumptibus aleret. Huius Seminarij administrationem penes Societatem nostram voluit esse, in eoq. ali minimũ quadraginta, cum ex omni Germania tum è Septentrione potissimum. Hæc Gregoriana munificentia incredibile est, quam secundis animis sit accepta: testantur procerum litteræ, Principumque commendationes tum ad Collegij nostri Rectorem, tum ad Teutonicum clarissimum Principem, qui Fulde præest. Hæc inuentus nobilitas varijs est distin-

distincta nationibus: numerantur in ea Westphali, Saxones, Hessij, Buchonij, Sueui, Rhenenses, multorumq. Principum necessarii. et quanquam maximam partem Lutheranis sint orti familijs, tanto tamen Religionis ardore Catholicam complectuntur Ecclesiam, ut in ea nati educatiq. videantur. nec quicquam iniquiore animo ferunt, quam cum domum a parentibus reuocantur, tam ægre diuelluntur a nostris. Et tamen quidam ex ijs cum inuitus huc mitteretur, multa dicitur questus esse cum Deo, quod sibi ad Iesuitas, homines scelestissimos proficiscendum esset, fore tamen ut omni prouisione animi ab eorum dolis fraudibusq. caueret. Ea de re admoniti nostri non pugnandum rati, nec de religione subito agendum. quippe in animis obfirmatis plus saepe valet dies ipsa quam pugna, Deo potius erudiendum tractandumq. permiserunt. Ecce tibi non longo spatio temporis interiecto, vltro Sacerdotem ipse compellat, peccataq. singillatim enumerat, et quidem orsus a prima ætate, tanta doloris pietatisq. significatione, facile ut intelligeres, quo tandem magistro vteretur ac duce. Idem cum in morbo paternis litteris admoneretur, ut si se moriturum putaret, vel sub vtraque specie posceret supremum viaticum, vel id omnino contemneret: parentem suum ipse derisit, Imo, inquit, vel sub vna tantum specie capiam, vel certe veneras abstinebo. Pari pertinacia adolescens alter accesserat, quem cum huc non tam sua, quam suorum voluntas atque auctoritas compulisset, fugam initio meditari cœpit, sed partim pudore victus, partim fretus

fir-

firmitate ac robore patriæ disciplinæ, minus sibi
 existimauit impendere periculi si maneret. Is in Lu
 theri verba iurarat, nouoq. se sacramento religionis
 obstrinxerat cum discessit a suis. Sed vicit pertina
 cem animum religionis Catholicæ sanctitas, & plus
 potuit perspecta veritas, quam mendacium. ergo qui
 præclare aduersus eam sese munierat ne caperetur,
 vno eius captus aspectu, ita manus dedit, vt de suis
 quoque ad eandem religionem allucindis magnope
 re sit sollicitus. Tam ad firmandam propagandamque
 Catholicam Religionem cœpta est de more summa
 Christianæ legis exponi, qua imbuitur multitudo ma
 xime puerilis. Constitit in ea re Gubernatoris nauit
 tas ac diligentia, qui cum cognouisset, quanta esset
 vel in senili, & affecta iam ætate diuinæ legis insci
 tia, partim cohortandis Fuldensis agri pastoribus,
 partim imprimendis Catechismi codicibus totaq. vr
 be disseminandis, rem Christianæ doctrinæ valde pro
 mouit. A beo a notis quotidianisq. muneribus. Brun
 suichiam profectus est Sacerdos, Erici Ducis con
 iuge postulante, vt præclaram Dei Matris imaginē,
 infantem IESVM fouentis in gremio, vetustis nobi
 litatam prodigijs, ad Forliuiese Collegium, cuius par
 tem templi matrona illa construxit, transferendam
 curaret. Hanc imaginem annis ante sexcentis (nam
 digna res est, quæ à capite repetatur) eques nobi
 lis, dum syluestres agit at feras, inuenit: ea imposta
 erat trunco arboris peruetusto, eleganti specie, &
 ad incitandam pietatem spectantis idonea. Non tulit
 pius eques in occultis eam syluis sine honore latere,
 abla-

ablatam ex ignobili ligno deportari iussit in ædes.
 Sed non diu illa à suis sedibus abesse voluit: postridie
 ad eundem truncum arboris reperitur. Cumq. semel
 atque iterum vnde ablata fuerat, reuertisset, rei mi-
 raculo vir nobilis excitatus, virginum cœnobium in
 ijs locis, partim suis sumptibus partim alienis extru-
 xit. Fuerat ad hæc vsque tempora cœnobium illud sa-
 crarū virginū frequētia cœtuq. nobile, sed annū ante
 trigēsīmū, ad Lutheranū quendā eius administratio-
 ne trāslata, magnas scilicet accepit clades. homo im-
 probus omnium religionū contēptor, sub eo, quē dixi,
 trunco, vbi Dei Matris imago tot iam secula suum
 habuerat domicilium, cellam vinariam effodi iussit.
 Sed non impune hæc impietas abiit. tertio die horrea
 omnia & pecus vniuersum, et ædificia nonnulla ignis
 incendio conflagrarunt. ipse vero sceleris auctor cū
 magnos ad honores iam peruenisset, multorum faci-
 norum reus, in atrum coniectus est carcerem, vbi sce-
 lestam vitam inhonorato fine conclusit. Cœnobium,
 quia opulentum erat, manet illud quidem etiā num,
 sed à mulieroso eodemq. Lutherano concionatore
 curatur: & quantum à primo illo distat ortu, tantū
 ab auita religione discedit. Hoc nimirum impulit
 spectatissimam feminam, tanti Ducis coniugē, vt quī
 locus nullum pristinae pietatis vestigium retinebat,
 eum hoc etiam antiquæ religionis pignore spoliaret.
 Difficiles sese præbebant mulieres, cum ad eas mis-
 sus Sacerdos noster cum litteris & mandatis, sacrā
 imaginem auehebat: postea tamen Ducis auctori-
 tatem coniugisq. reuerita, non sine lacrymis eam à
 se

se diuelli passæ sunt, flagitantes etiam à Ducis coniuge per litteras summis precibus, ne se tanto presidio diutius carere pateretur, quo sublato certissimam perniciem incurrerent.

H E I L I G E N S T A D I E N S E
Collegium.

HIC quoque ager gratiam retulit impensis laboribusq. non imparem. Quatuordecim è dæmonum castris ad Catholicorum signa traducti sunt. Mulier in ijs, quam malus dæmon per familiarem aspectum mutuūq. congressum ad filiorum necem acriter instigabat, consilij inops, cum aliunde nulla se spes opis offerret, confugit ad nostros, quorum hortatu cum rite maculas eluisset, eo est aucta robore contra hostiles insidias, ut tela non requireret acriora. Minister iam etate prouectus in varijs hæreticorum cathedris tempus omne contriuerat. is cum secum ipse & leuitatem reputaret suorum, & pugnantia inter se Lutheri dogmata contulisset, medicinam eo ipso veneno, vnde ictus fuerat, sibi fecit. agere cū Sacerdote nostro cepit, eiusq. de sententia rite confessus, in Catholicorum fidem doctrinamq. iurauit. Vehementer pupugit amentes hæreticos, Calendarij promulgata correctio, cuius auctoritatem ut eleuent, ac, si fieri posset, prorsus antiquent, nihil non moliuntur homines improbissimi. Dies festos, quos nulla ante religione colebant, eos nunc è veteri Calendario, quod pertinaciter retinent, quanta maxi-

ma

ma possunt pompa apparatusq. concelebrant, assidu-
 duo campanarum strepitu concursuque plebeio.
 Qui vero porcorum instar sublato dierum tempo-
 rumq. discrimine, in omni se ciborum cæno ac lubi-
 dine volutabant, omniq. epularum luxu teterrimè
 suum refarciabant abdomen: hos tam repentina in-
 cessit temperantiæ cupiditas, ut cum dies festus &
 suis fastis inciderit, pridie carnes de more non vorèt,
 sed legem sibi peruijij & inuitæ cuiusdam indicant
 inediæ. Postridie vero fraudati abdominis damna
 resarciunt, gurgustia popinasq. velut religiosa tem-
 pla frequētant, in ijs natalitios hymnos & pium car-
 men eructant, & ad pias lacrymas largo se potula-
 cessunt. In tanto hæreticorum odio non desunt, qui
 pari humanitate officijsq. nos foueant. Moguntinus
 Princeps, ad reliquas spes quibus nostram solatur
 inopiam, adiunxit annuos sumptus in apparatus Bi-
 bliothecæ, & in ædes instaurandas impensam. Sed
 Heiligenstadienses hæretici, plurimum hoc anno de
 sua contumacia & spiritu remisertunt. Plerique po-
 testatem suis liberis faciunt diuina apud nos capien-
 di mysteria, id quod a suis ipsi impetrare parentibus
 ne firma quidem iâ ætate potuissent, & qui per sum-
 mam licentiam indicta ab Ecclesia ieiunia vorandis
 carnibus escisq. præpinguibus violabant, nunc eas
 ferocia posita, nec vorant propalam, nec exponunt
 venales. Adiuumento sunt interdum, quæ diuinitus
 à Catholicis supra vim naturæ geruntur. Puellæ
 adeo erat siue morbo, siue carminibus implicita lin-
 gua, & ad summum retorta palatum, ut vocem fin-
 gere

gere aut verba non posset: sed Sacerdotis nostri precibus expedita, ad officium continuo redijt. Feminae duae territae manibus mortuorum, adhibitis, nostrorum consilio, tum lustralibus aquis, tum precibus pro vita functis, omni se molestia terroreque levarunt.

In MOLSHEIMENSI Collegio, quatuor facta est sociorum accessio. Gymnasii auditores ut anno proximo pestilentia, ita hoc partim foeda dysenteriae lues, partim terrores bellici distulerunt: non desunt tamen optima adolescentes indole, qui frequentent. Quatuor sese haeretici ad Catholicam religionem applicuerunt, unusque, qui non modo ab Ecclesia, sed a caenobio quoque ad haeresim et scorta defecerat, post longos tandem errores nostrorum ope ad Ecclesiam sese caenobiumque recepit. Complures ad euendam animi saniam plagasque nudandas, quadragesimo aut quinquagesimo post anno perducti sunt. dataeque aures non civibus tantum, verum etiam paganis: tanto cum Catholicorum bono, ut quibusdam in oppidis ad caelestes epulas turmatim accederent.

CONFLVENTINVM COLLEGIVM & Paderbornensis Residencia.

NEC minore studio Confluentinum Collegium in conseruandis animis laborauit. Catechismi vsum domi forisque vulgavit: ad sacramenta complures elicit, ad veritatem etiam Catholicae discipline

plinæ non paucos. Matrona in ijs nobilis Caluini pro
 pugnatrice acerrima, adeo sese sacris litterarum mo-
 numentis instruxerat, vt qui cum ea dimicationem
 suscipere, eorum artes & conatus facile refuta-
 ret. Ea ne nostrorū quidem impetum congressumq.
 pertimuit. & vero primo certamine semel iterumq.
 sustinuit: sed vbi rationum se premi ponderibus ani-
 maduerit, ad extremum manus dedit, hæresim ei-
 ravit, & in Ecclesie sinum gremiumq. refugit. ac ne
 ficta videretur illa conuersio, suscipiendis publice sa-
 cramentis testatam fidem ac religionem suam om-
 nibus esse voluit: ac pro tam eximio Dei munere, qui
 sibi lucem in tantis tenebris prætulisset, postridie in
 montem quendam Dominica nobilitatum cruce se-
 cessit. Quo in itinere vbicumque Christi reperit per-
 pessi trophæa, ea non sine magna commeantium vl-
 tro citroq. hominum admiratione, positos genibus
 adorauit. Ac ne liberi, quos duos habebat in hæreti-
 corum disciplina gratuita, deprauata doctrinæ vi-
 rus pestemq. conciperent, vel potius vt euomerent
 iam conceptam, statim ex impurissima illa schola in
 disciplinam nostram transtulit, moribus imbuendos
 & litteris. Redijt ad lucem hæreticus alius, qui ex
 vsu cōsuetudineq. nostrorū, ita in Catholica pietate
 se confirmauit, vt quanto magis antea Catholicos ri-
 tus & sacramenta detestabatur, tanto nunc studio-
 sius veneretur & obeat. Tulit a Deo suæ pietatis
 non exiguam mercedem, sed eam, quæ perfecta iam
 virtute viris in hac vita persoluitur. In itinere pon-
 derosæ arboris casu ad terram afflictus, femur gra-
 uiter

uiter ictus est. viriusq. femoris comminuta sunt ossa
 miserandum in modum: quod plagæ genus non tam
 ipsum est peracerbum in præsentia, quam quod quo-
 tidianis curationibus recrudescit, nec tractari se vel
 leuiter patitur sine ingenti doloris amplificatione. Il-
 le vero tanto accepto vulnere non prius chirurgi ma-
 nus admisit, quam Sacerdote de nostris accito con-
 fessionis atque Eucharistiæ mysterijs aduersus eum
 cruciatum animum confirmauit. Eucharistiæ ea vis
 fuit, ut in suam sedem reposita compulsaq. ossa, nul-
 los omnino cruciatus doloresq. cicerent. Pari studio
 subuentum est Lutherano cuidam, capitis reo, qui
 cum in ea mori perfidia induxisset in animum, quam
 cum nutricis lacte suxisset, Prætor humanæ salutis
 in primis sitiens, Sacerdotem ea de re nostrum per
 internuncium admonuit. Pater dissimulato Sacer-
 dotis ornatu (reus enim ne Sacerdotalem quidem
 ferebat aspectum) vna congregitur. is ad omnem
 pertinaciam instructus non modo inductione animi,
 quæ vna vim omnem habet, verum etiam litteris do-
 ctrinaq. nonnulla, spes Patris elusit. Pater moram
 interponendam ratus, redit postridie cultu ornatuq.
 suo; homo tamen nulla spe data salutis in amentia
 perstabat, agendum quippe precationibus erat, & mi-
 rigandæ cælestes iræ, ne pro meritis noxisq. seuiret.
 dat se Pater in preces, & ad id quoque reum ipsum
 hortatur, ut diuina clementia humanæ imbecillitatis
 paulisper oblita, errorum tenebras pellat, clarissi-
 mumq. suæ veritatis lumen ostendat. Non temere fu-
 sæ sunt preces; cepit reus suam Patri animam pro-
 pediem

pediem e corpore migraturam summo studio multisq. lacrymis commendare, expiatisq. rite noxis ad eum diem, qui erat ei supremus, ita animum comparauit, ut appareret viuere in morte capisse, qui mortuus in vita fuisset. Ac ne deprecationum vis, vnus tantum rei declaretur euentu, eodem presidio reditus est delirus ad mentem, qui ex inimicitarum rabie, de potestate mentis exierat, eademq. opera ad aequitatem ac pacem reuocatus. nec vero ijs modo qui alieno tenebantur odio, sed ijs etiam qui in se ferum strinxerant, allata pax est. In his quidam e demonis, cui se deuouerat est ereptus insidijs, ac ne sui ipsius carnifex esset, id quod non semel Diabolo instigante tentarat, omni ope ac contentione prohibitus.

In capiendis tractandisq. sacris mysterijs, animorum utilitas celebritati nil cedit. nam & malefacta in confessione praterita vel consulto vel inscienter, longo tandem interuallo nudata, & sinceris confessionibus expiata sunt. Matrona studebat illa quidem, ut videbatur, assidue a quotidianis noxis animam per purgare, semper enim a sacro illo tribunali cum gemitibus recedebat, sed peccato grauiore suppresso, nihil misella minus assequebatur. repentinus morbus immissus, (haud dubie diuinitus) morbum animi pestemq. discussit. Statim accito Sacerdote nostro, intestinum virus euomuit, sanatusq. animus, intra spatium non amplius horæ excessit e corpore: tanto hilarius deserens terras, quanto exploratius habebat se extra omnē aleam periculumq.

210 PROVINCIA
victurum . Hi sunt præcipui Confluentini Collegij
fructus.

Non eadem est felicitas PADERBORNEN-
SIS agri . maxima hic apud improbos, quorum in-
gens semper est numerus, laboramus invidia, nec ea
tamen declinari potest, quando semel cum hæresum
vitiiorumque monstris bella suscepimus . Conciones
nostræ eo potissimum referuntur, ut quæ de sugges-
tibus impurissimi in nos Parochi Ministrique vo-
muerint, ea redarguant atque confutent. In plebe
corrupta sunt omnia, nullus est legum metus, nulla
imperij disciplina . Quidam sacris astrictus, siue ad
stimulandum clerum, siue ad concitandam seditio-
nem, sacrilegas cum ciue nuptias publice inijt, &
quidem nullius poenæ denunciatione deterritus, quip-
pe sperabat, id quod euenit, fore se aduersus vim pu-
blicam populi furore satis instructum. nunc cum mu-
liercula viuit, pessimoque publico, ab ara se abiecit
ad iborum . In tanta morum corruptela non de-
sunt, qui vel nostram frequentent adem, vel rem Ca-
tholicam suo sustentent exemplo . Ferunt decus Ca-
nonici quidam, alumni Collegij Germanici, qui tum
statis præcandi temporibus, tum reliquis Ecclesiari-
tibus sancte seruandis, mirum est, reliquum cle-
rum quam vehementer inflamment . Sed, quod in
iis admirandum est magis, vel in rebus asperis con-
stantiam retinent . nam cum malos mores ferre non
possint, nec vulgus imitentur equalium; multa ni-
mirum acerba atque indigna perpetiuntur.

Tu-

Tumulus ille Coloniensis, de quo superiore anno dictum est, à Truchsesio excitatus, hic quoque aduersus clerum Westphalos incitauit. Ab his sunt per summam contumeliam & impietatem, templa & templorum ornamenta deiecta atque direpta, ut ne tenuissima quidem reliquia sacræ vestis appareat, signa afflicta ac comminuta, diuina omnia euersa ac violata. Sed non omnibus id impune cefsit. Opifex quidam dum contra Catholicos gloriose se iactat, mirifice se tundendis sacræ mensæ calicibus oblectari, repentina pestilentia correptus, & cum reliqua familia fæde consumptus, docuit ceteros quantum in violatione ac direptione sacrorum piaculum admisissent, quando ipsa quoque maledicta tam essent acriter vindicata. Quamquam, quæ est improborum densissima nox, ne hoc quidem diuinæ seueritatis exemplum sacrilegas hæreticorum manus à polluenda religione compescuit: tractare impudentissime sacrosancta altaris mysteria non horruerunt, contumelijs & probris appetere, sacras arculas perscrutari, euertere instrumētum omne diuinum, promere de custodijs, quæ tanquam religionum ludibria inter se deriderent, denique per lasciuiam accensis facibus factoque agmine, supplicationis Catholicæ pompam imitari, impietate non minore, quam lusu. Mitigauit hanc feritatem Bauarici Ducis fratris nequaquam satis laudata pietas. is ut in Truchsesii susceptus est locum, excubare in omnem gregem cepit, & quoad fieri potest, mulierosi quondam Archiepiscopi petulantiam, eiusque simillimorum audaciam

ferociamque comprimere. Sed tamen in tanta adhuc
scelerum impunitate, tantaque hereticorum licen-
tia, quoniam humane iam industriæ vires perue-
runt ad summum, diuinæ sunt implorandæ: vt
aut sui nominis hostes funditus perdat,
aut quod magis optandum est, pro
sua clementia ab ea prau-
tate ad saniora consi-
lia conuer-
sat.

PROVINCIA
FRANCIÆ.

Sepem sunt in Francia domicilia,
in vsq. fratres ducenti circiter ac
triginta. In Professorum Domo Pa
risiensi viginti. In Collegio tres ac
sexaginta. Musiponti quinque &
quingenta. Virduni vnde qua
draginta. Biturigibus septendecim. Augi quatuor de
cim. Niuerni totidem. Obiere nouem. Adiecti sunt
ad Societatem vnus & viginti.

DOMVS PROFESSA
Parisiensis, & Parisiense Collegium.

IN Professorum Domo Parisiensi, inchoata est
cuius beneficentia, excelsioris templi constru
ctio, vbi iam fructuum vbertas cum laborum crescit
impendijs. Ad domesticos autem labores, qui nihil
habent hoc anno præcipui, accesserunt externi non
minus viles frugiferique quam illi. Apud Santonas
Aquitaniæ populos, quo Episcopi rogati missi sunt
nostri, templum quod sibi hæreticorū impietas vsur
parat, Catholicis vindicarunt. In finitimo vero oppi
do primarias familias, quæ biennio iam, intestinis

odijs ardebant, non sine multa opera ac labore placarunt.

PARISIENSE Collegium, ut nouis aedibus, ita nouis amplificatum est socijs. Duodecim in nouitiorum disciplinam recepti sunt, cum bonæ indolis omnes, tum philosophia exculi non pauci. Nec tamen alijs religiosorum familijs suus numerus defuit: quippe ad eas quindecim discesserunt. De frequentii sacramentorum vsu nihil est noui, frequentia porro respondet uilitas: interdumq. mysteriorum communicatione non modo animorum pulsati sunt morbi, uerum etiam corporum. Quidam valetudinis uitio furere adeo cæpit, ut exerceri putaretur à dæmone; præsertim quod cum latine nesciret, mens tamen furibunda latina uerba fundebat. sed cum effrænatus & præceps furor nullis posset opibus contineri, à suis arcte constringitur. accersitur ad eum Sacerdos è nostris, is qui sodalitijs præerat Dei Matris: cum eo confessionem peccatorum institutam persequi usque ad extremum per amentiam non licuit. paulo post, habitis ad eum de pietate ac religione sermonibus, cum paululum remisisse furoris impetus uideretur, spondit si conualesceret, nomen se sodalitati daturum. Cum iterum morbus urgeret, ad B. Ildeberti uinctus effertur, ubi nouem ipsos dies pro eius incolumitate, tum huius, quem dixi Beati, tum Beatae patrocinium Virginis imploratur. omnino magnam vim habent subsidia cælestium ad impetrandum. non prius supplicandi factus est finis, quam inflammatus furor ille resedit. itaque pristinae valetudini restituitur.

tus, suisq. pedibus domum regressus, sodalitati vti
 sponderat, se dicauit. Alius magnæ & apud Re-
 gem, & apud omnes auctoritatis, in morbo dicitur si-
 bi iudicem videre visus pro tribunali sedentem, oris
 habitu ad seueritatem composito; à latere autem ve-
 hemētē accusatorem, sua enumerantem ex scripto
 peccata, eorumq. grauitatem & pondus exaggeran-
 tem, ipsa quoque confessionum delicta carpentem,
 & benefacta, quæ ad culpam redimendam afferrī
 possent, extenuantem: tum inter lacrymas ætūmq.
 defensionis expergefactus, continuo confessione ani-
 mum expiasset. atque hunc esse fructum ex eo viso
 perceptum. Hæreticus Ministri cuiusdam notissimū
 filius, mortifera accepta plaga, cum de carnis resur-
 rectione, quid statueret non haberet, institutus à Sa-
 cerdote nostro Catholicorum moribus ac legibus, ad
 obeundam cum laude mortem se comparauit. Vt an-
 tem ad sacramenta capienda ventum est, placuit di-
 uinæ bonitati, vitam iam morituro producere, vt quī
 nudus atque inanis decessisset a benefactis, diutur-
 niore lucis vsura merita meritis cumularet.

Redierunt ad Ecclesiæ obediētiam ex hæresi mul-
 ti. Ex his quidam philosophiæ spatij medicinæq. de-
 cursis, cum huc eo animo se contulisset, vt doctrinæ
 facto periculo, speciosos Doctoris titulos auferret,
 inuitatus à familiari quodā ad audiendum Doctorē
 nostrum, deinde etiam ad colloquium, facile addu-
 ctus est, vt susciperet de religione certamen. itaque
 decem dierum disputationibus habitis, luce quadam
 diuinitus illustratus veritatem aspexit. in patriam

postea reuersus hæreticorum turba refertam, dum imperitissimum quemque Ministrum disputatione lacepsit, Catholicam religionem mirifice commendauit. Scholæ quanquam recenti pestilentia solitudinis adiere discrimen, nunquam tamen copioso auditorum numero caruerunt. mille quingentorum is fuit, aut non multo secus. Nostri vim morbi prorsus effugere non potuerunt, absumpti sunt tres, in usque Sacerdos, qui uenientem ad se confessionis causa Sacerdotem, ne lues illa permaneret ad plures, cum bona uenia dimisit: quod diceret nulla se grauioris conscientia culpæ teneri, leues autem noxas facile suorum fratrum precibus deletum iri. egregia profecto uiri charitas, qui Sacerdotis extremo solatio carere maluit, quam cum eius detrimento oblatum munus accipere.

M V S S I P O N T A N U M E T
Virdunense Collegia.

E Mussipontano Collegio, Societatis vitam ingressi sunt sex, nec minor in eo sacramentorum usus, quam in alio quouis.

VIRDVNI autem, ubi eorum est sedes, qui ad Societatem recentissimi ueniunt, non pauca in ijs, quos ad hanc vitam Dominus conuocauit, diuinitus acciderunt. Quidam terrestribus maritimisq. periculis non sine Dei Matris numine liberatus, eiusq. secundum quietem recreatus aspectu, ad Societatem animum appulit. Ne alteri quidem diuina bonitas defuit,

defuit, qui cum eiusdem vitæ studio teneretur, rem tamē, quod suis esset filius vnicus, desperaret, in somnis dicitur esse visus pietate præstanti matri, è cœnosi lacus vndis emersus, in liquidissimum se fontē immergere, ex eoq. sordes abluere. nocte insequenti, iterum esse visus inter vtrumq. parentem velut torris ambustus; eoq. viso parentes admoniti facile concessisse filio, vt nostras vitæ rationes institutumq. susciperet. Alijs tamen cum parentibus pugnandum fuit. Adolescens cum mentem suam patri non dubitasset exponere, pater eum in patriam abductum, varijsq. modis exercitum in hæreticorum oppidum amandauit. Sed tantum abest, vt Catholicum pectus labe vlla resperferit, vt eius hospes oratione & vitæ exemplo permotus, filium ad scholas nostras Viridunum, ex hæreticorum disciplina traduxerit. ipse vero cum tandem extorsisset à patre, sibi vt abire liceret studiorū causa Lutetiā, non longo temporis interuallo tacitus transfugit ad nostros. Sed quoniam Viridunensem ciuitatem deformauerat pestilentia, magna oblata est tum veteranis tum nouis facultas ac materia pietatis. missi sunt qui laborantibus opē ferrēt: qua in re acriora reperita sunt studia eorum qui poscerent, quam qui mitterent. Habitarunt nonnulli extra Collegij ædes in pago, vbi ferendis incommodis non minor patientiæ campus, quam charitati patebat. Et quanquam ad ianuam prope nostram contagio manarat; placuit tamen Diuinæ clementiæ socios ab ea nostros integros immunesque seruare.

BITURICENSE ET
reliqua Collegia.

Biturigibus ad explanationem Catechismi, qua duobus locis superiore anno instituta est, accesserunt in duobus templis curialibus alia duæ, tanta cum animorum utilitate, ut id putetur ad suscitandum antiquæ pietatis ardorem, omnium optimum fuisse præsidium. Scholæ quoq. nihil nec de numero nec de pietate remittunt, constantq. auditoribus fere quingentis, usq. pietati Catholicæ sic additis, ut eorum opera ducenta minimum hereticorum, aut impurorum hominum volumina sint exusta.

NIVERNI diuturna pestilentia, quæ biennio amplius civitatem afflixit, cum ad id tempus nostri fuissent incolumes, quatuor tandem ex eo numero perierunt. In his Sacerdos quidam, cui cum potestas facta esset in salubriores migrandi sedes, & à pestilentia contagione tutiores, satius duxit esse, manere cum suis, suorumq. fratrum periculis, si quæ inciderent deseruire, quam fratrum charitate neglecta vitæ spatia prorogare: isq. cum è vita concederet vehementer se letari dixit, quod id, quod diuturnis à Deo precibus contendisset, ut intra hæc septa extremum vitæ diem morte conficeret, impetraret. Huius Sacerdotis exemplum fratrem alium, qui vel ipsum pestilentia nomen horrebat, plurimum confirmavit,
sic ut

sic ut paucis post diebus luem illam velut à Deo
 immisam acceperit letus, & in summis dolorū cru-
 ciatibus, biduum triduumue partim orando Deo, par-
 tim confessione animo expiando consumpsit. Sed
 ut à Deo hoc morbi genus immittitur, ita eos, quos
 inuasit tam alacres reddit ad mortem, ut in beneficij
 loco numerent, quos abstulerit, e nostris quidem ne-
 mo non migravit alacriter. Sacerdos pius in primis,
 ut pestilentia vulnus accepit, sacerdote altero ad-
 uocato, canere iucunde cœpit Augustini Ambro-
 sijq. canticum præ lætitia. cum autem virium lan-
 guore, fusus sine mente sensuq. iacuisset, ubi respira-
 uit, admotoq. medicamine ad sese redijt, conuersus
 ad Patrem, me miserum, inquit, cur in beatorum
 cœliu iam suaviter properantē reuocasti? cui cū pater
 illacrymans respondisset, fore ut quod iustā haberet
 moram, minime tolleretur; adhuc enim eius operam
 vsui Societati futuram: Quid, inquit, te feliciores lu-
 ges? alios sequi decet, qui in caeleste illud sunt coopta-
 ti collegium, meæ quidem dissolutionis imminet dies.
 Cumq. id habuisset in votis, pijsque precibus postu-
 lasset, ut quo die Christus egisset animam, eo ipse
 quoq. ageret suam, dignus fuit, cui in eum diē mors
 diuinitus extraheretur. Sed non mirum est, quatuor
 è nostris pestilentia fuisse sublatos, quæ ad quatuor
 hominum millia ex externis absumpsit. Interim so-
 cij nostri dum suis fungi muneribus minus commo-
 de possunt, satis tamen in eo lucri putantur facere,
 si moderate ferant aduersa. Non tamen à gerendis
 rebus omnino vacant. missi sunt in hæreticorum lo-

ca nonnulli, quorum concionibus, nec ex hæreticis ad Catholicos, nec è Catholicis ad usurpanda diuina mysteria pauci perducti sunt. Fremunt hæretici, atque huc & illuc se versant: & ut ad ineundũ de religione certamen Catholicos gloriose laceffunt: ita vbi serio res agitur, & ad pugnam ventum est, pugnam ipsam turpiter abnuunt.

AVGI qui falsis rumoribus de Societate minus commode sentiebant, & postea exploratis perspectisque rebus, eius opera tam libenter vtuntur, quam ante alieni erant ab ea, atque hæc caussa fuit, cur hoc anno, præter consuetudinem, pœnitentiũ ac comunicantium celebritas aucta sit. Veteres

porro inimicitie depositæ sunt, adhibitaq. desperatis animis medicina,
& qui secum ipsi gerebant
inimicitias, animamq.

& corpus perdere iam
decreuerant, ab illa
insania furore
que retra-
cti.

PROVINCIA
AQUITANIA.

Verunt in Aquitania Prouincia
socij centum ac duodecim. In Col-
legio Tolosano vndequinquagin-
ta. In Burdegalensi septem & tri-
ginta. In Mauriacensi decem. In
Rhutenensi sexdecim. Vita sancti
sunt quatuor. Ad societatem sexdecim aggregati.

TOLOSANVM COLLEGIVM.

Quis laborum fructus in Tolosano Collegio
frequens sacramentorum vsus ostendit. Eo-
rum qui Eucharistiae mysteria tractant celeberrimis
quibusq. diebus octingentorum numerus est: idque
fit à multis ea significatione pietatis, ut pijs ipsorum
lacrymis ad idem studiũ, qui eos inspexerint, excitetur.
Puella quaedam cū ex obeundis diuinis apud nos
mysterijs didicisset, se castam integramq. seruare;
ne sibi à petulante adolescente vis inferretur, ex
editiore loco se precipitem egit, multo magis casum
anmi, quam corporis reformidans: sed tamen diuina
tutela castitatem corpusq. seruauit. Magnum ad
tollenda vitia praesidium, confessionum ministri fue-
re.

re. Femina nobilis cum viri molestias asperosq. mores diutius ferre non posset, statuit se in profluentem precipitem dare, sed ter id frustra conata, venenum coniungi parat; quod cum vim nullam haberet, consilium de eo prodendo Calvinianis grassatoribus capit. Interim diuino instinctu permota venit ad nostros, sacerdoteq. cui confessa est auctore, statuit Dei causa omnes illas molestias turbasq. domesticas libenti animo tolerare. Alius quamuis gereret inimicitias, a frequentandis tamen templis consuetisq. precationibus non discedebat: sed unam precationem Dominicam, cum ceteras posset, septē circiter mensium spatio recitare non poterat. re cum sacerdote nostro communicata, de eius sententia conuenit inimicum, ab eoq. non quidem ab offenso, sed ab eo, vnde ipse offensus esset, veniam postulat: factaq. reconciliatione gratia, ad eam quoq. precationem lingua soluta est. Aeris argentiq. vis magna, ad eos vnde fraus ademerat, redijt. ab insigni quidem feneratorum librarum argenti quinque milia, hoc est aurei mille sexcenti ac sexaginta sex, ab alio mille, & ab alijs alia complura. Ab heresi discessere permulti, & quod admirabile est, puella quaedam, quæ omnes hæreticorum argutias argumentationesq. callebat. Effectum præterea est confessionum concionumq. beneficio, ut virorum mulierumq. licentia in cœnobia virginum penetrantium reprimeretur. Et quoniam magnus fuit Calvinianorum grassatorū numerus, qui pœna mortis afficiēdi erāt, curatum est etiam quoad fieri potuit, ut nemo

ex eo

ex eo numero (quamuis id hominum genus sit in primis pertinax) cum hæresi plecteretur. Ex Gymnasio sua quoque vtilitas redijt. Religiosam disciplinam sequuti sunt ex auditoribus quindecim, quinque autem se contulerunt ad nostram. ex his quidam ante septennium cum Societatis ineunda voto se obligasset, idq. subodorati parentes essent, continuo eum à literarum studijs abducunt, & de nuptijs vehementer agitant. confecta pene res erat, cum ecce tibi diuino consilio subita sese mora interponit, & quod grauius est, vtriusq. parentis interitus. Itaque cum se cerneret adolescens quibusdam tanquam vinculis expeditum & permolestis conscientie scrupulis angeretur, mittit ad nos, ut in Societate sibi esse liceret insidijs domesticis liberato, admonitusque ut rem domesticam ante componeret, idq. fecisset, breui Societatis factus est particeps. Alium adolescentem cum Pater huc venisset ut auerteret à proposito, fracto in itinere brachio, domum se retulit: præclare doctus, quã ei diuina extimescenda sit vltio, qui à diuino famulatu suos liberos retrahit. Duo vero cum aduersos ite parentes haberent, similem præ se tulere constantiam. Nam cum Senatui Patres ut sibi filij redderentur, libellos supplices obtulissent, Senatusque rem quibusdam Senatoribus commisisset, Senatores par illud adolescentium è Collegio nostro in quodam cœnobitarum templum traduxerunt, eosq. suis questionibus diu ac vehementer exercitos, non prius dimiserunt, quam planum factum est, eã adolescentibus mentem non artibus humanis iniectã, sed à Deo fuisse donatam.

BVRDEGALENSE COLLEGIVM.

Bvrdegala, confitentium & communicantium magnus est in æde nostra concursus. Confessionis autem medicina multi animorum curati sunt morbi, multa ulcera perfanata. Vnus Sacerdotis nostri monitis est adductus, vt duo aureorum millia, quæ male pepererat restitueret. atq; id ipsum facilitatum ab alijs. Mulier, quæ trigefimum iam annum sui viri cædem, vigefimum autem celauerat adulterium, concionibus permota nostris, non modo suum in confessione dedecus ac scelus aperuit, verum etiã vltro promisit, se diuturnos fœnoris fructus, quod multum temporis exercuerat, reddituram. Adolefcens cum ad discendas litteras minus valeret ingenio, sæpeq. à doctore vt auditor negligens vexaretur, ecce tibi anxio mœrentiq. humana specie dæmon nigro oris habitu, scientiã ei pollicetur eiusmodi qua non modo condiscipulos (modo ei sese dedat) sed ipsum quoque magistrum longo superet intervallo. Adolefcens cum Sacerdote, qui ei erat à confessionibus rem communicat, eoq. præsidio facile artes dæmonis & conatus elusit. Alteri adolefcenti ceruices se fracturum minitatus est dæmon, si aut Iesuitarum scholas adiret, aut suum eis pectus aperiret: is tamen rem vniuersam ad Sacerdotem nostrum cum detulisset, minantis vires debilitauit ac fregit. Idem humanæ salutis hostis, cum cuiusdam in Christi fide constantiam labefactare ac conuellere

cona-

conaretur, amplissima diuitiarū spe proposita (erat enim à fortunis inops ac nudus) vt Christum abnegaret vehementer vrgebat. adfuit repente bonus Angelus, cuius recreatus aspectu, malum demonem saluari crucis signo fugauit. Is cum venisset ad nostros & rem Patri, cui confitebatur aperuisset, in animum induxit, non modo fidem Christo seruare, sed etiam in perpetuum penuria ipsa contentus ei vni vacare. Alius item familiarem demonem, qui domi miscebat omnia (nam & deijciendis in terram hominibus, & crebris lapidationibus molestiæ plurimum exhibebat) de Sacerdotis nostri sententia, sacramētis confessionis communionisq. perceptis, à se suisq. ædibus propulsauit. Gymnasium auditorum celebritate floret, ex eoque numero ad speciosum magistrigradum plurimi promouentur. Nec inter eos postremas obtinet pietas. Nobilis adolescens cum à parentibus vrgeretur, vt nostrorum disciplina relicta, in aliud se Collegium disciplinamq. transferret, non modo flecti nulla ratione potuit, sed cum de fratris cognouisset aduentu, ne ab eo, vt ille decreuerat, abduceretur, apud Catholicum tantisper latuit, dum ille recederet: quadragesimæ vero diebus cum oua ei inter dapes apponerentur, in ministrorum caput illa reiecit, fremente hospite ac stomachante. Alius item nobilis adolescens in conuiuio vt Societatis famam contra concionatoris heretici probra ac maledicta defenderet, iras Senatoris auunculi propter quem accubuerat, subire non dubitauit, ab eodemq. acceptum contumeliose pugnum

P æquis-

equissimo animo tulit. Adolescens vix quindecim natus annos, quoniam diebus Sabbathi carnes tantum inferuntur in mensam, annum iam integrum & eo amplius, arido se pane sustentat. Alij etiam ad vniuersæ fere Quadragesimæ victum, panem durat & aquam adhibuerunt. Omnino sunt auditores nostri, quamuis medios inter hæreticos positi, hæreticorum tamen hostes acerrimi, quicquid librorum ex eo genere in manus venerit, id concremandum suis præceptoribus tradunt. magister vnus paucis mensibus ducentos a suis ac triginta libros, partim hæresi, partim impudiciæ labe notatos accepit, alter centum: quos ignibus tradidere. Cernitur etiã huius iuuentutis ardor in amplectendo cœnobio, nam cum multi modo ad hos modo ad illos se transferunt cœnobitas, ad Societatem recepere se septem fueruntq. qui & nobis & parentibus inscijs, ad absentem Prouincialem pedibus irent, quod tamen cum animaduertissent parentes per expeditos equites ex itinere reuocarunt.

RHV TENENSE ET MAVRIACENSE.

Quod ad pœnitentium numerum pertinet, in Rhuteni quidem est desiderata celebritas. Audita vniuersæ vitæ confessiones fere trecenta & tum confessionum tum concionum opera aliquot ad religionem Catholicam ab hæretica prauitate conuersi. Nec pauci ad ius ab iniquitate traducti. Fiduciaris quidã, quales iam multi visuntur al-
dis

dita concione cum cum, qui Sacerdotij fructus colligebat adisset, Nolo inquit amplius tibi fiducarius esse. cum ille ut res paululum differretur rogaret, Certum est, inquit, cibum non prius capere, quam ut hoc conscientia onere leuer. Mitto gratiarum reconciliationes, easq. multas & graues, eorū præsertim, qui postea testati sunt, mortem se millies oppeturos, quam reconciliatæ pacis iura rupturos. Vētitant ad scholas nostras adolescentes circiter septingenti, qui cum sint ad pietatem valde propensi, in eorum gratiā institutū est Deiparæ Virginis sodalium, Tres nomina Societati dedere. nec desunt, qui ex alijs quoq. cœnobijs, nostris se meditationibus excolant, eaq. est inter nostram & aliorum familiam tum consuetudo tum amicitia, ut appareat eas quamuis non sub eodem signo, sub eodem tamen Imperatore Christo mereri.

MAVRICI interdū non minores corporibus curationes, quā animis admonetur. Nam cereæ agni cœlestis imagines, & muliebres pariendi labores, & alios morbos ac pericula propulsarunt. itaq. multis familiare iam est, ut agrotare cum cœperint, ad nos statim salutaris remedij causa confugiant. Foris inter dissidentes conciliata pax est. Exibant de more nostri in proximum pagum, ut Catechismo rudes populos erudirent, cum eo ciues è duabus ciuitatibus capitali odio dissidētes conuenerant. res non sine magna cæde, non eorū modo, qui armis instructi iam erant, sed etiā spectatorū, qui religionis causa confluerant, videbatur transigi posse. rym-

pano signum dabatur ad pugnam, & funesta pro-
 fisionis loco, frequens vtrinq. sclopus explodebatur.
 non tulit Deus, qui eo nostros vel inscientes impule-
 rat, vt tot animarū iactura fieret. sociorum studium
 incendit, & charitatem illam alienæ salutis, quam in
 eorum pectoribus ac medullis ingenerat, excitauit.
 itaq. seditionem illi tollere aggressi tandem Deo du-
 ce consecuti sunt, vt positis vtrinque armis amici
 abierint, qui accesserant inimici.

MISSIO VASCONICA
 & Agennensis.

IN duobus Vasconiæ oppidis, vbi diu aliqui de
 nostris hæserunt præter cetera, reuocata est ve-
 tus illa consuetudo ter salutandæ quotidie cæli ter-
 ræq. Regiæ. Dataq. opera, vt multi, quibus
 vel Sabbatho vel sexta feria vetitæ escæ religio-
 ni non erant, ab ijs in posterum temperarent. Et vt
 aqua benedicta, cuius vix vllus erat in templis vsus,
 in priuatis quoque domibus & cubiculis appareret.
 Xenodochium quoniam neglectum & desertū pro-
 pemodum videbatur, effectum est, vt quo plures ac-
 ciperet hospites, lectorum numero augeretur. In-
 mici etiam reconciliati & catechismo institutus est
 populus, & alia eiusdem generis facta permulta.

AGENNI, quæ Episcopalis est sedes, tres de
 nostris toto ferme anno versati sunt. Agennensium
 autem ea est in nostros homines familiamq. propen-
 sio, vt pristinam illam de exstruendo nobis Collegio
 volun-

voluntatem, non modo non abiecerint, verum etiam
 auxerint. profuit ei rei Regina Nauarra iū cobor-
 tatio ad ipsos ciues, tum in Societatem nostram be-
 neficentia. nam & ad templum ex ædificandum non
 mediocrem pecuniæ summam dilargita est, & futu-
 ro Collegio annuum decreuit argentum: pia femina
 quandiu sacramenta apud nos obiit, obiit autem fre-
 quenter, magno fuit ad id ipsum ceteris ciuibus inci-
 tamento. Ex hereticis non pauci dedere manus &
 parere cœperunt Ecclesiæ, cuius imperium detre-
 ctabant. Sublata inter Catholicos etiam est vescu-
 di carne libertas. Et quoniam multa superstitionum
 genera in plebē dæmon inuexerat, fuse de supersti-
 tionibus disputatū, tanto cum eius ecclesiæ compen-
 dio, vt Parochus rogarit Episcopum, vt ea de re con-
 cio sapius haberetur à nostris. In hac vrbe statim ac
 Sacerdos noster diuinæ legis præcepta explanare
 publice cœpit, tantus factus est virorum mu-
 lierumq. concursus, vt Calvinianus Mi-
 nister, qui per idem tempus con-
 cionabatur, Catechismū no-
 strum, ægrius se fer-
 re diceret, quā
 conciones.

P R O V I N C I A
L V G D V N E N S I S.

*S*epsem in hac Prouincia sunt domi-
cilia: Socij centum & octoginta
quatuor: In Lugdunensi Collegio
duo & viginti, in Turnonensi sex
& triginta. In Auenionensi qua-
tuor & quadraginta. In Billomensi quinque & vi-
ginti. In Camberienſi duodecim. In Diuionenſi vigin-
ti. Dole tres & viginti: Vita exceſſit vnus. Ad So-
cietatem acceſſere quatuor & viginti:

L V G D V N E N S E E T T V R N O N E N -
ſe Collegia.

Lugduni præter ea, quæ de more geruntur, qui-
dam Lutheranâ hæreſim in omni vita ſecta-
tus, cum in morbo grauiffimo à Sacerdote noſtro in-
uiſeretur, inductus eius monitis eſt, vt ad mortem vi-
tu ſe Catholico cõpararet: Quare non ita multo poſt
magna cū ciuitatis gratulatione, tū ſua incredibili
voluptate deceſſit. Itum præterea frequenter ad
pagos. hæretici in eis ad Catholicam religionem vo-
cati nonnulli, Sacramentorum excitata frequentia,
ſolo æquata templa vel pene diruta; reſtituta: &
alia

alia de genere eodem cum vtilitatis laude perfecta.
 TVRNONI res litteraria visa est si non audi-
 toribus, certe fautoribus augeri. Viri principes cum
 hac frequentes ad stata comitia conuenissent, cre-
 bris tum præmiorum ac dialogorum spectaculis, tñ
 alijs discipulorum exercitationibus delectati, eo in
 nos incensi sunt studio, vt alijs instituendis fundan-
 disq. scholis annuos redditus attribuerint. ijdem cū
 Domino Turronio vehementer egerunt, vt hæreti-
 corum quoque filijs, qui partim ne Catholici fierent
 a parentibus prohibebantur, partim nostris legibus
 arcebantur, liber pateret accessus. Ille vero etsi nul-
 lū dedit in præsentia responsum, nostris quippe non-
 dum consultis, vbi tamen eos ea de re admonuit, ve-
 niendi potestatem fecit, modo nec ante decimūquin-
 tum annum Catholicorum legibus astringerentur,
 & tamen pædagogis Catholicis traderentur. Etenim
 edicto quoque Regio libertas datur, & vsu didicere
 iam nostri, puerulos non modo ipsos veritatem stu-
 diose complecti, sed suos quoque parentes ad eam
 solitos reuocare. Iam cum doctrinarum studio cer-
 tauit pietatis ardor. Adolescētes octo egregijs ani-
 mi naturæq. donis instructi, sese Societati nostræ per
 deuotionem addixerunt, ac nisi per ædiū staret an-
 gustias, multo plures recepti iam essent; tanta est
 eorum, qui id flagitant multitudo. Ex his vnus dum
 de Societate sedulo cogitat, magnum suscepit cum
 parēte certamen. nam dum nihil paternis minis pre-
 cibusq. concedit, pater inuitum filium nuptiarum
 societate deuincit, solumq. in cubiculo cum futura

sponsa concludit. Sed cum omnia virtus iuuenis superaret, pater ut ad ultimum remedium, descendit ad verbera: ille vero tantum abest, ut aliquid cesserit de sententia, ut tanto in ea firmiter solidiusque persisteret. Miles hereticus cum ad nobilem quendam hereticum pergeret, ut in eius comitatum admitteretur, a recto uinere Dei nutu digrediens, Turnonem appulit: cumque ad Collegium mox venisset, unam ex inferioribus scholis ingressus, ubi tum pueris rudimenta christianae legis explanabantur, paulatim animo commutari se sensit, & studendi cupiditate quadam incendi: missis scholis rem cum magistro communicat, ab eoque multo excitatus ardentius, continuo ad litteras animum adiecit, expiatisque confessione peccatis, ad Catholicos sese aggregat; neque haec vulgari vita contentus, maius aliquid perfectiusque molitur. Pari cum utilitate lustrati sunt pagi. Vicus quidam adeo haeresi erat infectus, vix ut vnus aut alter in eo Catholicus inueniretur, sedulus nostrorum labor obtinuit, ut vix quisquam reperiretur hereticus. In alio pago cum Ministris hereticis initum est de Religione certamen, editisque libellis sic eorum obstructa sunt ora, ut iam fracti ac debilitati quiescant. Sacerdos alius varijs concionatus in locis, novem circiter hereticos ad laeta domini pasqua carulasque reduxit, in ijs medicum non minus opibus quam litteris locupletem. Hic diu atheos, post Calvinista, ad extremum Catholicus per nostros factus, coram multis quos ipse deceperat, haeresim eiuravit, ab iisque, multitudine inspectante, veniam petere non dubitavit.

bitavit. In morbum cum incidisset, multis ad se venientibus (erat enim de primarijs) verbo & exemplo non mediocriter profuit: cum Sacerdos noster discederet, velut ipse quodque discessurus esset è vita, domesticos conuocauit, eos etiam atque etiam obtestans, qui per hæresum saltus errarent, ad ouile se Christi referrent: statimq; ingravescente morbo vocem amisit. Sed aliquo spatio temporis interiecto cū cum noster reuideret, loquendi facultate recuperata, Patriq; prehensa manu, Te (inquit) vnum expectavi, qui mihi natus es ad salutem. tibi pro tuis in me officijs ac meritis ago gratias, Deumq; vt ipse referat obsecro, nec ita multo post, Deo se ipse commendans excessit è vita. Eiusdem Sacerdotis opera, sex mensium spatio homines sexaginta, qui nec Catholicis nec hæreticis adhærebant, ad Catholicorum numerū sunt adiuncti: qui vero minus in religione sibi constabant confirmati ducenti. Ciuitas quædam hæresibus notatissima, vbi conciones Pater habebat, indicta supplicatione multis passuum millibus, id quod ante quintum & vigesimum annum factum nunquam erat, longo virorum ac mulierum agmine processit ad pompam. Ac per eam occasionem graues sedata sunt rixæ. Mulieri nobili, filius magnam auri vim abstulerat, & ad materna furti aliorum domesticorum adiungebat iniurias. hunc ergo mater quoniam continere in officio non poterat, remis volebat addicere; sed noster ille, quem dixi, diuina fretus ope, hortatus omnes, vt solemnè quadam peccatorum confessione animos expiarent, perditio iuue-

ni, ut à matre ceterisque quos laeserat veniam peteret, persuasit.

BILLOMENSE, CAMBERIENSE,
& Dolanum.

Billomense gymnasium finitur auditoribus mille ducentis, nec defunt, qui ex eo numero ad nos se transferant: cumq. id multi percipiunt, tum consequuti sunt tres.

CAMBERIACI, erat vir Senatorij ordinis non procul à morte, sed ut est aulicorum consuetudo, admonere herum sui discriminis ausus est nemo. nostri ad ægrum admissi, non modo ei quāto in discrimine versaretur ostendunt; sed ita & consilio & precibus præsto sunt, ut nemo ad mortem paratior accessisse videretur. Eucharistiæ viaticū cū deferretur, repēte è lecto prosiluit obuiāq. processit, adeoque de religione Catholica ad eos, qui circumstabāt, disputare cepit, lacrymas ut multis excusserit. Libros etiam è bibliothecā minus Catholicos, ne cui post obitum suum fraudi essent, asportandos curavit ad nos, ut comburerentur: denique venia à domesticis postulata, si qua in re quæpiam offendisset, obdormiuit, ut speratur, in Domino. In eo quoque nostrorum videtur opera profuisse. Tanta nuper ex perpetuis imbribus extitit inundatio, ut totius pene urbis viæ, fluviorum instar decurrerent; cumq. diuturnæ pluviæ nullam moram interponerent, ciuesq. in summis ædibus velut obsidione quadam tenerentur; iumenta vero, quæq. in tabernis merces, quæq.

in

in cellis erant cibaria, aquarum prope fluctibus intrerent: tota ciuitate stupente, vnus è nostris conuenso equo per inundantes aquas conuenit magistratus, hortaturque si ciuitatem velint incolumentem, ad placandum se nūmen cœleste conuertant: Magistratus quicquid ille vellet iubendi sciscendiq: potestatem faciunt. Pater trium dierum supplicationes, ieiuniumq. ad auertendas diuinās iras instituit; nec ita multo post imbrium remitti vis cœpit. Curatum est publicis & priuatis cohortationibus, vt Sanctissimum Christi corpus, maiore tum luminum tum comitatus ornatu deferretur ad egros; quæ res vt Catholicis voluptatem, ita inuidiam hæreticis peperit: quidam enim ex ijs frēdens continere se non potuit, quin identidem scandalum exclamaret. Sed vt ipsemet Princeps, Sabaudia Dux, Catholicæ pietatis defensor egregius tam pium institutum sua interdum præsentia confirmaret, effectum est: & quidem aliquando venit in templum, & vmbellam, sub qua deferrebat Eucharistia, à suis gestari ac sustineri voluit: ipseque venerabundus. Christi corpus totumque agmen euntium ac redeuntium Sacerdotum prosequutus est: aurum etiam in eleemosynam contulit; vnde census aliquis comparetur, quo cereæ faces reliquusq. in hunc usum apparatus possit esse perpetuus. Atque hæc satis de Camberiensis Collegio, si tamen illud addidero, annum Collegij censum non mediocriter auctū esse, nam Prioratum Abbas quidā nobis attribuit, & quandiu vita suppetit certā quotannis pecuniam:

DOLÆ auctus est Collegij numerus, ceptæq. conscientia explicari quæstiones. Qui nobis dant operam, quingenti circiter numerantur: atque is numerus quotidie crescit, præsertim quod exedræ recentes ædificatur. Et quo commodius sit iter ad scholas, ciuitas tum vias quasdam muniendas, tum longissimam porticum extruendam suis sumptibus curat. Plerique iam crebrius tractant diuina mysteria.

Sed quo minus sint plures, tum loci faciunt angustia, tum Sacerdotum penuria. ve-

rum breui speramus exstructum

iri templum, ad eamq. rem

quatuor francorum

millia, hoc est

aureos

mille trecentos & triginta

tres, Rex liberali-

ter erogauit.

237

P R O V I N C I A
B E L G I C A .

Būt Belgicam hoc anno Prouinciā
P. Oliuerius Manareus, eo consi-
lio missus a P. N. Generali, vt re-
presso iam hæreticorum furore, Bel-
gicisq. rebus ferme compositis, Col-
legia Societatis inspiceret. Itaque
eius aduentu sustulisse videtur oculos hæc Prouin-
cia, quæ iam dudum afflicta bellis, amissisq. strenuis
de Societate viris ipsa temporum iniquitate ita ia-
cebat, vt ægre sese aliquando erigere ac respirare
posse videretur. Ac præter ceteras calamitates,
omnia ferme Collegia incredibili premebantur ino-
pia, multiq. ob eã causam adolescentes rebus omni-
bus ornatissimi, qui Societatis studio flagrabant in
nostrum numerum admitti non poterant, eo autem
durior erat egestas, quod nulla se spes leuationis ape-
riebat. Editum erat Carolo V. Imperatore, ab Or-
dinibus (ab his enim rerum summa pendet in toto
Belgio) Senatus Consultum, quo cauebatur, ne vel
ad Ecclesiasticos homines bonorum possessio perue-
niret, vel vlli Religiosorum ordini domum aut fami-
liam in his regionibus obtinere Regio sine consensu
liceret. ita nullus amicorum benignitati locus relin-
quebatur. Ergo in eo maxime sibi elaborandum esse

P. Vi-

P. Visitator existimavit, ut eo decreto ac lege, qua tantopere nostris studiis conatibusq. refragabatur, nostra Societas solueretur. totaq. re Deo precibus commendata, cum Parmensi Principe, cui semper gratissimus fuit, agendum censuit. exposuit illi omnem instituti ac disciplinae nostrae rationem, tantumq. suo labore industriaq. perfecit, ut rebus diligenter expensis de communi sententia Priuati Brabantiniq. Consilii, ceterorumq. Ordinum, in has de nouo Provincias sit admissa Societas. neque modo data est ea, quae petebatur, exceptio, sed etiam libere utendi potestas suis iuribus ac facultatibus. Tum prius igitur respirare in Belgio visa Societas est. tum aggregati fratres amplius triginta idonei omnes & ad Societatem quodammodo facti: restituta praeterea Brugis Societas ipsa, unde annos iam aliquot exulabat: constitutum recens Collegium Ipris: iacta fundamenta futuri Collegii Valencenis: suscepta Residencia Gandavi. multa Collegia & fratrum aucta numero & scholarum. Sunt enim quasi quaedam ex nostris discipulis seminaria: Louanii quidem Theologorum, Audomari Rhetorum, Leodii eorum, qui conscientiae cognoscendis rationibus operam dent, instituta: ex quibus idoneae quotannis operae in omnem Christi vineam dimittantur. Sed cum externae rei diligens habita ratio est, tum interioris & diuinae praecipua, Domi quidem nihil, quod ad perfectam virtutis officijq. rationem faceret, praetermissum est. Itaq. quod reliquam hoc anno Societatem fecisse diximus, ut se quisque nostrarum mediatio-

rationum exercitijs ad pietatem exacueret, & diuino spiritu quodammodo renouaret, id hic multo ardentius ab vno quoque nostrum (sic enim huius Prouinciæ status exigebat) susceptum est. Foris autem inducta ab eodem Visitatore Catechismi consuetudo eaq. tum vulgo ardentibus recepta studijs, tum a Magistratibus decreti auctoritate comprobata, graui proposita multa, si quis è Ludimagistris Catechismi explanationibus cum suis auditoribus non intersit. Diebus festis excursus ad animas in pagos est, habitæq. de more conciones magno paganorum concursu. Atq. hæc potissimum, quietis iam rebus, Visitatoris aduētū perfectæ sunt. Numerantur in hac Prouincia Societatis Collegia septem, Louaniense, Duacense, Audomarense, Traiectense, Brugense, Leodiëse, & recens Iprëse. Domus Probationis vna Tornacensis. Residētia tres: Valencenis vna, altera Gandau, tertia Cortraci: reliqua duo Collegia Cameracense & Antuerpiense restituta nondum erant. Quot autem de nostris in quoque loco versentur, litteræ non significant, nam quæ ex hac Prouincia perlata sunt, ea temporum vitio adeo mutila & manca sunt, ut plenos fructus charissimorum fratrum gustare non liceat. Nos quæ accepimus, ea reddimus. quanquam si verum querimus plura reddimus, nec enim nobis ipsi desse potuimus, quo minus has inchoatas & diminutas litteras, ex ijs qui res aliunde norūt, & explorate norunt, quodammodo suppleremus.

COL-

COLLEGIUM LOVANIENSE
& alia quædam.

Lovanij pauciores solito de Societate fuerunt, in tantis enim præliorum incommodis, tam turbulentis afflictisq. rebus, nostri sat habuerunt non modo suas tueri sedes, sed etiam vitas & corpora. Tamen in tantis calamitatibus animorum saluti non mediocriter profuerunt, partim sacramentorum administratione, partim suis obsequijs, lustrandisq. tum custodijs publicis tum xenodochijs. Nutrit enim hæc ciuitas valetudinarium per amplum, quo frequentissimi ex Regio exercitu inopes curationis causa concesserant, quibus nostri per emendicatas pecunias fuere subsidio. Cumq. domus hospitalis tantam ægrorum turbam capere nullo modo posset, non modo tectorum opportunitate apud pios homines prospexerunt, sed ipsi quoque non paucos suas in ædes acceperunt, quos paucorum curatione dierum, valentes atque incolumes dimiserunt. His officijs æquos pariter & iniquos valde sibi Societas obligauit. Itaque cum in maximis periculis, & omnium rerum inopia, ne Religiosorum quidem ædibus militum parceret insolentia, a nostris tamen sese foribus non sine ingenti ceterorum admiratione continuit.

A DVACENSI Collegio, alteræ quoque acceptæ sunt litteræ: nos ex vtrisque, quod visum fuerit seligemus. Triginta in hoc Collegio versantur. In no-
uem vrbis partibus Catechismus cæpius est expla-
nari.

nari. res adeo noua atque inusitata ciuibus, vt viri etiam etate prouecti, nunquam se quæ in ea explanatione traduntur, audisse confirment. Gymnasij numerus etsi partim erat pestilentie periculis, partim bellicis tumultibus imminutus; sensim tamē Deo fauente redintegratur. Sexcerui numerantur auditores, in ijsq. eximia indolis adolescētes, & ad pietatem sua sponte propensi. Est ad instittuendos huius generis adolescentes, Dei Matris sodalitas, in quam vniuersum fere Gymnasium nomen dedit. probro enim vitioq. vertitur, si quis in eam non sit adscriptus. Ex hac autem sodalitate tanquam ex vno fonte, duæ fluxerunt aliæ, altera in quam grauissimus quisque recipitur: altera seuerioribus astricta legibus, in quam nemini patet aditus, nisi vel religiosi Cœnobitis, vel qui ad perfectam absolutamque virtutem animum adiecerint. atque horum partes sunt, veterum Monachorum disciplinam imitando referre, quantum & natura loci, & hominum conditio patiatur.

AVDOMARI, præter ceteros laborum fructus, hæretici res ab errore pertinaci resipuerunt. Auditores Gymnasij sexcenti circiter numerantur: habetq. suos fructus Sodalitas Dei Matris: in eamq. adscribi Episcopus cum Canonicis voluit, virisq. primarijs. Sodales autem ita suæ saluti student, vt cum sese offert occasio, non negligant alienam. itaque alius alium ad nos adducit, & ad eternæ vitæ studium inuitat.

BRVGENSE COLLEGIVM
& alia.

BRugas, expulsa ab hæreticis sexennio ante Societas, hoc deniq. anno, vt diximus, quo in ditionem Philippi Regis ciuitas redijt, ipsa quoque reuocata est; idq. tum procerum postulatis, tum Regij Consilij Præsidis beneficio. Cum autem reuocati nostri & antiquarum ædium & rei familiaris angustias obijcerent, tributa ijs est à Summo Pontifice, Rege ipso petente, Abbatia quadam vrbi vicina, quo rerum gerendarum causa Sacerdotes missi sunt aliqui. Ne hic quidem adoloscens desunt egregij, qui Societatis ineundæ studio teneantur. Adoloscens paternorum bonorum vnicus heres, pluris hereditatem ducens æternæ vitæ, quam fluxa atq. mortalis, Societatem habere cœpit in votis. Is vix tredecim natus annos, & in ciuitate susceptus hæretica, vt hæreticorum Ministro operam daret, nullis neque minis, neque blanditijs adduci potuit. Minister, patria accepta potestate, virgis eum verberibusq. compellere, grauitèr obiurgare, nihil tentatum relinquere vt obsequentem suis dogmatibus faceret. sed quanto ille vehementius puerilem animum fatigabat, tanto puer magis contra Ministri obfirmabatur insaniam. Duaco vrbe proximo annis à Philippo Rege recepta, statim ad Societatis collegium eò se contulit: vbi eos habuit & in litteris & in pietate progressus, vt qui cum de facie noris,

nunquam tantum illi tribuat aetati. Puer in amplissima fortuna ab ijs omnibus abhorret, quibus non illa modo aetas, sed etiam corroborata capi solet. Pedagogum habebat vitæ ducem atque custodem: sed ab eo non tam ipse hausit viuendi præcepta, quàm dedit. magister enim præclaro discipuli inuitatus exemplo, Societati nostræ se addixit. Ad Conuiuium aliquando vocatus, cum ab immoderatis escis ac potationibus abstineret, nec imitaretur dissolutam conuiuiarum licentiam, amici tantam non ferentes seueritatem, quid agis, inquiunt, Iesuita nobis hodie videris. Tum ille, quid tum postea, si quando futurus sis Iesuita? atqui scitote me propediem fore. admirabilis animi magnitudo, tali præsertim in vrbe, tali in aetate, tales apud amicos & propinquos, qui cum de religione male, tum de Iesuitis pessime sentiebant.

IPRENSE, vt dixi. Collegium nouissimum est. eius constituendi vehemens auctor fuit Martinus Ricouius Iprensis Ciuitatis Episcopus. Is Patri Prouinciali ad aulam Regiam litteras dederat, quibus Catholicæ Maiestatis auxilium apud Summum Pont. postulabat, vt redditus quosdam duorum Cœnobiorum, quæ deserta iam erant, vna coniungeret assignaretq. Collegio. Sed quanquam Episcopi mors, eius consilia præuertit, non tamen inanis fuit viui conatus. nam in Regis potestatem Ciuitate redacta, destinati sunt Ipras duo Patres ad iacienda fundamenta Collegij. Qui cum trium circiter mensium spatio, in adibus cuiusdam Parochi liberaliter haberentur, cum tamen extrema fame Ciuitatem diu-

turna vexasset obsidio, officiorum Societatis sedula exercitatione, ita omnium sibi animos adiunxerunt, ut quam primum inchoatum iam prope Collegium, promouendum cuncti decernerent. id quod ab his videmus re ipsa perfectum.

TRAIECTI quoque res Catholica prospero cursu procedit. Ex decem armatorum civium milibus hæreticorum, trecentos tantum (multis partim pestilentia partim ferro deletis) superesse Dominus voluit. Nec modo Catholicorum numerus, sed etiam religio ac pietas augetur. Senatus graui sanxit edito, ut cum ad ægros Sacrosancta Eucharistia deferretur, eam vicini (id quod antea ne cogitabant quidem) instructi facibus comitentur. Edixit etiam, ne quis ludum aperiat, nisi Magistratu consentiente, & fidem ex usitata formula ante professus. Erant hic biennio ante, Grammaticæ scholæ duæ. ex manent ambæ, & ad illas accessit tertia poetices. Magistratus oppidi, ut suum in Societatem animum declararet, præter cetera dona, ad amplificandum laxandumq. Collegium ades ei proximas assignavit. Discipuli, qui vel ex remotis etiam oppidis huc se conferunt, non minus ad pietatis quam ad literarum studia propendent. Quotidianum est autem & cum omnibus pene commune, ceteros etiam Sacramentorum causa ad nos allicere, suos domesticos conscientie discutiendæ & obseruandi sese, Missæq. audientidæ rationem cum vilitate docere, iurisiurandi execrandiq. consuetudinem tollere, alios denique perniciosos mores ac vitia, suo exemplo atque oratione

reci-

recidere. Ex his quidam ebrium militem, uxorem suam conuijs ac verberibus male mulctantem, adeoq. furijs agitatam, ut stricto pugione quem sors obuium obtulisset, inuaderet, blande primum aggressus, sensim suis colloquijs ad confessionem communionemq. perduxit. Catechesis festis diebus tantæ auditorum frequentia traditur, ut bona pars aurem facelli fenestris, ostioq. admouere cogatur. Ea tribus alijs explanatur in locis, tintinnabulo pueris populoq. coactis. atque hoc presidio, spes est fore, ut heresibus contaminata ciuitas, Deo adiuuante purgetur, præsertim collaborante Senatu & catechismi scholas obeunte; curanteq. ut quam plurimi semper veniant.

LEODIENSE ET RELIQUA.

LLeodij nostrorum vigilijs ac diligentia ab hæresi reuocati sunt aliquot: fueruntq. nostri tum Italis tum Hispanis, qui ex castris egeni confluxerant, non ijs tantum rebus quæ ad animi, sed ijs etiã quæ ad corporis salutem facerent, adiuramento. Templi res, & copia ornamentorum augetur & pretio. In residentia S. Seuerini, quæ biennio ante huic est adiuncta Collegio, non exiguo cum fructu nostri versantur. Pagi incolæ, quoniam domui pagus adiungitur, nostrisq. subijcitur, quotidie magis ad morum modestiam & pietatem adducuntur. E locis etiam

remotioribus rusticorum turba concurrat, cum audienda concionis, tum purgandæ conscientiæ causa. Sed potissimum bis in anno: Circumcisionis dominicæ feriis, & Visitationis Beatissimæ virginis: proximis autem Circumcisionis feriis, sexcentis amplius sacrosancta Eucharistia ministrata est: præter ingentem eorum multitudinem, qui promerenda tantum apud nos indulgentiæ causa, alibi sacramenta percipiunt. Tenet eo die sacrosancta communio ad horam vsque primam pomeridianam. ad id tempus alacres complures, & ieiuni perdurant, quamvis ex longinquis venerint lotis. Die vero Visitationis B. Virginis festo, quam plurimi item longi itineris intervallo conveniunt, voti tantum persolvendi causa, quod B. Eligio, quem in vno e templi altaribus venerantur, pie nuncuparint.

Admisit Probationis domus TORNACENSIS complures hoc anno novitios, sed in his Sacerdotes octo, quorum vnus Theologiæ Doctor, eam ipsam aliquandiu in Academia Duacensi Regio nomine professus est.

C O R T R A C E N S I S E T Valencenensis sedes.

Cortracum, oppidum est in media Flâdria peramœnum atque hilare, vt incolarum ingenia. Huc superiore anno de Societate missi sunt quinque
vrgen-

urgente & flagitante Senatu, qui nostrorum affectus officus, ad Collegium animum vehementer adiecit. Excepit igitur venientes lecto percommodo, cum instrumento omni domestico pecuniaque in usus vitæ permulta. Aedibus adiuncti sunt hortii, ique per amplii & ab arbitris liberi. Obeunt nostri sua quisque munera magna civium tum voluptate tum bono. Senatus ut copiosa iuuentuti prospiciat, quæ culturam desiderat magistrorum, de construendo nobis Gymnasio, si ita Prouinciali visum fuerit, sedulo cogitat. Clerus, humanitatem in nos suam non obscuris ipse quoque declarat indicijs. Copiam nostris sui templi fecit ad exsequenda Societatis munera. Traditur autem doctrina Christiana pueris, ad eamque illi ut etiam ad rem diuinam, quæ apud nos peragitur, ex omnibus scholis Flandricis studiose conueniunt.

VALENCENAS ut nostri venirent, egerunt per litteras apud Parmensem Principem, Magistratus virique primarij. Tertium iam morantur hic annum, eosque tum magistratus sua liberalitate sustentat, tum lautis eleemosynis populus. Is quemadmodum ad humanitatem & urbanitatem totus est factus, ita heresi usquequaque notatus. Nostri cum suspicarentur initio, exceptum iri se scommatis & maledictis; accidit longe secus. nam & omnes sese faciles præbuerunt, & qui Catholici inter eos erant, tanto impensius sua in nos studia contulerunt.

Hæc à restituis Belgicis rebus, de Societate nun-

siantur. Sed maiora ponuntur in spe, nunquam enim
magis Christiana res crescit, quam cum cala-
mitas antecessit. Interim pauca hæc,
quæ sunt quasi specimen futuri
temporis, ad ogendas im-
mortali Deo gratias
missa existi-
mentur.

249

P R O V I N C I A
T O L E T A N A.

Vit in hac Prouincia nostrorum nu-
merus ad quingentos. Toleti se-
ptuaginta: in Professorum quidem
Domo quinquaginta: in Collegio
viginti. Madridij sexaginta. Cen-
tum amplius Compluri. Quatuor
& quadraginta Murciae. In Conchen-
si Collegio sex
& triginta. In Placentino triginta. Totidem in Hue-
tensi. Duo minus in Belmontensi. In Carauacensi duo
& viginti. In Talabricensi viginti. In Ocaniensi fere
totidem. In Securitano quindecim. In Naualcarne-
rensi duodeviginti. In Domo Probationis Villare-
giensi amplius sexaginta. Duo migrarunt e vita. In
Societatem viginti minimum sunt adscripti.

T O L E T A N A P R O F E S S A
Domus.

E Toletana Domo euocatus est ad premium, vt
exacta cum laude vita sperare iubet, P. Fran-
ciscus Strata, notæ facundia concionator. Hic est ille
ado-

adolescens, quem è Casinate monte reuertens P. Ignatius, in itinere obuium habuit. qui cum fessus aulicæ vitæ tædio, militandi gratia Neapolim pergeret, reuocatus ab Ignatio, vno eius congressu atque colloquio, subito se ad meliora signa & stipendia conuertit. Reliquarum rerum idem fere cursus & status est. Quotidie contra vitiorum monstra dimicatur. Complures à persequendis iniurijs, complures item à diuturno pellicatu diuulsi sunt. Nobilis mulier, cui sexdecim ipsos annos cum propinquo res fuerat, à tam nefario incestu ac turpitudine liberata est: & ad expianda vniuersæ vitæ flagitia maculasq. perducta. Habetur autem ad eos mulierum cœtus, quæ à vulgandi corporis ignominia, in certas honestatis sedes se receperunt, crebra de diuinis rebus oratio, præbenturq. interdum aures confitentibus perutiliter. Eadem in puerilem & iam adultam ætatem, dum eorum scholæ cœtusq. lustrantur, constiterunt officia; eadem quoque in ægros & peregrinos egenos. Aeger autem quidam, cum pœnitentiæ sacramentum obstinato animo nec sine magna omnium offensione respueret, nostrorum persuasionibus est inductus, non modo vt ætatis certæ peccata, sed vniuersæ confiteretur. confessionem subita tranquillitas animi, hanc læta & minime formidolosa mors excepit. Sed inter expiandos animos, res contigit non vulgaris. Quidam cum multos iam annos grauia in confessione scelera reticeret, per quietem se vidisse narrabat, ardentem in se distringi gladium ad aspectum horribilem: se autem perterrefactum sustulisse clamo-

more, Deoq. vt sibi ignosceret, supplicasse, quod sibi certum ac deliberatum esset, peccata quæ celaue-
 rat, patefacere: tum gladiū in vagina reconditum,
 nec vspiam amplius apparuisse. vixi fidem fecit accu-
 rata vita confessio, & è concepta formidine exani-
 matio tanta, vt tanquam mox expiraturus sacramen-
 ta nouissima sint adhibita: sed vt in confessione pe-
 stem vomuit, momento conualuit. Foris toto ferme
 anno Sacerdotes peregrinati sunt octo, magno huius
 diæcesis bono. nec modo doctrinæ animis, verum
 etiam panis pabula corporibus ministrata sunt. Nā
 cum in summa caritate fuisset hic annus, egregia ac
 liberalis Cardinalis Toletani pietas, per nostrorum
 Sacerdotum manus, præsentis tritico atque pecunia
 multorum oppidorum fami consuluit. Nec parum
 ei rei attulit adiumenti, nobilis Francisci de Reyno-
 so benignitas, & huius Domus quasi parentis, pro-
 pter singularem eius in nos amorem ac liberalita-
 tem, qui quanquam ipse quoq; annonæ sensit incom-
 moda, per eosdem tamen Sacerdotes nostros solitū
 seuit vberius.

M A D R I D I A N V M E T A L I A
 quædam Collegia:

M Adridij satis ex sententia succedunt omnia:
 Numerat gymnasiū auditores fere sexcen-
 tos, nobilesq; in ijs multos, quorum exercitationibus
 Viri

viri principes delectati (placuit enim interesse nonnunquam) facile sibi persuadent, quantum ex disciplina nostra commodi capiatur. In templo cernitur frequens ex omni aetate sexuq. nobilitas, ac plurima proinde confessio, tractatioq. Sacramentorum. Ferijs D. Catharinae, non alienum duxit suae dignitati Philippus Rex, pro ea qua est etiam in infimos facilitate, eadem nostram suo adventu cohonestare & sacris adesse solemnibus.

COMPLVTI praecipua quaedam opera data est, ut nostrae Academiae auditores, dum doctrinae pectus excolunt, animum quoque pijs diuinarum rerum commentationibus perpolirent, subductaq. summa eorum, qui nostris se meditationibus exercuerunt, septuaginta amplius reperti sunt: in ijsque interdum ipsi Magistri ac Doctores: ut mirum non videatur si diligenti operarum culturae, frugum proventus obertasq. responderit. Dicarunt enim se Societati viginti, bonarum partium omnes, ijque aut probe litteris instituti, aut iam rude donati, quatuor dumtaxat exceptis, procurationi domesticae destinatis.

PRÆCIPVAE autem Toletani Collegij cura sunt, ad humanitatem iuuenes erudire. Ingenia muneribus euocantur. ea interdum, adhibitis principibus Ecclesiae Toletanae iudicibus, tributa sunt. Specimen suae facultatis auditores nostri, in adventu principum virorum non semel dederunt: ij Apostolicum Nuncium, ij Cardinalem Toletanum, ij Iaponicos legatos iucundis suae facundiae numeris exceperunt. Sed, quod laborum nostrorum optatissima merces

ees est, vna cum doctrina, virtus quoque praeseruidis natura mentibus commendatur. Nam qui duriores videbantur inter initia domitūq. difficiles, nunc quotidie magis pijs Societatis exercitationibus conuulsiq. mitescunt.

MVRCIAE Mahometanus quidam morte plendendus, inuicta quadam animi pertinacia, mori in qua natus erat lege decreuerat: nostri tamen assiduo labore perfecerunt, ut perditae animae Deus pro sua clementia ac bonitate succurreret. Inter ipsas carnificis manus ac in ipso pene suspendio, Christianum se mori velle dixit, & ante mortem à morte resurgere. renatusq. ex aqua & Spiritu sancto, celeri morte sempiternam meratus est vitam.

CONCHÆ pari obstinatione Christianus, qui ne suscepta in vicinos odia ponere cogere tur, confiteri peccata in morte nolebat: urgente tamen Sacerdote nostro, se flexit, condonatisque quibus infensus erat, iniurijs, aureos mille nummos, pios in vsus ex testamento legauit, ut eadem liberalitate & peccata redimeret, & iter sibi muniret in cælum.

E PLACENTINO Collegio, profecti sunt in oppidum Veiar, quo aestatis declinandae causa Placentinus secedit Episcopus, quatuor hac astate de nostris, hos eo consilio sedulus secum Pastor adduxerat, ut finitimis etiam pagis suam operam impertirent: quod quidem ab eis ingenti cum fructu factum est.

BELMONTENSE ET HVETENSE
Collegia.

IN Belmontensi Collegio, auctus est Auditorum in gymnasio numerus ad quingentos; & ex incrementis gymnasii crevit quoque Sodalitas Dei Matris. Ferat semper Deus vberes annos, & celestis gratiæ imbribus, suum quotidie nouale respergat, ut quò operarum ardentiora sunt vota, eò omnia hilariora ac pinguiora proueniant.

In HVETENSI Collegio, quod ad pietatis cultum attinet, videtur hic annus vicisse superiores, & sacramentorum consuetudo multo magis increbuisse. Sublatæ sunt offensæ cædesq. non parua. quidam cum inimicum haberet in potestate, & quinquennium iam catena constrictum tenuisset, ad Sacerdotis nostri preces iracundiam vicit, eiq. veniam dedit, à quo nondum pœnas ultimas repetisset. Concur sandis vicinis oppidis, ad exitum perducta lis est duos inter viros, qui mutua rabie efferati perniciem sibi igne quærebant: alter enim alterius ædes, ad motis iam facibus, cum omni familia parabat incendere, cumq. quotidie crescerent odia, placuit Deo, per nostros, id quod alij frustra tentarant, irata pectora mitigare. Latrones porro duo supremo addicti supplicio, cum monita salutis uoluntaria cecitate respuerent, nec confessionis mentione, non modo ad animum, sed ne ad aures quidem admitterent, ad extremum nostrorum uicti labore animum induxerunt, ut quan-

da

do vim humani iudicij non euaderent, sibi certe su-
preum illum uiuorum ac mortuorum iudi-
cem, suorum scelerum confessione pla-
carent: idque ea doloris significa-
tione, & lacrymarum copia
fecerunt, ut non du-
biam spem de-
derint,
quin eum sibi propitium
placatumque red-
diderint.

••

PRO-

PROVINCIA
CASTELLANA.

Astellana Prouincia decem de no-
stris continet et quingentos. In *Val-*
lisoletana Professorū domo qua-
tuor & triginta. In *Vallisoletano*
Collegio undetriginta. Totidem in
Palentino. In *Medinensi* Proba-
tionis domo quadraginta. In Domo Probationis *Vil-*
lagarsis quatuor & triginta. In *Salmanticensi* Col-
legio septē & sexaginta. In *Abulensi* duo & trigin-
ta: in *Segobiensi* totidem. In *Locroniensi* triginta:
totidem in *Burgensi*. In Collegio *Montis Regalis*
quinque & triginta. In *Quetensi* septendecim. In *Le-*
gionensi septem & uiginti. In *Compostellano* unum
& triginta. In *Numantino* uiginti. In *Pompeiopo-*
litano decem: totidem in *Omnateni*. Tres denique
in *Residentia Bellimarensi*. Admissi sunt in *Societa-*
tem duodeuiginti. Amissi morte duodecim.

VALLISOLETANA DO-
mus, & alia quædam Collegia,

AD reliquos *Vallisoletanæ* domus fructus,
accessit utilitas catechismi, qui præcipuo
quo-

quodam studio non tam pueris, quam confirmata
 etate viris exponitur. cum Catechismo traditur vir-
 tus, & ad eam quisque peropportunis cohortationi-
 bus eruditur: explanatisq. legis Christianæ praece-
 ptis, ducitur auditorum agmen ad nosocomia, ut co-
 lendis charitatis officijs ad actionem doctrina reuo-
 cetur. Nec tenue utilitatis indicium est, frequens
 tum reconciliatio gratiarum, quo in genere gra-
 tissimis, quæ imminebant, periculis occursum est, tū
 aris alieni restitutio, cuius ingens numerus fuit.
 Et quanquam domi animorum commodis opera stu-
 diumque nauatur, habetur nihilominus ratio pago-
 rum. quindecim hoc anno institutæ sunt profectioes
 tanto cum animorum emolumento, ut quotidie ma-
 gis intelligamus, quantum in obeundis agris ad sub-
 leuandas animas sit momenti. Sed quantum homini-
 bus Sociorum proficit industria, ipsimet homines dum
 grati videri volunt, sua liberalitate restantur. collati
 sunt in inchoatam templi fabricam, eleemosynæ no-
 mine, aurei mille & quadringenti, auctumq. sacrum
 instrumentum tum nitida locupletiq. veste, tū duo-
 bus ex argento candelabris opere pereleganti. ut iā
 languere nostra non possit industria, tot beneuolen-
 tiæ significationibus excitata.

SALMANTICAE aucti sumus fratribus
 quatuor, doctrina iam cultis & Theologiæ (vno ex-
 cepto) peritis. Hinc quoque ad animarum lucra sunt
 dimissi complures, insigni cum utilitate hominum,
 præsertim Cleri. Valuit nostrorum opera & ad tol-
 lendas in ciuitate discordias, quæ viros inter prima-
 rios

R rios

rios extiterant, & ad constituendum vectigal annuum, unde multorum egestas perpetuo subleuetur. Sed quotidiana satius est reicere quam dicere, ut instituta breuitas teneatur. Suos hic quoque fautores Societas habet, præsertim è præcipuis Academia Collegijs, qui postea ad publica munera & honores euecti, Societati ipsi vbicunque terrarum fuerint mirifice fauent. Ciuitatensis Episcopus appropinquante morte, dimidium bonorum fortunarumq. suarum Omnatensi Collegio legauit: postea euocato Sacerdote nostro, expiatisq. totius vitæ peccatis, mortis suæ laudem hoc quasi cumulo præparationis auxit. Huic vero Collegio, Episcopus atque Archidiaconus prædium cum templo dedere.

Nec vero MEDINENSI Ciuitati minus Societas debet. multis sæpe documentis quanti nos faciat declarauit: sed proxime cum ad legendum Provincia Procuratorem ageretur de more conueniunt, ne nouorum Patrum aduentus sumptui nobis esset, sumptus ipsa suppeditauit. Nostri vicissim consuetudine officiorum suorum, ut gratiam quam possint, referant, elaborant. Quippe animis semper consulunt, dum alios meditationibus nostris excolunt, alios dimittendis rite noxis ac sceleribus expiant, alios etiã ad concordiam æquitatemq. traducunt. Societatis meditationes obiere duodecim, quorum pleriq. sunt Sacerdotes, ñq. ceteros suo exemplo laceßunt, ut studijs item pietatis muneribusq. se dedant. itaq. complures ex huius vitæ periculis in Cœnobiolorum portum sinumq. confugiunt. Deterriti sunt & ab inferenda

da & referenda iniuria nonnulli: cumq. duo iam ad arma consurgerent, nostrorum industria perfectum est, ut iræ parcerent, mutuisq. cædibus temperarent, quod ab ijs tam ex animo factum est, ut eorum alter, ne in huiusmodi amplius pericula vocaretur, Cænobita repente sit factus. Adiuncta est etiam ad Christum femina Mahometana, & Christianis instructa præceptis, antequam prodiret ad fontem. Missi sunt foras, ex instituto nonnulli, quorum adeo opportuna quibusdā locis opera fuit, ut populi universi salutari confessione animos expiarint.

Sed hoc mittendi studium, in proximum agrum VILLAGARSIAE solet esse præcipuum. Id enim oppidum cum pagis vndique cinctum sit, non sine ingenti utilitate, frequens ad eos operarum est missio, ut non tam loci vnius, quam plurimorum existiment nostri se esse cultores. Sed quoniam quæ in his locis geruntur sæpius inculcata iam sunt; iccirco quæ de conquirendis per pagos animis dici solent, huc transferenda sunt omnia. & quod de hoc Collegio dicimus, idem de Palentino, idem de Lucroniensibus alijsq. Collegijs, ne in singulis sit hærendum, intellegendum est.

In PALENTINO vero Collegio, fundamenta iacta sunt novi Templi, multis in eam rem ædibus, ut proximis litteris significatum est, partim Civitatis liberalitate coemptis, partim etiam privatorum: sed præcipue Francisci de Reynoso nobilissimi ac clarissimi viri, cuius paulo ante meminimus; qui pro egregia sua in nos benevolentia nullum unquam

prætermittit tempus bene merendi de nobis. Positus est primus lapis, publica tum ceremonia, tum gratulatione, sacris operante Decano, honestissimo virorum mulierumq. conuentu.

ABVLAE autem, quam bene gerantur omnia, ipse hominum concursus ad conciones, & Sacramenta testatur. Sane dilatandum nouis ædificationibus templum fuit; nec tamen multitudini densaque turbæ factum est satis. Alia amoris indicia non desunt, quo nos ciues prosequuntur ac fouent, quippe crebræ eleemosynæ & aliæ huius generis significationes. quod ipsum de Lucroniensi ciuitate confirmare possumus, quæ Collegio nostro mille aureis amplius subsidio venit.

POMPEIOPOLITANVM
ceteraque Collegia.

FACTUM est Pompeiopoli initium noui gymnasii, non sine orationum apparatu pompaque religiosa. Cohonestarunt Oratorem, Prorex Regique auditores, cunctique Magistratus, maxima beneuolentiæ significatione: cumq. peroratum esset, tunc Proregi totius nomine ciuitatis à Magistratibus gratia sunt actæ, quod tantum commodi in suum regnum intulisset. Nobilitatur gymnasium non modo ciuium frequentia, sed etiam aduenarum Gallorumque potissimum. Episcopus Collegium nostrum pecunijs instruxit annuis. est autem is de nobis optime meritis, nostrosq. cum sæpe adhibet ad conciones in æde maxima,

xima, tum Calendis Ianuarijs, quæ IESV nomini
 sacræ sunt, Pontificio apud nos ritu sacrificavit, ve-
 spertinaq. preces publica item ceremonia cantuq.
 peregit. Eadem est Proregis humanitas, ac Regionũ
 Auditorum, apud quos habetur à nostris per Qua-
 dragesimam concio, cum utilitate præcipua. Quod ad
 pagos attinet, ne hi quidem nostrorum operam desi-
 derarunt. Præcipua huius regni lustrata ciuitas est,
 cui nomen Tudela, quæ magna nunc contentione
 Collegium flagitat: aliaq. præterea vrbs finitima
 Gallia, quò per id tempus Galli confluxere complu-
 res, tum Sacramentorum causa, tum ut nostros ad se
 allicerent, & in ea loca, præstandis periculis, inuita-
 rent.

OMNATENSIBVS quotidie magis perspecti
 sunt nostri. iam adhibentur ad conciones in eade ma-
 xima contra omnem Cleri consuetudinem, qui ad eũ
 suggestũ nunquã nostros admisit. Ex oppidorũ autẽ
 utilitatibus prima fuit, placare pagos inter se tres, in-
 ter quos acerrimæ de agrorum finibus contentiones
 exarserant. compositæ sunt etiam inter priuatos di-
 scordia, & quidem nobiles ac primarios. Quodam in
 oppido, cum Clerus sese nostris non satis crederet,
 dum suggestum concionator noster ascendit, eũ non
 sine dedecore reuocauit, sed Patris mansuetudo fe-
 cit, ut erratum illi suum agnoscerent, veniæq. postu-
 latione, quem contumelia affecerant honorarent, &
 cui non satis fiderent, ei se postea sui que pectoris ar-
 cana, committeret: sexaginta amplius ex eo numero
 expiare se apud Patrẽ voluerũt, eosq. Pater ita sibi

deuinxit omnes, vt ex eo tempore Societatem plurimum ament, & Concionatorem ex ea semper accersant.

NUMANTIAE præter alia, quæ ex instituto geruntur, interdum mitigatæ sunt iræ. sat erit genus tantum attingere, ne in rebus similibus multissimus. Inciderat in morbum vir tum nobilitate, tum opibus clarus. is iras cum inimico gerebat, sed cum morbus vrgeret & salus vocaretur in dubium, accititur è Collegio Sacerdos, qui daret operam confitentii. dedit Pater operam strenuè: nã & vt offensas inimicorum impunitas esse permetteret, & vt quædam, quæ saluo officio retineri non posse videbantur, suis cuique redderet, persuasit. sed quoniam vtrum alia quædam longe maiora deberet, nondum liquebat, et tamdiu deposita apud aliquem esse voluit, dum liquidius de re tota indicaretur. erat tum animo sic affectus, vt si restituenda multis partibus plura fuissent, restituisset vtique. itaque cum mors adueniret, multa pios in vsus ex testamento reliquit, cumque alia alijs Religiosis ordinibus distribueret, Societatis nostræ non immemor, annum nobis vectigal aureorum quadringentorum, in sempiternum tempus assignauit; tantumque affici erga nos cœpit extremo illo vitæ tempore, quantum in reliqua vita fuerat alienus: non die, non nocte, Sacerdotem abesse nostrum a suo latere voluit. Omnino plena laudis, pietatisque mors illa fuit.

In **LEGIONENSI** Collegio, per Sacerdotem nostrum ad leuandam multorum tenuitatem, institum

ta sodalitas est ex eo hominum genere, qui has partes curamq. suscipiant. Dedit in eam nomen, ut suo exemplo ceteros inuitaret, Episcopus ipse. hunc reliqua imitata nobilitas est. Est autem Episcopus, ut ex ipsis rebus cernimus, nostri Ordinis amantissimus. concionari in æde nostra voluit, & solemnibus operari sacris: crebro etiam concionibus interest, & pro nostris deserit suas: nec raro disputationibus, quæ de officijs publice habentur, interfuit: quas subinde perhumanis obiectionibus honestare, suæ dignitatis non alienum putauit.

In OVETENSI Collegio, ad eluendas animi labe ex omni hominum genere concursus fiunt. facit hoc ciuitatis emporium, crebraque nundinæ, ad quas undique turba concurrit. Nec in postremis utilitatibus est, in externa loca frequens excursio. multa in ijs animorum curatio, atque adeo multa, ut paganorum turba confessionis causa antelucanis sæpe temporibus præstoletur.

In MONTE Regali viri decem, ijque minime obscuro, cum in omnium oculis secus viuerent, quam deceret, neque solum essent ipsi vitiosi, sed etiam suo exemplo vitia in ciuitatem infunderent, nostrorum opera ad frugem officiumque se receperunt, magna ceterorum tum approbatione, tum gaudio.

COMPOSTELLÆ quoque plurimi è proximis locis collecti sunt fructus. vno tantum in loco expiarunt confessione peccata, mille trecenti. Hæc autem in vicina loca profectio, magnæ curæ est Archiepiscopo, qui ne nostrorum aduentus cuiquam

oneri sumptuique sit, viaticum ipse præbet: nec in
viaticum modo, sed in egenos quoque dilargi-
tur argentum, quod ad arbitrium suum
nostri distribuunt. Atque hæc
hactenus de Castella-
na Provin-
cia.

265
P R O V I N C I A
A R A G O N E N S I S :

Continet Aragonia, sedes omnino no-
uem, socios autem ducentos ac vi-
ginti quinque. In Domo Professa
Valentina tres & viginti. In Col-
legio vndequadraginta. Gandiæ
tres & triginta. Barcinonæ totidē.
Cesaraugustæ quinquaginta. Maioricæ tres & vi-
ginti. Gerundiæ septem. Tarraconæ sex. Octo Bil-
bili, ubi recens est erectum Collegium. Mortui sunt
quatuor: aggregati quatuordecim.

D O M V S P R O F E S S A
Valentina.

V Alentiæ tres tantum, vt diximus, & viginti
in professorum ædibus habitant. Verum a-
lijs ædibus hoc anno coemptis, plures posthac spe-
ramus, qui hanc destitutam pene operis vineam vna
cum ceteris excolant atque exerceant: magna est
enim eorum, qui ad nos confluunt sacramentorum
causa, multitudo. Et quanquam ea fuit annonæ ca-
ritas, vt vitam vix diuites tolerarent, nedum tot
& nostris aliena misericordia victitarent; tamen
tum egregia liberalitate civium, tum diuina in suos
famu-

famulos providentia, nihil à nobis, quod ad cultū & victum pertinet, desideratum est. Itaque cum hæc ad Deum procuratio pertineat, omnis sociorum cura in vna animarum causa versatur. Instituta ex honestissimis viris sodalitas est, ijs sodalitatibus non absimilis, quæ & hic & alibi, Dei Matris cultui honoriq; dicantur. Ea igitur hoc anno tum Proregis gratia, tum Patriarchæ auctoritate inchoata, viros, ut dixi, nobiles & honestos adlegit. Præsidet sodalitati Proregis gener, Comitissq; huius regni filius natu maximus. qui tanto studio quasi assignatum sibi a Deo munus administrat, ut eo duce ac præside feliciora sperentur indies. Sodales à virtute & probitate leguntur, nam de multitudine numeroq; postrema cura est. horum partes sunt non modo suæ ac domesticorum saluti consulere, verum etiam alienæ: dissidia de civitate tollere, paces cõciliare, custodias publicas interuisere; ægris non modo suæ cuiq; domi, verum etiam in Valetudinario præsto esse. E templo insignis quoque efflorescit vilitas. pœnitentium ea est multitudo, ut singuli interdum sacerdotes, plurimis qui ab ineunte ætate expiare peccata velint, aures præbeant. Errantes & qui diaboli arte delusi, vel mente abducebantur à sensibus, vel edebant insitata prodigia, ab his fraudibus fallacissq; deducti reliquis præterea vitijs, quoad fieri potuit, sua cuiq; adhibita temperatio est. Mulier, quæ liberos ex alieno suscepit, quæq; ob eam causam discedere à viro, ut vim eius effugeret cogitabat, nostrorum ope perfectum est, ut ad viri pedes abiectæ vir ipse pepercerit.

cerit. Alius qui annos iam quindecim quadrupē-
 dum more, in libidinum cœno volutabatur, sensim
 frequenti peccatorum confessione se recepit ad fru-
 gem. Mulier, quæ & castimoniam voto neglecto, cor-
 pus suum, nulla habita ratione loci siue sacri siue
 prophani, ad omnium libidines diulgabat, quæque
 tot inquinata vitijs, cælestem panem, eum qui pasci-
 tur inter lilia, sumere ore suo impurissimo non ve-
 rebatur, cum ad extremum veniam tantorum scele-
 rum desperaret; nostri sacerdotis opera, ad spem di-
 vine misericordiae erecta, inueterata vulnera, quæ
 diu occultauerat, indicauit: nunc autem ad sanitatē
 mentemq. perducta, tanto in sacramentorum vsur-
 patione versatur ardentius, quanto antea admise-
 rat ea cupidius, quæ pœnitentiæ sacramento deter-
 genda essent. Puella, quæ se Deo castitatis voto sa-
 crauerat, cum pudicitiae discrimen adiret, nostrorū
 consilio, ex suis ædibus alio translata, & a periculo
 se subduxit, & sacramentorū sese armis presidijsq.
 communiit. Taceo compositas controuersias, taceo
 restincta nostrorū monitis odia, quo de genere illud
 fuit sane preclarum: quod cum quidam vulneribus
 male acceptus, percussorem de medio tollere decre-
 uisset, post confessionem autem iniuriam Christo con-
 cessisset: tantum ea liberalitate progressus est ad
 virtutem, ut quo rebus humanis remitteret nunciū,
 sponsione voti sese obligauerit Deo. Ex ijs porro qui
 nobis operam dant, cum alij sese Deo in varijs Re-
 ligiosorum consecrauerit cœnobijs, tum in Societatē
 sex. Nec vero inter vsitata vitæ nostræ munera, eo-
 rum

rum est causa deserta, qui supremo erant afficiendi supplicio. In his vnus, qui se recens ad Christū adiunxerat, cum ad Mahometanas postea superstitiones impie reuolueretur, sacerdotis nostri oratione, tum vero spiritus sancti afflatu, ereptam sibi facinoribus lucem aspexit ierum, in eaq. extremum vitæ diem morte confecit. Superiore Quadragesima, in celeberrimum quodque oppidum nostri dimissi, tantum vs locis, quo venerant profuerunt, vt multi iam octauo quoque die abstersis confessione peccatis, cœlesti pabulo recreentur. Exceptæ sunt etiam in cœnobijs mulierum confessiones, ad easq. habitæ conciones tanto cum fructu, vt non modo mulieres ipsæ meliores quotidie fierent; sed earum exemplo puellæ aliæ claris ortæ natalibus, ad eas se aggregare non dubitarint. Hæc & id genus alia, in obeunda vicinitate sunt acta.

VALENTINVM ET BARCINONENSE Collegia.

IN Collegio Valentino, habitus est ad pueros catechismus in locis quinque, peragratiq. pagi cum vtilitate: restinctæ Archiepiscopo auctore, in cœnobio quodam virginum disensiones, in eoq. pietatis studia tum cohortationibus habendis, tum excipientis confessionibus excitata.

Nec minor agri BARCINONENSIS est seges. locis quatuor explanatus est Catechismus: nec pauci ad spem à desperatione traducti. Quendam cum grauia puderet scelera confiteri, ea vis
tristi-

tristitiæ ac desperationis inuaserat, ut ad sui necem venena pararet: sed à Sacerdote nostro excitatus ad indulgentiæ spem, tranquillitati redditus est. Quidam cum quadragesimum iam annum bestiarum ritu viueret (nam nec sacris vnquam aderat, nec Deum diuosq. nouerat, & quotidie scelera sceleribus cumulans ad sempiternum ruebat interitum) tandē diuina exoriente luce, suas sordes aspexit, confessusq. ætatis vniuersæ peccata, tanto honestiorem ingressus est vitam, quanto egressus erat è fœdiore. Sed huius generis plura sunt, quam ut necesse habeam singula persequi. Publicus huius oræ grassator, frequenti nostrorum congressu eo sensim deductus est, ut vniuersæ vitæ maculas sacramento confessionis eluerit: atq. his iam positis fundamentis tutioris vitæ causâ, arctissimo se postea cœnobio conclusit. Explicatæ præter consuetudines sunt conscientiæ quæstiones. nam cum tres Theologos constituisset Episcopus, qui tribus in templis ea de re scholas haberent, sacerdos noster ad maximæ designatus, has ipsas Scholas Episcopo ipso præsentibus Canonicisq. & Parœciarum Vicarijs cum alijs nobilibus explicauit. In pagos etiam est frequenter excursus: semel atque iterum Episcopi Barcinonensis rogatu, semel etiam in diœcesim Vicensis Episcopi, ubi Prioratum à Gregorio xij. Societas habet Diœcesis hæc syluestris & montosa, syluestres quoq. & rudes incolas educat. Sane maxima est inter eos rerum diuinarum inscitia, & quod dolendum est magis, tam densis sunt assueti tenebris, ut scientiæ lucem

cem splendoremq. non ferant, doctorum monita negligant, fidei rudimenta contemnant. itaq. nostri cū ad eos iter haberent, reuocabantur à vicinis, quod dicerent, frustra apud eos operam consumptum iri. Verum tolerantia ac magnitudine animi, Deo duce, perfectum est, ut populi illi immanitate exuti ferarum, quotidie magis ad humanitatem ac religionem mansuescant. Itaq. & animis expiati sunt omnes, & concionibus perlibenter interfunt, & pulsus inscitiae tenebris, lucem iam aliquā veritatis aspiciūt.

C A E S A R A V G V S T A N V M
Gerundense & Bilbilitanum.

IN Casaraugustano Collegio, pleraque huiusmodi gesta sunt, & in alias huius regni vrbes socij quatuor concionis causa dimissi, quorū frugifer fuit vbiq. labor. Data est opera mitigandis odijs, interdumq. demonis fraudibus patefaciendis. Mulier erat in Casaraugustana Diœcesi, admirabili sanctimonie fama apud omnes, hæc in precibus aberrabat à sensibus, seuebat in suū ipsa corpus acerbis verberationibus, in edias, vigilijs, & ceteras pœnarum acerbitates tam facile suscipiebat, quam hæc non inuite simulata quoque virtus admittit. multos auocabat à vitijs, multos etiam ad virtutem incitabat: miserorum subleuabat inopiam: enunciabat occulta commissa, caput cruore sudabat. plagis etiam notisq.

tisq. redemptionis, ut de B. Francisco dicitur, palmæ
 plantæq. distinguebantur. itaque ad eam undique ut
 ad aliquam de cælo lapsam concurrebatur: adevat
 ad fores consultor frequens: opem miseri, preces re-
 ligiosi poscebant: ciues gravissima quæque defere-
 bant negotia. denique inter mortales numerabatur
 ut Sancta. Sed prudens Archiepiscopus, non igna-
 rus quantum insidiarum insit in vita, & quam ver-
 satus sit hostis humani generis, mulierem Sacerdoti
 nostro committit, eiq. negotium dat, ut femina san-
 ctitatem diligenter exploret, & si quid in ea corri-
 rigendum sanandumq. sit, afferat medicinam. Pater
 sumpto ad rem spatio, agere cū muliere cœpit, tenta-
 re atq. exquirere vniuersa, ut aliquid expiscaretur.
 Vbi eam satis exercuit, dies ipsa mulierem prodidit,
 comperit enim post aliquot mensium spatium &
 quidem ex ipsius ore, quam ficta essent omnia, quæ
 simulata religio. Tum demum patefactus est Dæ-
 mon, qui ut animis tendat insidias, in lucis Angelum
 se conuertit. Sed plus diuina bonitas, quam hostis
 calliditas potuit, cui & ovis est erepta de faucibus,
 & ne plus prædarum faceret contagione ovis, quæ
 corruerat, admonitus populus, factus est cautior.

GERUNDENSE Collegium, quanquam exi-
 guum sociorum numerum alit, non tamen exiguas
 colligit utilitates. Sacerdos noster rerum contrahen-
 darum officia cum explicasset, eam mercatoribus re-
 ligionem iniecit, ut nefarias pactiones plerique re-
 sciderint: alij fraude sublatum retulerint aurum:
 nonnulli mercaturam facile deseruerint.

Tar-

TARRACONÆ in ædes nouas nostri migrarunt, propediemque speratur fore, vt ex ædificatæ, socios capiant viginti quinque. Interim obeundis Societatis muneribus, augetur cum externis commodis, etiam utilitas animorum.

Collegium BILBILITANUM recentissimū est: V. Kal. Nouemb. ingenti ciuiū gaudio, qui Societatem pridem optauerant, institutum. Est hæc vrbs, si Casar-Augustam excipias, ex omnibus huius regni vrbibus in primis clara, salubri cælo, vbertate frugum opima, crebris hortis amœna, & lætis oppidis vndique cincta, vt ipsamet commoda regionis ad animarum salutem inuitent. Ad fundandas firmandasq. Collegij fortunas, tributum est vectigal idoneum, adiunctaq. tum domestica tum sacra supellex, & satis instructa libris Bibliotheca: quæ omnia vna ciuiū liberalitas, nullo condicionū onere, dono dedit.

S A R D I N I A.

IN Sardinia, quæ Prouinciæ Aragonensis est membrum, tria duntaxat sunt domicilia, nam Buisachense Collegium iustis nominibus relictum est. Socij in ijs nonaginta circiter commorantur. Sassari tres & quadraginta, Calari triginta duo: reliqui in Ecclesiensi Collegio. Mortui sunt ex eo numero tres. In Societatem cooptati sex.

SASSARITANVM

Collegium.

Fuit hic annus Sassaritano Collegio minus corporibus salutaris. complures enim acerbissimis diuturnisq. morbis tentati sunt, sed Dei præclara clementia omnes incolumes emerferunt. Domi Hispanicæ Sardicæq. sunt habitæ conciones, magno auditorum tum conuentu tum fructu. Foris autem patri cum utilitate versati sunt sex, a quibus cum alia præclare gesta, more institutoq. Societatis, tum vitiosæ consuetudines emendatæ sunt. Erant, qui cum iustis de causis a Sacerdote sine absolutione dimitterentur, religioni tamen sibi non ducerent Christi corpus accipere. Alij autem in propinquorum amicorumq. obitu, ijs se angoribus, lacrymisq. dedebat, ut multos menses intra domesticos parietes abditi, nusquam ne in templis quidem sacrorum causa comparerent, quæ omnia ut è ciuitate funditus tollerentur, nostri sedulo elaborarunt. Multi etiam de primarijs, qui inimicorum sanguinem expetiuerant, dæcede odioq. retracti. Quidam ad inimici necem aureos sicario dederat quinquaginta: alius pugionem, quo uxorem nocte confoderet, seruabat intra ceruicæ: vnus vero ne remittere inimico cogeretur iniuriam, diu confessionis sacramento carebat: alij denique ad vlciscendam filiorum necem odijs acerbissimis agebantur, qui omnes Deo iuuante, nostrorum suasu monituq. cum suo quisque inimico recon-

S ciliati

ciliati sunt. Sed reconciliationes gratiarum commutationesq. animorum quotidianas, singulas enumerare non est necesse. Mitto etiam qui à plurimis flagitijs ad frugem, nostrorum ope. se receperunt, et qui scelera nefaria cum indicare sacerdotibus erubescerent, ea tandem longo interuallo detexerunt. Alcarensis ciuitas cum pestilentia proxime laborasset, ubi ea penitus abiit, missi sunt eo de nostris, qui eas animas confirmarent, simulq. vt nonnulla, quæ Societati nostræ testamento legata essent inspicerent, vt amotis litibus, quid ad eam pertineret, libi quido constaret.

Ne CALARITANUM quidem Collegium à morborum incommodis immune fuit. nam & deploratam salute decubuerunt nonnulli, & Sacerdotes extincti sunt tres, quos veluti communibus orbata parentibus, ciuitas vniuersa defleuit. ad eorumq. funus ex Metropolitanano templo Canonici, cœnobiteq. Franciscanæ familiæ, vt nobiscum vna parentarent adesse voluerunt. Fructus autē, qui è Calaritana vinea legitur, est vberimus. Multas quotidie Sacerdotes nostri confessiones vitæ totius, easq. satis implicatas & impeditas excipiunt, eorum præsertim, qui à trigésimo, quadragesimo, quinquagesimo aut anno, hoc se sacramento non expiarant. Agris prætereâ publicisq. custodijs, vitæ subsidia suppeditantur: viduarum solitudini, inopiæq. succurritur: in matrimonio filiæ, quæ suis sunt orbata parentibus, ne quod honoris discrimen adeant, corrogatis eleemosynis collocantur. In tradenda vero rudibus Calaritanæ

teche-

techesi plus solito, cura laborisq. consumitur: ducunturq. de more pueri diuinam legem per orbis compita cantitantes. Maurus quadraginta natus annos, libertatis spe cum Christum se sequi velle dixisset, nec tamen libertatem ullam a suis dominis impetraret, postea morbo oppressus, sensit non tam sibi a corpore, quod relinqueret; quam ab animo, qui nunquam interit, repellendum esse seruitutis iugum. baptismum sine cunctatione poposcit. adeptusq. bi-duo post salutare IESV nomen in clamans extremum spiritum edidit.

Huius ciuitatis in Societatem amor, acres nostris & ad animarum studium, & ad tuendam collectam virtutis opinionem stimulos addit. Testatur hanc beneuolentiam atque existimationem munerum largitas. Barptolomæus Foresius Calaritanus ciuis, cui in omni vita Societatis nostræ studiosissimus, tum in extremo spiritu sui simillimus, Societate ipsam suorum bonorum scripsit heredem, is cum e vita discederet magna contentione Patrem nostrum implorabat Ignatium, & prima illa nostri Ordinis fundamenta, quæ beatorum loco ducebat. Aliæ præterea illustres femina nonnulla alia testamento legarunt. cuiusq. in suburbio frequentiore, domo sane commodi nos donauit.

ECCLESiensis oger, ne is quidem suis fructibus vacuus est. Multi qui infestis tenebatur odijs ad inimicorum charitatem beneuolentiamque translati sunt. In eoq. numero mulier fuit, quæ filij charissimi cæde, totos viginii menses nullis precibus placari

poterat. & alia, cui cum necatus esset vir, suadentibus nostris ut ab actione desisteret, quam iam intenderat inimico, destitit sane, naturam vincens Deoq, omnem donavit iniuriam. Vidua coniugis obitum ita lugebat, ut multos iam menses nec lugubrem vestitum poneret, nec ad templum accederet; imo ne familiarium quidem congressus & sermones admitteret, sed cum sensim ad eadem nostram venire coepisset & diuinis sese expiare mysterijs, totam se Deo nutui voluntatiq, permisit. Catechismus traditur pueris ferme ducentis. Pauperes & quos vel coerceset carcer, vel à stipe quærenda nobilitatis pudor deterret, conquisitis eleemosynis sustentantur, cumq, permulti sine panis frustulo dies aliquot sepe transigant, impetratum est ab oppidi Præfecto, ut eius rei causa constituantur, qui è finitimis pagis stipem corrogent, idq, fieri magno inopum bono iam captum est. Obeundis vero vicinis oppidis complures inimicorum iræ ferroq, subtracti sunt: corrupti præterea mores emendati: Sacerdotibus tradita de sacramentorum administratione doctrina: confessiones plurimæ plurimo cum fructu auditæ: multorum præsertim, qui multos annos ab expiandis animis abstinebant.

277
P R O V I N C I A

B O E T I C A .

Boetica Prouincia in vndecim diuisa sedes, quadringentos de Societate complectitur. Fuere tum in Hispalensi Professorum Domo, tū in eiusdem ciuitatis Collegio, in singulis sexageni. In Cordubensi circiter octoginta. Quatuor & quinquaginta Granate. In Montelano quinquaginta. In Zerenſi duodecim. Tredecim in Marcenſi. In Gaditano quindecim. Vno plus in Malaceniſi. In Triguerenſi ſeptemdecim. In Vaezano denique duodeuiginti. Morte crepti ſunt octo. Adiuncti vnus & viginti.

HISPALENSIS PROFESSA
Domus, & alia quaedam Collegia.

IN Hispalenſi ciuitate varietas ipſa nationum, qua negotiationis cauſa frequentes confluunt, per amplum ſocijs noſtris explicat campum, vbi eorum excurrat induſtria, reſtatur hominum celebritas ad uſurpanda ſacramenta, qua in Professa-

rum ade tanta est præcipuis præsertim diebus festis, ut celebritatem Iubilæi quodammodo referat.

In HIS Palæsi Collegio ad Humanitatis Scholas adiecta recens est disciplina Theologiæ, & quo plus Gymnasio dignitatis accederet, ab honorificis disputationibus, quibus Archiepiscopus Cardinalis interfuit, scholarum sunt ducta primordia. Auxit celebritatem Gymnasiij ex ædificatio recens, crevitq. Auditorum numerus ad nongentos: & quod caput est, cum multitudinis incremento crevit etiam ipsa religio. Quinquaginta se ad religiosos hominum cætus aggregarunt, ex eoq. numero ad Societatem Ies. Ad fouendam autem tuendamq. pietatem adhibita sunt visitata sodalitatum præsidia, quæ cum Dei Matrem præcipuo quodam religionis studio venerentur, latiores indies progressus ad omne officij decus experiuntur.

C O R D V B A E floret etiam disciplina gymnasij. Prælectiones de rebus Theologicis habentur quatuor, ventitantque discipuli circiter octingenti. Ad augendum autem Collegij numerum ac fortunas, præclara, Deo fauente, iacta sunt fundamenta. Gregorius enim xij. pro sua in nos indulgentia plus quam patria, tria & ea quidem non exigua sacerdotia nobis attribuit. Ad hanc Pontificiam liberalitatem accessit tanquam cumulus, priuatorum benignitas, cuius subducta summa est scutatorum fere bis mille. itaque diuino munere atque concessu strenue vrgetur inchoata templi constructio, propediemq. perducetur ad

exi-

exitum. Hæc tam eximia Dei beneficentia, cui accepta referenda sunt omnia, desides nos esse non patitur. conatur vnusquisque pro opibus, vt querendis animarum lucris tantæ Dei benignitati respondeat. destinatiq̃ sunt eius rei causa diuersa in oppida Sacerdotes, præcipueq̃ Lorenam. Est autem Lorena quingentorum & quinquaginta caput oppidorum. erant huius loci incolæ, male in nostros affecti, nec deerant, qui suis concionibus impedire nostrum conarentur aduentum. interposuit suum ipse nutum atq̃ auctoritatem Gubernator, qui cum nostros inuitis omnibus recepisset, vehementer ab vniuerso populo reclamatum est. nemo eos congressu, aut colloquio dignos iudicabat, vitabat eos vnusquisq̃ vt aliqua dedecora ac probra: nec prius hæc de nobis opinio ex hominum mentibus est euulsa, quam à religionis Quæstoribus singulari studio ac beneuolentia causa nostra suscepta est. Tum demum ad eos ciues liber aditus patuit, quos conciliare nostri dum student, & ad æternam salutem partim concionibus, partim exemplo vitæ perducere, mirum est, quam subito omnium animos mentesq̃ conuerterint. itaq̃ qui rem putabant indignam, nostros ciuitate recipere, ij postea receptos tanto sunt amore complexi, vt de exstruendo Societatis Collegio mentem cogitationemq̃ susceperint: & in eam rem aureos mille nummos, in annuos fructus sponderint.

GRanatae communis quaedam vis morbi, quae longe lateque peruagata est, nulli fere pepercit è nostris, cecidere Sacerdotes duo, quorum vtilis opera cum probitate certabat: reliqui deuictio morbo ad suum quisque munus alacres surrexere: & quidem tanto ardentiore studio, quanto praeclearior sese dabat occasio. Quandiu lues illa occupatam ciuitatem tenuit, nostri externis agris nullo habito personarum discrimine, non secus ac domesticis affuerunt, nec agris modo, sed eorum etiam, qui in publicis custodijs habentur, & animis & corporibus prospexerunt. Institutum est inter eos in honorem IESV nominis sodalitiū, cuius sodales mensis cuiusque primordijs confessione purgati, caelestibus primum Eucharistiae epulis, deinde etiam terrestribus saturantur; excipiuntur enim munifica Archiepiscopi liberalitate conuiuio, qui certam in eam rem pecuniam vnoquoque mense suppeditat, ita effrenata hominum licentia, quae in his locis debacchari solet, facile coercetur. Ea re Regij Senatūs Praeses admonitus, idem ipse quoque in custodia alia superiore non sine approbatione ciuitatis instituit. Ex ijs autem, qui è carcere ad patibulum rapiuntur, Mahometanus quidam rogo damnatus, etsi nullis antea colloctionibus adduci poterat, ut prius quam vita excederet, spretis superstitionibus

patrijs, Christum Deum, Deique filium agnosce-
ret. tamen auræ caelestis afflatu simul atque acce-
sit ad mortem, sententiam repente mutavit, er-
rorem depulit, edoctus que à nostris elementa Chri-
stianæ religionis, ita firmavit animum in sententia,
ut tam atroci supplicio suum vltro corpus obijceret.
id quod spe salutis minime dubia, fortiter & constan-
ter excepit.

Inter pagos cum vilitate lustratos, lustrata est
etiam Archiepiscopi diæcesis, eo scilicet postulante,
acrogante. Quadam in vrbe, Clerus erat perni-
ciosis factionibus odiisque distractus, quem cum
Archiepiscopus ne per idoneos quidem viros con-
ciliare potuisset, sensit ad extremum eius compo-
sitionis summam imbecillis esse hominibus reserua-
tam: indicto Sacerdotum conuentu è Societate Sa-
cerdos, habitaque concione ad placandas iras accom-
modata, eorum animos conciliauit rursum atque
coniunxit.

Ex ijs, qui se Spiritualibus Exercitijs excoluerunt,
antiquissimus fuit Regij Senatus Auditor, qui Tri-
bunali id tēporis præsidebat. Is ea hebdomada, que
propter mysteriorum, que tunc celebrantur, sancti-
tatem, Maior merito nominatur, curis ceteris in-
termiſſis, apud nostros se paulisper collegit, apud
eosque repetitis superioris vitæ peccatis rite ani-
mum expiauit. Hunc imitatus est alius Consi-
liarius Regis, qui ad regium tribunal ipse quo-
que recens vocatus, non prius munus illud attis-
git, quam à rebus humanis se tantisper abdu-
cens,

cens, eidem rerum diuinarum studio eidemque animi expiationi vacauit.

COLLEGIUM MONTELANVM
& reliqua.

Montelano Collegio Nouitiorum adiuncta sunt ædes, in easque socij vnus & viginti recepti. in his vidua matris vnica, qui cum ea inscia ad nos discessisset, mater mente pene emota, distractionem illam ægerrime ferens, longum iter ingreditur, vt solatiū solitudinis suæ, carissimumq. pignus recuperaret. Vt urbem attingit factaque est filij alloquendi potestas, Quas lacrymas precesq. non fudit, quos amoris stimulos non admouit, vt pectus tenerum emolliret, sed aduersus ea pectora, quæ celestis amor obarmat, irrita est omnis ars, & plus habet roboris diuina charitas, quam materna. itaque diu illa tironem oppugnare potuit, expugnare nunquā potuit. Tam alienæ salutis procuratio, eadem, que semper: nec tamen in animorum cura suscipienda corporum est neglecta salus. In summa annonæ difficultate, quæ durior facta erat indies, inita est eiusmodi ratio, vt & publicæ calamitati & infimæ multitudini, quæ per id tempus extrema premitur egestate, consuleretur: corrogata sunt singulis hebdomadis a nobilitate pecuniæ, nec vlla fuit hebdomas, qua non ad aureos minimum quinquaginta pe-

emiarum summa pertingeret: ita miserorum est leuata mendicitas. Aluit autem hanc ciuium inchoata beneficentiam singularis pietas Marchionis, cuius auia optima femina collegium nobis a fundamentis extruxit, opibusq. ditauit.

In Collegio **MARCINENSI** Ducis Archobrigensis rogatu, eorum patrum, qui ad instituendum Procuratorem Prouincialem venerant, coactus est cœtus. quamdiu autem dimissus non est, semper ab eo omnia ad omnes vitæ vsus suppeditata sunt, dataque vestis in templum textili auro argentoque depicta, quæ septingentis aureis indicatur.

GADIBVS nostrorum opera in animorum salutem sane quam utiliter impenditur. portus enim Gaditanus cum inuehendis euehendisque mercibus maxime celebretur, mercatores in negotiatione gerenda, arctas impeditasque conscientia rationes apud nostros expediunt. ita ab iniquis sænerationibus quæstibusque nefarijs plurimi reuocantur. Sunt etiam a nostris Turca & Saracenus Christianis legibus, priusquam baptisate lustrarentur, imbuti. Ciuium autem quæ sit religio vel de templi cultu conijcitur: plurima id liberalitate splendet, initaque pecunia summa in vsus templi collata, reperti sunt aurei nummi serè quingenti.

TRIGVERENSI Collegio, Dux Metinensis pro singulari eius in nos amore, aliquot agri iugera cum Collegij prædio continentis attribuit.

In **MALACENSI** Collegio diuturna pestilentia, quæ Ciuitatem perpetuis fere funeribus exhauserat,

hausit, gymnasii numerum non mediocriter imminuit. Aucta tamen facultas est de hominibus bene merendi, alijs in studijs atque muneribus, miseris, quoad fieri potest, benigne succurritur. adhibentur affectis morbo solatia, omnibusque opibus, qui morbi proximi sunt, confirmantur.

In *VAEZANO* Collegio, graues ciuium contentiones, vnde magni motus metuebantur, sopita sunt: effectumque, vt quorum vel vita, uel fortuna, uel fama denique uiolata essent, ij suas iniurias uoluntaria obliuione contererent. ex eo numero quidam brachio uulneratus, non modo iniuriam suam ipse contempsit, sed percussorem e publica custodia, quo supplicij caussa coniectus erat, mittendum curauit.

In *XEREZANO* Collegio, quanquam pestilentia ciuitatem uehementer afflixit, tamen singulari Dei patrocinio e nostris neminem lesit: & tamen tantum abest vt pericula declinarer, vt ne quis aeger suam operam praesentiamque requireret, uitas suas animarum saluti posteriores ducerent. Itaque quisquis Sacramenti caussa presbyteru euocasset, ad eu sine recusatione ac sine discrimine mittebatur. Respublica quae factionibus ante diuisa, hostiliter secum ipsa certabat, odia sua publicae incolumitati concessit. Foris autem ciuitas quaedam, cuius disciplina omnis effractis legum iurisque repagulis interierat, caelesti primum ope, deinde etiam nostrorum diligentia seipsa correxit, iisque se institutis astrinxit, vt quae ab omni pietatis genere aliena erat, postea ad accipien-

pienda pia quaedam munuscula , quæ ad acuen-
dum pietatis studium dissipiebantur à
nostris , certatim vniuer-
sa concurreret .

PRO.

P R O V I N C I A
P E R V A N A.

Vnt in Peruana Prouincia centum
amplius ac triginta de nostris. In
Limensi Collegio, quod omniū ma-
ximum est, septem & sexaginta. In
Cuschenſi vndeuginti. In Potofi-
no quatuordecim. In Arequipenſi
decem. Totidem in Pacenſi. In Iulienſi ſede duode-
cim. In Reſidentia S. Iacobi, quæ paſſuum circiter
duo millia Lima diſtat, non plus duo. In Societatem
adſcripti ſunt octo. Obijt vnus.

Conſtat hæc Prouincia triplici hominum genere,
Hiſpanis, Indis, atque Aethiopibus: quorum nume-
rus duplo maior quam Hiſpanorum eſt. omnium ſa-
luti pro virili ſuccurritur, ac præter conciones tem-
plorum, habentur ab omnibus fere Collegiis concio-
nes in foro, non modo pari cum vtilitate, ſed ſape
etiam ſuperiore. Aethiopum præcipua ratio duci-
tur, præſertim Lima. Nullum genus hominum, Sa-
cerdotum opera magis eget. adeo inanes ſcientiæ he-
betesq. reperiuntur, & quod inſcitiam plerumque
conſequitur, moribus corruptiſſimis. excoluntur ver-
bo Dei, & Chriſtianis præceptis aſſidue. Exeunt no-
ſtri medios in vicos, publicasq. vias, eoſq. blanda ora-
tione

tione vel in forum, vel in Paræcias ad audienda sa-
 lutis verba perducunt. ita ab impuris ludis, & ebris
 tatibus, ubi se frequenter occidunt, facile reuocan-
 tur. Ex hoc hominum genere, duodecim millia am-
 plius Limæ versantur, ut necessario varia vrbis ob-
 eunda sit regio, nec vno tantum loco diuini verbi se-
 mina iacienda. Ad Indos festo quoque die p̄i ser-
 mones habentur, idq. in omnibus ferme Collegijs.
 Sunt & sodalitates vbiq; ad sanandos tum Aethio-
 pum tum Indorum mores, in quas nulli prius aditus
 patet, quam eius perspecta & explorata sit virtus.
 atque hæc ad reprimenda vitia non mediocris est
 ars. vitat enim ea quisque omni animi prouisione,
 quæ sibi sodalitatis aditum intercludant. Iam sacra-
 mentorum plurimus vbiq; vsus. auxit tam saluta-
 rem consuetudinem, præsertim inter Hispanos per-
 frequens Tubaum, quod qui consequi volunt (vo-
 lunt autem semper innumeri) necesse est Sacramen-
 ta percipiant: ita fit, ut à præbenda contentibus au-
 re nulla sit quies, præsertim quod nescio qua homi-
 num religione, vel de Societate nostra iudicio, confes-
 sionis causa ad nos plerunque concurritur. Testaba-
 tur quidam non sine lacrymis, cum annum iam vige-
 simum ad Sacerdotis genua non accidisset, per quie-
 tem sibi visum esse eximia forma puerum toga pur-
 purea, qui negligentiam salutis accusans moneret,
 ut admissa dedecora confiteretur, statimq. se è lecto
 surrexisse, pueroq. duce ad Limæse venisse Collegiũ;
 ab eoq. commonstratis Collegij foribus iussum esse
 in eo expiare peccata: ibi enim veram medicinam
 animi

animi repertum iri. Huius visi species in eius animo sic insedit, ut nulla interposita mora concesserit ad Collegium, Rectorisque pedibus aduolutus peccata sua multis cum lacrymis sit confessus. Si id visum diuinitus est oblatum, est quod ille diuinis monitis gratiam habeat, quibus se recepit ad frugem: sin autem fortuitum fuit, & ut pleraque somnia, casu accidit, tamen ex eo ipso facile est iudicare, quemadmodum affecti sint homines erga nos, quibus etiam occurrimus quiescentibus. Atque ut qualis sit non Hispanorum modo, verum etiam Indorum Achibopumque, in nos beneuolentia perspicias, illud siteri non patiar. Mulier quae ad verum Dei cultum nostrorum opera se conuertit, appropinquante morte, beneficii memor, cum sibi nihil esse intelligeret, quo tantum munus remunerari posset (erat enim inops) maritum accersit, eique significauit hanc esse suam supremam voluntatem, ut cum in seruitutem traderet Patribus, antequam decederet allatisque testamenti tabulis, fecit quod dixerat, viro non modo non repugnante, verum etiam lubente, qui cum suum se non esse perspexit, sed in nostrum transisse ius, ad Rectorem alacer adijt, & quantum in ipso fuit, eius se munus potestatisque permisit.

Nec vero domi tantum nostrorum se charitas tenuit. multiplex enim ac varium animarum causa susceptum est iter. Ut pauca de multis. ab Areqvipensi Collegio in remotas partes, & Hispanis vix antea cognitum est, quanto cum labore non facile dixerim, superandi fuerunt praerupti atque asperi montes, & superan-

superandi pedibus, non iumentis; adeo in arduos eriguntur ascensus. est præterea regio infesta viperis ac cyniphibus, cælum graue, calores immoderati, vt nihil te præter animarum lucrum alliciat. Complures ibi baptizati sunt Indi, complures ad baptismum eruditi, multi item à suis expiati peccatis, & quoniã ita charitas ac necessitas imperabat, mortuorum interdum corpora sepulturae mandata.

A CVSCHENSI Collegio varij etiam in varia loca dimissi sunt socij. Patres duo vno adiuncto laico, in quorundam militum comitatu ad exquirendas infidelium Indorum regiones per mediterranea huius prouinciæ loca profecti, quos labores ærumnaeque pertulerint, longum esset enumerare. Cum aquis in itinere luctandum fuit non sine presenti mortis periculo, & trabibus credenda corpora ad iras fluminum euitandas. interdum per auia montium, & iuga aspera transeundum, victu pene nullo, & cultu corporis valde tenui, insequente præterea à tergo cyniphum examine molestissimo. itaque, quod necesse fuit, nonnulli è militibus fame, alij fluctibus perierunt. nostri Deo miserante, cuius causa laboriosum illud iter erant ingressi, ex ipsis mortis faucibus euasere. Nec vero his laboribus territi acres Christi milites, de repetendis suis sedibus cogitarunt. nimis dulcis est animarum salus, quæ te semper ad pericula vocat, nouos semper ad labores inuitat. In aliam regionem cum iisdem militibus perrexerunt, & ad certa discrimina calamitatesque antecedentibus grauiores. Itaque ex tot itineris in-

commodis ac molestijs domum reuerti sunt egri. Cui non miserationem commouissent exanguis illi pallidique vultus? summa erat oris macies, summa tenuitas, deformitas vero corporis tanta ex crebris viceribus peregrinando contractis, ut reuerti ad pristinum habitum sedula ac diuturna curatione vix possent. Non temere sed consilio ea instituta profectio est. spes enim erat, fore ut multæ barbaræ nationes Christi legi sua colla subijcerent, nec ea quidem crepta est, sed dies videlicet expectatur.

Ad Indos Carauayas destinatus est alter, qui ipse quidem suæ fuit expertus coronæ, nam ubi molestias multas in erudiendis cælesti doctrina barbari deuorasset, dum aliam ex alia profectioem cogitabat, equi lapsu præcipitatus in terram, domum reuertitur seminiuus. sed diu post recreatus è morbo, tanto ardentius has optauit expeditiones, quanto sibi exploratius fuit, hæc ijs potissimum reseruari, quos in amaribus Deus habet.

A POTOSINO Collegio missa sunt etiam in exterarum gentes summa cum vtilitate subsidia. Pater quidam ex ijs, qui nouissimi ex Hispania venerant, nactus duas de præcipuis Indorum linguas, ad barbaros quosdam Superiorum iussu se contulit: ibi magnam vim hominum sacro fonte lustrauit, in ijsq. centum amplius ex utroque sexu iam senes, quorum nonnulli eo ipso, quo renati sunt die, tanquam iam cælo tempestiui ac maturi de vita migrarunt. Duplici peregrinatione, semestri non amplius spatio, trecentos viros & feminas baptizauit. familias integras non paucas

cas cat
 & tur
 nium r
 auribu
 ste atq
 ac frig
 uis ma
 marum
 subean
 quiver
 dulced
 vi alac
 In s
 bus fra
 domi d
 uini ve
 strant.
 itumq.
 syluest
 degit, n
 luc ven
 dio ven
 tebesti
 runt: &
 cietati
 de suo
 sulto p
 teros d
 omniu
 ginti n

tas catechesi & concionibus iuuat, plurimos à vaga
& turpi copula ad honestum & constans matrimo-
nium reuocauit. Scelera multorum præbendis rite
auribus expiauit, non illum frequens imber, non va-
sta atque horridæ solitudines, non asperitas niuium
ac frigorum, non iniuriæ nocturni cæli, sub quo plu-
uijs madefactus aquis, pernoctabat interdum, ab ani-
marum causa retardauit. hæc enim sepe ferant, hæc
subeant necesse est, qui per hos Indiæ tractus con-
quirere iubentur animas. sed laborum tristitiam
dulcedo temperat cælestium voluptatum, facitque
ut ascriberet iniucunda, difficilia facile suscipiantur.

In sede IVLIENSI perpetuis item se labori-
bus fratres exercent, siue externis siue domesticis.
domi duodecim hominum millibus quotidianum di-
uini verbi ac Sacramentorum pabulum submini-
strant. Foris diuinis præceptis imbuuntur agrestes.
atque eius rei causa varia in loca, præcipue ad
syluestre genus hominum, quod in montibus vitam
degit, nec vno tantum loco consistit, sed huc atque il-
luc venationis causa pererrat. Nostri dum pari stu-
dio venantes venantur, non paucos ex eo numero Ca-
techesi diligenter excultos, ad baptismum adduxe-
runt: & à vaga illa syluestriq. vita ad elegantiam so-
cietatis humanæ traductis, domos apud se annonâq.
de suo singulis mensibus assignarunt. Multa con-
sulto prætereuntur, quæ geruntur ab ijs, qui ad ex-
teros dimittuntur. Ne omnes quidem profectioes
omnium, quæ in vniuersa Prouincia quatuor & vi-
ginti numeratæ sunt, commemorari possunt. Satis est

ex vnaquaque re delibasse præcipua, quæ & eorum virtutem, quorum narrantur acta, declarent, & ceteris proponant exemplum ad imitandum. Nec vero nostri tantum ad cogendas errantes oves, sed he quoque ipsæ ad alienos pastores vel ex disimulatis locis venire nonnunquam. Limam cum à Chile si Prouincia naues appulissent, vnus è vectoribus ad pietatem sua sponte propensus, cum multa in ea regione de nostris hominibus cognouisset, incensus tum videndi cupiditate, tum expiandi animi, passuum milia quingenta venit. Sane plurimum habet momenti ad animarum salutem vitæ integritas ac sanctimonia, cuius fama ipsa, vel ex vltimis terris homines citantur.

Habitu est hoc anno Prouinciale Concilium, cui noster etiam Prouincialis interfuit, multa que in eo de nostrorum sententia, in Hispanorum atque Indorum commodum sunt decreta. Sanxit Synodus ipsa, præcipue vt catechismus & liber aliquis ad instituendos animarum custodes, tum Hispanica lingua tum duabus Indicis scriberetur, cautumque ne quis in posterum Indis traderet, vt fiebat, suo arbitrati Christianæ rudimenta doctrinæ. Data est hæc prouincia nostris hominibus, à quibus magno labore & vigilijs perfectum est opus. Idq. tum vulgo probatum, tum ipsi Concilio, cuius per edictum nemini licet inter Indos alia vti formula catechismi. Res fuit plane salutaris. nam cum antea siue inscitia, siue incuria interpretum, plurimi orirentur errores, non æque opinionum causæ semper existerent, nunc huius catechismi

his beneficiis facile impetratum est, ut quid ab Indis sentiendum quidue reijciendum in fide sit, intelligatur.

Litteræ suos quoque progressus habent. Est Lima discipulorum contubernium e tribus & viginti collegiis, cuiusmodi sunt Collegia Salmantica vel Compluti. ù nostras frequentant scholas: nec parum ex eorum accessione gymnasio nostro allatum est ornamenti. quanquam autem suum ipsi Rectorē probatis moribus habeāt; Nostri tamen hoc susceperūt, urgente Prorege, ut eos ad pietatem religionemque dirigerent. ex eoq. numero ut è reliqua disciplina nostra, ad cœnobium multi se conferunt.

Iam vero commoda quoque augentur externa. Vir nobilis nostræ vitæ familiæq. percupidus, dum in hac mente ac cogitatione versatur, mors interuenit. Sed quando nobis tradere se ipse non potuit, sua certe quin traderet, facere non potuit. heredem Lima Societatem instituit ex asse, totaque hæreditas pluris decem scutatorū millibus æstimatur. Nostri ei & tanquam fratri, & tanquam benefico parentarunt, eandem illi precati sedem & locum in cælo, qui nostris, ut speramus fratribus reseruetur. Inda præterea mulier, tria aureorum millia testamento reliquit, & ab alijs alia Lima sunt data. Par ac fortasse superior Potosi liberalitas cernitur. nec mirum, sunt enim hic argenti fodinæ, vnde in Hispaniam ditiarum plurimum asportatur. ita quicquid nostri vellent, à ciuibus vel nutu consequi possent. Sed tamen sibi temperant, ne pluris aurum quam animas

facere videantur. Templum ibi perelegāter exstruitur. qua in re maxime Indorū declaratus est amor. singulis diebus mille; ubi opus erat consuebant ad fabricā. Senatores vero Regiæ Curia, aureos quotannis mille eleemosynæ nomine decreuerunt. eorum autem rogatu, traditur à nostris publice Indica lingua, magno tum Indorum; tum

Parochorum bono: plurima enim ex eius ignoratione sacrilegia ac facinora admittēbantur;

quæ
nunc tandem eius scholæ beneficio tolluntur omnia:

PROVINCIA
MEXICANA.

Etsi ab hac Provincia annum nobis
litterarum munus persoluum non
est, tamen ex priuatorum litteris
nonnulla, quæ ad exemplum com-
munemque lætitiã facere vide-
bantur, excerptimus. Ea fere ad
Pascuarense Collegium spectat omnia. cuius Rector
cum animaduertetet superioribus annis ijs de re-
bus valde ieiune exiliterq. perscriptum esse, & in-
gentes præteriri fructus, qui ex Indis quos Natu-
rales appellant (id quod in his locis spectatur in
primis) percipiuntur; summam ipse rerum om-
nium ad nos perscripsit, qua & mores gentis, &
eius ad Christum conuersionis initia ac progressio-
nes, & ea denique, quæ ex Societatis in eas regiones
ingressu sunt consecuta persequitur. Ea nos hoc loco
subijciemus. Nostrorum autem in hac Provincia
numerus solet esse minimum centum ac viginti.
Quot autem Provincia ipsa sit vel aucta iuuenibus,
vel diminuta mortuis, sciri litterarum intermissio-
ne non potuit.

COLLEGIVM PASCVARENSE:

Quoniam hic Hispanorum magna vis est, mul-
 tique loci propinqui, ea natione referti; cogi-
 mur & eorum, & Naturalium Indorum animis
 opitulari. Itaq. tanta est nostrorum occupatio, ut si
 plures essent operæ, ea quoque plurimum negotij
 haberent, si vel vnus tantum Hispanorum commo-
 dis deseruirent. Quæ tamen occupatio, si cum ea,
 quæ cum Indis suscipitur comparetur, nulla prope-
 modum videatur. De vtroque hominum genere di-
 cendum erit, prius de Hispanis, postea de Indis. Ha-
 bentur ad Hispanos tum in nostro, tum in curiali
 templo, statis temporibus conciones, quarum longe
 lateq. patuit utilitas: sed ea præcipue in componen-
 dis iratorum animis versata est. Ineunte quadrage-
 sima, cum primarij ciues disiuncti distractiq. essent
 inter sese, & diuturna iam lite mutux quodidie of-
 fensiones existerent, ut tantum non ad arma ce-
 desq. veniretur, placuit Deo, Sacerdote nostro de
 ijs Euangelij verbis concionante, Diligite inimicos
 vestros &c. ita omnes ad æquitatem flectere, ut si-
 mul ac concionandi factus est finis, antequam tem-
 plo pedem efferrent, violatam amicitiam mutuis
 amplexibus redintegrarint. Egregium spectaculum
 & lacrymas vel extorquens inuito, ciues nobiles in
 celeberrimo templo, atque in luce totius ciuitatis,
 supplices sibi esse vicissim pacis & veniæ causa; om-
 niaq. Patris arbitrio ac moderatione transigenda ac

constituenda permittere. Publica fuit ciuitatis vni-
 uersa latitia, eoq. maior, quo maior fuerat despe-
 ratio concordia. Per quadragesimam habetur ad
 rudes, & seruitia domestica Catechismus. Domi
 Hispanorum ciuiumq. liberis prima litterarumele-
 menta traduntur, vt ea non modo probe norint
 atque expedite legant. sed etiam vt calamo scite fin-
 gant, & exprimant atramento. horum magnus est
 numerus, nec mediocris ex ijs capitur fructus, cu-
 rantur enim eorum animi pro aetatis captu sedulo
 ac diligenter, vnusq. è nostris in eam rem totus in-
 cumbit, egregia cum laude & commendatione So-
 cietatis. Hispani suam in nos vicissim beneuolentiã
 studiumq. declarant, dum suis non amplis opibus
 nostram leuant inopiam. nam cum huic domui nulli
 sint redditus, neq. aliunde sint prompta quotidianæ vi-
 tæ subsidia, accedantq. sumptus domesticæ fabricæ;
 tamen quod ad victum & cultum pertinet, sola ho-
 minum liberalitate cuique fit satis, eaq. tam volun-
 taria, tam nullis euocata nutibus, vt nostri petendi
 cura, aut contrahendi æris alieni sollicitudine libe-
 rentur. Quid? quod ad templum quoq. cumulus be-
 nignitatis ascendit. nam cum paucis ante diebus ad
 sacrificia vix necessaria vestis ornatusq. suppeteret,
 propterea quod ad Vallisoletanum Collegiũ, vt mox
 dicitur, omnia pene translata essent; nunc de neces-
 sario apparatu nihil ferme desideratur. Atque vt
 hoc studium subleuãdæ tenuitatis nostræ cum omni
 amoris significatione coniunctum, planius intelliga-
 tur, proximo Augusto nostris ædibus de cælo ra-
 tias

Etis (sunt enim in his regionibus crebri fulminum ictus) subito concepit ignem sacelli maximi contignatio, quae aridis constabat ex paleis: cumque serpere momento flamma coepisset, et iam in templum titiones crebri decideret, suspicati sunt homines, in cineres redactum iri omnia, erat enim, ut dixi, domus tum arida mater, tum gemina contignatione contacta, nulla re intermedia, quae aut prohibere, aut morari posset incedendum. Ut ignis apparuit, certatim aduolant uniuersi ad ferendam, quae possent opem: antiquissimum fuit, ignem pabulo prohibere, et quae alicuius essent pretij a flamma defendere. erat tum saedum imbribus caelum, et tamen nobiles ac primarij viri, nullas caeli veriti inuarias, res nostras igni subtractas in suas aedes custodiae causa suis humeris comportabant, nihil reliquerunt, quod non cum diligentia domi suae conditum asseruarent. ipsas quoque imagines tabulasque, templi una cum cratibus, et quicquid tolli et commoueri loco poterat, abstulerunt. Diuini muneris fuit, ut aedes nostrae, quanquam deletae iam igne putabantur, propterea quod aduersus incendij vires vis omnino nulla valebat, incolumes tamen conseruarentur. Tantum ille animi tribus Indis iniecit, ut adium superiora conscenderint, obuolutique suis ipsi pallijs, stragulisque, rectori, medios sese in ignes horribilesque flammam immiserint. ea ratione, ut una omnium vox fuit, diuinitus fletu ignis. Quid enim causae fuit, cur pallijs stragulisque parceret, aptissimo tamen flammaram pabulo, parietibus vero, ceterisque rebus non parceret? adde quod in ea urbis parte nostra sunt

sunt ades, quæ his maximè cladibus est obnoxia, ut
 nemo dubitet, quin ab eodem restinctus sit ignis, à
 quo de cælo vibratus, ut vel hoc ipso videatur vo-
 luisse vibrare, ut & quo nos tueatur amore, & quæ
 sit civium in nos charitas declararet. Illustriorem
 fecit diuini numinis providentiam, quod cum fulmè
 accidit, omnes fere domo aberant, erat enim is Ioan-
 ni Baptistæ neci festus ac sacer dies, quo die septem
 de nostris ab Vrbe discesserant, duo longè aberant à
 discrimine: tres, qui proximi erant, subito exani-
 mati metu, atque intermortui, mox etiam robur at-
 que animam receperunt. quod si reliqui domi man-
 sissent, quis præstare posset omnibus hunc eundem
 euentum? cum præsertim ille ipse locus, quo ple-
 rumq. colligendi sui causa sese nostri recipiebant, sit
 de cælo percussus. Inanis reperta est eo die domus
 nostra ab omni suppellectili, nec vbi quærenda esse
 meminerat quispiam, erant enim omnium animi pe-
 ne attoniti, & ut i, qui cum vim tempestatis effuge-
 rint, nihil fortunarum ceterarumq. rerum memine-
 runt, salui tantum capitis memores & civitati peri-
 culi. Hoc superato discrimine, quicquid p̄ homines
 è nostris ædibus custodiendum abstulerant, id omnè
 biduo fideliter retulerunt. nihil omnino desideratū
 est, nihil non repertum. Quod admiradum sane fuit,
 tum quia plurimā suppellex erat, tum quia multa in
 ea perexigua atque minuta, quæ sine scelere retine-
 re quis poterat, nemine explorante præsertim, quid
 quisque surriperet, vel auerteret. Hanc fidelitatem
 excepit cum Hispanorum, tum Indorum noua beni-
 gnitate

gnitas. Illi pecuniam, hi operam in refarciendis ignis iniurias muniendamque paulo firmitus domum contra fulminis impetus contulerunt.

Suscepta sunt ad Hispanorum regiones plena vi litatis itinera, præcipue in oppidum quod Zamorã vocant, multis precibus incolarum. Sed eo Sacerdos noster ut venit, ita impedita ac perturbata offendit omnia, ut iam de reditu cogitaret. Incitati erant animi omnium contra Parochum, odiaque spectabant ad certam eadem, & quoniam pater civilis commotionis ignarus, diuerterat ad Parochum, iccirco qui illum æquis oculis aspicere, aut affari vellet, inuentus est nemo. Sed dum ad colloquium singulares homines Pater elicit, & ad congressum inuitat, ubi plures semper difficultates animaduertit, hospitij commutandi consilium capit. Obrepserat iam Quadragesimæ solenne ieiunium, aptissimum anni tempus ad animorum curationem. per hanc igitur oportunitatem, statuit pater sibi habendam esse die cinerum concionem. populus nihilominus perseuerabat in odio, & in Parochum sic erat incensus, ut ne eius quidem manu aspergi sibi cineres pateretur. minus ergo secundis auribus auditus est pater. redit tamen ad concionandum perendie, quo die quoniam ex euangelio inimicorum charitas commendatur, visus est nonnihil iras hominum mitigasse. Sed inimicus homo, qui ad animarum perniciem semper incumbit, eo ipso die iterum turbauit omnia. Iam ventum erat ad manus, eductique micantes gladij, ac nisi per oportune interuenirent, qui digladiantium congressum

pu.

pugnamq. dirimerent, alij mortui, alij grauibus con-
 fossi vulneribus efferrentur. Summum tum pericu-
 lum Parochus adiit, cuius, causa omnis illa excitata
 tēpestas erat. Interim res defertur ad Patrem, qui
 pro virili parte animis vtcumque sedatis, post die
 ad Sacrificium populum vocat, nulla concionis facta
 mentione, ne vt plerumque fit, multi nondum sani
 sui que compotes, quæ sibi salutaria esse possent, audi-
 re nollent. Peractō sacro, sermonem ex æquo fami-
 liariter instituit ad conciliandos animos accommo-
 datum. Sed ei orationi tantas vires attulit Deus, vt
 priusquam perorandi factus est finis, discordiarum
 principes valde permouerit. hic fundamenta iacta
 sunt pacis, mutuiq. complexus dati, summæ indices
 charitatis. Postea ad eos Pater, qui tum absue-
 rant, adiit, cum ijsq. Deo duce sic egit, vt nullæ am-
 plius resederint simultatum reliquiæ. Postero die
 promulgatum est à Patre Summi Pontificis Iubi-
 leum, nondum enim eo vsque peruenerat. ac per
 eam occasionem tanti facti sunt ad sacram Confes-
 sionem Communionemq. concursus, vt quanquam
 ille diluculo ad audiendos in templo pœnitentes eui-
 gilaret, multi tamen anteuerterent præstolantes.
 increbrescebat deinceps numerus eo vsque, vt ad in-
 clinatum iam in pomeridianum tempus diem, de sel-
 la surgere, quo se mane reclinauerat, non liceret.
 Secundum cibum eodem redibat, ibiq. ad quartam
 noctis, absoluendis reis operam dabat. ita debitum
 psalmodiæ tempus, ceterarumq. ex instituto precū,
 commentandi q. ea, quæ pro concione dicenda es-
 sent,

sent, id totum somno, qui parcissimus erat, eripien-
 dum fuit. Pœnitentium animis nihil paratius, nihil
 eorum confessionibus explicatius, magna ut esset Sa-
 cerdotis nostri lenatio. Confessionem ab ipsis pene
 incunabilis ordiebantur omnes: sed quoniam per tē-
 poris breuitatem (quindecim enim modo dies Pon-
 tificis Iubileum tenuit) eius generis confessiones tam
 multas excipere non licebat, complures ex his Pa-
 ter præsertim eorum, quorum studia non ita incen-
 sa cognouerat, in aliud tempus reijciendas putauit.
 Ex ædō Iubileo, ijs tantum confessionibus, quæ plu-
 rimæ fuerunt & magni ponderis data opera est. ita
 tamen, ut eodem tempore Indorum famulis atque
 mancipijs, quorum magna multitudo erat, consule-
 retur. Sub idem tempus eius rei causa è finitimis
 quoque locis, conferta pœnitentium turba confluit.
 Ex quibus nonnulli multos iam annos animos non
 curarant, qui tamen confessionis medicina, quam ve-
 hementer egerent, testes sunt Patris aures, quæ ad
 eorum confessiones horrebant. Qui per Iubilei dies
 sese expiauerant, ij denuo ad confessionem paucis
 ante Pascha diebus, tanto cum progressu suiq. mi-
 tatione redierunt, ut non sine magna tum admir-
 tatione tum voluptate, multa sibi sacerdos de eorum
 constantia ac salute polliceretur. Nec vero in tanta
 confessionum ac concionum occupatione prætermis-
 sa est Christiana doctrina. hanc Pater provinciam
 cum obire ipse non posset, homini dedit externo, fa-
 miliari ac probato. attulerat ipse Catechismi libel-
 los duos, alterum Indicè, alterum Hispanicè con-
 scri-

scriptum, quibus vtrumque genus hominum facile per vnum aliquem de populo posset institui. habebatur ea de re conuentus statis locis atq; temporibus, eoq; nonnunquam Pater cum per occupationes licebat, inspiciendi causa se conferebat. Non tacebo vnum, quod dum hic versatus est pater insigne contigit ad docendum, quanti Deus fieri velit Ecclesie Catholice ritus ac cerimonias. Erat morti proximus aeger quidam, nec aderat Parochus, qui sacramenta nouissima ministraret. Vocatus est ad eam rem Pater, qui hominem vt aspexit cum mortis angoribus consistantem, desperatissimum iudicauit. dedit operam strenuam, vt egrotus expiare se vellet, sed nunquam ex eius ore verbum vllum expressit, imo ne vlla quidem sensus deprehendit indicia. Interposita non longa mora, reuocatur a familiaribus Pater, quod diceret obsideri aegrum a malo demone, videri enim Crucis signum sacrasque reliquias ad motas corpori gestu ipso repellere. redit Sacerdos noster sine cunctatione quo vocabatur, aegrumq; magis auxiliu[m] & fatigatum offendit, tanto vndique sudore manantem, vt ex fluuio aliquo, tum primu[m] videretur emergere. Apparebat tumor in gutture ac distortio quaedam, vt si quis fauces arcte comprimeret. Pater cum uim Demonis non leui coniectura ac suspitionibus coargueret, ad exorcismos precesque descendit: ita pacatiorem illum quidem, sed mortui similem reddidit, fusum ac stratum toto cubili sine vlllo motu, sine voce. Postridie redijt iterum angor ille, & reliqua aestuantis aegri deformitas non
sine

sine magna Patris admiratione, qui dum rei causam
 secum ipse perquirat, venit in mentem, quod de Tho-
 bia coniuge sacra narrat historia, placuitq. de agro
 querere, uxoremne haberet, & quod illi vitæ genus
 & institutum esset. responsum est, non multis ante
 diebus uxorem ab eo ductam, versariq. vna ambos,
 nondum tamen factum esse sacrum, nec adhibitas ce-
 remonias ex Concilij Tridentini præscripto. Pater
 tanto magis ingressus in causam, suspicatus est poenã
 illam immisam esse diuinitus, quod neglecta videren-
 tur Tridentini Concilij decreta. Peractis iterum exor-
 cismis, conquieuit iterum ager, multoque factus est
 melior. sed quo facilius reliquam curationem admit-
 teret, dedit operam Pater, ut vniuersa vitæ peccata
 confiteri vellet. Igitur generalem illã confessionẽ or-
 sus, quam ex instituta formula Confessionis Hispa-
 nicæ, ante peccatorum enumerationem præfari so-
 lent; vbi ad ea verba peruenit, quibus Diabolo remit-
 ti nuntium significatur, illico subleuit, nec progredi
 verbum potuit. Urgebat tamen nihilominus Pater,
 & ut verba illa proloqueretur, instabat. sed cum il-
 luc ventum erat, aut ea præteribat silentio, aut ad
 initia & præterita recurrebat. Quod cum Pater at-
 tente perpenderet, statuit planam illi suspicionem
 suam facere: qua edita atque exposita, iussit obtem-
 perari Concilio, atque interim coniuges separari.
 Quid multa? reddidit Deus firmitatem ac valetudi-
 nem agro, ut dubitare iam de causa non possit, qui
 sublatam cum causa viderit poenam. Tum denique
 ad expianda antea actæ vitæ peccata, & ea enuncian-
 da,

da, quæ antea nõ poterat, adductus est: ex eoq. tẽpore
 solutiore semper animo fuit. His Pater officijs vs-
 que eo omnium animos sibi deuinxit, vt eius postea
 discessum moderate ferre non possent. Sed suade-
 bant reditum domesticae cura: & sua quoque subsi-
 dia, relicta ciuitas requirebat. Zamorani vt omni
 comitate atq. officio manentem Patrem complexi
 sunt, sic abeuntem omni officio prosequi voluerunt.
 Sed de Hispanis satis. Venio ad Indos Naturales,
 vt primum quæ sit regionis natura, quiq. hominum
 mores; deinde quæ fuerint horum conuersionis ini-
 tia, & quæ pietas: tum quæ per Societatis homines
 diuina bonitas gesserit doceamus. Est Mexicana re-
 gio, maxime temperata: vbi nulli sunt immoderati
 calores, nulla frigora duriora: cælum omni flatu no-
 xio caret, idq. perpetuo fere anni tempore. tempe-
 rat nimios calores vespertinus præsertim imber, qui
 à Sextili ad Septembrem quotidianus est. Nam ma-
 tutina tempora sunt plerumq. nitidiora, noctes etiã
 pura ac serena, nulla cœli perturbatione vel caligi-
 ne sœda, atque hoc demum regionem & si ea torri-
 dae Zone subijcitur, celebrem facit. Pomorum ma-
 gna tum varietas, tum copia: frumento & pecore
 abundat. Vaccina caro adeo vilis est, vt duodetri-
 ginta librae ad denarium ferme redierint, cum tamẽ
 hic denarius, quam alibi sit dimidio minor. Stat
 veruex duobus duntaxat tribusue denarijs. vix au-
 tem vno gallina, quod si pretium ascendat, summum
 putatur. Ceterarum item rerum tanta vilitas est,
 vt in quouidianum victum nulli pene sint sumptus.

Mechoaca nouæ Hispaniæ provincia, distat ab Vrbe Mexico, leucas circiter quadraginta, ab altitudine poli, gradus vndeuginti. Prouincia vero ipsa Mechoacana leucas colligit per ambitum octoginta, totaq. Urbibus oppidisq. distinguitur. abundat suauitate & multitudine piscium, herbis etiam atq. arboribus ad morborum remedia ac vulnera plusquã reliqua regio. Multi in ea senes, valentes omnes, hominum corpora procera atq. optime constituta. ingenia mitia atque erecta. verbo vix edito alienam mentem assequuntur, verbo item explicant suam, idq. periti imperitiq. linguæ, cum tamen in nostrorũ lingua sint pene surdi. Lingua autem vna & eadem est fere vbique, quam Tarascam vulgus appellat, & Mechoacana dicitur, quæ non magno illa quidem studio ac labore perdiscitur, sed est tamen vsque adeo artificiosa, & tam admirabili compositione atq. contextu, vt linguarum periti, negent vllò pacto sibi videri cum ea conferendã esse, siue Græcam siue Latinam. adeo autem locuples est, vt nihil sit, quod pluribus vocabulis, ijsque maxime proprijs efferre non possit. orationis particulis abundat, unde omnis difficultas oritur si qua est: nam quanquã sine ijs linguæ constat intelligentia, oratio tamen efficitur inquinatior. est Latinæ simillima, vt sepe altera pro altera vtaris imprudens. atque hæc nimirum causa est, cur facilius cum sit, probe tamen teneatur à paucis; suppetunt librorum auxilia multa, vnde eius disciplina petatur, qui & loquuntur castissime, & sunt de rebus quæ lectorem alliciant.

Com-

Commendant præterea artes ingenia. ab his variâ
 illa opera ex auium pinnulis elaborata, ab his incisæ
 in arundinem peruenustæ picturæ, ab his alia multa
 præclara ad aspectû, plena artis, plena ingenij pro-
 dierunt. Quicquid operis faciundum loces, id illi
 quamuis oculis nouum & nunquam antea conspe-
 ctum, modo exemplar afferas, recte ac perite, nihil
 ut desiderare possis, efficiunt. Sunt ad virtutem ac
 pietatem, ut hoc ipsum mox planius, natura ipsa pro-
 pensæ, externoq. templorum cultui dediti, quam quæ
 maxime, atq; iccirco optimi inter eos sacrorû sym-
 phoniaci reperiuntur, qui missarum solennia non mi-
 nore cum apparatu celebrant, quàm in suis templis
 Hispani: adhibentq. tibias tubasq., lituos, & id ge-
 nus alia permulta, quæ sua arte ingenioq. perficiunt.
 Gentis origo incerta. apparet tamē non omnis fuisse
 veritatis expertem. Nā & mundū diuinitus condi-
 tum ab aliquo temporis principatu, & fictum dicitur
 hominem ex argilla, & vniuersam terram ab imbri-
 bus inundatam. Sed fabulis mista sunt omnia. Per-
 stringam nonnulla breuiter, ut quantis ex tenebris
 hanc Deus gentē eruerit, magis appareat. Aiebant
 a Dijs fictos homines ex cinereis orbibus octo, san-
 guine imbutis, expresso ex aure cælestis nuntij, quæ
 ad id superi destinaissent. Eum autē nuntium appel-
 latum esse Curiti Caleri, hoc est Sacerdotem ma-
 gnum, qui cum eas, quas dixi, pilas in pollubro dies
 aliquot habuisset, ex earum quatuor sua sponte ma-
 res, è reliquis feminas prodixisset, inconditos tamen si-
 ne vlla coagmentatione membrorum, ut ne ad sedem

dum quidē, cubandumue reclinare se possent. Cumq;
 in eis coagmentandis dissoluendisue semel, iterum
 ac tertio, frustra nuntius ille sudasset, tum Deos re-
 seratis omnium fontium ac fluminum ostijs, impro-
 bata opera, perpetuis quinque dierum inundationi-
 bus deleuisse. iisdemq; imbribus deletas res vniuer-
 sas, & hunc terrarum ornatum, quem cernimus: cu-
 ius habebatur effectrix inferorum Dea. Cœlestes
 enim aiebant Deos, inferorum mandasse Deo, ut in-
 fera omnia gignenda curaret. ita eius coniugem cum
 imperata faceret, primum montes infœcundos ac ste-
 riles genuisse, quippe nudos ab arboribus, nudos ab
 herbis: eodemq; tempore ipsam quoq; genuisse tellu-
 rem fructu carentem. Sed cum cœlesti Deæ, qua
 Deorum omnium mater habebatur, res incommoda
 videretur, filios suos terram obambulare occulte
 non posse; sed quacumque ingrederentur, omnium ocu-
 lis esse subiectos; imo ne sibi ipsi quidem licere ad
 eos se demittere, cum liberet, propterea quod luce
 proxima proderetur; iccirco inferorum imperasse
 Deo, ut ei incommodo mederetur. ita ab eius postea
 coniuge & arbores esse genitas & animantes, &
 quæcunq; oriuntur è terra. In eo vero cataclysmo,
 quoniam vniuersa Dii superi destruxerunt, nec vlla
 restabat hominibus gignendi ratio, fugæ eos cepisse
 consilium: sed quia nulla patebant effugia, per aspe-
 ras reptasse rupes, atque inde præcipitados misere
 perisse, duobus dumtaxat exceptis, viro simul ac
 femina, qui montis editissimi beneficio seruati sunt,
 in eoq; monte tam diu dicuntur hæsisse, dum desin-
 xissent

xissent aquæ: postea de monte in patentem descen-
disse planiciem, animantium cadaveribus stratum.
Et quoniam rebus omnibus eluione deletis ciba-
riorum nihil erat, collecta lignorum strues excita-
toq. igne, torrere carnes illas cæpisse. quarum nidor
cum ad nares Deorum matris peruenisset, quasi-
nisse Deam, quid rei esset, num quis adhuc in terris
ex hominibus superesset? cum duos adhuc superstites
cognouisset, tum summo Sacerdoti mandasse, vt in
terras lapsus eos quoq. perderet ac deleret, fecisseq.
summū Sacerdotē imperata, & summis homines ca-
pitibus cucurbita caesos, in canes subito conuertisse.
Tum à Dijs summum Sacerdotem iterum destina-
tum, qui quarto conderet homines, ab eoq. sphaeras
similiter octo cinereas in pollubro habitas vt fecerat
primus, ex quibus feminae quatuor, totidemq. mares
exstiterint: quorū Dijs conditio cum probata demū
esset, nouæ eos benedixisse proli, atque exinde quo-
tidie prolē ipsam auctā, aliosq. atq. alios deinceps ge-
nitos. Sed vt reliquis terræ renouaretur ornatus,
Dijs inferis negotium à superis esse datum, vt quæ
dilapsa occiderant, instaurarent. ita ab vxore Dei
qui Inferis præest, arbores, plantasq. prognatas, ce-
teraq. omnia, quæ sub aspectum cadunt. Rebus om-
nibus constitutis atque perfectis, solem iterum appa-
ruisse nutu imperioq. cælestium, quem simul cum
rebus superis condidissent. Nam infera ab inferis,
supera à superis facta Dijs opinabantur: portentum
Manichæorū deliramentis ac fabulis non dissimile.

Iam de immortalitate animi, & sedibus quo con-

V 3 cedit,

cedit, cum de uita migrat, magna impunitas garriendi. Cælum quidem bonorum virorum sedem esse volebant, sceleratorum inferos: sed tamen in eis regionibus similem atque in his vitam agi. eamque ob causam multa sibi singuli comparabant, quæ hinc abeuntes non modo vitæ, verum etiam operæ causa secum ipsi deferrent. Principe scilicet viri multos, quos sibi post mortem comites adiungerent, occidebant, ne videlicet in comitatu in ea loca discederent. Sacrificia plurima erant, colebant enim magnum Deorum numerum, qui quidem homines fuisse putantur rebus gestis nobiles ac virtute præstantes. hos vita sumptos, quoniam varias induiti formas, sese viuis non sine fraude Dæmonis exhibebant, reponebant in Deos. Suus cuique artificio ac muneri Deus erat, singulisque Dijs sua sedes in montibus, ubi sacrificijs et hostijs placabantur, cuius etiam rei multa extant hodie vestigia. Festos dies immolandis hominibus funestabant, eique rei destinabantur aut captiuorum corpora, quos cepissent in bellis, aut eorum in quos lex iuberet animaduerti. Sacrificium sequebatur epulum, ex humanis hostijs ac sanguine: potabatur ad ebrietatem; canebantur ad epulas, Dei laudes, cui sacra fiebant: nec deerant Sacerdotes, qui pro concione, quid esset agendum in honorem eius Dei, et quanta ab eo accepta essent beneficia, commemorarent. Sacrificio peracto ut plurimum se dabat diabolus in conspectum, varijs formis atque personis. declarabat se præcipue Sacerdotibus primarijs, eisque humanas hostias quam plurimas imperabat, hodie-

hodieque nonnulli ex ijs, quibus se spectandum obie-
 cit, superstites adhuc sunt. Sed tanta hostis immani-
 tas nihil illi profuit. nam dum plurimam quotidie
 eadem imperat, sentiebat enim modicum sibi tem-
 pus esse, constauit sibi ita hominum odia, ut ubi eu-
 angelij lumen apparuit, cultores eum sui non inuiti de-
 sererent. Accedebat vaticinium maximi Sacerdotis
 ex ipsorum numero atque gente, qui diuino haud du-
 bie afflatu cecinerat, veritatem patefactum iri quã-
 primũ, idemq., ut ex ijs qui eum norunt accepimus,
 precipueq. ex ipsius Sacerdotis ministro, qui etiam-
 num superat, ea sæpe docebat, quæ cum Christiana
 religione congruerent. Dies etiam festos Christia-
 norum ritu colebat, Natalem in his Domini, & glo-
 riosam Anastasim. quos ille dies quo maiore religio-
 ne ac pietate recoleret, solitus est multo ante sese à
 turba negotijsq. seiungere. Quo circa tantũ sibi aucto-
 ritatis peperit apud omnes, ut quicquid ille iuberet,
 oraculi vim obtineret. Hoc itaque præsidio, Deus
 pro eximia eius in humanum genus clementia, popu-
 lum illum, qui iacebat in tenebris, sensim traducebat
 ad lucem. ita ut complures, cum euangelij lumen in
 has regiones illatum est, negarent sibi videri noua,
 quæ ab Euangelij præconibus afferrentur. Postea
 vero quam de Hispanorum aduentu cognitum est,
 contulit se Mechoacanæ Prouinciæ Rex, cum fami-
 liaribus ad Marchionem de Valle, ut eius nutui Ca-
 tholicq. Regis imperio potestatiq. se dederet, modo
 ipse cũ suis ea religione, quam suscepturi essent, im-
 bueretur. Urbẽ etiam suam liberaliter obtulit, ba-

ptizatusq. cum alijs nonnullis est à cœnobitis quibusdam, qui se illuc cum Marchione contulerant. Regem postea imitati sunt reliqui. sed cū sacramentorum administri per pauci, Indorum vero gens pene esset innumera. plerique Christianis moribus atque doctrina non satis exculti, quamvis administraretur illis baptismus, quid tamen susciperent, non videbant. Consuetudine tantum duce ad baptismum concurrebant, & mutuo potius exemplo permoti, quam consilio & sapientia. quæ res magnum in hunc usq. diem dubitandi locum reliquit, an baptismo lustrati sint omnes. lustrabantur enim propter multitudinem vniuersi, nec satis constare poterat, an aqua singulos aspersisset. Postea anno huius saculi duodequadragesimo præpositus nouis hisce Christianis est Episcopus Vascus de Quiroga, primus & vere parens huius Ecclesiæ. is annos duodeviginti Mexicanã rexit Ecclesiã. Ab hoc omnis salutis initium & instituta adeo salutaria, vt in his locis sicut hodie Christiana religio, huius tantum legibus institutisq. seruandis. cuius gratissima memoria in omnium animis ita viget, vt etiam num viuere videatur. Is Deorum inanium simulacra deleuit, vt ne vestigium quidem tam nefarij cultus appareat. Is vxorum multitudinem sustulit, & matrimonium duorum tantum coniunctione definijt. Is reliquos, qui baptismum nondum acceperant, Catechesi instituendos baptizandosq. curauit. Is templis sacrilegijs ædibus magnam habendam esse venerationẽ, non tã docuit oratione, quã re; curabat enim ædificanda no

na templa, ornanda, instruenda rebus omnibus ad
 sacrorum cultum necessarijs. quod exemplum
 translatum ad posteros, cernimus etiam hodie, ut po-
 stea planius perspici poterit. Studuit simul ac de So-
 cietatis ortu institutoque cognouit, aliquot è nostris
 huc euocare. intelligebat enim, quod Societati nostræ
 propositum esset, id mirifice cum suis institutis stu-
 dijsq. congruere. Nam qui de nostris vicissim eius di-
 sciplinam & instituta nouerunt, affirmant, nihil disci-
 plinæ nostræ fieri posse similis, ut Ignatij discipulū
 possis agnoscere. Itaque cum in Hispaniam ad gra-
 uia negocia Episcopi nomine, Canonicus ille, qui Cho-
 ro præest & Cantor inter suos dicitur proficiscere-
 tur, dedit ei in mandatis, ut aliquos de nostris addu-
 ceret, cauereq. ne inanis rediret. Quod cum ille om-
 ni studio ac diligentia curasset; nec tamen varijs de
 causis impetrare potuisset, ut quenquam secū aue-
 heret, idq. Episcopo retulisset, Episcopum respondis-
 se ferunt (pro ea qua erat animi moderatione) non
 dum ipsos fuisse dignos nouis illis Ecclesiæ præsidijs:
 fore tamen aliquando tempus, cum eò nostri veniret,
 magno ciuium bono & animarum compendio. Hæc
 sanctissimum virum cecinisse, Cantor is, quem dixi,
 testatur, & quidem nostro nuper, cum inspiciendæ
 Societatis causâ eò diuenteret, Provinciali. Videtur
 Deus tanti viri vaticinium comprobare exitu voluis-
 se: paucis enim post diebus, quâ in Mexicanam Pro-
 uinciam Societas penetravit, Episcopo iâ extincto,
 Canonici de nostris aliquos acciuerunt, eisq. has pri-
 mum dedere sedes, annuis cum redditibus aureorum

cir-

circiter quingentorum. excepti sunt nostri inusitata
 charitatis officijs, traditaq. illis eius templi possessio,
 quodq. defuncti Episcopi cinis corpusq. nobilitat: ut
 diuinitus factum putes, ut is, qui eodem instituto vi-
 tæ tenebatur ac nos, eodem quoque nobiscum tem-
 plo ac sepultura coniungeretur. Canonici cum suam
 nobis assignassent eadem, ipsi in aliam inchoatam, sed
 nondum perfectam immigrarunt. ædes vero, quam
 nobis reliquerunt, satis est ampla & bene materia-
 ta, eamq. cū suis ædibus extruxisse fertur, nutu ad-
 monituq. diuino B. Vascus optimo loco ea sita est, ubi
 Regiam aiunt fuisse domum, sedemq. sacrorum: ut
 videatur voluisse Deus, suos sibi honores gloriamq.
 restitui, ubi tot nefarijs sacrificijs erepti essent. Lo-
 cus est amplus & peramænus, quæ pulchriorē efficit
 aquæ fons manu factus, tam copiosus ac largus, ut to-
 ta hinc ciuitas hauriat. Ad hoc soli spatium quan-
 tumuis amplum, magni quidam adiecti sunt horti, no-
 stris ædibus continentes. qui antiquorum Regum fuis-
 se dicuntur, feraces in primis & qui multis partibus
 plus reddant, quam acceperunt. Ut igitur hanc Urbem
 Societas attigit, magna ciuium cum approbatione va-
 care suis studijs ac muneribus cœpit. Prima cura
 fuit sermonem gentis addiscere. sic enim Indorum
 necessitas suadebat. Et quanquam magna tum
 erat nostrorum paucitas, tamen non minimo fuis-
 se vsui videntur Ecclesiæ. paucis enim ab ipsorum
 ingressu diebus, grauissima inuicta pestilentia mi-
 serabiles edidit strages. In ea nostri pro neces-
 sitate

stitate præsto cuique fuerunt. Multis in pagis è tre-
 centis, quadringentisue familijs, decem vix supersti-
 tes remanebant, in alijs ne vnus quidem. totaque no-
 ua in Hispania summum erat effugium, si è tribus
 incolarum partibus, vna dumtaxat euaderet. Nostri
 egenorum miseratione commoti, quos iam vltima
 premebat necessitas; stipem cogere ostiatim, ditiores
 adire, corrogata subsidia passim uiritimq. diuidere.
 Enituit tum maxime eius, qui nunc est, Episcopi cha-
 ritas, viri de Societate nostra tā meriti, quam si esset
 parens. is per nostrorum manus copiosis eleemosynis
 miserorum occurrit inopia. Erāt Indorum ædes mæ-
 stæ sæpe vel funeribus, vel gemitibus morientium.
 alij cibi desiderio, nemine succurrente, peribant; alij
 iam mortui iacebant inhumati, quoniam qui curaret
 funus, omnino non erat. referta erant agrorum mul-
 titudine Nosocomia, vix vt erectis ac stantibus, ne-
 dum prostratis ac iacentibus locus esset. Duplicaban-
 tur agrorum domus & valetudinaria. quanquam
 vrbis vniuersa valetudinarium quoddam dici pote-
 rat. Viuis, quibus adhuc esset anima, opportunus à
 nostris cibus subministrabatur, nec paucos hæc cura
 restituit. Mortuis funus procurabatur, & primo
 quoque tempore ne cæteri noxio cadauerum afflatu
 inficerentur, efferebantur. Sed quod caput est, daba-
 tur opera, vt moribundi rite expiati inunctique mi-
 grarent. Atque hæc nostrorum officia non modo ci-
 uitas, sed finitima quoque oppida sunt experta, idq.
 agnoscunt hodie, & eorum in nos amor putatur hinc
 ortus. Biennio aut triennio post, vbi pestilentia vis

remisit, cum Ecclesiæ Metropolitanæ per opportunum videretur (id quod bonis nominibus iam pridè agitauerat) Vallisoletum commigrare, passuū millia fere viginti ab hac vrbe disiunctum, placuit illuc suas transferre sedes, vt quadriennio ante publicis mandatum est litteris. Canonici tantum cum Societate migrarunt. sic enim R. P. Nostro Generali visum est, vt nostri cum reliqua migrarēt Ecclesiæ, relictis tamen Pascuarij sedibus ad Collegij vsus amique relaxationem. Erant adhuc ægri complures, pestilentia nondum deleta, ijq. cunctis destituti praesidijs, vt ne Sacerdos quidem, qui eorum confessiones exciperet, superesset. Qua re commoti Nostri pro viribus laborarunt, vt ægrorum saluti consulere. plurimi quotidie audiebantur, plurimi item catholico ritu appropinquante morte inungebantur. Visabantur quotidie incredibili cum ipsorum solatio, eamq. ob causam deferebantur ægri longinquis etiam è locis nostrorum fama permoti. Non sileo patiar hoc loco, quanta sint Indorū aduersus ægros officia: præcipua enim huius gentis laus ea nimirum est, quæ in eius elucebat Episcopo, charitas singularis aduersus inopes & ægrotos. Itaque nunc valetudinarij, & hospitalium ædium summa cura est. Nullum est oppidulum, vbi præter xenodochiū, quod summa humanitate cum peregrini omnes, tum maxime Sacerdotes ac Cœnobitæ recipiuntur, Nosocomium aliquod promptum paratumq. non sit, ex ædificijs omnibus nobilissimum, sepeq. sua amplitudine superans oppidum. Nullos hæc valetudinaria reditus

ba-

babent, & tamen melius, quam multa ex optimis Hi-
 spaniæ Nosocomijs administrantur. Eius rei causa
 instituta sunt sodalitates quædam ex ijs hominibus,
 qui suam operam nauent ægrotis. His pro vicis oppi-
 di, in singulas hebdomadas ægrorum ministerium cu-
 raq. diuiditur. Vbi sua cuiq. vico recurrit hebdo-
 mas, exeunt è suis ædibus omnes viri feminaq. cum
 liberis ac domesticis, obseratisq. foribus, ea secū ipsi
 deferunt, quibus per hebdomadam pascant ægros, ni-
 hil vt in eos, præter id, quod sodalium charitas domo
 attulit, impendatur. Est suus cuique Vico præposi-
 tus quidam, apud quem sua quisque deponit, quæ pa-
 rauert ægris, non ex esculentis modo, sed ex map-
 pis etiam toralibus, mantilibus ceteroq. cultu men-
 sarum, quæ omnia ab eiusdem Vici sodalibus in com-
 mune collata, custodit ac dispensat postea dux ille,
 quem dixi. Sed antequam suam quisque vicus heb-
 domadam ineat, præmonetur ab eo, qui præest septē
 ante diebus. quod illi tempus in conuebenda lignoriū
 strue atque ignium materia consumunt. Et quamuis
 prope oppidum syluæ non desint, tamē quo sint ignis
 pabula meliora, sex octoue millia passuum, materiæ
 causa contendunt. Feminae in quærendo frumento,
 farina, & rebus similibus occupantur. Tum ad Nofo-
 comium quæ apparauerint, deferūt, eaq. certo in lo-
 co condita, nitide ac diligenter asseruant. Qui vero
 suæ hebdomadæ munus expleuerint, ceteris locum
 cedunt, alteriusq. vici fœminæ cura suscepta, confi-
 ciendis ægrorum dapibus coquendisq. se dedunt,
 easq. quam mundissime præparant. Viri aut cæduā
 syl-

sylvam, quam superioribus diebus apud se quisque
 congefferit, aut agra corpora, quæ in oppido, vel
 extra oppidum deprehenderint, in Nosocomium con-
 uehunt. Cum enim quispiam ægrotat, vel nutu sode-
 les admoniti momento conuolant, et quaterni senue
 impositum lecticæ vel sellæ ægrum, ad Nosocomium
 deferunt: sed confessionis & Eucharistiæ causa ad
 nos prius deportant. expiatus Sacramentis colloca-
 tur in lecto, eiq. rebus omnibus opportune consulti-
 tur. In Nosocomio dies noctesq. fax plurima. viri
 per noctem vigilantes assident, ut ægrorum necessitati-
 bus quam celerrime pareant. femine latent, & quæ
 si se dant. si quis ab extremo periculo non procul ab-
 sit, exeuntium Sacramento curant vngendum, eiusq.
 exitum & pijs precibus adiuuant, & oratione con-
 firmant. Vt hominem mors extinxit, cogitur omnes,
 ac si mortuus inops fuit, suis ipsi opibus curant fun-
 nus non sine pompa. In morbis vel leuissimis an-
 tiquissima cura est, mederi animis Sacramentis,
 priusquam admoueat corpori medicina. durum
 enim putant ac formidolosum, accedente mor-
 bo, medicinam animi non præcipere. quod si quem
 prius opprimat mors, quam aut cõfiteri peccata aut
 rite inungi potuerit, nihil æque commiserantur, atq.
 huiusmodi casum. Hæc omnia hodie quoque tam san-
 ctæ studioseq. seruantur, quam si nunc primum insti-
 tuta essent: tanta vis fuit tum exempli, tum doctri-
 næ primi pastoris. Itaq. non mirum, si ita se decla-
 ret his hominibus Deus, ut verissime sermocinari cõ-
 simplicibus videatur. Quo in genere ea nostri vide-
 runt

runt & acceperunt, ut nisi tam firmis testibus nite-
 rentur, uix ea crederent sapientes. agris solitam es-
 se cæli reginam, solatij & auxiliij causa sese spectan-
 dam offerre, nimirum ut eorum erga se pietatē (sem-
 per enim in suis calamitatibus huc confugiunt) hac
 quasi mercede compēset. Inda in Valetudinario gra-
 ui affecta morbo, omni humana ope destituta, amissa
 omni cupiditate cibi, vidisse dicitur admirabili splen-
 dore mulierem, quæ cibos præberet agris, duabus co-
 mitatam eximia venustate virginibus, quæ lances
 prandiumq. suis manibus sustinebant. cumq. ea pro-
 prius accessisset, tum vehementius mulieris pulchri-
 tudinem admirata: indignumq. sibi esse visum, tali di-
 gnitate feminam tali in loco versari, monitaq. à dua-
 bus esse virginibus, ne quid timeret, eam enim esse cæ-
 li Reginam, quæ suos agros inuiseret. se autem eius
 esse comites & ancillas, alteram Catharinam, alterā
 Magdalenam. quæ cum eius animum confirmassent,
 postea mundissimam prætendisse mappam velut ad
 mensam, accessissetq. *MARIAM* Virginē, & cibū
 in os inseruisse, quo illa mirabiliter recreata ad sani-
 tatem est repente perducta. Hæc eadem visa tā mul-
 tis euenisse cognouimus, ut ob hanc causam magna
 sit Nosocomij religio, est enim hæc ubique fama, sedē
 in eo suam Beatam sibi Virginem delegisse. Sed quā
 sit ad pietatem horum hominum natura propensa,
 quanquam ex his, quæ diximus liquido constat, ta-
 men illa quoque valde declarant: studium sacrarum
 rerum, mysteriorum creber vsus, ceremoniarum ac
 religionum cultus. nam quod ad sacrorum ac templo-
 rum

rum procuracionem pertinet, si tota ciuitas dilaberetur, omniaq. diriperentur, vastarentur, incēderentur, vt multis in oppidis pestilentia & stas nuper apparuit, sacra tamen aedes, & Sacerdotis adiunctia domus ab omni incommodo prohibenda est. Et quamuis in reliqua ciuitate vnus duntaxat supereset Indus, eius tamē omnis cura in ijs defendēdis tutādisq. collocari debet. Si quid his hominibus pretij est, id in hāc vnā rē conferunt, vt diuinus in templo cultus, & tabularum pulchritudine niteat, & pretiosæ vestis ornatu. Dies festos, præcipueq. diem illum, qui templi Patrono sacer est, magno apparatu, ac cerimonia celebrant: quamplurimos ad templum inuuant, vt quam refertissimum & frequentissimum sit. quotidieq. aliqui de nostris sacrificandi causa in pagos proximos euocantur, in quibus vix interdum tres quatuorue incolæ numerantur, nec tamen sumptui laboriue parcunt, quo apparatiora & splendidiora sint omnia. subductis postea rationibus, deprehenditur apparatus impensa, aureorum sæpe triginta & quadraginta, cum tamen tāta sit Indorum tenuitas, vix vt eis aureus nummus suppetat ad tributum: sæpeq. annuus familia sumptus ad aureos vix quater nos ascendat. Quod si ad domesticum victum omnia defint, nihil tamen deesse debet ad templum, ac si quam in rem suos labores libenter impendant, in templorum instauracionem impendant oportet, aut certe in conferendos agros, vnde pecuniam ad ornanda templa conficiant. Ita fit vt nullus tam tenuis pagus oppidumue sit, vbi non ea suppetant vniuersa, quæ
ad

ad peragenda sacra sint opus. Quod ad celebranda sacramenta pertinet, quanti sint Indorum cum ad confessionem accesserint, apparatus, non facile dixerim, sanè Sacerdotes nostri confirmant, minus sibi graue esse decem Indis, quam vni de reliquis operã dare. sunt Indorum confessiones explicatæ, simplices & apertæ, vt nullum faceffant Sacerdoti negotium, peccata singillatim excutiunt, eorumq. numerum in vnoquoque genere quam diligentissime notatum habent. quia in re non tam pietas quam ingenium, contra quam vulgus opinatur, elucet. Dolor pœnitentiæ comes, tantus est, vt sæpe eius Sacramenti ministrum tacito pudore perfundat. nec vero inferius est, quod ministris ipsis diuinitus impartitur, vt nemo non libenter Indorum sordibus ac squallori, vbi cœlestes dulcedines delitescunt, nitida ac pretiosa nobilium vestimenta postponat. Obsequuntur præterea Sacerdotibus quocumq. ducant, facileq. patiuntur persuaferi sibi, quicquid illi suadeant, si quid alteri debeãt, admoniti continuo reddunt: si nihil sit vnde debitum vel ablata dissoluant, omnem quærunt soluendi viã, vel cum incommodo & detrimento familiæ. Si, quæ restituenda sunt, ad eum spectent, qui iam vita excesserit, multa relinquunt vel in sacrificia funebria solemnesq. pro mortui anima preces, vel eius nominæ pios alios in vsus. In persuadenda inimicorum charitate eadem facilitas: quin priusquam ad Sacerdotem accedant, intelligunt sibi cum inimicis redeundum in gratiã, si sibi Deum velint confessione placare. quod si quis forte petenti veniam neget, flagitiũ

instar habetur. Pauca dumtaxat huius generis sub-
 cientur. Quidam graui accepto vulnere, cum inter
 peccatorum expiationem de condonanda admonere-
 tur iniuria, libenter inquit, parcam, & percussorem
 quem complectar accersam. eam curam cum Pater
 ipse susciperet, nec auderet inimicus inimico se cre-
 dere, non ignarus quā commoti parentes essent, qui-
 bus cum videbat sibi rem fore, Pater hominem se se
 qui iussit, confestimq. agrum parentesq. conuenit,
 cum eis de pace sic egit, vt nihil tam facile impetra-
 rit: tantum apud eos nostrorum auctoritas & inno-
 ta quaedam bonitas valet. responderunt parentes, no-
 do filio Deus peccata remitteret, se quidem esse pa-
 ratos ad omnia. cum pro Deo pater spopōdisset, per-
 cussorem aduocat ad amplexū, atque ita demum res-
 tituta pax est. Ac ne tanta facilitas suspicionem si-
 mulationis afferre possit, Nosocomium, in quo cura-
 batur aeger, Gubernator ingressus, cum ex agro quid-
 ei mali accidisset, sciscitaretur, rem aeger silentio dis-
 simulabat, cum tamen Gubernator orgeret, ex ceteris
 tandem quid actum esset, agnouit. mittit igitur,
 qui percussorem comprehendant, vt in eum pro suo
 iure ac potestate animaduertat. quod vbi a parenti-
 bus rescitum est, affuere illico, negantes se ius posse-
 re, cum composita iam essent omnia: quod enim con-
 stitutum esset a Patre, id nihil immutari se velle, ro-
 gareq. etiam atque etiam ne reus conquireretur
 ad pœnam. Atque hac facilitate Indorum leniuntur
 ira. Nec minor in placanda Inda facilitas, qua
 cum in mulierum rixa male accepta esset, (ausus
 sunt

sunt enim illi crines per summā iniuriā ac contumeliam, & præ mærore ne partum elideret, metuebat) iniuriam iure persequi statuit, sed dum in ea cogitatione versatur, venit in mentem ad nostros ante diuertere, ut Patrem quendam de re tota doceret. Is in templo dabat operam pœnitentibus, sed venientem ad se feminam tristem atque anxiam, euulsoq; crines in manibus ostentantem, iussit Pater in Crucifixi signum, quod ibi propositum erat, oculos mentemq; conijcere, ab eo enim fore, ut quemadmodum in ea re se gereret doceretur. cum illa paruisset, oculosq; fixisset in Christū: subito ad æquitatem delapsa est, domumq; rediens donauit iniurias. Sed quoniā de hominum erga suos moderatores obsequio diximus, illustre eius rei exemplum prætereundum non est. Mons quidam ab oppido non procul abest, arboribus ad opacandum locum ita frequentibus, ut nihil pene solis admittant. est omnino locus relaxandis animis opportunus, atque huc sæpe se recipiebat Episcopus Vascus, qui ut Collegis, qui tum aderāt, curarum requiem & aberrationem quandam à molestijs pararet, vetuit hoc nemus suo spoliari decore. Obijt ille postea, abieruntq; collegæ Vallisoletū, nec tamen ausus est quisquam viginti amplius annorum spatium, vel sudem ex eo nemore decerpere. Intactum adhuc à ferro est, cum tamen & propter loci vicinitatem, & propter genus ipsum & copiam arborū, nullis alijs vsibus à natura datum videatur, nisi ad domesticos focos. Tam reliquarum religionum, quanta sit cura quid attinet dicere? Piacularia grana per

studiose querunt, eaque Rosarijs & Coronis inserta
 de ceruice suspendunt. Quam Deus pietatem alii in-
 terdum fouetque prodigijs. Petebat Indus a Patre
 vnum aliquod ex his granis, cumq. ex eo quæreret
 Pater, quid factum esset ei, quod nuper dedisset, re-
 spondit apud agrum se reliquisse: nam cum mori
 proximus esset, admoto ad corpus grano subito meli-
 tius habere cepisse, sed veritum ne in eundem recide-
 ret morbum, acceptum granum noluisse reddere. Quadra-
 gesima inuente ad asperionem cineris tam multi con-
 fluunt, vt quanquam ad primam vsque noctis horam
 religioni pateat templum, alij tamen atque alij non
 semper accedant. De Lustrali aqua quid dicam? cer-
 ius beneficio veneficarum sceleri occursum est, quia cum
 ægros infantes curare non possent, penitus enecabantur
 nostri autem deferre hos pueros iubent in templum
 dataque in potum aqua benedicta, recitatoque sacro
 sancto Evangelio, multis quotidie subueniunt, neque
 dies vllus est, quo non eius rei causa complures in
 templo nostro versentur. itaque quicquid lustralis
 est aquæ, exhauritur ab Indis, quotidieque vasa re-
 plentur. Multa in hanc sententiam afferri possent,
 sed ne longum faciam, vnum dumtaxat attingam. Meli-
 tius erat Indo, morbo vehementer obnoxius, ab eo
 sic accipiebatur interdum, vt susus diu sine voce ac
 sine sensu iaceret. Parens eius morbi culpam se sus-
 tinere dicebat, qui multa peccasset, non puerum
 quem cognosceret innocentem: sublatumque in lucer-
 neros ad Sacerdotem nostrum detulit, qui eum de
 more curaret. Vbi puerum Sacerdos aspexit, motum

num credidit, idemq. sacrificij minister, qui de nostris erat, qui cum iuberetur à Patre exhibere puero aquam, Nihil est, inquit, opus: puer, ut uidetur, excessit. Pater tamen aquam iussit offerri, & ad os admodum ueri, ea ut labrum attingit, redire continuo ad sese puer, & quodammodo uisus est reuiuiscere, nec prius elatus è templo est, quam omnino conualuit. De filiorum baptismo quam ualde laborant, praesertim ubi in luocum editi periclitari coeperint, uix dici potest, quibus ut uitam prorogent ad baptismum, experiantur omnia. In da cum parum feliciter peperisset, ubi praeter spem atque opinionem spirans adhuc excussus est foetus, familiares subito illum ad nos deferunt, alia iam nocte, fores feriunt frequenti pulsu. Cannam ad id tempus propter occupationes extraxerant is, qui vocabatur, Sacerdos iam or sermonis ignarus quid quaereretur renunciare uix poterat: Pater tamen impulsu diuino (rem enim dominus gubernabat, ne puerilis animae iactura fieret) sine ulla mora ad ianuam properat, uidet cuius causa tantopere festinetur. & ad baptismum adduci puerum agentem animam, paratamq. afferi aquam, ne quasi mora mirum dictu: baptizatur illico puer & moritur. Si paululum in percunctando morae uocatus pater interposuisset, si prompta non fuisset aqua, si reliqua non expedita, amissa esset anima pueri: sed nimirum fugientis spiritus reliquias fouebat is, qui cum sibi delegerat Deus.

Tam Sanctorum Cinerum reliquias summa quadam ueneratione colunt. Quod tum maxime declarant,

rarunt, cum Metropolitana Ecclesia placuit, sui Pa-
 storis corpus, in ea, quam diximus, migratione repo-
 scere. ea enim conditione dederat, ut cum repeteret,
 redderetur. Verum Indorum non ignara pietatis, illud
 quam occultissime transferendum curabat. Res agi
 tam occulte non potuit, ut sentire fraudem vigiles
 Indi non possent; cum tamen nostris, apud quos illi
 ipsi, qui ad exportandum corpus venerant, perno-
 starunt, res esset occulta. Itaque festini Indi nostras
 in aedes, omnia subodorari ac peruestigare, ne qua
 fraude illius Beati cineres tollerentur. egerunt apud
 nos vigilias mille circiter Indi, duabus tribusve no-
 ctibus continenter, tanto silentio, ut ne consulto qui-
 dem deditaque opera à nostris exaudiri possent.
 cumque per tenebras aliquando, qui furtim corpus
 tollerent, accessissent, Indorum lapidibus territi,
 nusquam amplius comparuerunt. Indi ut sine cura
 essent, ingenti saxo, quod sua sine opera moveri loco
 non posset, corpus sibi defendendum putarunt, saxo
 itaque manu, tanto silentio mira magnitudinis mo-
 lem conuehant, ut vectores ducenti cum essent, ve-
 minem tamen exaudires: & tamen pridie in ea com-
 mouenda, quoniam alia res agebatur, ruere omnia
 præ clamoribus videbantur. Venerunt ad Patrem
 ardentes, summis precibus postulantes, ut per eum
 sibi liceret, Episcopi corpus saxo illo contegere. Pa-
 ter ex fenestra placide eos à se dimisit, quod diceret
 ad insequentem vsque lucem, rem integram reser-
 uari. nocte illi per vigiliam exacta, ubi illuxit, ve-
 dunt certatim omnes, ut scrutentur & rimentur
 omnia

omnia, an extractum corpus esset, an ad id acti cuniculi, an fraus denique dolusque subesset. Et quoniam reficiendus erat in templo paries, vetustate collapsus: iccirco per hanc occasionem taciti coeuntes, suum quisque lapidem congesserunt, maximoque aggere cinxere locum, & in summum aggerem ingens illud imposuere saxum. ita se omni metu ac solitudine liberarunt. Quid dicam de domandi corporis studio? quid de pœnis, quas Indi tam alacriter subeunt; ut nulli hominum generi primas deferant. Cum illis pœnæ nomine imperatur inedia, intelligunt etiam ad inediam adiungendam esse verberationem. Ac Quadragesimæ quidem diebus frequenter ad eadem nostram de nocte prodeunt, expediti flagellis, quibus ita se lacerant, ut spectantibus miserationem simul & horrorem incutiant. Sexta quaque feria, per idem Quadragesimæ tempus eadem nostra verberantium turba completur. brevis ad eos habetur oratio temporis accommodata. quæ absoluta, quinquagesimus Regij Vatis psalmus canitur ad hydraulii sonum: sunt enim Indi musicæ peritissimi, atque ad eum cantum secum ipsi flagris verberibusque decertant, tanto cum ardore, ut id eis spatium, quamvis plerumque sit longius, perbreue videatur. Mulier cui donavit hanc Deus mentem, ut virginitatem perpetuo colat, quæque hucusque ita ab omni se libidinis contagione liberam servat, ut si modo nata esset: ea igitur quamvis sit manu altera diminuta, & præterea morbo inopiaque premitur, totum tamen Quadragesimæ tempus, tanta epula-

rum exigit abstinentia, ut vel panis illi sit in deli-
 cijs, nec tamen verberandi consuetudinem intermit-
 tit, quin etiam propter debilitatem dextra, leua se
 cadit. In tanta hominum innocentia effert sese tam
 interdum magnitudo imbecillitatis humana, ut ha-
 beat Deus, ubi diuitias suae bonitatis ostendat. In ea
 rem plurima possent afferri, quae nostris Sacerdoti-
 bus dum lustrandis animis occupantur, quotidie ac-
 cidunt, sed erit ex paucis coniectura facilis cetero-
 rum. Senex erat iam etate confectus, vitijs omnibus
 nobilissimus, qui quo liberius ad omne flagitium pec-
 catique genus accederet, aditum sibi cade coniugis
 ante muniuit. Verum cum deserbuit etas, et senile
 frigus accessit, tanquam ex alto excitatus veterno,
 caput extulit, et anteaetae vitae recordatione per-
 cussus ingemuit. coepit sibi displicere cum se aspe-
 xit, et quae diaboli fraude commiserat, Deo opulente
 damnare. Sed ne praedam vaser hostis amitteret,
 augebat ad desperationem usque dolorem, propo-
 sitaque scelerum tum magnitudine tum multitudine,
 omne misericordiae perfugium tollere conabatur.
 terrebatur etiam impeditissima conscientia, et labor
 propemodum infinitus, si ea vellet confessione rete-
 xere, quae iam inde ab incunabulis tot annorum infra-
 ctibus admisisset. Iniecit Deus hanc illi mentem, ut
 cum absens de nostrorum in iuuandis animis diligen-
 tia cognouisset, confestim ad nos non sine magno sen-
 ctutis incommodo se conferret. Cum fere die integrum
 expectasset, dum poenitentium multitudo deflueret,
 sub vesperam ad Sacerdotis nostri pedes, multis cum
 la-

lacrymis se se abiicit, ostendit quanto versetur animus in discrimine, medicinam si qua sit rogat, se quidem dicto audientem fore, nihilque quod præscriptum esset, quamuis difficile prætermisurum. Monuit Pater peccatorum confessionem instituendam, repetitis ab eo tempore vitæ noxis, quo eas reticere in confessionibus cœpit. Erat id tempus, quo primum Sacramentum usurpauerat pœnitentiæ: simulque rationem ei facilem tradidit ordiendæ confessionis, redigendique sibi in memoriam, quæcumque peccasset. Cum ad eam ille accurate se comparasset, & peccata in scriptum ex ordine retulisset, tam exacte persequutus est vniuersa, ut Sacerdos quid præterea quæreret, vix haberet. Pœnitentiæ doloris fuit, ut lacrymarum copia vocem includeret. Post confessionem ea est oborta lætitiæ, ut auctus sibi senex nouis viribus videretur. Pater iussit hominem annuo spatio interdum ad se redire, diesque præstituit certos. paruit ille tam prompte, ut ex præscriptis diebus nullum quin venerit, intermiserit, quoties redibat, semper noui aliquid, quod exciderat affererat: ut totum illud tempus in excutiendam præteritorum memoriâ contulisse videretur. is etiã permansit in sententiâ, tanta morum commutatione, ut à pio ac religioso cœnobita nil differat, obrudis præsertim sua voluntate pœnis, in quo paucos habet superiores. Erat Indus alius, cum ceteris vitijs atque omni dedecore infamis tum ebrietate potissimum, hunc bene morata vxor egregiaque Christiana monebat assidue, caueret diuinas iras: sed vbi sensit nullum admo-

nio-

nitionibus relinqui locum, precata a Deo est, ut cu-
 ram coniugis ipse susciperet, cœcamq. mentem pro
 ea qua solet benignitate, nullis etiam laessita meri-
 tis illustraret. Non spreuit diuina bonitas æquas mu-
 lieris preces. Vir cum maxime iaceret in luto, no-
 tæq. ambularet in publico, ecce tibi sathanas, cui il-
 le se non semel addixerat, horribili molossi specie,
 vasto oris hiatu ad deuorandum expeditus. ac nisi
 candidi quidam, ut ipse testabatur, adolescentes, exi-
 miæ pulchritudinis accurrissent, immanemq. belluâ
 ab eius corpore cõtinuissent, consecrata res esset. Hoc
 ille viso perterritus, & penè alienatus à sensibus, si-
 mul ac commodum fuit, semianimus venit ad no-
 stros, adeo pauidus, ut quoties gradum faceret, sibi
 in enormes illas fauces videretur incidere. Posuit
 peccata cum detestatione fletuq. plurimo, vix ut sa-
 ri præ singultibus posset. expiatione autem animi sa-
 cta, abijt illa formido & ille pauor: eamque ingressus
 est vitam, ut nemini dubium esse possit quin id ei vi-
 sum diuinitus sit obiectum. Non dissimilis cuidam
 alijs adhibita est admonitio. Is cum quinquennium
 viueret cum amica, & ad hanc Dei iniuriam alias
 quotidie multas adiungeret, dum diluculo facit iter
 cum onerarijs iumentis, obuiam fit illi vir aspectu
 tam formidoloso, ut & iumenta perterrita metu dis-
 fugerint, & ipse præ formidine relictis impedimen-
 tis, ad nos sine pallio, pileoque transfugerit. recens
 hominis tremor, pallor, anhelitus, fidẽ rei quam vi-
 derat, faciebat. Nostri eum ad confessionem detesta-
 tionemq. vitæ præteritæ cohortantur. quæ cum ille

rite

vite dolenterq. fecisset, sensit se sibi quodammodo redditum, metuq. omni solutum. ita & amicas abegit, & vitam orsus est longe dissimilem antea & .

Pellicem fouebat alius complures annos, magna cum coniugis offensione: is cum ad confitenda peccata venisset, faciendum sibi putauit Sacerdos noster, quoniam non satis ad id paratū offenderat, ut eum sine absolutione dimitteret. iussit ad certum tempus extrudi pellicem si vellet absolui, eoq. exacto ad absolutionem redire: addiditq. per id spatium inedia in singulas hebdomadas tridui, et cum inedia verberationes & preces, ad placandum cœleste numen suis sceleribus violatū. fecit imperata per studiose, subiitq. quam diuturnas pœnas præscripserat pater. ea fuere semestres, quibus æquo constantique animo superatis, quo eum magis in instituto Dominus confirmaret, visum illi obtulit letum simul ac formidolosum. Aiunt Indum cum nocturnæ quieti se daret, præcipuo quodam studio Deo Deiq. matri se commisisse: tum in somnis visum ei esse fratrem parvulum iam vita functum, admirabili specie atq; fulgore, albis amictum vestibibus magni pretiū, qui fratris vitam grauius accusans moneret, si illuc vellet, quo ipse peruenerat, peruenire, aliam vitam viuere, studeretq. quæ tam licenter peccasset, idonea penitentia delere. Tum ex fratre quæsisse Indum, ubi tandem ageret, respondisseq. fratrem, in regione peramena, plena voluptatis, cum letis puerorum agminibus, quorum dux & signifer esset S. Michael: voluisseq. fratrem fratri, puerorum gloriam spectandam

dam offerre. tum Christum apparuisse velut actum
 in Crucem minaci vultu, qui sic hominem obruga-
 ret. Huc olim tua causa conscendi, sed huc iterum
 tua me scelera & improbitas agit. qui speres veniam
 miser? & hanc sedem & locum beatorum, si viam
 ducis istiusmodi? Exin accessisse praestanti forma
 mulierem Dei parentis similem plenam splendoris,
 Apostolorum principibus comitatam, quae supplex
 filio pro Indo meliora promitteret: addidisseq. Pe-
 trum admonitionem suam, minitantem nisi ipse cor-
 rigeret, nunquam se ei caeli aditum aperiurum. In-
 dus enim cum reprehenderetur a coniuge, hoc in-
 stare solitus erat, quando caeli ianitor Petrus es-
 set, sibi nihil esse timendum, qui Petri nomen refer-
 ret. quocirca monuisse Apostolum aiunt, vanum illi
 futurum Apostoli nomen, si cum nomine vita pug-
 naret: fore autem si praeterita castigaret, ut B. Ma-
 ria deprecatione veniam facillimam impetraret.
 Sed ut sciret, qui locus ipsum obita morte maneret,
 paulisper expectare iussisse: Petroq. cum ceteris
 abeunte, subito adolestem affuisse perpulchrum,
 angelico ore, candidoq. vestitu. ab hoc Indum pra-
 bens a manu, caecas esse per regiones ad lacum deductum
 horribile, ubi dira vis animis tormenta, qui sine peni-
 tentia ex humanis corporibus excessissent, admo-
 nentur. in itinere autem quendam occurrisse demonem,
 qui Indum comprehensum, suum diceret, iure mancipii,
 ac famulatus. qua iniecta formidine Indum coepisse
 flere, eosq. beatos, quos antea viderat, imploraret
 sed esse ab Archangelo Michaelle illius cohortis Im-
 pera-

peratore, quam frater ostenderat, subleuatum. Exin factum iter in amœnam iucundamq. regionem, puerorum cœtu refertam, & in alias deinceps pulchrioribus, quæ splendidissima iuuenum virginumq. cohors incoheret. dataq. optione, vt ex ijs locis, quem mallet, eligeret, tum demum ducem itineris auolasse.

Hoc visum Indum diu sollicitum habuit, præsertim quod extremo illo tempore, quod definierat Pater, occurreret. Continuo igitur ad Patrem aduolat, & vniuersa, quæ vidisset exponit. Expiat confessione à sceleribus animum, tanto cum dolore vt lingua præ lacrymis obmutesceret. Sed is dolor magnæ illi fuit lætitiæ seges atque materia, vt iam tum gaudia illa, quæ penitentibus sunt parata, præciperet. Postea religionis nomine quadridui inter hebdomadam sibi ieiunium indixit, cum tamen Indis propter viriū imbecillitatem, perpetuosq. labores, vel vnius diei sit satis. quare & per Pontificia diplomata, nunquam nisi Paschatis Natalisq. Domini peruigilijs, & sexta quaque Quadragesimæ feria, ieiunij lege tenentur. Hic igitur quanquam diuturnis se laboribus atterit, eam tamen, quam dixi, perfert inedia, cumq. aliquando alio illi operæ causa migrandum esset, vbi per æstum sine valetudinis incommodo ferri non potest inedia, postulauit à coniuge, vt ieiunia illa subiret ipsa pro se: quod ab vxore perlibenter est factum. est enim hoc Indis familiare, ut virorum pœnas, coniuges sponte subeant, cum eas subire viri ipsi non possunt, vicissimq. viri cum illæ nequeunt, idque maxime cerni licet in morbis obituq.

iug. coniugum, ut alter subeat, quod persolendum
 alteri fuerat. quin si prius morbus aut ipsa mors oc-
 cupet, quam alter irrogatas sibi a Sacerdote pœnas
 explet, explet ille qui superest. eademq. inter filios
 & parentes est charitas. Sed ut eo reuertatur, unde
 aberravit oratio, mores suos sic exiit Indus, ut &
 singulari animi summissione, & præcipuo studio vir-
 tutis satis ostendat, visa illa fuisse diuina. Indus alius
 omni vitiorum genere affluens, nihil de salute soli-
 citus, cum aduersis sæpe rebus admonitus, nunquam
 tamen ad officium ac iustitiam remigraret, dum ca-
 dendæ materiæ causa, in summo iugo conscendit ar-
 borem, duros inter silices præcipitatur incautus, in
 infesto casu, ut contritum putarent omnes, ac sine
 controuersia iam mortuum. Iacuit exanimatus in-
 tegrum diem. quo tempore se vidisse narrabat, sup-
 pliciorum acerbiter ac multitudinem, quæ tum
 in sceleratorum regione apud inferos, tum in igne
 purgante ab humanis animis perferuntur. negabatq.
 quicquam in hac vita cum ijs cruciatibus conferen-
 dum esse, vinciq. officium linguæ suppliciorum ma-
 gnitudine. Ut sibi reddius est, deduci se iussit ad no-
 stros, ubi sigillatim peccata omnia cum dolore con-
 fessus, castigatoq. vetere luxu, nouum induit homi-
 nem. Confirmata iam valetudine, præcipuo studio
 colit innocentiam, pœnisque voluntarijs delere stu-
 det vitæ præteritæ turpitudinem. Constantem fa-
 cit hominē memoria eorū, quæ apud inferos vidit.
 ea semper versantur ante oculos, eaq. de causa, est
 plerumque pavidus atque attonito similis, ut vel

eo tacente vultus ipsi testentur, quam vera fuerint illa, quæ vidit. Atqui hi sunt præcipui (nam singulos colligere esset propemodum infinitum) animarum fructus, qui in his locis è nostrorum laboribus capiuntur. Qui quo sint vberiores sine vlla hominum arrogantia, diuina comparatum est sapientia, vt toto quadiennio, quo hic nostri fuerunt sepe rebus exercebantur aduersis. Sed Indorum pietas est solatio, & singularis in nostrum Ordinem obseruantia. Concessum est illis, vt templum nostrum, id quod vehementer optabant, instaurarent. id ipsi à fundamentis propemodum refecerunt. nunc ædes quasdam ad nostrorum habitationem adiungunt, tanta cum beneuolentia ac voluntate, vt operæ vix vllis persuasionibus induci possint, vt aliquid loco mercedis accipiant. Interdumque homines ferre quingenti, cæduam materiam ferunt ad fabricam: è feminis virisque promiscue, intextis è flore coronis, vt indicent quam bilares suam nobis operam nauent: nec absunt tubæ vexillaque & id genus alia gratulationis indicia, vt plane nulla re alia duci videantur, nisi vt hanc nobis domum quamprimum extruant. Accedit Gubernatoris humanitas, qui cum sit Indus, nec primarijs concedat Hispanis, siue re gerenda siue virtute; fautorem se nobis præbet in primis, multo magis de nostra causa commodisque sollicitus, quam nos ipsi. Is palam prædicat, natiuos incolas tum demum viuere Christiane cœpisse, cum huc Societas penetravit. id si quid est, quoniam Dei totum est, tum ei
gra-

gratias agimus, tum nihil nostræ laudi assumptum arbitramur. Sed de Mexicana Provincia satis. Nunc quoniam in Aegyptum à Pontifice Max. aliqui de Societate sunt missi: reliquum est, ut ea quoque de re his extremis litteris nonnulla dicamus.

A E G Y P T I A C A
E X P E D I T I O.

Memphis, quam Alcayrum vulgus appellat, vrbs est Ægyptiaca Turcicis subiecta Regibus: amplitudine nobilis, frequentia celebris. sunt in ea Christiani complures, qui & Cophti & Christiani Præcinctura vulgo dicuntur. quamvis enim per lauacrum regenerationis renati sint, Iudeorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumcissionem usurpant, ut hinc maxime appellatio illa iocosa fluxisse videatur, quod præcinctura cinguloque tenus Christiani sint, cætera siue Turcæ, siue Iudæi. His Alexandrinus Patriarcha præest, cui diuinitus in rebus omnis quoque subicitur Aethiopia, quam & per Memphiticos administrat Episcopos. Numerat Aegyptus quinquaginta circiter Cophtorum millia. Sed ferè innumeros Aethiopia. Anno huius sæculi tertio ac sexagesimo Pio iij. Pont. Max. per Societatis homines Memphitica primo tentata est

est expeditio, sed ea ferme otiosa atque irrita fuit, & si annuo spatio (tandiu enim ibi nostri fuerunt) laboratum est. Proxime autem nobilis Memphi negotiator magna auctoritate vir, & regionis lingue bene peritus, qui postea Gallicæ nationis factus est Consul (habent enim hic tum Veneta, tum Gallorum natio Consules suos, qui iuris dictionem in ipsas habent) agere cum Patriarcha cepit, ut ea iterum expeditio per eosdem homines tentaretur, sperabat enim, & auctoritate iam parta, & Christianorum erga se obseruantia atque amicitia fore, ut ea gens ad Ecclesiæ communionem, à qua iam esset annos propemodum mille seiuncta, reduceretur. Et quoniam apud Maronitas versari aliquos de Societate cognouerat, cuius amantissimus semper fuit, Patriarchæ facile persuasit, ut eos Memphim per litteras euocaret. Interim Romæ Summus Pont. de re tota fit certior. nihil tam insistendum Pontifici visum, nihil è re Catholica magis, urgente præsertim Cardinale S. Seuerinæ, cuius fidei & tutela Ægyptiaca commissa gens est. Itaq. litteræ ad nostros dantur in Montem Libanum, ut ex ijs Sacerdos vnus se Romam referret; alter Memphim (duo enim sacerdotes erant) cum ministro comiteq. discederet, qui ut inchoatas ibi res & institutas offenderet, ita Romam significaret: inde enim remissum iri, vel qui in urbem redierat Sacerdotem, vel aliud eiusmodi supplementum. Quinto nonas Octob. anno MDLXXXII. Sacerdos ille è Monte Libano profectus est Memphim, exceptusque inusitatis officijs à viro clarissimo Paulo Mariano, quem po-

itea consulem factum esse diximus: deduxit illum
 Consul ad Patriarcham, à quo ingens quoque facta
 est gratulatio, laudatq. Summi Pontificis egregia
 voluntas, qui se per homines certos tam distinctis
 locorum interuallis vltro compellendum existima-
 set, vicissimq. par significata voluntas, vt cum suis
 secumque de religione ageretur. Nec sibi desinit
 Pater, quominus aliorum quoque animos explora-
 ret, eosq. non longe abesse sensit à Regno Dei, sed
 quoniam deerant Pontificiæ litteræ ad Patriar-
 cham, agi cum eo tanquam ex Apostolici Visitato-
 ris auctoritate non poterat, neque cogi licebat syn-
 dos, vt postea licuit. Interim ille Romam de Pa-
 triarchæ mente, statuque rerum, omnium accurate
 perscribit. cumq. in ea esset sententia, vt suscipien-
 da prouincia videretur, Sacerdos ad eum destina-
 tus est alter, cum Pontificijs tum ad Patriarcham
 litteris, tum ad nostros, quos ad instituta perse-
 quenda Pontifex hortabatur. Nostri Pontificium
 diploma, Patriarchæ vna cum Consule reddiderunt,
 quod ille osculo veneratus, verticique de more gen-
 tis imponens, eius sententiam requisivit. cum ex no-
 stris totam mentem Pontificis cognouisset, noua illa
 Sanctissimi Patris humanitate delectatus, in animo
 sibi esse dixit ex Episcopis virisque principibus co-
 gere frequentem synodum, quò constantius ac firmitus
 disputationibus agitata veritas, teneretur. Nec ali-
 ter fecit, ac dixit. In mensem Decembrem, qui ab
 aduentu nostrorum erat octauus, indicta synodus
 est. cumq. ad dictam diem conuenissent Episcopi,
 principesq. viri, instituta synodus est apud nostros.

No.

Nostri, potestate dicendi facta, docent initio, se a Summo Pont. eo consilio missos, ut opinionum varietate sublata, errorumq. depulsa caligine, una omnium fides, una omnium esset de religione sententia. dolere autem se vehementer, quod ea natio, quam Beatus olim Marcus Christo genuerat, ab Romana recessisset Ecclesia. Eius distinctionis occasio fuit, Conciliū alterum Ephesinum, quod Dioscorus coegit Episcopus, quod ipsum nostri docere conati sunt nec fuisse legitimum, nec dignum nomine & appellatione Concilii. In eo enim receptam esse Eulicheris insaniam, duas negantis in Christo naturas. quā heresim Calcedonense Concilium è sexcentis ac triginta Patribus, Leone primo Pon. Max. summa consensione damnasset. quo facto eorum maiores, homines minime malos aut certe non doctissimos, idē esse ratos duas naturas in unā verbi coniunctas hypostasim, ac duas cum Nestorio hypostases copulare, id quod antea Ephesinū legimus explosisse Conciliū. idcirco eos sese a cætu Catholico seunxisse. atque inde consequentium errorum fontem ac seminariū extitisse. Quod ut tollatur implorato primum diuino numine, & sacrarum litterarū monumentis & Conciliorum decretis, & firmissimis sanctorum Patrum testimonijs facile probatum iri, duas copulare in Christo naturas in unam verbi coeuntes hypostasim, sine vlla tamen diuisione vel confusione: non modo Nestorianū non esse, ut suspicabantur indocti, sed nihil esse magis Nestorio ipsi contrariū. Hic illi in nostrorum vultus atque ora defixi, tanquam ea primū ad aures acciderent, vehementer admirabantur, quippe crassissimis

circumfusi tenebris & omni magistrorum doctorumq. praesidio destituti. Patriarcha enim a teneris annis in solitudine vitam egerat, in ea ipsa, quae olim dicitur coluisse Macharius, atque ob hanc causam ne ille quidem litteram sciebat ullam. Episcoporum autem multorum par erat inscitia. vix apud eos sanctorum Patrum liber, vix litterarum monumenta erant, unde praecipua peterent Christiane viuendi volumina dumtaxat nescio quod latebat in angulis, squallore obsitum, exesum vetustate, quod illi Patrum confessiones appellabant, indoctis fabulis somniumque permixtum: ex quo ipso, ut ex nonnullis alijs Arabicis libris, Nostri, quicquid ad stabilienda firmadaque Ecclesiae Catholicae dogmata faceret, decerpserunt, rationumque summam atque argumentorum pluribus codicibus describendam, quam passim mox dividerent, & sapientissimo cuique ederent, curauerunt. Quare sic inopes a scientia doctrinaque praesidijs, cum ad ea, quae obicerentur a nostris, non haberent quod responderent, moram aliquam postularunt, dum in suis ipsi rebus hospites, quid ipsorum maiores sensissent, quidue haberent in scriptis peruestigarent. Ita primo die missa synodus est. Interim illi in indaganda veritate solliciti, saepe nostros conuenire, saepe rogare, quid cum Ecclesia Catholica sentiendum, quid loquendum esset. Nostri ex altera parte docere, quam vehementer Romana semper Ecclesia omnem detestata sit haeresim, tantumque abesse, ut stultius Nestorianis indulgeat, ut in eum potius & in eius sectatores grauissimis anathematis animaduertat, contra vero Alexandrinum amplecti Cyrillum,

una cum Ephesino Concilio primo, cæterisq. concilijs tum superioribus tum consequentibus, quæ modo sana & legitima numerentur. nec quia duplicem Ecclesia nostra fateatur in Christo naturam, in vnâ verbi coeuntem sine vlla permissione personam, iccirco duas quoque hypostases ac personas inducere. nec enim vt in augustissima Trinitate liquido cernitur, idem valere naturam atque personam, quippe in ea vnâ simplicem suiq. simillimam esse naturâ, & tamen tres inter se distinctas & seiugatas hypostases: sic in Christo vnâ quidem hypostasim esse diuini verbi, geminam tamen reperiri naturam, alteram, quam iam inde ab æternitate habet à Patre, alteram, quam in plenitudine temporis sumpsit ex matre. His alijsq. rationibus, quas referre non est necesse, priusquam denuo synodus cogeretur, veritas Catholica firmabatur. Vt autē coacta denuo synodus est, affuitq. Patriarcha & Episcopi quinque, Abbatesq. cænobiorum, aliq. ex vniuersa natione primarij viri triginta, quæsitum ex ijs est, quid aduersus ea, quæ superiore conuentu obiecta essent, afferrent: responderunt suos se libros annales peruoluisse, atque ex eorum fide doctrinae sibi certum esse, religionem quam à maioribus accepissent, nihil immutare; imo quiduis potius perpeti, quam vel transuersum vnguem à patria religione discedere. Tam inopinata responsio mæroris illa quidem multum attulit nostris, desperationem vero nullam perficiendæ rei. excitauit nostrorum animos Deus, vt acerrime pro veritate pugnarent. Itaque pro renata dicere exorsi; Si vestrae inquit, historiae ve-

Striq. libri ea continent, quæ cum sanctissimis Conci-
 lijs Nicæno, Constantinopolitano, Ephesinoq. primo
 consentiunt, nihil immutetis licet de patrijs institu-
 tis atque sententijs sint ea vobis oraculorum instar,
 nec enim ab ijs Romana dissentit Ecclesia, nunc quo-
 niam proximo conuentu, & sacris litteris & sancto-
 rum Patrum auctoritate effectum est, ea à Patrum
 & Conciliorum abhorrere doctrina, cum duas Chri-
 sto naturas denegare, nihil sit aliud, nisi miscere ac
 perturbare vniuersa, & eodem simul negare men-
 dacio, diuinum verbum humanam induisse natu-
 ram, id quod nec vestrae nec catholice ferunt au-
 res: animaduertendum vobis est, virum malitis in
 errore sempiterno perseuerare, & committere ut
 indocta vestrorum maiorum pertinacia, fraudi vo-
 bis & exitio sit, an eniti pro viribus, ut in omni sem-
 per re veritas exquiratur, eaq. reperta, cura omni
 studioq. teneatur. Ita in alterum mensem reiecta
 synodus est. Tertius postea habitus est Patrum Epi-
 scoporumq. conuentus, in quo primum, rem Domino
 gubernante, Circumcisionis abrogata lex est. Deim-
 de post longam sex horarum disputationem de dua-
 bus Christi naturis, tandem synodus vniuersa instin-
 ctu afflatuq. diuino, concordissime sanxit, quod ad
 rem ipsam attinet, vna cum Catholicis sentien-
 dum, anathematis poena proposita, si quis Christum
 natura altera spoliaret, qui cum idem Deus, idem
 sit verus homo; & diuinam habet à Patre iam inde
 ab omni aternitate naturam, & humanam sumpsit
 ex Matre definitis temporum spatijs. Copios autem
 quanquam duarum abstineant naturarū appel-
 latio.

lacione, non tamen ab ijs, Deum & hominem Christi-
 sum esse, negari: sed ab ea loquendi ratione iccirco
 refugere, ne consuetudo ipsa loquendi duas inducere
 videatur hypostascs. Hic vix dici potest quantis
 gaudijs cumulati sint nostri, cum viderent errorem
 illum, qui tot secula iam viguerat, tanta maiorum
 & posterorum consensione retentum, tanta
 semper obstinatione defensum, tantarum porro tur-
 barum originem ac seminarium, tandem hoc anno
 Kal. Februarij è cæcis mentibus diuinitus esse depul-
 sum. Nam quanquam duas illi Christo naturas aper-
 te non dabant, nec vllis rationibus adduci poterant,
 vt nobiscum etiam verbo, quemadmodum re consen-
 tirent, tamen veritatem ipsam attigerunt, & suum
 agnouerunt errorem, vt nihil iam restare videretur
 aliud, nisi vt eam suo quisque chirographo confir-
 maret. Sed tranquillas propemodum res, incumben-
 tibus ad concordiam animis, vnus hominis cupiditas
 perturbauit. Is fuit Patriarchæ Vicarius, qui cum
 eius dignitatis hereditatem spe et cupiditate iam de-
 uorasset, intelligebat suis nefarijs obstare consilijs, in-
 tegræ Catholicæ religionis, quæ tum fraudes
 omnes detestatur ac vindicat, tum Patriarcham non
 ferret alium, nisi quem aut Pontifex Max. aut le-
 ges institutaq. iussissent. Itaq. dogma illud de gemina
 Christi natura scripto primum excipi, spatiumque ad
 cogitandum dari voluit: deinde si ita videretur, suam
 ab vnoquoque adscribi sententiam. Dimisso conuen-
 tu, homo veterator ac callidus turbauit omnia, ac ne
 quis suam sententiam adscriberet, imperauit. Pau-
 cis intermissis diebus, instinctu impulsuque Sathane.

persuasum est etiam Patriarchæ, ut posthabito synodi vniuersæ decreto, neglectisq. ouium periculis, præceptis in vnius perditii hominis voluntatem sententiamque ferretur. Itaque cum Patriarcham nostri suis in adibus conuenissent, ut quæ in publica synodo definita essent, fixa rataque haberi vellent; is primo minus sibi constare visus est, tum comperendinare ac reijcere nostros in aliud tempus: ad extremum rebus infectis abdere sese in solitudinem suam, ac lustrandæ Ecclesiæ nomine ab hominum conspectu oculisque subducere. Nostros, quoniam Quadragesimam iam tempus obrepserat, Patriarchaque tam subito euauerat, faciendum visum est, ut eum potius ad se vias Paschales Memphi manerent, quam ut fugientem ac nolentem persequi viderentur. Inter hanc moram, ecce tibi aduersus Coptos sæua calamitas. Duo de primarijs abripiuntur in vincula. Alius qui & auctoritate, & diuitiarum copia ceteris anteibat, bonis omnibus spoliatus in discrimen capitis venit. Alij quoque suæ quisque vitæ partim fuga, partim domesticis latebris consulebant. Quibus rebus Patriarcha cognitis, in interiorem solitudinem aufugit: ea fuit fuga trimestris & ab ipsis quoque familiaribus ignorata. Vt autem motus ille resedit, pacatæq. videbantur esse iam res, tum demum patefactum est, vbi Patriarcha lateret. Nostri opportunitatem temporis nacti, litteras ad illum dant, magno se eius desiderio teneri, grauiusque ferre tantam animarum ouiumque iacturam. testari autem se Christum IESVM vniuersorum iudicem, nihil à se prætermisum esse, quominus hæreses & schismata tollerentur.

vnam

nam eius desiderari presentiam atque auctoritatem, ut quæ in publico synodi conuentu magno labore decreta iam essent, perpetuis sanctionibus firmarentur. Rescripsit ad eas litteras Patriarcha, se quæ libentissime rediturum, orareque ut quoniam Alexandrinam diocesim cepisset inspicere, tantisper Mempsi subsisterent. ea lustrata tum demum suo aduentu confectum iri omnia. Sed cum futura vitæ spacia nulli homini homo, sed multo minus senibus præstare possit, moritur in reditu Patriarcha. quod quidem in diuinam providentiam referendum fuisse videbatur, alius enim ex eo numero Patriarcha, qui sese nobis adiunxerant, sperabatur; ac proinde nouus aliquis Vicarius, qui concordie confirmaret initia. Verum cum inter extincti Patriarchæ obitum, & creationem noui, interiectum ex lege debeat esse annui ferme temporis interuallum (aiunt enim suam decere Ecclesiam tamdiu, sponsi interitum deplorare) iccirco nostri Italiae repetendæ consilium capiunt, ut quo loco eius Ecclesiæ res essent Romam nunciarent, parati simul ad reditum, si qua inclinatio fieret ad concordiam. Copti Primarij ubi de Patrum abitu cognouerunt, de communi sententia ad summum Pontificem litteras dant, quibus ei partim gratias agebant, quod homines à quibus veritatem Catholicam docerentur, ad se mississet, partim dolere se significabant, quod suæ Ecclesiæ cum Romana sede coniunctio, quæ Ecclesiarum omnium caput est & magistra, nulla fuisset. Eas litteras nostri cum perferendas accepissent, pararentque iam reditum, ipso profectiois die, qui dies B. Mattheo

theo Apostolo sicer ac festus erat, albente celo; ecce tibi in ipsorum ædibus, Turcarum turba ferro ac telis instructa, cum personato duce ac signifero, qui quid agendum, cuiue iniicienda essent vincula, demonstraret. Ea re peruulgata, ad tam nouum atque inopinatum spectaculum magna repente multitudo confluxit. Capiui ducebantur omnino quinque, multo cum satellite ad Proregem Turcam, quem Basdam nominant, in conspectu luceque totius ciuitatis, passuum millia fere quatuor: est enim, vt diximus, vrbs ipsa perampla. Tres erant è Societe: duo è Franciscana familia, qui quoniam ad nostros diuenterant, & in eisdem simul ædibus habitabant, in partem quoque laboris periculique venerunt. Quartus de Societate restabat, qui dum sociorum profectiorem adornat, præcurrit in Alexandriam, vbi cum de sodalium vinculis cognouisset, præ morore febri correptus interijt. Latuit tum hostile consilium, latuit causa vinculorum: postea communis fama sermoque fuit, totius calumnie structorem atque architectum fuisse Consulis æmulum, qui dum Consulatum spe atque animo incubat, vt Consulem de suo gradu deiceret, detulit ad Proregem, populos ab eo contra Turcarum Regem sollicitatos, habereq. à Philippo Rege mandata, redigedi in eius potestatem Christianorum millia sexaginta, ad eamque rem præsto esse Memphi presbyteros: qui suam Regi operam Consuliq. nauarent. Ita ipse quoque Gallicæ nationis interceptus est Consul, luterq. simul domesticæ ad inquirendum inuestigandumque proditiõnis crimen. Postridie Præsidi sistuntur omnes,

nes, yq. cuiates se esse dicerent, quidue in ea regione
gererent, & quamdudum, & quibuscum versaren-
tur, interrogati; responderūt se viros esse Religiosos
habereq. iter in Patastinam, vt ea loca Christi vesti-
gijs nobilitata conuiderent. quo cum penetrare cui-
quam Christianorū, Summi Pont. iniussu non liceat,
facta ab eo potestate, sibi mandatū, vt in Aegyptum
excurrerent, & Christianos illos qui ibi essent inspi-
cerēt, deq. religionis Christianæ rebus cum ipsis age-
rent. Acquieuit tum quidem Prorex, sed cum litte-
ra ac scripta nostrorum perquirerentur, prolata
sunt Principum Cophorum litteræ ad Summū Pon-
tificem, quibus fidem faciebant, nostros fuisse Memphi, eosq.
varijs in synodis suo cum Patriarcha de rebus agi-
tauisse Christianis, sed nimirum clausula fraudi fuit,
erat enim in extremis, optare Cophos vehementer,
vt tandem vnum ouile fieret & vnus pastor. Quæ
verba secus interpretatus Prorex, subita suspitione
incensus repente constitit, ac colore mutato; Nonne,
inquit, prædiximus? nostrorum videlicet notabat insi-
dias, qui in eas regiones eo animo concessissent, vt
Cophos, totamq. mox Aegyptum à Turcarum do-
minatione distingerent, eosq. vni Regi Philippo vel
Pontifici Romano subijcerent. Ergo tanquam mani-
festis indicijs expositis atque editis, querendum præ-
tereā aliquid non putauit. Affuit tum Mabome-
ticæ vanitatis Antistes, quem illi Muphim di-
cunt. is vt Patres aspexit, & ea quæ agebantur ac-
cepit, sublata voce, Digni sunt, inquit, isti, qui viuū cre-
mentur. Prorex asseruatis Cophorum litteris, Pa-
tres in angustiū ac tenebricosum carcerem condi-
bet,

bet, pedore horridum, odore teterrimum. Ibi nostri in summa rerum omnium inopia humi cubantes, die quartum & vigesimum animas prope obnoxias carnicis arbitrio ducebant: nihil enim tum morte certius, nihil securi praesentius, si humanitas rem perpendas. augebat periculum, quod ne Veneto quidem Consuli fas fuit, innocentium mortem ac sanguinem deprecari: conatum enim nostrorum causam salutemque suscipere, Prorex omni sermone adituque prohibuit. Cumque ad eum Consul idem supplices dedisset libellos, acerbius responsum tulit, caueret, ne se vlla in re, si saperet, interponeret: sensurum postea, quanta capium abscissio foret, quanta sectio collarum. Consul hoc imperio deterritus non vrsit amplius, sed de periculo se proripuit. Amici vero studiosique Societatis, habito inter se consilio, statuunt calumniae periculum pecuniae magnitudine posse redimi, si ita Patribus videretur. Patres quoniam videbant suam perniciem cum magna Coptorum calamitate coniunctam esse, metuebant enim, ne si quid eis mali sua causa accideret, abhorrerent in posterum ab omni non modo Catholicorum consuetudine, verum etiam voluntate studioque Catholicae veritatis: idcirco ne tot animas in discrimen vocarent, non recusarunt, quominus liberatio illa, pecuniae magnitudine tentaretur. Itaque die quarto & vigesimo ab inclusione teterrimi carceris, vadimonio intra tertium mensem constituto, quinque circiter aureorum millibus transacta res est. Qua in re mirifice Coptorum in nos declaratus est amor. certatim enim negotiatores illi, quod persoluum fuerat, erogarunt; alij aliud
pro

pro cuiusque opibus ac fortunis nullo faenore nulla mercede. quæ vero ob eandem causam de suo Gallicæ nationis Consul impendit, decem millium aureorum summam excedunt, nec modo rei familiaris, vir egregius, verum etiam honoris iacturam fecit, dignitate Consulatus amissa. Missi è custodia nostri, agere per amicos instituunt, ut Sacerdos alter, saluo tamè vadimonio, Romam quamprimum redeat, cum ad ea, quæ acciderant, nuntianda, tum ad maturandum redemptionis argentum. Facta abeundi potestate, redit in urbem Sacerdos alter, totaq. de re certiore Pontificem facit. Pontifex confirmatis nostrorū animis, ac persoluto redemptionis argento, alterum ad eum, qui remanserat sacerdotem diploma dedit, ut pacatis rebus, Memphi subsisteret, expeditionemq. conficeret. adiunxit ad diploma litteras ad insequentem Patriarcham, quibus fidem faciebat, nostros à se vere missos, eosq. ut se ipsum audiendos. Sed quoniam ab extincto Patriarcha mensis iam decimus agebatur, nec tamen de nouis comitijs vllus erat sermo, successeratq. nouus Prorex, qui significauerat se iterum causam velle cognoscere: esse enim proximi Proregis auaritia labefactatum corruptumq. iudicium; iccirco Pater veritus, ne cum è pristinis laqueis se exuisset, in alias sibi iterum plagas magno cum Christianorum periculo incidendum esset; nichoatis adhuc rebus consilium reditus capit, ut quo loco res essent, & quæ se spes vtilitatis ostenderet, Summum Pont. admoneret. Atq. hic Egyptiæ expeditionis exitus fuit, non satis ille quidem votis optatisq. respondens, sed tamen non omnis ex-
pers

pers utilitatis. quasi non alia, hæc certe consecuta
 est, quod nostri præter diuturnæ peregrinationis in-
 comoda, squallorem carceris & vincula experti sunt,
 & ea denique quæ suis tantum reseruat Dominus. Ma-
 nent præterea præclari ipsorum conatus, qui quantum
 interdum sint irriti atque inanes, tamen ne tum quidem
 eos sua Deus mercede defraudat. non enim tam res
 ipsas remuneratur, quam voluntates. quin his sepe
 maiora debentur præmia, quod rerum fructu volu-
 ptateque frustrantur. Nam præclarum facinus, ipsum
 sibi præmium & merces est, omnibus autem committit
 viribus, ut ad exitum rem perducas, si non succedit
 euentus, quasi merces laboris amittitur. Verum si
 non is fuit, ut diximus, huius profectio, qui opta-
 batur, euentus; tamen ne mediocrem rem actam ar-
 bitremur, iacta sunt fundamenta futuræ concordie,
 quam spectabat vigilans Ecclesiæ Pastor Gregorius.
 conciliati sunt Catholicis summoque Pontifici Copti
 complures: & quidem sapientissimus quisque Copto-
 rum. Episcopi etiam aliquot principesque viri ab E-
 tichetis heresi, ad Catholicorum sensum mentemque
 conuersi. Iacta denique per libellos in vulgus editos
 passimque diuisos diuini verbi semina, quæ suo tempo-
 re non exiguos editura sint fructus. Multa præterea
 seruitia, Demonis ac Turcarum seruitute libe-
 rata. Nam & animis per sacramenta consulum est,
 & ex Pontificio viatico, tum corporum necessitati
 subuentum, tum è vinculis exempti sunt sexdecim,
 qui ipsi postea Romam adducti, liberali item à pio
 Pontifice donati sunt stipe. Patres vero summa fra-
 trum gratulatione longo dierum intervallo recepti
 sunt.

sunt. eorumq. reditus tanto nobis visus est dulcior, quanto antea carcer acerbior; quin hoc ipso iucundior, quod cum ijs esse & colloqui liceret, qui in animarum caussa tenebras & ærumnas carceris pertulissent. Atque hunc Aegyptiaca expeditio, ceteraque huius anni res gestæ terminum habeant.

Videor mihi Patres Fratresque Carissimi per-
soluisse, quod debui. Vestros vobis attuli fructus: vo-
bis quidem, & ijs, qui sitiunt animas periucundos:
sed multo iucundiores gratioresq. cœlestibus. qui sç
super vno peccatore pœnitentiam agente tantis gau-
dijs cumulantur, quantis tandem perfundantur opor-
tet, cum tot animas ad sanctitatem genitas, sed sce-
lere perditas, ad pœnitentiam per vos viderint reuo-
catas? Faxit Deus, ut hæc illis gaudia perpetua sint.
quanquam id in illorum potius suffragationibus,
quam in nostris nervis positum est: illi implorandi
sunt nobis: non possunt nostris non suffragari labori-
bus, qui & gratia valent apud Deum, & charitate
ardent in genus humanum. Romæ ex Collegio Ro-
mano. Sexto Kal. Martij. M D LXXXVI.

Omnium in CHRISTO servus.

Nicolaus Orlandinus.

ERRATA AVT OMNIVM
aut quorundam exemplarium.

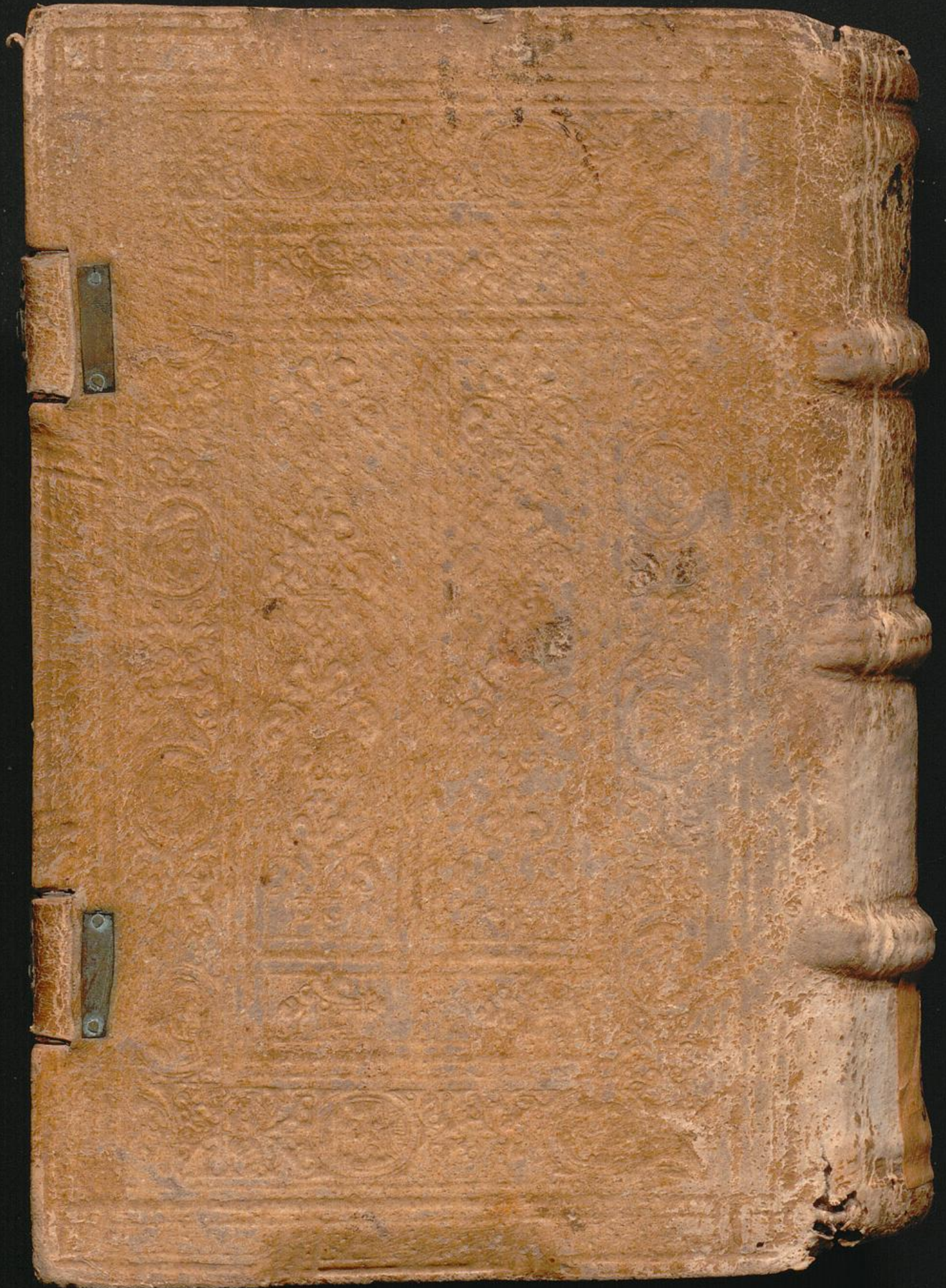
fol. 9. septimo Kal. Octob.	septimo Kal. Decemb.
fol. 81. spe questus	spe quaestus
fol. 211. tenuissima	tenuissima
fol. 218. hæretitorum	hæreticorum
fol. 223. adolescentum	adolefcentem
fol. 305. domestica	domesticæ

ANIMUS
Sectio

Th
5171